

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

JUDr. Bc. Denisa Coufalová

Soudce pro přípravné řízení

Disertační práce

Olomouc 2023

„Prohlašuji, že jsem disertační práci na téma „*Soudce pro přípravné řízení*“ vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje. Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 396 590 znaků včetně mezer.“

V Olomouci dne 30. 8. 2023

JUDr. Bc. Denisa Coufalová

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat svému školiteli doc. JUDr. Filipu Ščerbovi, Ph.D. za odborné vedení během celého mého postgraduálního studia. Dále také za trpělivost, důvěru a možnost zapojit se na Katedře trestního práva.

Obsah

Seznam použitých zkratk	8
Úvod	9
1 Historické ohlédnutí na počátky ingerence soudu do přípravného řízení aneb připomenutí institutu vyšetřujícího soudce	13
1.1 Přípravné řízení jakožto působiště vyšetřujícího soudce	13
1.2 Institut vyšetřujícího soudce	15
1.3 Pravomoc vyšetřujícího soudce a příslušnost soudu v přípravném řízení	16
1.3.1 Pravomoc vyšetřujícího soudce versus státního zástupce	16
1.4 Hodnocení institutu vyšetřujícího soudce trestněprávními odborníky z přelomu 19. a 20. století a z počátku 20. století	21
2 Postavení a role soudce v přípravném řízení de lege lata	26
2.1 Přípravné řízení	26
2.1.1 Dominus litis v přípravném řízení	27
2.2 Role soudu, resp. soudce v přípravném řízení	28
2.3 Pravomoc soudce v přípravném řízení dle současné právní úpravy	29
2.4 Vyloučení soudce z dalších úkonů	32
2.5 Soudce v přípravném řízení de lege ferenda	35
2.5.1 Model soudce pro přípravné řízení	35
3 Přítomnost soudce při provádění neodkladných a neopakovatelných úkonů	38
3.1 Význam § 158a trestního řádu	38
3.2 Neodkladné a neopakovatelné úkony v judikatuře ESLP	39
3.3 Stanovení problematických aspektů právní úpravy de lege lata	45
3.3.1 Odůvodnění neodkladnosti a neopakovatelnosti úkonů	45
3.3.2 Přezkum rozhodnutí o neodkladnosti a neopakovatelnosti úkonu	46
3.3.3 Účast obhájce při provádění výslechu v režimu § 158a trestního řádu	47
3.3.4 Rekognice jako úkon prováděný dle § 158a trestního řádu	48

3.4	Hodnocení navrhované úpravy v novém trestním řádu	49
3.4.1	Rozsah přítomnosti soudce při provádění neodkladných a neopakovatelných úkonů.....	50
3.4.2	Posuzování neodkladnosti či neopakovatelnosti úkonu soudcem.....	51
3.4.3	Možnost soudce zasáhnout do úkonu po věcné stránce.....	52
3.4.4	Ustanovení advokáta za účelem účasti na neodkladném nebo neopakovatelném úkonu	53
3.4.5	Korekční princip související se čtením protokolů o výsleších v hlavním líčení.....	55
3.4.6	Návrh právní úpravy de lege ferenda	56
3.5	Shrnutí	57
4	Soudní přezkum některých rozhodnutí státního zástupce v kontextu práva na účinné vyšetřování.....	60
4.1	Právo na účinné vyšetřování.....	60
4.1.1	Vymezení práva na účinné vyšetřování.....	61
4.1.2	Vývoj postoje Ústavního soudu k právu na účinné vyšetřování a jeho rozsahu.....	65
4.1.3	Aktuální přístup Ústavního soudu k rozsahu práva na účinné vyšetřování.....	69
4.2	Soukromá žaloba.....	70
4.2.1	Podoba právní úpravy soukromé žaloby dle Věcného záměru z roku 2008	71
4.2.2	Výhody a nevýhody soukromé žaloby.....	72
4.3	Subsidiární žaloba	75
4.3.1	Podoba právní úpravy subsidiární žaloby dle Věcného záměru z roku 2008.....	76
4.3.2	Posouzení institutu subsidiární žaloby	77
4.4	Soudní přezkum některých rozhodnutí státního zástupce de lege ferenda	80
4.4.1	Přezkum rozhodnutí státního zástupce de lege lata	81
4.4.2	Význam soudního přezkumu některých rozhodnutí státního zástupce o ukončení trestního stíhání.....	84
4.4.3	Přezkum rozhodnutí státního zástupce v návrhu nového trestního řádu.....	86
4.5	Shrnutí	93

5 Možnost rozšíření pravomoci soudce pro přípravné řízení na vydávání trestních příkazů	95
5.1 Soudce pro přípravné řízení a zkrácené přípravné řízení na Slovensku.....	95
5.1.1 Superrychlé řízení.....	96
5.1.2 Aplikační problémy superrychlého řízení.....	97
5.2 České superrychlé řízení a jeho aplikační praxe.....	100
5.3 Úvahy de lege ferenda v souvislosti se slovenskou právní úpravou.....	102
5.3.1 Podoba soudce pro přípravné řízení.....	102
5.3.2 Pravidlo zákonného soudce.....	102
5.3.3 Zkrácené přípravné řízení dle Návrhu TR.....	105
5.4 Trestní příkaz v Nizozemsku.....	107
5.5 Shrnutí.....	109
6 Příslušnost soudu v přípravném řízení.....	112
6.1 Vymezení pojmu příslušnost soudu v přípravném řízení.....	112
6.2 Věcná příslušnost soudu v přípravném řízení.....	113
6.3 Místní příslušnost soudu a dodržování práva na zákonného soudce.....	114
6.3.1 Problematika místní příslušnosti soudu v přípravném řízení ve spojení s dodržováním práva na zákonného soudce.....	115
6.3.2 Význam nálezu Ústavního soudu ze dne 19. 4. 2016, sp. zn. Pl. ÚS 4/14 a jeho dopad do aplikační praxe.....	116
6.4 Příslušnost soudu v přípravném řízení de lege ferenda.....	122
6.4.1 Věcná příslušnost soudu aneb zachování tradice, nebo odvážná změna?.....	123
6.4.2 Místní příslušnost soudu v přípravném řízení dle návrhu nového trestního řádu.....	127
6.5 Komparace se slovenskou právní úpravou.....	130
6.6 Shrnutí.....	132
Závěr.....	135
Seznam použité literatury.....	140

Abstrakt	154
Klíčová slova	155

Seznam použitých zkratk

Úmluva – Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod

LZPS – Listina základních práv a svobod

TŘ, trestní řád – zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů

TZ, trestní zákoník – zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

ZoSZ, zákon o státním zastupitelství – zákon č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů

ZOTČ, zákon o obětech trestných činů – zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů), ve znění pozdějších předpisů

ZSVM – zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů

TP – zákon č. 301/2005 Z. z. trestný poriadok, v znení neskorších predpisov

ZMJS – zákon č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, ve znění pozdějších předpisů

Návrh TŘ – Návrh paragrafového znění trestního řádu z roku 2017

Věcný záměr – Věcný záměr trestního řádu z roku 2008

ESLP – Evropský soud pro lidská práva

ÚS – Ústavní soud České republiky

NS – Nejvyšší soud České republiky

SZ – státní zástupce

Komise – Velká komise pro nový trestní řád

Úvod

Předkládaná disertační práce pojednává o **soudci, jenž má pravomoc působit v přípravném řízení**. V současnosti je ingerence soudu (resp. soudce) do přípravného řízení přirozenou součástí procesu. Z historického pohledu lze identifikovat tři různá období, kdy byl soudce v přípravném řízení různou měrou zapojen. **První** období je spojeno s institutem vyšetřujícího soudce, jenž byl zaveden v 19. století za účelem kontroly policejního orgánu a státního zastupitelství. Vyšetřující soudce měl zajistit zákonnost přípravného řízení, které mělo inkviziční charakter. Vyšetřující soudce měl své místo v českém právním řádu ještě koncem 40. let 20. století za účinnosti trestního řádu z roku 1873 (tzv. Glaserův trestní řád), kdy na našem území probíhaly politické procesy.¹ **Druhé** období začalo s koncem vyšetřujícího soudce – přesněji řečeno s nabytím účinnosti zákona č. 87/1950 Sb., trestního řádu, kdy zanikla záruka zákonnosti v přípravném řízení poskytovaná prostřednictvím soudce. Následovalo tedy období, kdy soudce neměl v přípravném řízení žádnou pravomoc, a které trvalo až do roku 1991. S účinností zákona č. 558/1991 Sb. došlo k novelizaci trestního řádu a nástupu **třetího** období, jež trvá dodnes. O významu soudce činného v přípravném řízení nemůže být pochyb. Soudce má v přípravném řízení pravomoc rozhodovat o nejzávažnějších zásazích do základních práv a svobod jednotlivců, přičemž tato pravomoc vyplývá i z Ústavy České republiky a Listiny základních práv a svobod („LZPS“).

Rekodifikační práce na novém trestním řádu zahrnují také precizaci nového institutu, jenž má být zanesen do trestního procesního práva, a to tzv. **soudce pro přípravné řízení**. Aktuální paragrafové znění návrhu nového trestního řádu již tento nový institut obsahuje – je také možné říct „nové pojetí soudce činného v přípravném řízení“. S novým institutem jsou spojeny také úvahy nad mírou zásahů soudce ve stadiu přípravného řízení, které má být dle zákonné úpravy v gesci státního zástupce. Koncepce soudce v přípravném řízení má zůstat zachována a soudce pro přípravné řízení rozhodně nemá mít charakter vyšetřujícího soudce, jehož návrat je v odborném diskurzu odmítán. Pokud má být institut soudce pro přípravné řízení novinkou a nemá-li se jednat o pouhou změnu terminologie, je potřeba řešit konkrétní problémy.

Zejména je třeba věnovat pozornost **pravomoci** soudce pro přípravné řízení, tedy okruhu záležitostí, o nichž by měl rozhodovat. Stanovení toho, co všechno bude v pravomoci soudce pro přípravné řízení, je významným faktorem určujícím budoucí vytížení soudce. Opomenuta nesmí zůstat ani otázka **příslušnosti soudu** v přípravném řízení, která v minulosti vzbuzovala kontroverze a je nerozlučně spjata s fungováním soudce pro přípravné řízení.²

¹ MUSIL, Jan. Vyšetřující soudce – iluze a skutečnost. *Státní zastupitelství*, 2017, č. 5, s. 8.

² ŠČERBA, Filip. Pravomoc soudce pro přípravné řízení. *Trestněprávní revue*, 2021, č. 3, s. 125.

Účinný trestní řád, který již prošel desítkami novelizací, si rekodifikaci nepochybně zaslouží. Je však třeba zmínit, že navrhované znění nového trestního řádu prozatím nebylo přijato kladně.³ To ovšem neznamená, že by již vypracované znění nového trestního řádu mělo přijít nazmar. Samotný **text návrhu bude pravděpodobně sloužit k dalším novelizacím trestního řádu stávajícího**. Z toho důvodu je i nadále účelné zabývat se efektivitou a kvalitou navržené právní úpravy zpracované tzv. Komisí pro nový trestní řád.

V disertační práci se zaměřím na **vybrané problémy** spojené s pravomocí soudce pro přípravné řízení a příslušností soudu v přípravném řízení. Některé zkoumané otázky mohou být považovány za kontroverzní a některé jsou hojně diskutovány v odborných kruzích. Především komplexní rozbor veškeré pravomoci soudce pro přípravné řízení by byl tematicky příliš širokým okruhem, a proto byly zvoleny k rozboru toliko tři druhy pravomoci soudce v přípravném řízení.

Cílem práce je analýza současné právní úpravy týkající se tematicky zvolených okruhů, vytyčení jejích problematických aspektů a zhodnocení navrhované právní úpravy v tom smyslu, zda nabízí řešení sporných otázek, či nikoliv. Součástí mé práce budou také vlastní návrhy podoby právní úpravy tak, aby byla souladná s judikaturou Evropského soudu pro lidská práva („ESLP“), Ústavou České republiky a Listinou základních práv a svobod. Jelikož se práce zabývá novým institutem soudce pro přípravné řízení, jehož podoba má být odlišná od současného pojetí soudce v přípravném řízení, poznatky uvedené v práci snad poslouží jako vhodné příspěvky k odborné diskuzi. Právě z důvodu, že doposud nebyly uzavřeny práce na rekodifikaci trestního řádu, či z důvodu možných budoucích novelizací, považuji téma zvolené pro disertační práci za velmi aktuální.

Mezi **zdroje** použité v práci patří judikatura ESLP, Ústavního soudu, Nejvyššího soudu, odborné články a další odborné publikace. Práce vychází rovněž z návrhu paragrafového znění nového trestního řádu a důvodové zprávy k tomuto návrhu, přičemž se jedná prakticky o jediné veřejně dostupné oficiální zdroje představující pravděpodobné znění rekodifikovaného trestního řádu. Zejména důvodová zpráva k návrhu nového trestního řádu je nejvýznamnějším zdrojem úvah, které vedly Komisi pro nový trestní řád k sestavení předkládané podoby nového trestněprocesního předpisu. Z odborných **metodik** bude použita analýza (zvláště právní regulace, návrhů právní úpravy de lege ferenda a judikatury), syntéza určitých dílčích závěrů a dále diachronní (vývoj institutů) či synchronní komparace (srovnání zahraničních úprav). Podkladem pro tuto disertační práci jsou také mé dílčí výstupy publikované v odborných recenzovaných časopisech⁴

³ Srov. informace na webových stránkách České justice [cit. 26. srpna 2023]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2023/05/poslanci-a-senatori-nechteji-novy-trestni-rad-davaji-prednost-upravam-toho-stareho/>; <https://www.ceska-justice.cz/2023/05/novy-trestni-rad-je-ve-snemovne-nepruchodny-potvrdil-blazek/>.

⁴ COUFALOVÁ, Denisa. Přítomnost soudce při provádění neodkladných a neopakovatelných úkonů: kritické zamyšlení de lege lata a de lege ferenda. *Trestněprávní revue*, 2021, č. 2, s. 63; COUFALOVÁ, Denisa. Zamyšlení nad

a částečně též výzkum z mé diplomové práce zaměřené na právo na účinné vyšetřování, jež souvisí s nově zvažovanou pravomocí soudce pro přípravné řízení. Rovněž jsem při psaní této práce vycházela z vlastních zkušeností získaných v praxi, neboť působím jako asistentka soudce na trestním oddělení obvodního soudu v Praze.

Předkládaná disertační práce je členěna do šesti hlavních kapitol, jež jsou dále rozděleny na dílčí podkapitoly. **První kapitola** je krátkým historickým ohlédnutím k počátkům ingerence soudu do přípravného řízení. Ve stručnosti bude připomenuta podoba zaniklého institutu vyšetřujícího soudce – jeho pravomoc a také příslušnost soudu v přípravném řízení. Považuji za nezbytné uvést i ohlasy, jež byly vznášeny k vyšetřujícímu soudci, resp. spíše kritiku, která panovala už v době jeho existence.

Druhá kapitola obsahuje úvod do problematiky a nastiňuje podobu právní úpravy de lege lata. V krátkosti je zde vymezen pojem přípravného řízení, role, pravomoc a postavení soudu (soudce) v přípravném řízení dle účinné právní úpravy. Tato kapitola byla zařazena za účelem podání uceleného pohledu na zkoumanou problematiku, jelikož pro hodnocení nového pojetí zapojení soudce v přípravném řízení je vhodné nastínit i současný stav. Dále v této kapitole nastiňuji i otázku vyloučení soudce z provádění dalších úkonů ve věci, jestliže v přípravném řízení provedl některé úkony. Rovněž tato kapitola pojednává o podobě zvažovaného institutu soudce pro přípravné řízení, především o modelu soudce, jenž se bude agendou přípravného řízení zabývat. V rámci této kapitoly se zaměřím na zodpovězení **výzkumné otázky**, zda by měl soudce pro přípravné řízení být soudce, který se věnuje pouze trestnímu právu, přesněji řečeno trestní agendě. V souvislosti s touto výzkumnou otázkou stanovuji hypotézu, že *soudce pro přípravné řízení by měl být soudce specializující se na trestní právo, jelikož jedině tak bude zaručen kýžený stav a naplněn účel a smysl nového institutu soudce pro přípravné řízení, též nazývaného jako soudce práv a svobod.*

Tématem **třetí kapitoly** je přítomnost soudce při provádění neodkladných a neopakovatelných úkonů. V této části je vyzdvižen význam účasti soudce u provádění těchto specifických úkonů (především u výsledku svědka a rekonice), jsou stanoveny problematické aspekty aktuální právní úpravy a dále je kritizován navrhovaný rozsah účasti soudce u neodkladných a neopakovatelných úkonů. Zde si pokládám následující **výzkumné otázky**: Měla by být účast soudce u neodkladných a neopakovatelných úkonů omezena tak, že bude odvislá od uvážení státního zástupce? Měla by být pravomoc soudce posílena tak, aby při provádění úkonu mohl zasáhnout i z hlediska věcné stránky? Pro tyto otázky určuji hypotézu, že *účast soudce při provádění neodkladných a neopakovatelných úkonů je významnou zárukou zákonnosti dle judikatury tuzemské i ESLP*

možným rozšířením pravomoci soudce pro přípravné řízení na vydávání trestních příkazů. *Trestněprávní revue*, 2022, č. 2, s. 70; COUFALOVÁ, Denisa. Přezkum některých rozhodnutí státního zástupce de lege ferenda. *Trestní právo*, 2022, č. 4, s. 2.

a pravomoc soudce by měla být rozšířena tím způsobem, aby soudce mohl u úkonu zasáhnout i věcně, například položit svědkovi doplňující otázku.

Čtvrtá kapitola je zaměřena na soudní přezkum některých rozhodnutí státního zástupce v kontextu práva na účinné vyšetřování. Vymezeno bude právo na účinné vyšetřování poškozeného, zvláště pak jeho obsah a rozsah. Porovnány budou instituty soukromé žaloby, subsidiární žaloby a přezkum prováděný soudcem pro přípravné řízení. K této tematice jsem si stanovila **výzkumnou otázku**, zda dosud v zákoně neupravená pravomoc soudce pro přípravné řízení přezkoumávat některá rozhodnutí státního zástupce o skončení trestního stíhání posiluje právo poškozeného na účinné vyšetřování. K tomuto stanovuji hypotézu, že *dosavadní možnosti přezkumu předmětných rozhodnutí státního zástupce nejsou dostačující a je třeba do trestního řádu zanést možnost, aby poškození mohli dosáhnout soudního přezkumu těchto rozhodnutí, čímž bude posíleno jejich právo na účinné vyšetřování.* Dále jsem si stanovila **výzkumnou otázku**, zda je soudní přezkum některých rozhodnutí státního zástupce učiněných v přípravném řízení efektivnější v podobě soukromé žaloby, subsidiární žaloby či přezkumu prováděného soudcem pro přípravné řízení, a to z hlediska efektivity pro poškozeného a zavedení předmětných institutů do praxe. Hypotéza: *Soudní přezkum prováděný soudcem pro přípravné řízení by byl nejméně nákladnou a nejméně náročnou variantou jak pro poškozeného, tak pro stát. Zejména v souvislosti se zavedením přezkumu do praxe by tato varianta byla nejrychlejší a nejméně složitá.*

Pátá kapitola je zamýšlením nad možným rozšířením pravomoci soudce pro přípravné řízení na vydávání trestních příkazů po vzoru slovenské právní úpravy. Slovenská právní úprava bude analyzována za účelem konstatování, zda se jedná o vhodný inspirační zdroj. Pátá kapitola nabízí také srovnání s nizozemskou právní úpravou, jelikož obsahuje pravomoc státního zástupce, kterou nezná český ani slovenský právní řád. **Výzkumná otázka** je stanovena v této podobě: Je v případě, kdy soudce činný v přípravném řízení vydává trestní příkazy, dodržováno pravidlo zákonného soudce? Hypotéza zní: *V případě rozšíření pravomoci soudce pro přípravné řízení na vydávání trestních příkazů může docházet ke kolizi s dodržováním práva na zákonného soudce.*

Konečně poslední **šestá kapitola** je zaměřena na problematiku určování příslušnosti soudu v přípravném řízení. **Výzkumná otázka** byla vytyčena následovně: Řeší navrhovaná úprava určování příslušnosti soudu v přípravném řízení sporné otázky, jež vyvstaly po publikaci nálezu Ústavního soudu ze dne 19. 4. 2016, sp. zn. Pl. ÚS 4/14? Hypotéza: *Komise ve svém návrhu nového trestního řádu reagovala na předmětný náleží a navrhla tak řešení problematických otázek, které i několik let po publikaci nálezu vzbuzují nejasnosti.*

1 Historické ohlédnutí na počátky ingerence soudu do přípravného řízení aneb připomenutí institutu vyšetřujícího soudce

Již před více než sto lety akademická obec i praxe vnímaly potřebu působení soudce zainteresovaného v předsoudní fázi řízení. Soudce, jenž bude zárukou zákonnosti zásahů do základních lidských práv. Ušlechtilá myšlenka byla „zhmotněna“ do osoby vyšetřujícího soudce, avšak tento institut, kromě přínosu záruky zákonnosti, v praxi neobstál. Z českého právního řádu po pár desítkách let vymizel. Dlouhá léta poznamenaná érou komunismu pak upadala myšlenka soudce činného pouze v přípravném řízení v zapomnění.⁵

Připomenutí institutu vyšetřujícího soudce je nedílnou součástí této práce. Historické ohlédnutí ke kořenům soudce působícího v přípravném řízení poskytne možnost srovnání se současnou podobou soudce činného v přípravném řízení a s navrhovaným modelem soudce pro přípravné řízení, tedy právní úpravou de lege ferenda. Lze hovořit o **třech různých pojetích soudců činných v přípravném řízení**. Spojujícím prvkem je sice pravomoc působit v přípravném řízení, avšak každý „prototyp“ soudce má svá specifika, která je odlišují. Diferenciace soudců v přípravném řízení je spjata rovněž i s časovým hlediskem čili dobou, v níž tyto instituty byly součástí právního řádu.

1.1 Přípravné řízení jakožto působiště vyšetřujícího soudce

Přípravné řízení bylo první fází trestního řízení a skládalo se z přípravného vyhledávání a přípravného vyšetřování. V přípravném vyhledávání postupoval státní zástupce skrze úřady bezpečnosti (soudní policii), vyšetřujícího soudce nebo okresního soudce. V této fázi byl tedy činný především státní zástupce a vyšetřující soudce jen k jeho výpomoci. Druhá fáze – přípravné vyšetřování, se konala vždy před trestním soudem, resp. vyšetřujícím soudcem, výjimečně před soudcem okresním.⁶ Řízení mělo v této fázi inkviziční ráz a bylo písemné a neveřejné.⁷ O tom, zda se bude konat přípravné vyšetřování, záleželo na vůli žalobce, který k tomu mohl učinit návrh nebo rovnou podat obžalovací spis.⁸ Přípravné řízení tedy bylo fakultativní, s výjimkou, kdy se jednalo o zločin náležející do příslušnosti porotního soudu, mělo probíhat řízení proti nepřítomnému

⁵ MUSIL, Jan. Vyšetřující soudce – iluze a skutečnost. *Státní zástupitelství*, 2017, č. 5, s. 8.

⁶ STORCH, František. *Řízení trestní rakouské. Díl I*. Praha: Tiskem a nákladem J. Otty, 1887, s. 345.

⁷ Tamtéž, s. 346.

⁸ Ještě v jednom případě bylo na veřejném žalobci, aby navrhl konání přípravného vyšetřování, a to když bylo třeba vztít obviněného do řádné vyšetřovací vazby. V přípravném vyhledávání taktéž bylo možné uvalení vazby, ovšem pouze v některých případech a s velmi krátkými lhůtami, po jejichž uplynutí bylo nutné obviněného propustit nebo na něj uvalit řádnou vyšetřovací vazbu (FLIEDER, Karel. O pravomoci vyšetřujícího soudce a poradní komory vůči návrhům státního zástupitelství na zavedení přípravného vyšetřování. *Právník*, 1905, roč. XLIV., s. 603–616).

(uprchlému) nebo v určitém případě podával podpůrnou obžalobu soukromý účastník.⁹ V případě, kdy se přípravné řízení nekonalo, ač se konat mělo, jednalo se jen o formální odstranitelnou chybu.¹⁰ Zajímavé je, že obžalovací spis státní zástupce podával vyšetřujícímu soudci, případně předsedovi radní komory. Vyšetřující soudce jej mohl po kontrole vrátit k odstranění formálních vad nebo doručit obžalovanému. Státní zástupce měl pořádkovou lhůtu tří dnů k podání nového spisu.¹¹ Vyšetřující soudce pak návrh zkoumal z hlediska materiálního i ve vztahu k procesním předpisům. Konkrétně posuzoval, zda byl sborový soud první stolice věcně a místně příslušný, zda byl vůbec veřejný žalobce oprávněn spis podat (pokud například nešlo o soukromou žalobu či návrh vázaný na souhlas poškozeného). Dále zda byl uvedený skutek trestný čin, resp. přečin či zločin, a zda byla dána potřebná míra podezření, která byla vyžadována trestním řádem pro zahájení přípravného vyšetřování. Co se však týkalo účelnosti, vhodnosti a potřeby zavedení přípravného vyšetřování, tyto otázky zůstaly stranou, neboť vyšetřující soudce nebyl oprávněn se jimi zabývat. K otázce, zda mohl vyšetřující soudce zkoumat návrh podaný státním zástupcem z materiálního hlediska, tedy sám posoudit právní kvalifikaci skutku a případně se odchýlit od posouzení státního zástupce lze uvést toliko, že obecně mohl trestní soud rozhodovat o skutku uvedeném v žalobním návrhu. Samostatně mohl zvážit právní kvalifikaci skutku, zda se jednalo o jiný trestný čin, či zda se vůbec jednalo o trestný čin. V přípravném vyšetřování mohl soudce kvalifikaci sám zvažovat bez pochyb v případech, kdy se jednalo pouze o přešůpek nebo trestný čin již byl promlčen. Dále v této fázi mohl kvalifikaci sám zvažovat v situaci, kdy měla být uvalena vazba nebo pokud by měl případ posuzovat soud výjimečný. V ostatních případech směl sám zvažovat právní kvalifikaci skutku, kterou ve svém návrhu uvedl státní zástupce, a případnou disparitu mohly následně posoudit nadřízené orgány. S jistotou tedy vyšetřující soudce nebyl vázán posouzením skutku z návrhu státního zástupce. Nesouhlasil-li s ním, obrátil se na poradní komoru, aby se vyjádřila. Ta však nebyla oprávněna návrh státního zástupce zamítnout z důvodu odlišného názoru na uvedenou právní kvalifikaci. Ve vztahu ke skutku popsaném státním zástupcem nemohl vyšetřující soudce bez rozhodnutí poradní komory nic měnit a poradní komora byla oprávněna mu uložit, aby rozhodl o činu uvedeném v návrhu státního zástupce, což byl postup souladný se zásadou obžalovací. Uvedené platilo *mutatis mutandis* i pro soukromého žalobce.¹²

Jedno z negativ spojených s vyšetřujícím soudcem lze shledat v tom, že vyšetřující soudce sám prováděl vyšetřování, poté předal vyšetřovací spis státnímu zástupci, aby si jej prostudoval

⁹ STORCH, František. *Řízení trestní rakouské. Díl I.* Praha: Tiskem a nákladem J. Otty, 1887, s. 319-320.

¹⁰ KALLAB, Jaroslav. *Učebnice trestního řízení platného v Čechách a v zemi Moravskoslezské, hledě ke osnově sjednoceného trestního řádu československého z roku 1929.* Brno: Nákladem čs. a s. Právník, 1930, s. 149.

¹¹ KALLAB, Jaroslav. *Učebnice trestního řízení platného v Čechách a v zemi Moravskoslezské...*, s. 152-153.

¹² FLIEDER, Karel. O právomoci vyšetřujícího soudce a poradní komory vůči návrhům státního zástupitelství na zavedení přípravného vyšetřování. *Právník*, 1905, roč. XLIV., s. 603-616.

a následně podal již obžalovací spis totožnému soudci, který rozhodl o tom, zda je tento spis způsobilým obžalovacím spisem. Dalším negativem byla možnost vzniku nebezpečí, že nebude dostatečně dbáno zájmů obviněného, což bylo spatřováno v tom, že se v průběhu vyšetřování mění osoby, které jej vedou. Z toho důvodu i tehdejší odborníci na trestní právo považovali za vhodné svěřit celé vyšetřování jedné osobě.¹³

1.2 Institut vyšetřujícího soudce

Institut vyšetřujícího soudce byl do českého právního řádu zaveden po vzoru francouzského trestního řádu z roku 1808 trestním řádem č. 119/1873, říšského zákoníku platícího i pro české země. V trestněprávní úpravě byl obsažen pouze do doby, než nabyl účinnosti zákon č. 87/1950 Sb., trestní řád, s nímž tedy zanikla záruka zákonnosti v přípravném řízení prostřednictvím soudu, resp. soudce.¹⁴

Ottův slovník naučný o vyšetřujícím soudci uvádí, že „*Vyšetřující soudce jest ten člen sborového soudu první stolice, jemuž přísluší konati přípravné vyhledávání a přípravné vyšetřování (v. t.) pro zločiny a přečiny. Za v. s. zřizuje předseda zmíněného soudu některého nebo několik jeho členů (§§ 10 a 11 ř. tr. z r. 1873). Ustanovovati auskultanty za v. s. zapovídá § 3 zák. o soudní organizaci ze 27. listop. 1896. -rch.*“¹⁵

V historickém kontextu tento institut částečně plnil svou roli. V 19. století, kdy byl zakotven do právního řádu platného pro české území, byly atributem vyšetřujícího soudce zákonnost, nestrannost a nezávislost. Jeho působištem bylo přípravné řízení, které mělo v tehdejší době prvky inkvizičního řízení. Vyšetřující soudce měl zabránovat konání svévole policejních orgánů a státních zástupců.¹⁶ Mezi jeho kompetence patřilo provádění vyšetřování (tak jak jej v dnešní době provádí policejní orgán) a také například provádění neodkladných a neopakovatelných úkonů. Dalo by se říci, že se jednalo určité spojení funkcí vyšetřovatele, žalobce a obhájce v jedné úřední osobě.¹⁷

Postupem času však bylo zřejmé, že tento institut nedokáže dostát toho, k čemu měl sloužit. Především v období konce čtyřicátých let a počátku let padesátých minulého století a tehdejších politických procesů.¹⁸ Odborné kruhy současného právního dění o tomto institutu hovoří také jako o „*přežitku z 19. století*“, jehož pozice byla, a v zemích, kde je stále ještě součástí právního řádu, je

¹³ KALLAB, Jaroslav. Několik poznámek o postavení soudce vyšetřujícího a státního zástupce v trestním řízení přípravném. *Právník*, roč. XXXII., 1903, s. 693-707, 729-740, 765-774.

¹⁴ POCHYLÁ, Veronika. Přípravné řízení de lege ferenda: Soudce práv a svobod. *Trestněprávní revue*. 2017, č. 11-12, s. 260.

¹⁵ OTTO, Jan. *Ottův slovník naučný*. Dvacátý sedmý díl [online], Praha: J. Otto – Ottovo nakladatelství, 1908, s. 68-69, [cit. 26. července 2023]. Dostupné z: <https://archive.org/details/ottvslovnknauni43ottogoog/page/68/mode/2up?view=theater>.

¹⁶ MUSIL, Jan. Vyšetřující soudce – iluze a skutečnost. *Státní zastupitelství*, 2017, č. 5, s. 8.

¹⁷ POCHYLÁ, Veronika. *Přípravné řízení de lege ferenda...*, s. 260.

¹⁸ MUSIL, Jan. *Vyšetřující soudce – iluze...*, s. 8.

tato pozice stále více a více oslabována. Například ve Francii je jeho podíl na vyšetřování případů menší než 10 %.¹⁹

Ve své původní podobě donedávna přetrvával institut vyšetřujícího soudce v Německu, Rakousku, Švýcarsku či Itálii. Zachovaná podoba vyšetřujícího soudce je snad jen ve Francii, kde i přesto přípravné řízení z drtivé většiny realizuje policie. Veškeré nevýhody a nedostatky zapříčinily ústup tohoto institutu. Historicky bylo prokázáno, že soudce nemůže mít dominantní postavení v přípravném řízení a nemůže být orgánem, který zajišťuje zároveň vyhledávání, zajišťování a filtraci důkazů v přípravném řízení.²⁰

S ohledem na nevalné ohlasy k tomuto institutu a jeho neefektivnosti v praxi od něj postupně začaly upouštět téměř všechny země, kde byl součástí jejich právního řádu. Pravomoci vyšetřujícího soudce byly následně přenášeny zejména na policejní orgán. V současnosti vyšetřující soudce z většiny právních řádů zcela vymizel nebo se přeměnil v institut soudce pro přípravné řízení.²¹ S pomocí soudce pro přípravné řízení, nebo také soudce práv a svobod, skutečně dochází naplnění požadavků na nezávislý a nestranný orgán, jenž garantuje práva a svobody osob v trestním řízení.²²

1.3 Pravomoc vyšetřujícího soudce a příslušnost soudu v přípravném řízení

1.3.1 Pravomoc vyšetřujícího soudce versus státního zástupce

I ve fázi přípravného vyšetřování, což bylo hlavní působíště vyšetřujícího soudce, byl pánem sporu státní zástupce. Proti vůli státního zástupce nemohlo být řízení vedeno. Jakmile k tomuto žalobce učinil prohlášení, vyšetřující soudce musel vyšetřování zastavit.²³ Postup v přípravném vyšetřování měl zmíněný inkviziční charakter a jakmile bylo řízení započato, vyšetřující soudce postupoval z úřední povinnosti a nečekal na návrhy žalobce. Sám vyhledával skutkový podklad. Vyšetřující soudce se tak stal orgánem provádějícím vyšetřování dle jednotného plánu. Soudce sám rozhodoval, které úkony budou provedeny. Strany mohly zasahovat jen prostřednictvím svých návrhů. Vyšetřující soudce měl také zjistit škodu způsobenou trestným

¹⁹ KRISTKOVÁ, Alena. Adverzární, inkviziční a smíšený trestní proces – koncepce a širší souvislosti. *Časopis pro právní vědu a praxi* [online], 2013, roč. 21, č. 3, s. 370 [cit. 26. července 2023]. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cpvp/issue/view/437>.

²⁰ MUSIL, Jan. *Vyšetřující soudce – iluze...*, s. 8.

²¹ Srov. výše uvedenou definici institutu vyšetřujícího soudce z Ottova slovníku naučného a definici soudce pro přípravné řízení v Návrhu nového trestního řádu: § 10 odst. 6: „*Soudcem pro přípravné řízení se rozumí soudce okresního soudu, který je rozvrhem práce soudu pověřen v přípravném řízení v případech stanovených trestněprocesním zákonem rozhodovat o závažných zásazích do základních práv a svobod, rozhodovat o stížnosti proti rozhodnutí státního zástupce nebo policejního orgánu nebo činit jiné úkony.*“ Návrh nového trestního řádu dostupný online na justice.cz.

²² POCHYLÁ, Veronika. *Přípravné řízení de lege ferenda...*, s. 260.

²³ STORCH, František. *Řízení trestní rakouské. Díl I...*, s. 165.

činem.²⁴ Platila zásada, že státní zástupce stíhá, ale nevyšetřuje.²⁵ Zákon přímo zakazoval státnímu zástupci převzít vyšetřovací úkon, a to pod sankcí neplatnosti takového úkonu. Výjimečně mohl takové úkony činit v přípravném vyhledávání, kde mu bylo dovoleno převzít některé úkony prostřednictvím bezpečnostního úřadu.²⁶ Státní zástupce mohl nahlédnout do spisu a získat tak vědomí o postupu v řízení. Také si mohl spis zapůjčit a činit návrhy. To vše s tím, že svým počínáním nesměl způsobit průtahy v řízení.²⁷ Státní zástupce zpravidla neměl právo být přítomen provádění vyšetřovacích úkonů. Následně ani nemohl učinit žádné rozhodnutí. O to důležitější tedy bylo správné sepsání protokolů o provedení úkonů.²⁸ Z uvedeného vyplývá, že státní zástupce ve skutečnosti pánem sporu nebyl a rovněž de facto nebyl ani osobou stíhající.

Pokud vyšetřující soudce v přípravném řízení činný nebyl a například v přípravném vyhledávání nastala potřeba výslechu svědka, provedení ohledání, zabavení věci, prohlídky osoby či domovní prohlídky, nařízení zatknutí, státní zástupce nebo policejní orgán předložili spis vyšetřujícímu soudci (v některých případech u okresního soudu), aby tato opatření mohl nařídit. V neodkladných případech mohl výjimečně určité úkony namísto soudce nařídit a provést policejní orgán konající vyhledávání. Protokoly o provedených úkonech pak bylo nutné předložit vyšetřujícímu soudci, a to s náležitým odůvodněním a prostřednictvím státního zástupce. Vyšetřující soudce posoudil jejich formální náležitosti a výsledek provedeného úkonu. Taktéž byl v případě nutnosti oprávněn doplnit či opakovat domovní prohlídku nebo osobní prohlídku, a taktéž rozhodl o dalším trvání či zrušení zatknutí a zabavení. Proti nařízení policejního orgánu bylo možné podat rozklad, o němž u sborového soudu rozhodoval žalobní senát.²⁹ Co se týče pozorování obviněného v ústavu, to nařizoval či prodlužoval obyčejně žalobní senát, nikoliv vyšetřující soudce.³⁰

Trestní řád z roku 1873 rozeznával dva druhy vazby – vazbu prozatímní a řádnou vyšetřovací. Vazba prozatímní (neboli dočasná) sloužila k tomu, aby byl obviněný zajištěn po dobu, než měl být vyslechnut vyšetřujícím soudcem. Poté musel být obviněný propuštěn a krátká lhůta pro trvání této vazby nesměla být prodlužována, byť trval její důvod.³¹ Nařizoval-li vazbu vyšetřující soudce konající přípravné vyšetřování či vyhledávání, vydal písemný a odůvodněný

²⁴ STORCH, František. *Řízení trestní rakouské. Díl I...*, s. 167.

²⁵ KALLAB, Jaroslav. *Učebnice trestního řízení platného v Čechách a v zemi Moravskoslezské...*, s. 147-148.

²⁶ STORCH, František. *Řízení trestní rakouské. Díl I...*, s. 272.

²⁷ Tamtéž, s. 274.

²⁸ STORCH, František. *Řízení trestní rakouské. Díl II., část druhá*. Praha: Tiskem Národní tiskárny a nakladatelstva v Praze, a nákladem Právnícké jednoty v Praze, 1897, s. 170.

²⁹ WOREL, Josef Oskar, MILOTA, Albert, STUNA, Stanislav. *Trestní řád platný na Slovensku a Podkarpatské Rusi, doplněný pozdějšími zákony i zásadními nálezy bývalé kurie Budapešti. Trestního řádu dříve uherského druhé doplněné vydání*. Kroměříž: J. Gusek, 1922, s. 31.

³⁰ WOREL, Josef Oskar, MILOTA, Albert, STUNA, Stanislav. *Trestní řád platný na Slovensku a Podkarpatské Rusi...*, s. 76.

³¹ STORCH, František. *Řízení trestní rakouské. Díl II., část druhá...*, s. 6-7.

zatýkáací rozkaz, jenž byl obviněnému dodáván při zatčení nebo do 24 hodin po něm.³² Zpravidla vazbu nařizoval ten soudce, který byl právě činný v dané fázi řízení.³³ Ve fázi přípravného vyšetřování bylo nařízení řádné vazby zcela v intenci vyšetřujícího soudce a ve fázi obžalovací tak bylo činěno dle návrhu žalobce. O návrhu následně rozhodl vyšetřující soudce, a pokud nebylo konáno přípravné vyšetřování, tak předseda radní komory.³⁴

Neobvyklým specifikem v souvislosti s pravomocí soudce v přípravném řízení bylo oprávnění vyšetřujícího soudce uvalit zvláštní druh vazby. Mohl sám konat vyšetřování na místě, kde byl skutek spáchán a byl oprávněn každé osobě (i svědkovi), u níž to shledal za nutné, zakázat odejít z daného místa. Pokud tento zákaz osoba porušila, mohl jí vyšetřující soudce udělit peněžitý trest ve výši až 50 zlatých nebo na ni vydat zatýkáací rozkaz. Zákonným důvodem vazby byla „procesní neposlušnost“ – neuposlechnutí zákazu, resp. příkazu soudce. Tento druh vazby sloužil ke konfinaci, tedy zabezpečení možnosti výslechu osoby, u níž to soudce považoval za nezbytné. Proto tato vazba nesměla trvat déle než po dobu výslechu.³⁵ Vyšetřující soudce zpravidla mohl zrušit dočasné zadržení a vyšetřovací vazbu, které sám nařídil, anebo je svým rozhodnutím ponechal v platnosti.³⁶ O jistotě, jakožto náhradě za vazbu, však rozhodoval žalobní senát nebo nalézací soud, nikoliv vyšetřující soudce.³⁷

Pojal-li vyšetřující soudce pochybnost o provedení některého úkonu a nehrozilo nebezpečí z prodlení, měl možnost požádat žalobní senát, aby vydal příkaz k provedení předmětného úkonu. Senát sborového soudu také dohlížel na činnost vyšetřujícího soudce, přičemž jeho příkazy byly pro soudce závazné. Taktéž žalobní senát rozhodoval o stížnostech žalobce, obviněného a soukromé strany proti každému opatření učiněnému vyšetřujícím soudcem. Stížnost bylo možné podat ústně či písemně přímo u vyšetřujícího soudce nebo žalobního senátu. Byla-li stížnost podána u vyšetřujícího soudce, ten byl povinen ji do 24 hodin předložit žalobnímu senátu. Jestliže byl obviněný ve vazbě, protokol o jeho stížnosti a žádosti k žalobnímu senátu sepsal buď vyšetřující soudce nebo státní zástupce. Žalobní senát pak měl o stížnosti rozhodnout co nejrychleji po výslechu vyšetřujícího soudce či opatření si jeho vyjádření. Poté, co žalobní senát o stížnosti

³² STORCH, František. *Řízení trestní rakouské. Díl II., část druhá...*, s. 13.

³³ Tamtéž, s. 19-20.

³⁴ Tamtéž, s. 19.

³⁵ Tamtéž, s. 16-17.

³⁶ Tamtéž, s. 51.

³⁷ Tamtéž, s. 53. Při výkonu své působnosti byl vyšetřující soudce nadán i další disciplinární mocí. Této moci byl podroben každý, vyjma členů soudu a státního zástupce. Disciplinárnímu trestu mohli být vystaveni svědci, znalci, právní zástupci, přičemž uložen mohl být pouze trest peněžitý. Radní komora mohla soudcem uložený trest zmírnit či zrušit, a to i bez podkladu v podobě stížnosti potrestané osoby (STORCH, František. *Řízení trestní rakouské. Díl II., část druhá...*, s. 174).

rozhodl, nebylo možné proti tomuto rozhodnutí podat další stížnost. Dokud nebylo o stížnosti rozhodnuto, nebylo ve vyšetřování pokračováno.³⁸

Pokud vyšetřující soudce porušil pravidla o protokolaci vyšetřovacích úkonů, žalobní senát, sborový soud a soud vyšší stolice byli oprávněni mu uložit pořádkovou pokutou.³⁹ Pochybil-li vyšetřující soudce v souvislosti s prováděním výslechů, žalobní senát či nalézací soud mu rovněž mohli uložit pořádkovou pokutou. Na žádost svědka mohli vyšetřujícímu soudci uložit také povinnost k náhradě škody za ztrátu času a zmeškání práce.⁴⁰ Uvedená opatření soudu jsou v dnešní době nejen nepřijatelná, neboť jejich uložení není zákonem umožněno, ale z mého pohledu také nepředstavitelná. V současnosti by se totiž nejspíše jednalo o situaci, kdy by soudce prováděl výslech svědka v přípravném řízení jakožto neodkladný nebo neopakovatelný úkon a tento výslech svědka by nebyl proveden v souladu s trestním řádem, tedy by byl proveden chybně. Za tento nesprávně provedený úkon by pak zřejmě nadřazený krajský soud (pravděpodobně na základě stížnosti) udělil soudci pořádkovou pokutu. Ovšem zaprvé, takový úkon by byl stížen vadou nezákonnosti a byl by tedy neúčinný, zadruhé soudce v přípravném řízení výslech neprovádí. Pouze garantuje zákonnost jeho provedení. Do výslechu soudce není oprávněn zasahovat po věcné stránce. Domnívám se, že dnes by na takové „potrestání“ soudce za nesprávně provedený úkon bylo nahlíženo jako na absurdní.

Vyšetřující soudce dále vyřizoval námitky obviněného proti obžalovacímu spisu, a to do osmi dnů od chvíle, kdy mu byl spis doručen. Námitky mohl obviněný učinit proti každému bodu obžalovacího spisu, včetně příslušnosti soudu. Podal-li obviněný námitky, vyšetřující soudce následně předal obžalovací spis žalobnímu senátu k rozhodnutí. Případné zamítnutí či jiné rozhodnutí o žalobním spisu tak spadalo do pravomoci žalobního senátu, tedy o tomto nerozhodoval vyšetřující soudce ani státní zástupce.⁴¹

Co se týče soukromé žaloby (o této bude blíže pojednáno dále v textu), převzal-li soukromý žalobce trestní stíhání namísto státního zástupce, vyšetřující soudce postupoval tak, jako by vyšetřování bylo i nadále v intenci žalobce veřejného.⁴²

Proti uprchlému bylo přípustěno honění a vydání zatykače. Honění nařizoval vyšetřující soudce, v naléhavých případech okresní soudce nebo bezpečnostní úřad. Honění spočívalo v tom, že osoby k tomu ustanovené obdržely pověřovací otevřené listy a mohly obviněného stíhat na celém území republiky. Zatykač vydávala radní komora a v naléhavých případech vyšetřující

³⁸ WOREL, Josef Oskar, MILOTA, Albert, STUNA, Stanislav. *Trestní řád platný na Slovensku a Podkarpatské Rusi...*, s. 35.

³⁹ Tamtéž.

⁴⁰ WOREL, Josef Oskar, MILOTA, Albert, STUNA, Stanislav. *Trestní řád platný na Slovensku a Podkarpatské Rusi...*, s. 67.

⁴¹ Tamtéž, s. 81.

⁴² Tamtéž, s. 85.

soudce. Zatykač byl v podstatě veřejnou výzvou soudům a bezpečnostním úřadům, aby nepřítomného obviněného prozatímně zadržely a vydaly příslušnému soudu. Byl vydáván také v případě, kdy zadržená osoba unikla z vyšetřovací nebo trestní věznice, a to jen při podezření ze zločinu.⁴³

V kompetenci vyšetřujícího soudce bylo i oprávnění zastavit přípravné vyšetřování. Nemohl tak ale učinit ze své vůle, nýbrž pouze na podnět, resp. žádost žalobce (státního zástupce). Radní komora pak mohla vyšetřování zastavit z vlastní vůle či z podnětu vyšetřujícího soudce.⁴⁴

Pravomoc vyšetřujícího soudce se v průběhu let de facto i de iure neměnila. Z výraznějších aspektů tohoto institutu odlišujících se od právní úpravy de lege lata a úpravy de lege ferenda lze vyzdvihnout například ještě to, že vyšetřující soudce byl povinen podávat ústní měsíční zprávy žalobnímu senátu a považoval-li to za nutné, mohl podat zprávu i častěji. Zpráva obsahovala například uvedení osob držených ve vazbě a dobu trvání jejich vazby, a byla podávána ústně přímo žalobnímu senátu.⁴⁵

Z výše uvedeného je patrné, že vyšetřující soudce byl ve své činnosti do určité meze dosti nezávislý. Ovšem v některých oblastech byla naopak nutná součinnost státního zástupce nebo nadřízeného soudního orgánu., kterému se vyšetřující soudce odpovídal (blíže viz Příslušnost soudu).

1.3.2 Příslušnost soudu

Vyšetřující soudci působili u sborových soudů první instance,⁴⁶ což byly ve své podstatě soudy krajské a v hlavních městech zemských soudy „zemské“.⁴⁷ Soudci byli jmenováni „přednostou“, resp. předsedou soudu.⁴⁸ Věcná příslušnost ve vztahu ke státním zástupcům nebyla, ve srovnání s tou soudní, pevně ohraničena. Místní příslušnost zákon zvláště nestanovil, přičemž každý státní zástupce činil procesní úkony v obvodu toho soudu, ke kterému byl ustanoven.⁴⁹

Sborové soudy první instance tedy vykonávaly působnost ve vztahu ke stadiím předcházejícím hlavnímu líčení, kde působnost vykonávaly jako soudy vyšetřovací. Na každém takovém soudě byl zřízen jeden či několik vyšetřujících soudců, a to z členů onoho soudu. Ten konal přípravné vyhledávání a vyšetřování o všech zločinech a přečinech.⁵⁰ Vyšetřující soudce byl

⁴³ WOREL, Josef Oskar, MILOTA, Albert, STUNA, Stanislav. *Trestní řád platný na Slovensku a Podkarpatské Rusi...*, s. 126-127.

⁴⁴ Tamtéž, s. 176-177.

⁴⁵ WOREL, Josef Oskar, MILOTA, Albert, STUNA, Stanislav. *Trestní řád platný na Slovensku a Podkarpatské Rusi...*, s. 35.

⁴⁶ STORCH, František. *Řízení trestní rakouské. Díl I...*, s. 167.

⁴⁷ Tamtéž, s. 163.

⁴⁸ Tamtéž, s. 179.

⁴⁹ Tamtéž, s. 278.

⁵⁰ STORCH, František. *Řízení trestní rakouské. Díl I...*, s. 168.

těž oprávněn přijmout trestní oznámení nebo soukromý návrh a byl povinen je předat státnímu zástupci. Byl však oprávněn provést takové úkony, které nesly odklad.⁵¹

U sborových soudů první instance působila kolegia neboli senáty, což byla i radní komora skládající se ze tří členů. Vyšetřující soudce, byť nebyl zákonem výslovně vyloučen, nemohl být členem radní komory, jelikož ta de iure působila jako orgán jemu nadřízený a vykonávající dozor nad jeho činností.⁵² Radní komory působící při sborových soudech první instance byly zvláštní „oddělení“ na soudě a byly složeny ze tří soudců toho kterého soudu, přičemž svou působnost vykonávaly kolegiálně. Především radní komory vykonávaly dohled nad přípravným vyhledáváním a vyšetřováním, kde působil vyšetřující soudce, v některých případech soudce soudu okresního. Soudci měli v případě svých pochybností nebo v důležitých případech povinnost dovolat se rozhodnutí radní komory. Taktéž měli povinnost podávat radní komoře pravidelné zprávy o své činnosti a o probíhajících vyšetřováních. Jednou z podstatných činností radní komory bylo rozhodování o stížnostech podaných proti opatřením či průtahům vyšetřujících soudců. O stížnostech proti rozhodnutí radní komory rozhodovaly sborové soudy druhé instance, byla-li stížnost přípustná.⁵³ Z uvedeného je patrné, že činnost vyšetřujícího soudce byla relativně úzce spjatá s jeho dozorujícím orgánem, což může budít dojem dostatečné záruky dodržování zákonnosti. Zřejmé je ale také to, že vyšetřující soudce nebyl ve své činnosti nezávislý. Právě naopak. Jeho činnost podléhala kontrole a součinnosti dozorujícího orgánu. Zároveň se tento ochranný mechanismus jeví jako nadbytečný ve vztahu ke komplexnímu konceptu a výčtu orgánů činných v přípravném řízení, jmenovitě policejní orgán, státní zástupce, vyšetřující soudce, okresní soudce, radní komora a výjimečně zasahovaly i sborové soudy druhé instance.

1.4 Hodnocení institutu vyšetřujícího soudce trestněprávními odborníky z přelomu 19. a 20. století a z počátku 20. století

Pro úpravu právního institutu je rozhodný především jeho účel a funkce. Pokud má být tedy institut hodnocen, nesmí být hodnocení omezováno pouze na jeho vady, ale je nezbytné hodnotit celý institut komplexně.

Zájmy žalobce a obviněného postupem času ustupovaly do pozadí před pravomocí vyšetřujícího soudce, jelikož teprve když „*v tajném arsenálu soudce vyšetřujícího zbraně byly ukuty*“, stal se obviněný obžalovaným a mohl se bránit ve veřejném a ústním řízení s pomocí svého obhájce.

⁵¹ WOREL, Josef Oskar, MILOTA, Albert, STUNA, Stanislav. *Trestní řád platný na Slovensku a Podkarpatské Rusi...*, s. 29.

⁵² STORCH, František. *Řízení trestní rakouské. Díl I...*, s. 180.

⁵³ Tamtéž, s. 174.

Ve Francii byla kritizována přílišná pravomoc vyšetřujícího soudce, a proto byla v zákoně z roku 1897 upravena. V tom byl rakouský trestní řád pokrokovější, neboť upravoval jistou ochranu obviněného proti zneužití vyšetřovací vazby. Ochrana spočívala v tom, že pokud nebyl zatčený do 24 hodin vyslechnut vyšetřujícím soudcem, musel být propuštěn na svobodu.

Zavedení přípravného vyšetřování bylo v intenci státního zástupce, resp. na podání jeho návrhu. Obligatorní bylo ve dvou případech. Z toho vyplývalo, že o ochraně poskytované nestranným vyšetřujícím soudcem a o provedení neopakovatelných důkazů či uspořádání důkazů pro hlavní líčení rozhodoval převážně státní zástupce. Již **Kallab**⁵⁴ si tehdy kladl otázku, zda se vůbec jedná o účelný prostředek k ochraně obviněného a náležitého sbírání neopakovatelných důkazů. Jeho slovy: „nelze si vysvětliti, proč zavedení přípravného vyšetřování záleží téměř výhradně na dobrozdání žalobcové.“ Kallab také za vadu tehdejšího řízení označoval to, že se státní zástupce o výsledcích, jež měly tvořit podklad jeho obžaloby, dozvídal až z listin, resp. protokolů. Výjimečně mohl být sám státní zástupce přítomen u provádění vyšetřovacích úkonů.

Ve vyšetřování si vyšetřující soudce samostatně tvořil hypotézy, zkoumal jejich vhodnost, kladl svědkům a znalcům otázky, vyslychal obviněného, a jakmile si utvořil dostatečný podklad pro hlavní líčení, nikoliv pro obžalobu, celý spis zaslal státnímu zástupci, aby si na základě předloženého spisu utvořil obrázek úsudek o tom, zda osoba, proti níž on sám dal vést vyšetřování, je stále podezřelá z trestného činu.

Glaser⁵⁵ prohlašoval, že soudní vyšetřování musí být zachováno, jelikož ne státnímu zástupci, ale nezávislému soudcovskému úředníkovi může být svěřeno počínání související s osobou obviněnou, shromažďování důkazů, které nelze v hlavním líčení opakovat a taktéž opatření materiálů k obhajobě. Disponováním s osobou obviněnou měl Glaser na mysli vazbu, domovní prohlídku a výslech, přičemž výslech byl v dobovém moderním procesu pokládán za úkon směřující proti obviněnému. Též panoval názor, že pro obviněného byl státní zástupce „stihatel“, kdežto vyšetřující soudce byl považován za standardního soudce. Tento dojem mohl být v obviněném vyvolán tím, že vyšetřující soudce byl povinen shromažďovat důkazy i ve prospěch obviněného, měl být zárukou spravedlnosti a nestrannosti. O výslechu prováděném vyšetřujícím

⁵⁴ Jaroslav Kallab (1879 – 1942) byl český právník, profesor trestního práva i právní filozofie na Právnické fakultě Univerzity Karlovy a na Právnické fakultě Masarykovy univerzity, kde byl i děkanem, rektor Masarykovy univerzity, ředitel Kriminologického ústavu a člen České akademie věd a umění.

⁵⁵ Julius Anton Glaser, též Julius von Glaser (1831 – 1885), byl rakousko-uherský, respektive předlitavský státní úředník a politik, v období let 1871–1879 ministr spravedlnosti Předlitavska. Byl odborníkem na trestní právo a významně přispěl k zavedení moderních trestních procesů v monarchii. Zasazoval se o zrušení trestu smrti. V roce 1879 se stal generálním prokurátorem na nejvyšším soudním a kasačním dvoře. **Flieder** považoval profesora Glasera, tvůrce rakouského trestního řádu z roku 1873, za geniálního muže. Tento zákon i po více než třiceti letech hodnotil jako „neocenitelné vademecum“ a hovořil o stejné prozíravosti trestního řádu, jaká byla v době jeho vydání (FLIEDER, Karel. O pravomoci vyšetřujícího soudce a poradní komory vůči návrhům státního zástupitelství na zavedení přípravného vyšetřování. *Právník*, 1905, roč. XLIV., s. 603–616).

soudcem panoval názor, že skýtal pro obviněného větší záruky, než například pomoc obhájce. Z diskutovaných námitek lze uvést tu, že přítomnost obhájce byla způsobilá ohrozit řádný, nejen na prospěch obviněného hledící, nýbrž i prospěch společnosti sledující chod přípravného řízení. Obhájce nebyval vždy ideálním subjektem. Často jednal jako pouhý zaměstnanec obviněného, který usiloval jediné o prospěch klienta, bez ohledu na pravdu. Celkově se zdálo, že záruky pro obhajobu nevinného budou spíše nalezeny v samotném soudci než v osobě obhájce. Zejména za předpokladu, že půjde o odborníka obeznámeného s kriminalistikou a kriminologií, zkušeného a nestranného.⁵⁶

Glaser rozlišoval činnost vyšetřujícího soudce na činnost čistě soudcovskou (uvalení vazby, domovní prohlídka atd.) a tu, která není soudcovská (přípravování rozhodnutí). Tvrdil, že obě činnosti má vykonávat osoba nestranná, nezávislá a opatřená mocí soudcovskou. Při dělení činnosti vyšetřujícího soudce na nestranné zjišťování důkazů a na rozhodování sporů vyskytujících se v průběhu vyšetřování, tedy rozhodování o zákonné přípustnosti těchto úkonů, jimiž je zasahováno do právní sféry obviněného či třetích osob, může být patrné, že svěřením těchto činností do rukou vyšetřujícího soudce nemusí být příliš vhodným. Ostatně samo svěřením dvou hlavních úkolů jedné osobě – vyšetřujícímu soudci, a to a) činností směřující k tomu, aby nebyl nevinný obviněný podroben hlavnímu líčení a opatrování důkazů i v jeho prospěch, b) činností přípravných pro hlavní líčení (aby bylo možné použít veškerý důkazní materiál), nebylo zcela přiléhavé. Přihlížení k okolnostem ve prospěch i neprospěch obviněného sice bylo důvodem svědčícím k užítí institutu vyšetřujícího soudce. Otázkou však bylo, zda z povahy věci vůbec mohl vést nestranné vyšetřování.

Soudcovská ochrana byla považována za velmi důležitou v případech vazby, domovních prohlídek, ohledání listin a otevírání zásilky. Tyto úkony byly vázány na splnění zákonných podmínek a o tom, zda byly tyto podmínky dány, musel rozhodovat soud. Ovšem vyšetřující soudce se nejevil jako zcela způsobilý, neboť jeho úkolem bylo co nejefektivněji vyšetřovat. Pouhá možnost, že by mohl dát přednost vyšetřovacímu zájmu, byla dostatečným důvodem pro potřebu přezkoumání soudem. V tom případě se mohla obviněná osoba obrátit se stížností k radní komoře, která rozhodovala v neveřejném řízení a po slyšení státního zástupce a vyšetřujícího soudce. Obdobně pak rozhodoval sborový soud druhé instance o stížnosti proti rozhodnutí radní komory, ovšem jen po slyšení státního zástupce, přičemž *„porušení zásady audiatur et altera pars bylo na bíledni“*. Obviněný se tak mohl spoléhat jen na nestrannost vyšetřujícího soudce. Kallab měl názor, že by se obviněný raději svěřil do rukou státnímu zástupci, jakožto „stíhateli“, kdyby se proti jeho počínání

⁵⁶ RÁLIŠ, Antonín. Soudní výslech obviněného podle osnovy Čsl. Trestního řádu. In: *Sborník Právnické fakulty University Komenského v Bratislavě*. Bratislava, 1932, č. 6, s. 26.

mohl dovolat nestranného soudu, který by nebyl zatížen tím, že již soudce uznával takové rozhodnutí za přípuštěné zákonem.

Kallab nesouhlasil s tvrzením, že je nutná přítomnost stran při výslechu svědka v přípravném řízení, neboť není jasné, zda bude možné tento úkon opakovat a získat tak nestranné konstatování svědeckých výpovědí. Trváním na přítomnosti stran při výsleších by se přípravné řízení protáhlo a čím déle by trvalo, tím menší by byla pravděpodobnost, že si svědci budou u hlavního líčení pamatovat všechny rozhodné skutečnosti.

Úkony, kterými bylo zasahováno do základních práv osob, mohl provádět právě jen soudce. Soudce by však neměl příliš přísně posuzovat činnost státního zástupce, aby neutrpěla jeho autorita. Kallab společně se Storchem shodně zastávali názor, že tyto úkony rozhodně nelze svěřit do rukou subsidiárnímu či soukromému žalobci, ani obviněnému, byť by je potřebovali ke své ochraně. Z potřeby provádění těchto úkonů ve vyšetřování však neplyne, že by bylo nutné, aby celé vyšetřování vedl soudce. Nebezpečí provádění výslechu vyšetřujícím soudcem mohlo spočívat v tom, že soud nevěděl, jak vyšetřující soudce pohlížel na čin, a kterou stránku výpovědi, pojednávající ve prospěch či neprospěch obviněného, pokládal za rozhodnou. Bylo tomu tak v situaci, kdy byl v hlavním líčení použit pouze protokol o provedení úkonu. Protokol o výpovědi svědka tak býval nazýván jako překlad z řeči svědkovi do řeči vyšetřujícího soudce.

Co je podstatné, již v době platnosti rakouského trestního řádu byly hlášány myšlenky, že jediný orgán, který by měl vést vyšetřování, je státní zástupce. Vedle vyšetřování prováděného státním zástupcem je vyšetřování vedené vyšetřujícím soudcem nadbytečné. Státní zástupce se pak snažil, aby řetěz jím předkládaných důkazů nebyl prolomen, jelikož si byl vědom toho, že on musí přesvědčit soud o vině obviněného. Jeho počínání tak mohlo být vedeno vědomím povinnosti a ctižádosti, což jej nutilo provádět vyšetřování co nejbezpečněji. Byť by postup státního zástupce nebyl nestranný, i tak by jím vedené vyšetřování soudu poskytovalo vhodnější materiál. Hlavní líčení by pak skutečně bylo kontradiktorní a soud by rozhodoval na základě svého bezprostředního názoru. Vedle státního zástupce se vyšetřující soudce stával anachronismem.⁵⁷

Jak je patrné výše, řadou trestněprávních odborníků byl již v době své existence institut vyšetřujícího soudce kritizován. Někteří jej vůbec nepovažovali za soudce, nýbrž za sběratele důkazů. Jiní zpochybňovali erudovanost vyšetřujících soudců a považovali je za jakýsi předstupěň před jmenováním do funkce soudce. Taktéž byla zpochybňována nestrannost vyšetřujících soudců

⁵⁷ KALLAB, Jaroslav. Několik poznámek o postavení soudce vyšetřujícího a státního zástupce v trestním řízení přípravném. *Právník*, 1903, roč. XXXII., s. 693-707, 729-740, 765-774.

a byli hodnoceni jako nedostatečná záruka zákonnosti. Přitom toto měly být jedny z jeho hlavních vlastností.⁵⁸

Dovolím si uvést, že považuji za velmi rozumný přístup současného odborného trestněprávního diskurzu v tom ohledu, že *de lege ferenda* není uvažováno o znovuzavedení institutu vyšetřujícího soudce. Opačný přístup bych považovala za zpátečnický a nesouladný s aktuálním pojetím soudce působícího v přípravném řízení.

⁵⁸ POCHYLÁ, Veronika. *Přípravné řízení de lege ferenda...*, s. 260.

2 Postavení a role soudce v přípravném řízení de lege lata

2.1 Přípravné řízení

Přípravné řízení je **předsoudním stadiem** trestního řízení. Jeho **smyslem** je příprava podkladů pro následující soudní stádium. Přípravné řízení tak vůči němu plní pomocnou roli. Zákonnou legitimací pro zahájení přípravného řízení je důvodné podezření, že mohl být spáchán trestný čin (viz § 158 odst. 3 TŘ).⁵⁹ Dle § 12 odst. 10 TŘ se přípravným řízením rozumí „úsek řízení podle tohoto zákona od sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení nebo provedení neodkladných a neopakovatelných úkonů, které mu bezprostředně předcházejí, a nebyly-li tyto úkony provedeny, od zahájení trestního stíhání do podání obžaloby, návrhu na schválení dohody o vině a trestu, postoupení věci jinému orgánu, zastavení trestního stíhání, nebo do rozhodnutí či vzniku jiné skutečnosti, jež mají účinky zastavení trestního stíhání před podáním obžaloby, anebo do jiného rozhodnutí ukončujícího přípravné řízení, zahrnující objasňování a prověřování skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, a vyšetřování.“ Zákonná definice je však poměrně komplikovaná.⁶⁰ Přípravné řízení je **neveřejné** a převážně písemné.⁶¹

Funkce přípravného řízení jsou čtyři – vyhledávací, fixační, verifikační a odklonná. Vyhledávací funkce spočívá v hledání skrytých informací o spáchaném trestném činu. Trestní soudce je v tomto plně odkázán na policii a státní zastupitelství, jakožto specializované orgány.⁶² Smyslem fixační funkce je procesní zachycení důkazů důležitých pro soudní řízení. Verifikační nebo také filtrační funkce má zabránit tomu, aby byly před soud stavěny osoby, u kterých není podezření ze spáchání trestné činnosti dostatečně odůvodněno. Odklonná funkce slouží k tomu, aby tzv. bagatelní kriminalita byla projednána rychleji mimo hlavní líčení.⁶³

Základní zásady trestního řízení se v přípravném řízení neuplatňují všechny. V této fázi řízení jsou typicky uplatňovány zásady legality, zásada oficiality, zásada vyhledávací a zásada rychlosti. Významná je zejména zásada legality vyjádřená v § 2 odst. 3 TŘ: „Státní zástupce je povinen stíhat všechny trestné činy, o nichž se dozví, pokud zákon, přímo použitelný předpis Evropské unie nebo vyhlášená mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána, nestanoví jinak.“ Státní zástupce pak tuto zásadu realizuje podáním obžaloby nebo návrhu na potrestání.⁶⁴

Teorie dělí **strukturu** (neboli formy) přípravného řízení dle povahy trestných činů, jichž se má týkat, a to na standardní přípravné řízení, zkrácené přípravné řízení a rozšířené přípravné

⁵⁹ ŠÁMAL, Pavel, MUSIL, Jan, KUČHTA, Josef a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 467.

⁶⁰ Tamtéž, s. 468.

⁶¹ FENYK, Jaroslav, CÍSAŘOVÁ, Dagmar, GRIVNA, Tomáš a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 477.

⁶² ŠÁMAL, Pavel, MUSIL, Jan, KUČHTA, Josef a kol. *Trestní právo procesní...*, s. 469.

⁶³ Tamtéž, s. 469.

⁶⁴ ŠÁMAL, Pavel, MUSIL, Jan, KUČHTA, Josef a kol. *Trestní právo procesní...*, s. 472.

řízení.⁶⁵ Trestní řád však zná toliko pojem zkrácené přípravné řízení. Přesněji řečeno, výslovně trestní řád upravuje postup před zahájením trestního stíhání, vyšetřování a zkrácené přípravné řízení.⁶⁶

Sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení ve smyslu § 158 odst. 3 TŘ je významné, jelikož vymezuje **počátek** přípravného řízení, a tudíž určuje také počátek dozoru státního zástupce nad dodržováním zákonnosti v přípravném řízení.⁶⁷ Pokud je nějaký úkon proveden před tímto mezníkem, nejedná se o úkon trestního řízení a policejní orgán postupuje dle zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů.⁶⁸ Přípravné řízení může být zahájeno také provedením neodkladného nebo neopakovatelného úkonu. Existují tedy dvě možnosti, jak může být stanoven počátek přípravného řízení.⁶⁹

Ze zákonné právní úpravy vyplývá, že přípravné řízení má **dvě fáze**: postup před zahájením trestního stíhání (§ 158 TŘ a násl.) a vyšetřování, kdy se jedná o postupy orgánů činných v trestním řízení po zahájení trestního stíhání (legální definice vyšetřování v § 161 odst. 1 TŘ). Tyto fáze se ovšem týkají pouze standardního a rozšířeného přípravného řízení, jelikož ve zkráceném přípravném řízení je dle § 314b odst. 1 TŘ trestní stíhání zahájeno až doručením návrhu na potrestání soudu. Fáze před zahájením trestního stíhání (prověřování) je nejméně formální a jedná se o časový úsek od zahájení úkonů trestního řízení až do zahájení trestního stíhání (či provedení jiného opatření).⁷⁰ Po zahájení trestního stíhání následuje fáze vyšetřování, jež končí podáním obžaloby či jiným vyřízením věci (zastavením trestního stíhání, postoupení věci jinému orgánu atd.).⁷¹

2.1.1 Dominus litis v přípravném řízení

V přípravném řízení jsou různou měrou činné následující orgány: policejní orgán, státní zástupce a soud.⁷² **Státní zástupce** má v přípravném řízení dominantní postavení a je tzv. pánem přípravného řízení (*dominus litis*). Odpovídá za zákonný průběh přípravného řízení, úplnost dokazování a ve fázi vyšetřování rozhoduje o meritorním skončení věci. V rámci dozoru nad zákonností přípravného řízení provádí průběžnou kontrolní činnost nad policejním orgánem, který postupuje samostatně a aktivně vyhledává a odhaluje trestnou činnost. Státní zástupce nemá v přípravném řízení postavení strany tak jako v řízení před soudem. V předsoudní fázi řízení je

⁶⁵ ŠÁMAL, Pavel, MUSIL, Jan, KUČHTA, Josef a kol. *Trestní právo procesní...*, s. 481.

⁶⁶ FENYK, Jaroslav, CÍSAŘOVÁ, Dagmar, GRIVNA, Tomáš a kol. *Trestní právo procesní...*, s. 482.

⁶⁷ ŠÁMAL, Pavel, MUSIL, Jan, KUČHTA, Josef a kol. *Trestní právo procesní...*, s. 499.

⁶⁸ FENYK, Jaroslav, CÍSAŘOVÁ, Dagmar, GRIVNA, Tomáš a kol. *Trestní právo procesní...*, s. 481.

⁶⁹ Tamtéž, s. 482.

⁷⁰ FENYK, Jaroslav, CÍSAŘOVÁ, Dagmar, GRIVNA, Tomáš a kol. *Trestní právo procesní...*, s. 483.

⁷¹ Tamtéž, s. 492.

⁷² FENYK, Jaroslav, CÍSAŘOVÁ, Dagmar, GRIVNA, Tomáš a kol. *Trestní právo procesní...*, s. 492.

povinen dbát na to, aby byly objasněny i okolnosti, které svědčí ve prospěch i neprospěch obviněného.⁷³

S osobou státního zástupce jsou nejvíce spojeny tyto zásady trestního řízení: legality, oportunity a obžalovací. Zásada **legality** znamená, že státní zástupce má povinnost stíhat všechny trestné činy, o kterých se dozví (§ 2 odst. 3 TŘ). Protikladem zásady legality je zásada **oportunity**,⁷⁴ která je považována za tzv. procesní korektiv trestního bezpráví. Prostřednictvím zásady oportunity má být trestní justice odbřeměna trestní justice a má být zrychleno trestní řízení. Na základě zásady oportunity je státnímu zástupci poskytnut prostor ke zvážení, zda je dán veřejný zájem na stíhání trestné činnosti.⁷⁵ V trestním řízení se pak oportunita projevuje kupříkladu tím, že státní zástupce může věc odložit podle § 159a odst. 3, 4 TŘ, může zastavit trestní stíhání podle § 172 odst. 2 TŘ nebo využít jeden z tzv. odklonů a trestní stíhání podmíněně zastavit atd.⁷⁶ Konečně na základě zásady **obžalovací**, jež „*vtiskuje ráz celému trestnímu řízení*“, je státnímu zástupci svěřeno výsostné právo podat obžalobu (nebo návrh na potrestání či návrh na schválení dohody o vině a trestu) a v postavení veřejného žalobce působit jako strana v řízení před soudem. Bez návrhu státního zástupce nemůže probíhat řízení před soudem – proto je tzv. pánem sporu.⁷⁷

2.2 Role soudu, resp. soudce v přípravném řízení

Participace soudce v přípravném řízení je v současnosti téměř „standardní záležitostí“. Až do roku 1991 neměl soud v přípravném řízení nicméně žádnou pravomoc.⁷⁸ K přenesení oprávnění rozhodovat o nejzávažnějších zásazích do občanských práv na soud došlo s ohledem na nezbytnost posílit ochranu práv a svobod jednotlivců v přípravném řízení. Tuto změnu přinesla novela trestního řádu provedená zákonem č. 558/1991 Sb. Soudce tak nově rozhodoval například o povolení odposlechu či vzetí do vazby (což původně činil prokurátor).⁷⁹ Předmětná novela také zákonitě zavedla příslušnost soudu k provádění úkonů v přípravném řízení (v § 26, jenž tuto příslušnost upravuje dodnes), přičemž se mělo jednat o soud, v jehož obvodu byl činný prokurátor, který podal příslušný návrh. V tomto znění však byla právní úprava vcelku obecná a umožňovala

⁷³ STRÍŽ, Igor. In: DRAŠTÍK, Antonín, FENYK, Jaroslav a kol. *Trestní řád. Komentář*. I. Díl. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2017, s. 1293.

⁷⁴ Výkladem lze dovodit, že se tato povinnost vztahuje i na policejní orgán (FENYK, Jaroslav, CÍSAŘOVÁ, Dagmar, GRIVNA, Tomáš a kol. *Trestní právo procesní...*, s. 104).

⁷⁵ KANDOVÁ, Katarína. O zásadě oportunity trestního stíhání trochu jinak. In: FRYŠTÁK, Marek, HRUŠÁKOVÁ, Milana, VALDHANS, Jiří (ed.). *Dny práva 2016. Část X. – Meze a možnosti inspirace trestního řízení angloamerickými prvky*. Brno: Masarykova Univerzita, 2017, s. 60-62.

⁷⁶ FENYK, Jaroslav, CÍSAŘOVÁ, Dagmar, GRIVNA, Tomáš a kol. *Trestní právo procesní...*, s. 104.

⁷⁷ FENYK, Jaroslav, CÍSAŘOVÁ, Dagmar, GRIVNA, Tomáš a kol. *Trestní právo procesní...*, s. 105.

⁷⁸ ŠÁMAL, Pavel, MUSIL, Jan, KUČTA, Josef a kol. *Trestní právo procesní...*, s. 510.

⁷⁹ RŮŽIČKA, Miroslav. *Veřejná žaloba a orgány konající přípravné řízení v ČR*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 244-245.

vznik aplikačních problémů souvisejících s určením takového soudu.⁸⁰ S účinností tzv. velké novely trestního řádu provedené zákonem č. 265/2001 Sb. došlo k zániku vyšetřovatele jakožto samostatného orgánu činného v trestním řízení. V jejím důsledku pak také byla rozšířena pravomoc státního zástupce, např. o oprávnění rozhodovat o způsobu meritorního skončení přípravného řízení, a získal tak svou dominantní roli v přípravném řízení.⁸¹

Účinný trestní řád v § 12 odst. 1 stanoví, že **soud je jedním z orgánů činných v trestním řízení**. Rozhoduje-li v přípravném řízení soud v prvním stupni, rozhodnutí dle § 2 odst. 9 TŘ činí soudce. Soudce, resp. soud v přípravném řízení, nejedná z vlastní iniciativy, ale především na základě návrhů státního zástupce. Případně rozhoduje o opravném prostředku (viz § 146a TŘ). Soud v tomto stadiu rozhoduje zásadně **bez jednání**, výjimku tvoří vazební zasedání (§ 73d TŘ a násl). Rozhodnutí v přípravném řízení mají formu usnesení, pokud zákon nestanoví něco jiného (§ 119 odst. 1 TŘ *a contrario*). Dále soudce v přípravném řízení vydává rozhodnutí, tzv. *sui generis* – příkaz (např. příkaz k domovní prohlídce dle § 83 odst. 1 TŘ), povolení (např. povolení ke sledování dle § 158d odst. 3 TŘ), příkaz k zatčení/zadržení/evropský zatýkácí rozkaz (§ 69 TŘ, § 76a TŘ, § 193 ZMJS), nařízení (např. nařízení k zadržení zásilky dle § 86 odst. 1). Některé úkony jsou neformální a nemají povahu rozhodnutí. Jedná se o opatření⁸² - typicky ustanovení obhájce (§ 39 odst. 1 TŘ). V určitých případech soudce nevydává ani rozhodnutí či opatření, nýbrž žádaná je pouze jeho osobní účast u úkonu jakožto garanta zákonnosti prováděného úkonu (např. účast u výslechu svědka co by neodkladného nebo neopakovatelného úkonu dle § 158a TŘ).

2.3 Pravomoc soudce v přípravném řízení dle současné právní úpravy

Pravomoc soudce v přípravném řízení je dána jak čl. 81 a 90 Ústavy, Listinou základních práv a svobod (LZPS, Hlava pátá), tak trestním řádem. Platí, že soudce v přípravném řízení činí úkony jen v případech, kdy to výslovně stanoví trestní řád, případně jiný procesní předpis. Rozhoduje pak o nejzávažnějších zásazích do ústavně zaručených práv a svobod.⁸³

⁸⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 292/1993 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), zákon č. 21/1992 Sb., o bankách a zákon č. 335/1991 Sb., o soudech a soudcích.

⁸¹ RŮŽIČKA, Miroslav. Aplikační problémy novely trestního řádu č. 265/2001 Sb. *Právní rádce*, 2003, č. 3, s. 58.

⁸² Opatření mají odlišnou povahu od rozhodnutí, která jsou nejdůležitějšími procesními úkony. Svou povahou a obsahem se opatření blíží rozhodnutím, ale nemají náležitosti rozhodnutí. Jedná se o neformální procesní úkony a není proto nim přípustný opravný prostředek. Obecná úprava režimu opatření není v trestním řádu obsažena (JELÍNEK, Jiří, ŘÍHA, Jiří, SOVÁK, Zdeněk. *Rozhodnutí ve věcech trestních se vzory rozhodnutí soudů a podání advokátů*. 4. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2018, s. 132-133).

⁸³ ŠÁMAL, Pavel. In: ŠÁMAL, Pavel, Miroslav RŮŽIČKA, František VONDRUŠKA, Jaroslava NOVOTNÁ a František NOVOTNÝ. *Přípravné řízení trestní*. 2. vydání. Praha: Beck, 2003, s. 1152.

V současnosti je soudce v přípravném řízení oprávněn činit následující procesní úkony:

- nařízení sledování bankovního účtu nebo účtu u osoby oprávněné k evidenci investičních nástrojů nebo zaknihovaných cenných papírů (§ 8 odst. 3 TŘ);
- souhlas se sdělováním informací, jež jsou dle zvláštního zákona utajovány, nebo na které se vztahuje povinnost mlčenlivosti (§ 8 odst. 5 TŘ) - Soudci přísluší v konkrétním případě posoudit, zda je průlom do povinnosti mlčenlivosti přípustný a v jakém nezbytném rozsahu (§ 2 odst. 4 TŘ a § 52 TŘ, čl. 4 odst. 4 a čl. 10 LZPS a čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod);
- rozhodování o nároku na bezplatnou obhajobu či obhajobu za sníženou odměnu a s tím související rozhodnutí o ustanovení obhájce (§ 33 odst. 2, odst. 4 TŘ);
- ustanovení obhájce (nejdříve od zahájení trestního stíhání dle § 160 TŘ, oproti tomu mladiství dle § 42a ZSVM), zproštění povinnosti obhajování v případech nutné obhajoby (§ 39 odst. 1 TŘ, § 40 TŘ, § 40a odst. 1 TŘ);
- vyloučení zvoleného obhájce, zrušení ustanoveného obhájce, zproštění ustanoveného obhájce (§ 37a TŘ, § 39 odst. 1 TŘ, § 40 TŘ);
- rozhodnutí o společném zmocněnci poškozených (§ 44 odst. 2 TŘ): Určení, že vzhledem k mimořádně vysokému počtu poškozených mohou tyto svá práva v trestním řízení uplatňovat pouze prostřednictvím společného zmocněnce, kterého si zvolí (§ 44 TŘ);
- rozhodnutí o nároku poškozeného na právní pomoc poskytovanou zmocněncem bezplatně či za sníženou odměnu a s tím související rozhodnutí o ustanovení advokáta (§ 51a odst. 1 TŘ, § 51 odst. 4 TŘ);
- rozhodování o vazbě (§ 67-68 TŘ, § 69 odst. 6 TŘ, § 70a odst. 2 TŘ, § 71 odst. 1 TŘ, § 72 TŘ, § 72a odst. 3 TŘ, § 73 TŘ, § 73a TŘ, § 73b TŘ, § 73d-73g TŘ, § 74a odst. 1 TŘ, § 77 odst. 2 TŘ);
- příkaz k zatčení (§ 69 odst. 1 TŘ);
- příkaz k zadržení (§ 76a odst. 1 TŘ);
- zákaz vycestování do ciziny (§ 77a TŘ);
- příkaz k ohledání nemovité věci (§ 79d TŘ);
- příkaz k domovní prohlídce a příkazu k prohlídce jiných prostor a pozemků (§ 83 odst. 1 TŘ, § 83a odst. 1 TŘ);
- nahrazení souhlasu zástupce České advokátní komory při provádění domovní prohlídky nebo prohlídky jiných prostor u advokáta (§ 85b TŘ): Návrh na nahrazení souhlasu podává ke krajskému soudu orgán, který prohlídku nařídil, do 15 dnů ode dne, kdy Česká advokátní

- komora odmítla udělit souhlas. Jedná se tedy o soudce příslušného okresního soudu podle § 26 TŘ určeného rozvrhem práce, jímž ale nemusí být vždy stejný soudce, který domovní prohlídku nebo prohlídku jiných prostor nařídil;
- vydání příkazu k rekonstrukce, rekognice, prověrky na místě nebo vyšetřovacího pokusu v bytě, obydlí či jiných prostorách a na pozemku osoby, která k provedení takového úkonu nedala souhlas (85c TŘ);
 - příkaz k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu (§ 88 odst. 2 TŘ);
 - příkaz k zjištění údajů o telekomunikačním provozu (§ 88a odst. 1 TŘ);
 - souhlas k otevření a záměně zásilky (§ 87 odst. 1 TŘ, § 87a odst. 1 TŘ);
 - rozhodování o předběžných opatřeních (§ 88m odst. 3 a 4 TŘ, § 88n odst. 2 TŘ);
 - účast při výslechu či rekognici v přípravném řízení, mají-li povahu neopakovatelného či neodkladného úkonu (§ 158a TŘ);
 - zkoumání duševního stavu obviněného pozorováním ve zdravotnickém ústavu (§ 116 odst. 2 TŘ);
 - povolení ke sledování osob a věcí, pokud má být zasahováno do nedotknutelnosti obydlí, do listovního tajemství nebo má být zjišťován obsah jiných písemností a záznamů uchovávaných v soukromí za použití technických prostředků (§ 158d odst. 3 TŘ);
 - povolení použití agenta (§ 158e odst. 4 TŘ);
 - rozhodnutí o stížnosti dle § 146a TŘ (zde rozhoduje soud, nikoli soudce) – proti usnesení státního zástupce nebo policejního orgánu; jedná se o rozhodnutí nadřízeného orgánu a není proti němu přípustný řádný opravný prostředek. Nejčastěji jde o stížnosti proti zajištění nástrojů a výnosů z trestné činnosti nebo náhradní hodnoty – § 79a TŘ, § 79g TŘ či pořádkové pokuty dle § 66 TŘ;
 - vydání evropského zatýkacího rozkazu (EZR) dle § 193 odst. 1 zákona č. 104/2013 Sb. o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních (dále jen „ZMJS“) rámcové rozhodnutí Rady 2002 584 /SVV z 13. 6. 2002 o EZR a postupech předávání mezi členskými státy;
 - žádost o provedení opatření nezbytných pro vyžádání osoby z cizího státu Ministerstvu spravedlnosti (§ 78 a násl. ZMJS);
 - výslech osoby, která se nevzdala práva na uplatnění zásady speciality (§ 85 odst. 2 ZMJS);
 - žádost o dočasné převzetí osoby Ministerstvu spravedlnosti (§ 86 ZMJS);
 - žádost o dočasné převzetí osoby, na kterou byl vydán EZR (§ 200 ZMJS).

Jistou specifickou formu zapojení soudce v přípravném řízení představuje **účast soudce** při výslechu svědka nebo při rekognici, jsou-li prováděny jako neodkladný nebo neopakovatelný úkon dle § 158a TŘ. Ingerence soudce při těchto úkonech je předmětem diskuze, a proto jí bude pozornost věnována i dále. Nicméně aktuální „zapojení“ soudce je při těchto úkonech čistě pasivní a zákon mu neumožňuje věcně do nich zasahovat či rozhodovat o jejich provedení či neprovedení.

Na tomto místě ještě zmíním zákonem neuloženou, ale toliko „doporučenou povinnost“ vydávat i „**negativní vyrozumění**“. Konkrétně mám na mysli jisté doporučení poskytované soudcům obvodních pražských soudů pocházející od školících soudců Justiční akademie. Tento apel na soudce činné v přípravném řízení směřuje v této fázi řízení k předvídatelnosti soudního rozhodování. A to nejen ve vztahu k podezřelým či obviněným, ale především státním zástupcům a policejním orgánům. Tedy pokud se soudce v přípravném řízení rozhodne, že nevydá příkaz k domovní prohlídce, měl by státnímu zástupci poskytnout určitou zpětnou vazbu, nějaké odůvodnění, proč nevyhověl jeho návrhu. Čili jestliže státní zástupce v návrhu na vydání příkazu k domovní prohlídce označí tři budovy a soudce „povolí“ prohlídku jen u dvou budov, měl by odůvodnit, proč tak neučinil i u budovy třetí (např. nebyla dostatečně označena, není to možné, atd.). Toto stačí uvést v odůvodnění příkazu. Nesouhlasil-li by soudce s prohlídkou v žádné budově, bylo by namísto státnímu zástupci zaslat neformální přípís, resp. vyrozumění, kde by důvody nepovolení prohlídky byly uvedeny tak, aby případně státní zástupce mohl podat nový upravený návrh. Trestní řád nestanoví žádnou povinnost vydat „negativní vyrozumění“. Domnívám se, že se jedná také o projev slušnosti nebo vstřícnosti vůči státnímu zástupci. Mohu však říci, že za dobu svého působení na trestním oddělení soudu jsem se nesečkala s případem, kdy by soudce takové „negativní vyrozumění“ vydal. Praxe je spíše taková, že soudci vydávají „rozhodnutí vyhovující“ (přesněji řečeno vydají příkaz, povolí provedení úkonu, ...), což může svědčit o bezvadnosti návrhů či kupříkladu neochotě „negativní vyrozumění“ vydávat.

2.4 Vyloučení soudce z dalších úkonů

Vyloučení orgánů činných v trestním řízení upravuje trestní řád v § 30 až 31a. Po podání obžaloby nebo návrhu na schválení dohody o vině a trestu je vyloučen z vykonávání úkonů trestního řízení ten soudce, který v projednávané věci v přípravném řízení nařídil domovní prohlídku nebo prohlídku jiných prostor a pozemků, vydal příkaz k zadržení nebo příkaz k zatčení nebo rozhodoval o vazbě osoby, na niž byla poté podána obžaloba nebo s níž byla sjednána dohoda o vině a trestu (§ 30 odst. 2 TŘ). Vyloučení soudce z projednávání věci je výjimkou ze zásady

upravené v čl. 38 odst. LZPS – „*nikdo nesmí být odňat svému zákonnému soudci*“.⁸⁴ Výčet úkonů v § 30 odst. 2 TŘ je **taxativní**. Jiné způsoby ingerence soudce v přípravném řízení tak samy o sobě neodůvodňují vyloučení soudce. Na rozdíl od § 30 odst. 1 TŘ se nevyžaduje reálná existence pochybností, nýbrž v případě § 30 odst. 2 TŘ se existence pochybností presumuje.⁸⁵

Výše uvedený výčet úkonů, k jejichž provedení v přípravném řízení je dána pravomoc soudci, je evidentně mnohem obsáhlejší než výčet úkonů, po jejichž provedení je soudce následně vyloučen z dalšího projednávání věci před soudem. Lze tedy dovodit, že soudce, jenž v přípravném řízení v konkrétní věci vydal například příkaz k domovní prohlídce, je ze zákona vyloučen z rozhodování o podané obžalobě v téže věci. Soudce činný ve fázi přípravného řízení je vyloučen automaticky přímo **ze zákona**.⁸⁶ Vyloučení platí vždy pro **celé řízení** v konkrétní trestní věci, tedy jak v řízení v prvním stupni tak v odvolacím řízení, v řízení o mimořádném opravném prostředku a vykonávacím řízení. Vyloučený soudce nesmí v konkrétní věci učinit **žádný úkon**, neboť vyloučení z rozhodování ve věci se netýká pouze úkonů směřujících k rozhodnutí o vině a trestu. V praxi může vyloučení soudce způsobovat komplikace, jelikož rozhodoval-li soudce v přípravném řízení například o vzetí obviněného do vazby v přípravném řízení konaném o některém ze sbíhajících se trestných činů a následně má ukládat souhrnný trest za tyto sbíhající se trestné činy téhož obviněného, nemůže soudce z důvodu vyloučení uložit ani tento souhrnný trest.⁸⁷ Důvod vyloučení soudce z dalšího rozhodování se vztahuje například také na rozhodování o výkonu rozsudku cizozemského soudu podle zákona o mezinárodní justiční spolupráci. O případ vyloučení se však **nejedná**, pokud obviněný podal stížnost proti usnesení státního zástupce, který v přípravném řízení rozhodl o dalším trvání vazby, přičemž o stížnosti je rozhodováno po podání obžaloby. V tomto případě není rozhodováno o vazbě obviněného v přípravném řízení a soudce tak není vyloučen z dalšího rozhodování.⁸⁸

⁸⁴ VANTUCH, Pavel. Má být vydání příkazu soudce k odposlechu důvodem k jeho vyloučení z úkonů trestního řízení po podání obžaloby? *Trestní právo*, 2008, č. 9, s. 15.

⁸⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 13. června 2012, sp. zn. 3 Tz 47/2012; Opačný názorový proud, který lze vypožorovat jak v odborné literatuře tak v rozhodnutích soudů, zastává přesvědčení, že výčet úkonů taxativní není a důvody vyloučení jsou dány například i v případě nařízení odposlechu nebo přítomnosti soudce u úkonu provedeného v režimu § 158a TŘ (Srov. VANTUCH, Pavel. *Má být vydání příkazu soudce k odposlechu důvodem k...*, s. 15). Je však nutné respektovat volbu zákonodárce a vyloučení soudce „aplikovat“ pouze v případech uvedených v zákoně. Nelze tak přistoupit k analogickému využití vyloučení soudce i v případech jiných úkonů, jež nejsou výslovně uvedeny v trestním řádu. Obecné soudy musí vycházet z účinného zákona a nepřisluší jim hodnotit výběr zákonodárce. Nemohou vycházet ani z důvodových zpráv nebo názorů prezentovaných v odborné literatuře, které de lege ferenda navrhuji rozšíření výčtu úkonů spojených s vyloučením (Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 13. června 2012, sp. zn. 3 Tz 47/2012).

⁸⁶ DURDÍK, Tomáš. In: DRAŠTÍK, Antonín, FENYK, Jaroslav a kol. *Trestní řád. Komentář*. I. Díl. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2017, s. 246.

⁸⁷ DURDÍK, Tomáš. In: DRAŠTÍK, Antonín, FENYK, Jaroslav a kol. *Trestní řád. Komentář...*, s. 248.

⁸⁸ DURDÍK, Tomáš. In: DRAŠTÍK, Antonín, FENYK, Jaroslav a kol. *Trestní řád. Komentář...*, s. 255.

S ohledem na účinnou právní úpravu je možné konstatovat, že bude-li soudce přítomen při výslechu svědka prováděného jako neodkladný nebo neopakovatelný úkon dle § 158a TŘ, teoreticky **není vyloučen** z rozhodování o podané obžalobě či návrhu na schválení dohody o vině a trestu. Jednoduše z toho důvodu, že zákon to výslovně nezakazuje, resp. tento úkon není uveden v taxativním výčtu § 30 odst. 2 TŘ. Naproti tomu je zde vytvořen prostor pro úvahy o vyloučení soudce třeba pro poměr k projednávané věci podle § 30 odst. 1 TŘ.⁸⁹

De lege ferenda je v souvislosti rekodifikací trestního řádu navrhována změna ve výčtu úkonů, jež zakládají vyloučení soudce z dalších úkonů ve věci. V § 42 (c18) odst. 2 se uvádí, že „*V řízení před soudem je vyloučen z vykonávání úkonů trestního řízení soudce, který v projednávané věci v přípravném řízení a) vydal příkaz k domovní prohlídce nebo prohlídce jiných prostor a pozemků, b) vydal příkaz k odposlechu a záznamu elektronického provozu, c) vydal příkaz k vydání dat elektronického provozu, d) uložil zákaz vycestování, e) rozhodl o předběžném opatření, f) vydal příkaz k zadržení nebo příkaz k zatčení, g) rozhodoval o vazbě osoby, na niž byla poté podána obžaloba, nebo h) na žádost poškozeného přezkoumal rozhodnutí o odložení věci nebo zastavení trestního stíhání.*“ Výčet úkonů spojených s vyloučením soudce z dalšího rozhodování ve věci před soudem je očividně **širší ve srovnání se současným** výčtem. Za pozornost jistě stojí **písmeno h)**, neboť je spojeno s novou pravomocí též nového institutu soudce pro přípravné řízení. Jedná se o oprávnění přezkoumat, a případně zrušit, nezákonná rozhodnutí státního zástupce, jimiž se ukončuje trestní stíhání (§ x28). Otázkou k zamyšlení je, proč Komise zvolila původní koncepci důvodů pro vyloučení soudce, jenž v přípravném řízení učinil některý z taxativně vyjmenovaných úkonů, a nezvolila automatické vyloučení pro všechny úkony učiněné v přípravném řízení. Pojetí soudce pro přípravné řízení, které Komise prezentuje, budí dojem, že se jedná o soudce, jenž bude působit pouze v přípravném řízení a tudíž nebude rozhodovat v další fázi řízení po podání obžaloby. Interpretace vyloučení soudce uvedená v Návrhu TŘ však působí tak, že Komise počítá s tím, že soudce pro přípravné řízení bude činný také ve fázi řízení před soudem a proto zachovala současnou (byť rozšířenou) podobu institutu vyloučení. Důvodem může být problematika reformy soudní soustavy a počtu malých okresních soudů, u nichž působí třeba i jeden nebo dva trestní soudci. Jestliže by k reformě došlo, mohly by být malé okresní soudy spojeny a jejich obsazenost a vytíženost by byly vyrovnanější. Zavedení soudce pro přípravné řízení by bylo snadnější a „absolutní“ vyloučení soudce z dalšího projednávání věci, jenž činí všechny úkony v přípravném řízení, by nebylo takovou komplikací.⁹⁰

⁸⁹ POCHYLÁ, Veronika. *Přípravné řízení de lege ferenda...*, s. 260.

⁹⁰ ŘÍHA, Jiří. Příslušnost soudu v přípravném řízení – možnosti a úskalí budoucí právní úpravy. *Trestní právo*, 2018, č. 3, s. 9.

2.5 Soudce v přípravném řízení *de lege ferenda*

Rekodifikace českého trestního práva procesního má přinést nový institut tzv. soudce pro přípravné řízení (také „předprocesní soudce“). Paragrafové znění návrhu nového trestního řádu dostupné na internetových stránkách Ministerstva spravedlnosti (dále též jen „Návrh TR“) počítá s tímto subjektem trestního řízení, přičemž jeho podoba a pravomoc jsou stále předmětem odborných diskuzí.⁹¹ Není proto cílem této práce předkládat argumenty pro zavedení soudce pro přípravné řízení. Nyní je nasnadě zaměřit se na vymezení okruhu záležitostí, o kterých by soudce pro přípravné řízení měl rozhodovat. Otázka pravomoci svěřené předprocesnímu soudci souvisí též s reálným vytižením soudců, tedy faktickým fungováním v praxi. Je třeba nepodlehout konzervatismu a důkladně se zamyslet nad podobou právní úpravy tak, aby pouze nepřejímala právní úpravu současnou.⁹²

2.5.1 Model soudce pro přípravné řízení

Vytvoření nového orgánu – soudce pro přípravné řízení – by mohlo úzce souviset s reformou justice, resp. systému soudů. Zejména s ohledem na současné malé okresní soudy a tamní nízký počet soudců. Výraznější zásah by však nemusel být nutný, pokud by byl jen navýšen počet soudců právě o soudce, jež by byli činní jen v přípravném řízení.

Nevhodný stav při nenavýšení počtu soudců a „proměně“ řadového soudce v soudce předprocesního je neslučitelný s řádným fungováním soudu. Bude-li předprocesní soudce vyloučen z projednávání věci v hlavním líčení, věc bude projednávat jiný soudce, který tak ovšem bude mít zvýšený nápad v souvislosti s odejmutím agendy jednoho soudce rozhodujícího i občanskoprávní věci a jeho proměnou v soudce pro přípravné řízení.

Pouhé zvýšení kvalifikace taktéž nepovažuji za vhodnou variantu,⁹³ jelikož by opět znamenala zvýšené zatížení soudců na úkor jejich volného času. Proškolení soudců v pracovní době ve větší míře než je tomu doposud by mohlo způsobovat průtahy v řízeních.

Ideálním řešením této otázky by mohlo být navýšení počtu soudců, a to vždy poměrně k velikosti toho kterého soudu. U menších okresních soudů by tedy mohl přibýt jeden soudce, u větších dva a více. Při určování počtu soudců by „navíc“ bylo bráno v úvahu běžné množství nápadu na daném soudě. Samozřejmě by bylo vyřešení zastupitelnosti soudce (z důvodu čerpání dovolené, nemoci atd.),⁹⁴ což by mohlo být řešeno přímo trestním řádem nebo rozvrhem práce, který by stanovil náhradního soudce, ideálně soudce rozhodujícího trestní agendu. Byť by

⁹¹ ŠČERBA, Filip. *Pravomoc soudce pro přípravné řízení...*, s. 125.

⁹² Tamtéž.

⁹³ POCHYLÁ, Veronika. *Přípravné řízení de lege ferenda...*, s. 260.

⁹⁴ Tamtéž.

zastupující soudce byl eventuelně z kapacitních důvodů stanoven z řad netrestních soudců, tento nevelký počet případů by byl vyvážen významnějším počtem situací, kdy ve fázi přípravného řízení rozhoduje soudce zaměřený na trestní právo, tedy patřičně erudovaný a způsobilý.

Variantně by mohlo být řešením spojení malých okresních soudů, v důsledku čehož by se snížil počet soudů a odpadly by překážky vznikající při vyloučení soudců a zajištění pohotovostí. Tak by mohlo dojít k vyrovnanější zatíženosti soudů.

Případně se naskytá i řešení pomocí organizační úpravy v zákoně o soudech a soudcích, přičemž by tato úprava spočívala v převedení agendy přípravného řízení na větší okresní soudy, při kterých by pak mohl být bez větších obtíží ustanoven soudce pro přípravné řízení.⁹⁵ Tato poslední varianta by mohla být nejméně nákladná a nejlépe realizovatelná.

Pro podporu zavedení modelu specializovaných soudců zaměřených na trestní právo je vhodné připomenout, že jednou z hlavních kautel garantujících odbornou a zákonnou soudcovskou činnost je jejich profesní růst a zvyšování odborné úrovně. Povinnost se soustavně vzdělávat soudcům ukládá i zákon č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích. Pro naplnění limitů soudcovské činnosti se nelze obejít bez znalostí judikatury a trestněprávně zaměřené odborné literatury.⁹⁶ Podotýkám rovněž náleží Ústavního soudu, v němž bylo vyjádřeno, že bezdůvodné opomenutí judikatury může vykazovat znaky jurisdikční libovůle, a tak být protiústavní. Uvedené implikuje předpoklad znalosti konstantní judikatury a sledování nové judikatury nevyjímaje.⁹⁷ K povinnosti soustavně se vzdělávat mohu z vlastní zkušenosti uvést, že školení určená soudcům sama pravidelně navštěvuji, neboť jsou, je-li volná kapacita, přístupná i asistentům soudců. I když je zvyšování odborné úrovně pro soudce povinné, samotná školení povinná nejsou. Z praxe mohu říci, že někteří soudci školení absolvují sporadicky, jiní vůbec. U některých se může jednat o nezáměr, kdežto u jiných tomu tak může být z časových důvodů, neboť kvůli svému pracovnímu vytížení dají přednost raději „vyřizování spisů“, než dalšímu vzdělávání. Česká republika sice patří k zemím Evropské unie s vyšším počtem soudců na 100 000 obyvatel,⁹⁸ přesto jsou na některých soudech podstavy, jednotliví soudci jsou často přetížení, a nemají tak prostor pro další vzdělávání. Tento argument je dle mého názoru relevantní pro podporu zavedení soudců pro přípravné řízení již specializovaných na trestní právo, resp. přípravné řízení.

⁹⁵ ŘÍHA, Jiří. Příslušnost soudu v přípravném řízení – možnosti a úskalí budoucí úpravy. *Trestní právo*, 2018, č. 3, s. 9 – 19.

⁹⁶ KRÁLÍK, Michal. Soudce a jeho profese z hlediska působení a významu informačních technologií, judikatury a odborné literatury na počátku třetího tisíciletí. *Právní rozhledy*, 2003, č. 7, s. 328.

⁹⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 25. listopadu 1999, sp. zn. III. ÚS 470/97.

⁹⁸ EU JUSTICE SCOREBOARD [online]. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2022, str. 38. Dostupné z: https://commission.europa.eu/system/files/2022-05/eu_justice_scoreboard_2022.pdf.

S předkládanou nevýhodou finanční náročnosti a nedostatečné využitelnosti specializovaných soudců⁹⁹ příliš nesouhlasím, neboť stále považuji přínos zavedení předprocesního soudce za adekvátní v poměru cena / kvalita.¹⁰⁰ Vzhledem k tomu, že by soudce pro přípravné řízení měl mít, dle mého názoru, i právo být přítomen při provádění úkonů nejen na žádost státního zástupce, ale pokud to sám uzná za vhodné (zde odkazuji na významnou výhodu toho, že takový soudce bude mít možnost celou věc sledovat od počátku kontinuálně). Dále by měl mít povinnost vzdělávat se, absolvovat školení a zejména „být k dispozici“. Mám tedy za to, že pracovní doba předprocesních soudců může být efektivně pokryta.

K aktuálnímu rozdělení agendy přípravného řízení na okresních soudech mohu uvést, především tedy ve vztahu k obvodním soudům v Praze, že určité „přidělení“ této agendy jednomu soudci již v praxi reálně funguje. Dle celkového nápadu na soudě je pak vytíženost konkrétního soudce vyvážena dorovnáním tzv. klasickou „T“ agendou.

⁹⁹ POCHYLÁ, Veronika. *Přípravné řízení de lege ferenda...*, s. 260.

¹⁰⁰ Rozhodně se jedná o „levnější variantu“ při zavedení specializovaných soudců než v situaci, kdy by byla provedena jiná a výraznější reforma v soudnictví.

3 Přítomnost soudce při provádění neodkladných a neopakovatelných úkonů

V této části práce je mým cílem poukázat na význam přítomnosti soudce při provádění neodkladných a neopakovatelných úkonů v přípravném řízení dle ustanovení § 158a TŘ, zejména zhodnotit platnou právní úpravu a identifikovat její sporné aspekty, a to v kontextu s judikaturou Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „ESLP“). Taktéž analyzovat zvažovanou právní úpravu této problematiky dle návrhu paragrafového znění nového trestního řádu aktuálně dostupného na webových stránkách Ministerstva spravedlnosti.¹⁰¹ Přítomnost soudce pro přípravné řízení při provádění neodkladných a neopakovatelných úkonů v podobě výslechu svědka a rekognice dle § 158a TŘ je v § x10 Návrhu TŘ upravena odlišně. Z toho důvodu považuji za významné důkladné zvážení navrhované právní úpravy.

3.1 Význam § 158a trestního řádu

Smyslem ustanovení § 158a TŘ garance zákonného průběhu těchto úkonů¹⁰² nestranným a nezávislým subjektem v situaci, kdy osoba podezřelá ze spáchání trestného činu ještě nemůže sama nebo prostřednictvím svého obhájce uplatňovat práva obhajoby (např. klást vyslychanému svědkovi otázky). Rovněž je smyslem provedení předmětných úkonů v procesní formě tak, aby je pak bylo možné použít jako důkaz v řízení před soudem, kde bude přečten protokol o tomto úkonu¹⁰³ v souladu s ustanovením § 211 odst. 2 písm. b) TŘ.

V praxi, pokud policejní orgán shledá, že je třeba výslech svědka nebo rekognici provést jako neodkladný nebo neopakovatelný úkon, vyrozumí o tom neprodleně státního zástupce s podnětem k podání návrhu soudci s tím, že je třeba tento úkon provést za jeho účasti ve smyslu § 158a TŘ. Státní zástupce může návrh učinit písemně, telefonicky nebo i ústně, přičemž znění ústního návrhu je následně poznamenáno v protokolu o úkonu.¹⁰⁴ Současně soudci navrhne provedení úkonu v co nejkratší době, aby nebyl zmařen účel a smysl daného úkonu.¹⁰⁵ Soudce je pak povinen se tohoto úkonu zúčastnit s tím, že do jeho provádění nesmí zasahovat věcně, tedy takovým způsobem, jakým by nahrazoval činnost policejního orgánu či státního zástupce. Stejně tak není oprávněn přezkoumávat závěr státního zástupce o tom, zda se jedná či nejedná o úkon

¹⁰¹ Dostupné z: <https://www.justice.cz/web/msp/rekodifikace>.

¹⁰² Přítomnost soudce při provádění neodkladných a neopakovatelných úkonů se týká výlučně výslechu svědka a rekognice. U ostatních neodkladných a neopakovatelných úkonů není vyžadována. (FRYŠTÁK, Marek. Zahájení přípravného řízení provedením neodkladných a neopakovatelných úkonů. *Trestněprávní revue*, 2013, č. 5, s. 109).

¹⁰³ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád I. Komentář...*, s. 1976 – 1983.

¹⁰⁴ Tamtéž.

¹⁰⁵ Tamtéž.

neodkladný nebo neopakovatelný.¹⁰⁶ Účastnil-li se soudce provádění úkonu neodkladného nebo neopakovatelného, není vyloučen z rozhodování věci po podání obžaloby nebo návrhu na schválení dohody o vině a trestu.¹⁰⁷

Dle účinné právní úpravy tedy role soudce při provádění neodkladných nebo neopakovatelných úkonů spočívá v garanci zákonnosti provedení úkonu čili odpovídá za jeho provedení v souladu s trestněprocesními předpisy. Za tím účelem může zasáhnout. K takovému zásahu může dojít zejména v souvislosti s poučením svědka, dobou trvání výslechu, způsobem provádění výslechu, způsobu kladení otázek (nepřípustnost sugestivních a kapciózních otázek), řešením námitek podezřelého či svědka proti způsobu vedení výslechu, protokolaci apod.,¹⁰⁸ kdy v případě potřeby soudce zaznamená své stanovisko do protokolu o úkonu. Účast soudce tak může být i zcela pasivní a omezená pouze na podpis příslušného protokolu.¹⁰⁹ Soudci, jenž se účastní úkonů dle § 158a TŘ, jsou soudci okresních soudů určení rozvrhem práce k rozhodování o úkonech v přípravném řízení.¹¹⁰

3.2 Neodkladné a neopakovatelné úkony v judikatuře ESLP

Vzhledem k tomu, že rozhodovací praxe Ústavního soudu značně vychází z judikatury ESLP,¹¹¹ pokládám za příhodné nastínit přední judikaturu ESLP vztahující se k tématu tohoto příspěvku a předestřít vyvíjející se postoj ESLP k daným otázkám.

K náležitostem důsledného odůvodnění neodkladnosti a neopakovatelnosti úkonů učiněných v přípravném řízení lze uvést rozhodnutí ESLP ve věci **Duong proti České republice**.¹¹² Zde stěžovatel namítal, že příkaz k domovní prohlídce, která u něho byla provedena, neobsahoval, mimo jiné, odůvodnění neodkladnosti a neopakovatelnosti prohlídky, a bylo tak porušeno jeho právo na soukromí dle článku 8 Úmluvy. ESLP vyslovil, že v daném případě byly splněny všechny zákonné požadavky a zásah do práv stěžovatele byl přiměřený sledovanému legitimnímu cíli a nedošlo k porušení čl. 8 Úmluvy. Z uvedeného judikátu však plyne, že ESLP

¹⁰⁶ FRYŠTÁK, Marek. Zahájení přípravného řízení provedením neodkladných a neopakovatelných úkonů. *Trestněprávní revue*, 2013, č. 5, s. 109.

¹⁰⁷ § 30 odst. 2 zákona č. 141/1961 Sb., trestního řádu, ve znění pozdějších předpisů

¹⁰⁸ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád I. Komentář...*, s. 1976 – 1983.; Pokud je za účasti soudce prováděn výslech dítěte mladšího patnácti let, je soudce oprávněn zasahovat do provádění úkonu též z hlediska splnění podmínek dle § 102 odst. 1 TŘ – zajištění šetrnosti provádění výslechu, zajištění účasti pedagoga, přerušování výslechu nebo jeho ukončení v případě, že by jeho pokračování mělo nepříznivý vliv na psychický stav dítěte apod.

¹⁰⁹ BAXA, Josef. K otázce vyloučení soudce. *Trestněprávní revue*, 2002, č. 4, s. 124.

¹¹⁰ POCHYLÁ, Veronika. *Přípravné řízení de lege ferenda...*, s. 260.

¹¹¹ Redakce časopisu. Komentovaná judikatura - Právo na obhajobu - neodkladné a neopakovatelné úkony. *Bulletin advokacie*, 2015, č. 7, s. 56.

¹¹² Rozsudek ESLP ze dne 14. ledna 2016 ve věci Duong proti České republice, č. 21381/11.

nelpí na přísném formalismu a pro zachování zákonnosti je klíčové zejména splnění věcných důvodů neodkladnosti nebo neopakovatelnosti úkonu.

V rozsudku ve věci **Balšán proti České republice**¹¹³ ESLP uvedl podmínky, za jejichž splnění je možné založit odsouzení na výpovědích svědka obžaloby, kterého obžalovaný ani jeho právní zástupce neměli možnost vyslechnout v žádné fázi řízení: „*zprvé, pokud konfrontace neproběhla z důvodu nemožnosti nalézt svědka, musí být prokázáno, že příslušné orgány tohoto svědka aktivně hledaly, aby tuto konfrontaci umožnily; zadržé, sporné svědectví nesmí být v žádném případě jediným důkazem, na kterém se odsouzení zakládá.*“ Právo na výslech svědka však ESLP nechápe striktně tak, že by měl obviněný možnost sám vést jeho výslech. Plně postačí, je-li obviněnému dána možnost vyjádřit se ke svědkově výpovědi a klást svědkovi otázky.¹¹⁴ Dle ESLP z čl. 6 odst. 3 písm. d) Úmluvy, zakotvujícím právo vyslychat nebo dát vyslychat svědky proti sobě, vyplývá, že všechny důkazy by měly být v zásadě prováděny za přítomnosti obviněného, a to za účelem jejich kontradiktorního projednání. To neznamena, že by bylo zcela vyloučeno použití důkazů provedených v přípravném řízení, avšak za předpokladu, že byla respektována práva obhajoby. K omezení práv obhajoby dochází podle ESLP zejména tehdy, kdy se odsouzení zakládá výlučně nebo v rozhodující míře na výpovědi svědka, jenž nebyl vyslechnut obviněným v přípravném řízení ani v řízení před soudem.¹¹⁵

V rozsudku ve věci **Breukhoven proti České republice**¹¹⁶ ESLP zopakoval, že stát musí činit aktivní kroky k tomu, aby obžalovaný měl možnost výslechu svědků proti němu, přičemž pokud tito svědci nejsou k dispozici, musí státní orgány vynaložit přiměřené úsilí k zajištění jejich přítomnosti během řízení. V tomto případě bylo jako neodkladný úkon vyslechnuto pět žen dle § 158a trestního řádu, tedy za přítomnosti soudce, ale bez přítomnosti stěžovatele nebo jeho právního zástupce. Stěžovatel před ESLP namítal (mimo jiné) porušení práva na spravedlivý proces dle čl. 6 odst. 1, 3, písm. d) Úmluvy. Byť zde ESLP uznal, že pro oběti sexuálních trestných činů může být konfrontace s pachatelem citlivá, soudy se přesto neměly spokojit se čtením protokolů o výpovědi, aniž by se pokusily výslech svědkyň zajistit alespoň v jejich domovském státě a aniž by přijaly jakákoli jiná opatření k vyrovnání nevýhod, které z toho vyplynuly pro obhajobu. Právo na spravedlivý proces dle Úmluvy tedy bylo v daném případě porušeno.

¹¹³ Rozsudek ESLP ze dne 18. července 2006 ve věci Balšán proti České republice, č. 1993/02; Taktéž v tomto rozsudku ESLP vyslovil, že: „*S obledem na zvláštní význam respektování práv obhajoby v trestním řízení nelze s odkazem na skutečnost, že podle vnitrostátního práva žalovaného státu je možné pro rozhodnutí o oprávněnosti obvinění použít prohlášení učiněná před soudním projednáním případu spoluobviněnými, kteří následně využili svého práva nevypovídat, odeprít obviněnému právo, které mu zaručuje článek 6 odst. 3 písm. d), tedy právo přezkoumat nebo dát přezkoumat kontradiktorním způsobem jakýkoli zásadní důkaz proti sobě.*“

¹¹⁴ KMEC, Jiří. Právo obviněného na výslech svědka a ochrana oběti-svědka před sekundární viktimizací v judikatuře ESLP. *Trestní právo*. 2004, č. 11, s. 6.

¹¹⁵ Redakce časopisu. *Komentovaná judikatura - Právo na obhajobu...*, s. 56.

¹¹⁶ Rozsudek ESLP ze dne 21. července 2011 ve věci Breukhoven proti České republice, č. 44438/06.

Jedno ze stěžejních rozhodnutí ESLP bylo učiněno ve věci **Al-Khawaja a Tahery proti Spojenému království**.¹¹⁷ ESLP zde rozhodl o porušení čl. 6 odst. 1 a 3 písm. d) Úmluvy u jednoho ze stěžovatelů (Tahery), jenž byl odsouzen na základě rozhodujícího důkazu v podobě výpovědi jediného očitého svědka z přípravného řízení, který jako jediný viděl tohoto stěžovatele bodnout obět'. Výpověď byla pouze přečtena v hlavním líčení, svědek učinil výpověď na policii až dva dny po incidentu. Svědek se obával svědčit u soudu, kdy soud měl za to, že ani zvláštní opatření by nevedla ke zmírnění strachu svědka. Dle ESLP dané řízení postrádalo vyvažující faktory kompenzující omezení práv obhajoby. K tomu, aby mohlo být využito svědectví svědka v řízení před soudem i bez jeho přítomnosti jako klíčový důkaz k prokázání viny obžalovaného, je třeba využít tzv. **třístupňový test**. Tento test spočíval ve splnění následujících po sobě jdoucích podmínek/otázek:

- 1) zda existoval závažný důvod pro to, že obhajoba neměla možnost vyslechnout nebo nechat vyslechnout svědka obžaloby, přičemž písemnou výpověď lze připustit pouze jako nejzazší možnost;
- 2) zda výpověď nepřítomného svědka nebyla výlučným nebo rozhodujícím důkazem o vině obžalovaného; pokud ano, pak
- 3) zda řízení jako celek šlo považovat za spravedlivé, tedy jestli existovaly faktory, včetně silných procesních záruk, které dostatečným způsobem vyvážíly nevýhody spojené s připuštěním takového důkazu a umožnily řádné a spravedlivé posouzení důvěryhodnosti takového důkazu.

Jestliže by v tomto testu některá z prvních dvou otázek nebyla zodpovězena kladně, ještě to automaticky neznamená, že došlo k porušení Úmluvy. Je pak třeba tyto okolnosti zvážit při posouzení celkové spravedlivosti řízení.

Významným rozsudkem týkajícím se přítomnosti soudce při provádění neodkladných nebo neopakovatelných úkonů je rozsudek ESLP ve věci **Tseber proti České republice**.¹¹⁸ V této věci se jednalo o stěžovatelovo odsouzení za ublížení na zdraví na základě výpovědi poškozeného, která byla pořízena v přípravném řízení před zahájením trestního stíhání jako neodkladný úkon za přítomnosti soudce a posléze v hlavním líčení pouze přečtena. Stěžovatel zde namítal porušení práva na spravedlivý proces stejně jako ve věci Breukhoven proti České republice, čl. 6 odst. 1, 3 písm. d) Úmluvy, jelikož neměl možnost vyslechnout stěžejního svědka svědčícího proti němu. ESLP zde použil tzv. třístupňový test tak, jak byl definován ve věci Al-Khawaja a Tahery proti

¹¹⁷ Rozsudek ESLP ze dne 15. prosince 2011 ve věci Al-Khawaja a Tahery proti Spojenému království, č. 26766/05.

¹¹⁸ Rozsudek ESLP ze dne 22. listopadu 2012 ve věci Tseber proti České republice, č. 46203/08.

Spojenému království.¹¹⁹ V tomto případě nakonec ESLP neuznal přítomnost soudce při výslechu svědka jako dostatečnou záruku, jelikož soudce nemohl bez znalosti všech okolností zhodnotit věrohodnost svědka. ESLP ale neuznal jako dostatečnou záruku ani možnost obžalovaného zpochybnit výpověď. Jako klíčová zde byla skutečnost, že soudy vůbec nezhodnotily důvěryhodnost svědka a hodnověrnost jeho výpovědi. Orgány činné v trestním řízení se navíc ani nesnažily získat další důkazy, které by tuto výpověď podpořily. Bylo tak rozhodnuto o porušení čl. 6 odst. 3 písm. d) Úmluvy.¹²⁰

Rozsudek ESLP ve věci **Gani proti Španělsku**¹²¹ se týká použití výpovědi jediného svědka obžaloby jako důkazního materiálu, který nemohl být podroben křížovému výslechu v důsledku posttraumatického šoku. Jediná svědkyně, a to poškozená, se v průběhu hlavního líčení zhroutila. Její výslech musel být přerušen, a tak nedošlo z objektivně potvrzených důvodů ke křížovému výslechu státním zástupcem a ani právním zástupcem stěžovatele. Z toho důvodu byla přečtena v hlavním líčení její výpověď z přípravného řízení, kde byla vyslechnuta vyšetřujícím soudcem. K tomuto výslechu se právní zástupce stěžovatele nedostavil, neměl tudíž možnost klást svědkyni otázky. Přesto však došlo k nepodmíněnému odsouzení stěžovatele a ESLP konstatoval, že připuštění výpovědi svědkyně jako důkazního materiálu neporušilo ustanovení čl. 6 odst. 1 ve spojení s čl. 6 odst. 3 písm. d) Úmluvy.

Dle ESLP ve věci **Schatschaschwili proti Německu**¹²² skutečnost, že stěžovateli nebylo v žádné fázi řízení umožněno vyslechnout nebo nechat vyslechnout dvě jediné přímé svědkyně trestného činu, ačkoli jejich výpovědi byly rozhodující pro stěžovatelovo odsouzení, měla s přihlédnutím k tomu, že přijatá vyvažující opatření nebyla za okolností projednávané věci dostatečná, za následek, že trestní řízení jako celek nebylo spravedlivé. Došlo tak k porušení čl. 6 odst. 1 a odst. 3 písm. d) Úmluvy. Vyšetřující soudce totiž v této věci vyloučil stěžovatele, jenž v té době ještě nebyl informován o zahájení vyšetřování, z účasti na výslechu svědkyň (obě svědkyně byly lotyšské národnosti) z obavy, že v jeho přítomnosti nebudou pravdivě vypovídat. K hlavnímu líčení se pak přímé svědkyně nedostavily. Pouze předložily lékařské zprávy, podle nichž

¹¹⁹ Třístupňový test byl použit i v pozdějším rozsudku ESLP ze dne 15. prosince 2015 ve věci Schatschaschwili proti Německu, č. 9154/10.

¹²⁰ Ústavní soud České republiky ve svém nálezu ze dne 9. října 2013, sp. zn. Pl. ÚS 25/13 navazujícím na rozsudek ESLP ve věci Tseber proti České republice shrnul k použitelnosti důkazu provedeného jako neodkladný nebo neopakovatelný úkon ve smyslu § 158a TR v řízení před soudem, že: „*Obecný soud, pokud využívá postupu podle § 158a a § 211 trestního řádu a přečte v hlavním líčení protokol o výslechu svědka, aniž by ho mohla obhajoba vyslechnout, je oprávněn tak učinit pouze v případě, že je pro takový postup dán závažný důvod a současně výpověď nepřítomného svědka nelze považovat za vylučný či rozhodující důkaz viny. V případě, že se obecný soud rozhodne připustit jako důkaz výpověď svědka, kterého neměla obhajoba příležitost vyslechnout, a tato výpověď představuje vylučný nebo rozhodující důkaz viny, ob stojí takovýto postup pouze tehdy, jestliže i přesto lze řízení jako celek považovat za spravedlivé a jestliže jsou dány skutečnosti dostatečným způsobem vyvažující nevýhody spojené s připuštěním takového důkazu, jakož i skutečnosti umožňující řádné a spravedlivé posouzení důvěryhodnosti takového důkazu.*“

¹²¹ Rozsudek ESLP ze dne 19. února 2013 ve věci Gani proti Španělsku, č. 61800/08.

¹²² Rozsudek ESLP ze dne 15. prosince 2015 ve věci Schatschaschwili proti Německu, č. 9154/10.

byly v posttraumatickém stavu. U hlavního líčení před německým soudem byly následně jen přečteny protokoly o výsleších svědkyň. Stěžovatel ve věci poukazoval na skutečnost, že jemu ani právnímu zástupci nebylo v žádné fázi trestního řízení umožněno vyslechnout jediné očitě svědkyně, která byla zároveň obětí trestného činu. Soud rozhodující o vině stěžovatele uvedl, že svědkyně byly vyslechnuty právě před vyšetřujícím soudcem z obavy, že jejich svědectví bude ztraceno, jelikož prohlásily, že se hodlají vrátit do Lotyšska. Navzdory uvedenému dle ESLP vnitrostátní orgány neposkytly stěžovateli, který byl vyloučen z účasti na výslechu svědkyň, příležitost nechat svědkyně vyslechnout v přípravném řízení ustanoveným obhájcem. ESLP postupoval podle tzv. třístupňového testu a dospěl k závěru, že tedy nebyly použity dostatečné vyvažující faktory, které by kompenzovaly znevýhodněné postavení obhajoby. ESLP dal stěžovateli za pravdu v tom, že již v přípravném řízení existovala obava, že před soudem nebude možné výslech provést. Mělo tak být stěžovateli sděleno obvinění a ustanoven obhájce, aby se mohl účastnit výslechu svědkyň.

Z mého pohledu významné rozhodnutí týkající České republiky a přítomnosti soudce u výslechu je rozsudek ve věci **Štulíř proti České republice**,¹²³ kde ESLP rozhodl, že připuštění čtení protokolu o výslechu svědkyně poškozené v přípravném řízení nezpůsobilo porušení Úmluvy. Zde ESLP sice shledal, že soudy nevyvinuly dostatečnou snahu k zajištění účasti svědkyně v hlavním líčení a výpověď byla hlavním důkazem, ovšem vedle této výpovědi existovaly i další podpůrné důkazy. Dále ESLP uvedl, že výslech se konal za účasti soudce a ačkoliv to nevyvážilo zajištění mezinárodní právní pomoci, právě **přítomnost soudce zajistila zákonnost tohoto důkazu**. Navíc soudy provedly komplexní hodnocení důkazů a zvážily věrohodnost svědkyně. Tato argumentace je zajímavá s ohledem na argumentaci v případě Tseber proti České republice. Domnívám se však, že rozdílný přístup a závěr ESLP ovlivnilo právě komplexní hodnocení důkazů a zvážení věrohodnosti svědkyně soudy, na rozdíl od případu Tseber. Ve věci Štulíř proti České republice se tedy dle mého soudu nejedná o odklon od předchozí judikatury, nýbrž o hodnocení odlišných okolností případu, což i s využitím tzv. třístupňového testu vedlo k rozdílnému závěru.

Dalším významným rozhodnutím týkajícím se České republiky je rozsudek ve věci **Bátěk proti České republice**.¹²⁴ V předmětné věci se jednalo o snahu rozkrýt přijímání úplatků od řidičů kamionů a mezi skupinu celníků byla nasazena policejní agentka. Před sdělením obvinění stěžovatelů bylo vyslechnuto 20 svědků za přítomnosti soudce, neboť se jednalo o neodkladné a neopakovatelné úkony. Policejní agentka byla vyslechnuta v hlavním líčení, ale mimo jednací síň jako utajená svědkyně. Jejím výslechu byl přítomen jen jeden ze stěžovatelů a položil jí jeden

¹²³ Rozsudek ESLP ze dne 31. května 2016 ve věci Štulíř proti České republice, č. 24654/12.

¹²⁴ Rozsudek ESLP ze dne 12. ledna 2017 ve věci Bátěk proti České republice, č. 54146/09.

dotaz. Další stěžovatelé byli zastoupeni obhájci. Výpovědi ostatních svědků pak byly čteny dle § 211 odst. 2 TR. V souvislosti s článkem 6 odst. 1 a odst. 3 písm. d) Úmluvy stěžovatelé namítali, že v přípravném řízení nemohli vyslechnout svědky a nebyly splněny podmínky pro utajení totožnosti policejní agentky. ESLP ve svém rozhodnutí uvedl, že využití agentky i utajení její totožnosti bylo legitimní. Dále ESLP poznamenal, že **výslech svědků provedený za účasti soudce zajistil zákonnost** získaných důkazů a jednalo se o jednu ze záruk práva na spravedlivý proces. Nadto ESLP v rozhodnutí zmínil, že obhajoba věrohodnost agentky i ostatních svědků nezpochybnila, i když jejich totožnost znala. Řízení v dané věci ESLP označil za spravedlivé, mj. ve vztahu k existenci dostatečných procesních záruk zákonnosti.

K právu na obhajobu se ještě ESLP blíže vyjádřil ve věci **Doyle proti Irsku**.¹²⁵ Stěžovatel zde namítal, že v rozporu s čl. 6 odst. 1 a odst. 3 písm. c) Úmluvy mu nebylo umožněno, aby byl jeho obhájce fyzicky přítomen během výslechů, čímž stát nedostal své povinnosti zajistit mu spravedlivý proces. V důsledku nepřítomnosti jeho obhájce při výsleších na něho mohla policie činit nátlak, aby se doznal. Právo na obhajobu za pomoci obhájce zahrnuje právo podezřelého na navázání kontaktu s obhájcem před prvním policejním výslechem a právo podezřelého na fyzickou přítomnost obhájce, resp. právního zástupce při policejních výsleších. Na základě judikatury ESLP se na tyto případy aplikuje **tzv. dvoustupňový test**, kdy se v první fázi posuzuje, zda existovaly přesvědčivé důkazy, které odůvodňovaly omezení práva na přístup k obhájci, a ve druhé fázi se zkoumá spravedlivost řízení jako celku. Zajímavé je, že ESLP zde dospěl k závěru, že spravedlivost řízení jako celek v této věci nebyla dotčena z důvodu, že existovaly jiné důležité procesní záruky (např. videozáznamy všech policejních výslechů).¹²⁶ Obviněný ovšem byl v době výslechů ve výkonu vazby a byl stíhán pro trestný čin vraždy, což je dle českého práva případ nutné obhajoby. V těchto případech je přítomnost obhájce více než žádoucí.

Poslední rozhodnutí, kdy ESLP rozhodoval o otázce spravedlivosti řízení ve vztahu k České republice, jsou rozsudky ve věci stěžovatelů **Schäfer a Todorovič**,¹²⁷ **Barsegian**¹²⁸ a **Lázók**.¹²⁹ Ve všech třech případech byly předmětné výslechy svědků prováděny v přípravném

¹²⁵ Rozsudek ESLP ze dne 23. května 2019 ve věci Doyle proti Irsku, č. 51979/17.

¹²⁶ Ve vztahu k výslechu svědka lze poznamenat, že z judikatury ESLP nelze jednoznačně dovodit, že by například pořízení videozáznamu výslechu svědka a následná možnost obhajoby seznámit se s tímto videozáznamem o výslechu svědka, představovala výjimku ze zásady, že odsouzení pachatele není možno založit výlučně nebo v rozhodující míře na výpovědi svědka, který nebyl kontradiktorně vyslechnut obhajobou. Spíše jde o to, že za daných okolností, zejména s ohledem na legitimní zájem chránit svědka, lze míru, v jaké bylo obviněnému umožněno se na výslechu svědka podílet, považovat za dostatečnou (GRIVNA, Tomáš, ŠÁMAL, Pavel, VÁLKOVÁ, Helena a kol. *Oběti trestných činů*. Komentář, 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2020, s. 479 – 496).

¹²⁷ Rozsudek ESLP ze dne 15. prosince 2022 ve věci Schäfer a Todorovič proti České republice, č. 43861/13.

¹²⁸ Rozsudek ESLP ze dne 15. prosince 2022 ve věci Barsegian proti České republice, č. 6261/16.

¹²⁹ Rozsudek ESLP ze dne 15. prosince 2022 ve věci Lázók proti České republice, č. 43676/15.

řízení za účasti soudce a ESLP dospěl k závěru, že trestní řízení bylo jako celek spravedlivé a stížnostní námitky byly zjevně neopodstatněné.

3.3 Stanovení problematických aspektů právní úpravy de lege lata

3.3.1 Odůvodnění neodkladnosti a neopakovatelnosti úkonů

Jako první problematický aspekt obecně se týkající neodkladných a neopakovatelných úkonů bych označila odůvodňování jejich neodkladnosti či neopakovatelnosti. Trestní řád neobsahuje mnoho pravidel týkajících se náležitostí provádění neodkladných a neopakovatelných úkonů. Ovšem ustanovení § 160 odst. 4 TŘ stanovuje významnou náležitost, že v protokolu o provedení neodkladného nebo neopakovatelného úkonu musí být vždy uvedeno, na základě jakých skutečností byl tento úkon považován za neodkladný nebo neopakovatelný. Vždy musí být uvedeny konkrétní skutečnosti vedoucí k závěru, že se jedná o úkon neodkladný či neopakovatelný. Pokud je úkonu účasten soudce, má dbát o to, aby protokol o úkonu obsahoval náležitosti dle § 160 odst. 4 TŘ, což je de iure i povinností státního zástupce, účastní-li se provádění úkonu.¹³⁰ Odůvodňování neodkladnosti či neopakovatelnosti ve vztahu k § 160 odst. 4 TŘ se dle komentářové literatury vztahuje i na neodkladné nebo neopakovatelné úkony v režimu § 158a TŘ.¹³¹

Z rozhodovací praxe Ústavního soudu lze ve vztahu ke všem úkonům, jenž mají být považovány za neodkladné či neopakovatelné, dovodit, že naplnění zákonného požadavku na odůvodnění neodkladnosti nebo neopakovatelnosti úkonu v praxi činí potíže, zejména s ohledem na četnost rozhodnutí, v nichž se Ústavní soud touto problematikou zabýval.¹³² Ústavní soud později upustil od své striktnosti a vyjádřil, že nároky na preciznost a detailnost slovního odůvodnění nemohou být přílišné, aby nekomplikovaly ranou fází vyšetřování.¹³³

Ve stěžejním rozhodnutí, jenž mělo zabránit přísně formalistickému pojetí odůvodňování příkazů k provedení úkonů jako neodkladných a neopakovatelných Ústavní soud operoval s tzv. **testem účinnosti trojí kontroly neodkladnosti a neopakovatelnosti prohlídky** (policejní

¹³⁰ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád I. Komentář...*, s. 2080 – 2081; Tento požadavek byl zaveden novelizací trestního řádu, zákonem č. 265/2001 Sb. s účinností od 1. 1. 2002, a to z důvodu snazší přezkoumatelnosti takového úkonu (VANTUCH, Pavel. Zahájení trestního stíhání a jeho účinky vůči podezřelému (osobě, proti níž se řízení vede) od 1. 1. 2002, *Trestněprávní revue*, 2003, č. 1, s. 17).

¹³¹ DRAŠTÍK, Antonín, FENYK, Jaroslav a kol. *Trestní řád. Komentář. I. Díl.* Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2017, s. 1178.

¹³² Nález Ústavního soudu ze dne 14. září 2005, sp. zn. III. ÚS 183/03; „... Navíc připomíná, že posouzení úkonu jako neodkladného nemá povahu formálního rozhodnutí, ale jde spíše o neformální procesní opatření pořádkové povahy, je proto nesrovnatelné s meritorním rozhodnutím, které by bylo způsobilé vést ke závažnějším následkům pro obviněného, a které tedy musí být vždy důsledně zdůvodněno.“ (blíže viz POCHYLÁ, Veronika. K nutnosti důsledného odůvodnění příkazu k domovní prohlídce jakožto neodkladného či neopakovatelného úkonu. *Státní zastupitelství*, 2016, č. 1, s. 33).

¹³³ POCHYLÁ, Veronika. *K nutnosti důsledného odůvodnění...*, s. 33.

orgán – státní zástupce – soud) a mimo jiné vyjádřil, že je podstatné, že tato náležitost je zřejmá ze spisového materiálu a okolností případu. V důsledku toho je možné dovodit věcné důvody pro označení úkonu za neodkladný nebo neopakovatelný, na základě čehož i bez výslovného označení neodkladnosti nebo neopakovatelnosti nemusí docházet k pochybení dosahujícímu ústavněprávní intenzity.¹³⁴ Tedy absence zdůvodnění neodkladnosti nebo neopakovatelnosti úkonu sama o sobě automaticky nezpůsobí důkazní neúčinnost úkonu. Podstatná je existence věcných důvodů neodkladnosti nebo neopakovatelnosti.¹³⁵ Uvedené je v souladu také s judikaturou ESLP, konkrétně např. rozhodnutím ve věci *Duong proti České republice*, které bylo zmíněno výše.

Konkrétně pak ve vztahu k výsledkům svědka shodně Ústavní soud konstatoval, že pokud neodkladnost úkonu není vysvětlena v protokolu o výsledku svědka a že pokud ani ze spisového materiálu nevyplývá, že by úkon měl být neodkladný či neopakovatelný, tedy zejména z návrhu státního zástupce a přítomnosti soudce (podle § 158a TŘ), není možné takovou výpověď použít pro rozhodnutí o vině.¹³⁶ Z uvedeného plyne, že neexistence věcných důvodů bude mít za následek **absolutní neúčinnost důkazů**, kdežto formální pochybení tak vážné důsledky mít nebudou.

Byť je provádění úkonů v režimu ustanovení § 158a TŘ je specifitější (ve srovnání s prováděním jiných neodkladných a neopakovatelných úkonů), jelikož jejich provedení nepodléhá schválení soudem a není v těchto případech vydáváno rozhodnutí stvrzující neodkladnost či neopakovatelnost, státní zástupce musí být schopen přesvědčivě odůvodnit neodkladnost nebo neopakovatelnost výsledku či rekonice prováděných dle § 158a TŘ. Prosté konstatování neodkladnosti a neopakovatelnosti není dostačující, když má být stejné zdůvodnění zaneseno i v protokolu o provedeném úkonu.¹³⁷

3.3.2 Přezkum rozhodnutí o neodkladnosti a neopakovatelnosti úkonu

Skutečnost, že soudce dle ustanovení § 158a TŘ není oprávněn přezkoumávat závěr státního zástupce o tom, zda bude určitý úkon proveden jako neodkladný nebo neopakovatelný, a že není oprávněn do průběhu prováděného úkonu zasahovat i věcně, rovněž považuji za problematickou. Fryšták tuto úpravu označil za nevhodnou na základě tvrzení, že přestože má soudce vystupovat jako garant zákonnosti, jeho oprávnění nejsou odpovídající a měla by být

¹³⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 7. května 2014, sp. zn. Pl. ÚS 47/13-2.

¹³⁵ FRYŠTÁK, Marek. *Zabíjení přípravného řízení provedením...*, s. 109.

¹³⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 18. dubna 2006, sp. zn. II. ÚS 297/04.

¹³⁷ DRAŠTÍK, Antonín, FENYK, Jaroslav a kol. *Trestní řád. Komentář...*, s. 1178.; „Povinnost uvést do protokolu o neodkladném nebo neopakovatelném úkonu, na základě jakých skutečností byl tento úkon považován za neodkladný nebo neopakovatelný považován, není policejní orgán zhaben tím, že úkon byl proveden podle § 158a tr. ř. a rozhodné skutečnosti byly uvedeny v jeho návrhu státnímu zástupci na takový postup, resp. v návrhu státního zástupce na provedení úkonu za účasti soudce. Úkolem soudce, za jehož účasti se úkon provádí, je mimo jiné do průběhu úkonu zasáhnout tak, aby protokol o něm obsahoval i náležitosti vyžadované ustanovením § 160 odst. 4 tr. ř. (Tamtéž).

posílena. Závěr policejního orgánu nebo státního zástupce o tom, že se jedná o neodkladný nebo neopakovatelný úkon, není přezkoumáván v přípravném řízení, ale až v řízení před soudem, často až při hlavním líčení. Souhlasím s názorem Fryštáka a domnívám se, že není vhodné přezkoumávat závěr o neodkladnosti či neopakovatelnosti úkonu **až v řízení před soudem**, kdy od provedení úkonu a okamžikem přezkumu může uplynout delší doba, což může proces posuzování soudu ztěžovat. Soud totiž musí důkladně posoudit, zda skutečně byly splněny podmínky k provedení úkonu jako neodkladného nebo neopakovatelného, zda nedošlo k obcházení zákona a zda nebylo kráceno právo obhájce účastnit se na vyšetřovacích úkonech.

Protiargumentem k uvedenému je skutečnost, že pánem přípravného řízení je jediné státní zástupce, jenž odpovídá za jeho zákonnost a soud není oprávněn do jeho pravomocí zasahovat. Dále v textu bude nabídnuto řešení, které je dle mého názoru vyhovující a zároveň neohrožuje postavení státního zástupce v přípravném řízení.

3.3.3 Účast obhájce při provádění výslechu v režimu § 158a trestního řádu

Ke krácení práva obviněného na obhajobu může docházet tím, že obviněný má možnost vykonávat svá procesní práva až od okamžiku sdělení obvinění.¹³⁸ Ovšem jak již bylo zmíněno, neodkladné a neopakovatelné úkony mohou být prováděny ještě před zahájením trestního stíhání, tedy zpravidla v době, kdy ještě nemusí být známa osoba podezřelá, podezřelý nemusí být dosažitelný nebo z jiného důvodu nejsou splněny podmínky pro zahájení trestního stíhání a obviněný, resp. podezřelý, a ani jeho obhájce nemohou uplatňovat práva obhajoby.¹³⁹ Konkrétně se jedná o účast při výslechu a pokládání otázek, což je součástí práva na spravedlivý proces ve smyslu čl. 6 odst. 1, 3 písm. d) Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Je-li výslech svědka proveden jako neodkladný nebo neopakovatelný úkon podle § 158a TŘ, jedná se o výjimku ze zásady kontradiktornosti trestního řízení.¹⁴⁰

Právě neúčast obhájce při výslechu svědka prováděném jako neodkladný nebo neopakovatelný úkon shledávám jako další problematický aspekt aktuální právní úpravy. To zejména s ohledem na skutečnost, že na základě ustanovení § 211 odst. 2 písm. b) TŘ lze v hlavním líčení pouze přečíst protokol o výpovědi svědka, jenž byl vyslechnut postupem dle § 158a TŘ. Ústavní soud toto ustanovení v minulosti označil v kontextu principů spravedlivého procesu za průlomové. Takto provedený důkaz, vzhledem k tomu, že je z pohledu obhajoby stěžejní verifikovatelný, zásadně nemohl obstát jako stěžejní důkaz o vině.¹⁴¹ Proto „*akceptuje-li trestní řád pro*

¹³⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 7. května 2014, sp. zn. Pl. ÚS 47/13-2.

¹³⁹ GRIVNA, Tomáš, ŠÁMAL, Pavel, VÁLKOVÁ, Helena a kol. *Oběti trestných činů...*, s. 479 – 496.

¹⁴⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 12. července 2011, sp. zn. IV. ÚS 569/11.

¹⁴¹ Nález Ústavního soudu ze dne 23. února 2015, sp. zn. I. ÚS 2852/2014.

*rozhodnutí ve věci samé provedení důkazu mimo hlavní líčení, musí takové provedení důkazu garantovat právo na obhajobu a zásadu kontradiktornosti řízení v míře srovnatelné s kautelami provádění důkazů v hlavním líčení.*¹⁴²

Jelikož u výsledku prováděném postupem dle § 158a TŘ nelze uvažovat o přítomnosti obhájce z důvodu, že v této fázi řízení nehovoříme o obviněném (někdy ani o podezřelém), je možné považovat přinejmenším za pozornost budící to, že byť je účast obhájce na výsledku svědka tak významná, není u úkonu dle § 158a TŘ jeho přítomnost zákonem vyžadována a nemá za následek nepoužitelnost takového úkonu jako důkazu v řízení před soudem.¹⁴³ Jako vyvažující opatření je tedy stanovena přítomnost soudce u výsledku svědka prováděném jako neodkladný nebo neopakovatelný úkon, který má suplovat obhájce nepřítomného tomuto úkonu a garantovat tak jeho zákonnost.¹⁴⁴ Z uvedeného však vyvozují zcela zásadní a přiléhavou otázku: Jak může tento soudce vyvážit důležitost přítomnosti obhájce, když nemůže do výsledku zasáhnout věcně, kdežto obhájce by, na rozdíl od soudce, mohl?¹⁴⁵ Dle mého názoru je možnost soudce věcně zasáhnout při výsledku dle § 158a TŘ skutečně významná a toto oprávnění by mělo být součástí jeho pravomoci.

3.3.4 Rekognice jako úkon prováděný dle § 158a trestního řádu

U rekognic prováděných dle § 158a TŘ za účasti soudce¹⁴⁶ je nutný zákonný postup vyplývající z ustanovení § 158a TŘ aplikovat na obě fáze tohoto úkonu, tedy výsledek předcházející rekognici a samotné rekognování zadržené osoby. Provádění rekognice je děleno na dvě fáze, ovšem logicko-gramatický výklad celého ustanovení § 104b TŘ vede k závěru, že **oba dílčí úkony tvoří jeden celek.**¹⁴⁷

V případech neodkladné rekognice, stejně jako u již zmíněných výsledků svědků, se dostávají do kolize dva zájmy – právo na obhajobu podezřelého a zájem státu na dopadení, usvědčení a potrestání pachatele.¹⁴⁸ Má-li být rekognice provedena za podmínek § 158a TŘ, státní zástupce navrhne provedení úkonu tak, aby se soudce mohl zúčastnit již výsledku poznávající

¹⁴² Nález Ústavního soudu ze dne 27. dubna 2009, sp. zn. I. ÚS 3206/08.

¹⁴³ FRYŠTÁK, Marek. *Zabíjení přípravného řízení provedením...*, s. 109.

¹⁴⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 18. dubna 2006, sp. zn. II. ÚS 297/04.

¹⁴⁵ V případě, kdy by ani soudce nebyl přítomen výsledku svědka prováděnému postupem dle § 158a TŘ, protokol o takovém výsledku svědka by byl jako důkaz absolutně neúčinný a nemůže být zahrnut do okruhu hodnocení důkazů (rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 20. října 2005, sp. zn. 2 To 111/2005).

¹⁴⁶ Rekognice je zpravidla prováděna jako úkon neodkladný (Výkladové stanovisko nejvyššího státního zástupce č. 4/2003, ze dne 30. května 2003 - Ke sjednocení výkladu ust. § 104b TŘ o rekognici z hlediska procesního provedení tohoto úkonu), přičemž závěr o neodkladnosti rekognice je třeba uvést do protokolu, jinak by se jednalo o důkaz neúčinný (usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. června 2009, sp. zn. 8 Tdo 695/2009).

¹⁴⁷ Výkladové stanovisko nejvyššího státního zástupce č. 4/2003, ze dne 30. května 2003 - Ke sjednocení výkladu ust. § 104b TŘ o rekognici z hlediska procesního provedení tohoto úkonu.

¹⁴⁸ STAŇKOVÁ, Lenka. Otazníky nad rekognicí prováděnou jako neodkladný a neopakovatelný úkon. *Trestněprávní revue*, 2017, č. 4, s. 79.

osoby.¹⁴⁹ Soudce přítomný provádění rekognice je však oprávněn zasáhnout například jen k zajištění přibrání nezúčastněné osoby, zabezpečení, aby osoba nebo věc, která má být poznána, nebyla ukázána poznávající osobě před rekognicí. Dále může zajistit, aby osoba nebo věc byla poznávající osobě ukázána nejméně mezi třemi osobami, aby rekognice podle fotografií bezprostředně nepředcházela rekognici *in natura* atd.¹⁵⁰ Soudce „suplující“ obhájce nicméně není oprávněn zasáhnout do provádění úkonu věcně a nemůže tak zpochybnit neodkladný charakter rekognice, jak by mohl na jeho místě obhájce.¹⁵¹ V tom je role obhájce nezastupitelná a právo na obhajobu je při jeho nepřítomnosti u neodkladné rekognice silně oslabeno.¹⁵²

Z hlediska rekognice prováděné postupem dle § 158a TR je třeba zmínit, že přítomnost obhájce osobně považuji za významnější při provádění výsledku ve stejném režimu. Nicméně vzhledem k tomu, že součástí rekognice je i výslech, shledávám zde stejně významný důvod pro možnost aktivnější účasti soudce v podobě možnosti věcného zásahu do provádění tohoto úkonu. Nutno podotknout, že výpovědi svědka jsou kauzálně spjaty s provedenou rekognicí. Pokud by rekognice neproběhla v souladu s procesními předpisy, byla by důkazně nepoužitelná a nebylo by možné přihlížet ani k výpovědím svědka, jelikož s rekognicí nepochybně korelují.¹⁵³

3.4 Hodnocení navrhované úpravy v novém trestním řádu

Návrh paragrafového znění nového trestního řádu upravuje v § x1 odst. 4 a 5 neodkladné a neopakovatelné úkony v zásadě shodně jako účinný trestní řád a to tak, že „*Neodkladným úkonem je takový úkon, který vzhledem k nebezpečí jeho zmaření, zničení nebo ztráty důkazu nesnese z hlediska účelu trestního řízení odklad na dobu, než bude zahájeno trestní stíhání.*“ Neopakovatelný úkon „*je takový úkon, o kterém lze důvodně předpokládat, že jej nebude možné provést před soudem.*“¹⁵⁴ K provádění neodkladných a neopakovatelných úkonů pak Návrh TR v § x10 odst. 1 stanovuje, že „*Státní zástupce může při prověřování trestného činu požádat soudce pro přípravné řízení o účast při provádění neodkladného nebo neopakovatelného úkonu, má-li za to, že výsledek provedení tohoto úkonu může být rozhodujícím důkazem pro posouzení viny pachatele a jedná-li se o úkon, kterého by se po zahájení trestního stíhání mohl účastnit obviněný. Soudce pro přípravné řízení je povinen takové žádosti vyhovět. Během účasti na takovém úkonu může vznášet námitky nezákonnosti jeho provádění.*“ Z uvedeného plyne, že přítomnost soudce při provádění

¹⁴⁹ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád I. Komentář...*, s. 1976 – 1983.

¹⁵⁰ Tamtéž.

¹⁵¹ Nejsou-li podmínky neodkladnosti či neopakovatelnosti splněny, obhajoba má právo žádat státního zástupce, aby tyto závady v postupu policejního orgánu byly odstraněny dle § 157a TR (VANTUCH, Pavel. *Zahájení trestního stíhání a jeho účinky...*, s. 18).

¹⁵² STÁNKOVÁ, Lenka. *Otazníky nad rekognicí...*, s. 79.

¹⁵³ LATA, Jan. K použitelnosti výsledku svědka z důkazně nepoužitelné a v rozporu se zákonem provedené rekognice (k doktríně "plodů z otráveného stromu"). *Státní zastupitelství*, 2015, č. 6, s. 65.

¹⁵⁴ Srov. § 160 odst. 4 TR.

neodkladných a neopakovatelných úkonů bude odvislá pouze od uvážení státního zástupce, resp. **fakultativní**. Obdobný úzus platí například v Srbsku, kde soudce v přípravném řízení vyvíjí činnost na základě návrhu státního zástupce.¹⁵⁵ Dále také plyne, že účast soudce se již nebude týkat jen výslechu svědka a rekonice, ale de iure všech neodkladných a neopakovatelných úkonů, přičemž soudce bude stále oprávněn zasahovat jen ve vztahu k zákonnosti provádění úkonu, nikoliv věcně. Za stejných podmínek by mohl dle § x10 odst. 2 Návrhu TŘ státní zástupce požádat soudce pro přípravné řízení o ustanovení advokáta za účelem účasti na neodkladném nebo neopakovatelném úkonu.¹⁵⁶ Bude-li to možné, o neodkladném či neopakovatelném úkonu by měl být pořizován zvukový a obrazový záznam (§ x10 odst. 3 Návrhu TŘ).

3.4.1 Rozsah přítomnosti soudce při provádění neodkladných a neopakovatelných úkonů

V současnosti není povinná účast státního zástupce při provádění neodkladných a neopakovatelných úkonů.¹⁵⁷ Z Návrhu TŘ taktéž nevyplývá, že by účast státního zástupce při provádění těchto úkonů byla povinná.¹⁵⁸ Pokud by tak nastala situace, že by provádění úkonu nebyl přítomen ani státní zástupce a ani soudce, dle mého názoru může být zvýšeno riziko porušení základních práv obviněného (případně i poškozeného). Rovněž i riziko, že obhajoba bude takové porušení práv tvrdit ex post.

Přítomnost soudce u provádění neodkladných a neopakovatelných úkonů by z hlediska nárůstu ingerence soudu do úkonů přípravného řízení v tomto nedegradovala odpovědnost státního zástupce. Můžeme totiž konstatovat, že se stále jedná pouze o opatření kompenzující nevýhody obviněného a soudce odpovídá za zákonnost provedení jednoho jediného úkonu, nikoliv celého přípravného řízení.¹⁵⁹ Z toho důvodu nemůže ohrozit silné postavení státního zástupce v přípravném řízení.

Přítomnost soudce při provádění neodkladných a neopakovatelných úkonů je sice v Návrhu TŘ rozšířena na účast soudce při provádění **všech** neodkladných a neopakovatelných

¹⁵⁵ BOŠKOVIĆ, Aleksandar a Nenad RADOVIĆ. Comparative overview of the preliminary proceedings in the Republic of Serbia, Germany, and Italy. *International Journal of Law, Crime and Justice* 52, 2018, s. 48, 51-52.

¹⁵⁶ „Ustanovený advokát při úkonu hájí zájmy podezřelého v rozsahu, v jakém je to možné, může klást otázky a vznášet námitky proti způsobu provádění úkonu. Pro účely ustanovení advokáta soud vede abecedně uspořádaný pořadník advokátů, kteří souhlasí s ustanovením pro tento účel u tohoto soudu a mají v jeho obvodu, popřípadě sídle, své sídlo. Nelze-li ustanovit advokáta z tohoto pořadníku, ustanoví soud advokáta z pořadníku advokátů vedeného jiným okresním soudem; přitom zohlední blízkost sídla jiného soudu a svého sídla a v případě podezřelého, který využil své právo uvedené v § 12 odst. 2, jazykovou vybavenost advokáta. Jinak se obdobně použije § 62 (39 starého tr.ř.).“ (§ x10 odst. 2 Návrhu TŘ); „O neodkladném nebo neopakovatelném úkonu se, je-li to možné, pořizuje zvukový a obrazový záznam nebo alespoň zvukový záznam.“ (x10 odst. 3 Návrhu TŘ).

¹⁵⁷ DRAŠTÍK, Antonín, FENYK, Jaroslav a kol. *Trestní řád. Komentář...*, s. 1177.

¹⁵⁸ **Povinná účast** státního zástupce u výslechu, který je prováděn v přípravném řízení jako neodkladný nebo neopakovatelný úkon v přítomnosti soudce práv a svobod je například v **Rumunsku** (čl. 308 rumunského trestního řádu; LORINCZ, Anca-Lelia. CÂTEVA CONSIDERAȚII PRIVIND REGLEMENTAREA URMĂRIIRII PENALE ÎN NOUL COD DE PROCEDURĂ PENALĂ. *Pro Patria Lex*, 2015, č. 14, s. 32.

¹⁵⁹ DRAŠTÍK, Antonín, FENYK, Jaroslav a kol. *Trestní řád. Komentář...*, s. 1177.

úkonů. Nicméně z hlediska reálného provádění úkonů v praxi nelze vyloučit, že přítomnost soudce se bude ve skutečnosti realizovat pravděpodobně většinou u výslechu svědka či rekognice, tak jak je tomu doposud. Jedním z důvodů, jak si tuto skutečnost vysvětlit, může být „návyk“ orgánů činných v trestním řízení na přítomnost soudce při těchto úkonech. Přítomnost soudce u provádění všech neodkladných a neopakovatelných úkonů není reálně v silách nebo v časových možnostech soudce. Je ale pravdou, že státní zástupci mohou vřele uvítat možnost pozvat si soudce např. k domovní prohlídce či prohlídce jiných prostor, což jsou úkony ve srovnání s výslechem svědka náročnější (z hlediska časového, způsobu provádění, plánování provedení úkonu a provedení úkonu samotného), tedy i jiných neodkladných a neopakovatelných úkonů. Uvedené by tedy mohlo být do praxe přínosem.

S odkazem na rozsudek ESLP ve věci Štulíř proti České republice a Bátěk proti České republice je vhodné připustit, že přítomnost soudce je skutečně významná a že nejlépe zajistí zákonnost prováděného důkazu. Domnívám se tedy, že stávající podoba Návrhu TŘ týkající se fakultativní přítomnosti soudce u provádění neodkladných a neopakovatelných úkonů je v tomto nevhodná. Ke zvážení a jako vhodnější model se jeví **německá právní úprava**, kdy soudce postupuje jak na žádost státního zástupce, tak z vlastní iniciativy.¹⁶⁰ Vhodnější se též jeví možnost soudce zasahovat do úkonu věcně. O nevýhodách ustanovování obhájců, resp. advokátů viz ještě dále.

3.4.2 Posuzování neodkladnosti či neopakovatelnosti úkonu soudcem

Z Návrhu TŘ neplyne oprávněnost soudce posuzovat neodkladnost a neopakovatelnost úkonu. Pokud by však byl soudce oprávněn přezkoumat, zda se jedná o neodkladný či neopakovatelný úkon, státní zástupce by jako pán přípravného řízení nepozbyl své oprávnění rozhodnout o provedení úkonu jako neodkladném či neopakovatelném. Tato výsada státního zástupce by zůstala nedotčena. Nedomnívám se, že by soudci začali hojně zamítat provádění úkonů jako neodkladných nebo neopakovatelných v případě, kdy by měli pravomoc toto posoudit. Obavy z výrazných zásahů do činnosti státních zástupců považuji za nadbytečné. Jedná se skutečně o jistou brzdu ve zjevných případech nezákonnosti a soudce by dle mého názoru takové oprávnění měl mít k dispozici. Dále by soudce mohl případně svou účast u úkonu odmítnout a důvody sdělit státnímu zástupci.¹⁶¹ Zde však předkládám svou úvahu nad jakýmsi „ideálním“ stavem vedoucím k posílení pravomoci soudce jako garanta zákonnosti při provádění neodkladných a neopakovatelných úkonů. Je třeba se zamyslet nad praktickými dopady a vypořádat s naskýtajícími se protiargumenty.

¹⁶⁰ BOŠKOVIĆ, Aleksandar a Nenad RADOVIĆ. *Comparative overview of the preliminary proceedings...*, s. 48, 51-52.

¹⁶¹ FRYŠTÁK, Marek. Přípravné řízení de lege ferenda. *Trestněprávní revue*, 2015, č. 6, s. 133.

Významný protiargument by mohl být takový, že kdyby soudce zamítnul provedení úkonu jako neodkladného nebo neopakovatelného, zmařil by tak celé přípravné řízení, potažmo celé trestní řízení. Tuto tezi nelze přehlédnout, jelikož by tak posílení pravomoci soudce pro přípravné řízení mohlo být reálně spíše ke škodě a nezákonnost způsobovat, než jí přecházet. Pro praxi přijatelnější alternativou by mohlo být **oprávnění soudce vyjádřit se k legálnosti provádění úkonu** jako neodkladného či neopakovatelného. V případě, kdy by soudce dospěl k závěru, že úkon není třeba provádět jako neodkladný nebo neopakovatelný, bylo by toto jeho konstatování závěru o nezákonném provedení úkonu jako neodkladném či neopakovatelném **zaznamenáno do protokolu** o provedení úkonu. Následně by mohlo podpůrně sloužit soudu v hlavním líčení při posuzování neodkladnosti či neopakovatelnosti úkonu. Vzdáleně by tato situace mohla být přirovnána k mechanismu stížnosti pro porušení zákona dle § 266 a násl. TŘ, kdy Nejvyšší soud v případě shledání nezákonnosti řízení v souladu s § 268 odst. 2 TŘ vysloví tzv. akademickým výrokem porušení zákona, přičemž napadené rozhodnutí je ponecháno v platnosti. Ostatně i státní zástupce by případně mohl vzít v potaz vyjádření soudce o nezákonnosti provedení důkazu jako neodkladného či neopakovatelného. V konečném důsledku by tak přece jen byla pravomoc soudce posílena. Měl by oprávnění vyjádřit nezákonné provedení důkazu, a tím následně ovlivnit rozhodnutí soudu v hlavním líčení.

Jako další možný protiargument by mohlo zaznít, že důkladné posuzování splnění podmínek k provedení úkonu jako neodkladného či neopakovatelného je na újmu rychlosti, která je u těchto úkonů nezbytná, a že posuzování soudcem by muselo být velmi rychlé, což by mohlo být v některých případech obtížné. Mám za to, že k řešení tohoto problému přispěje právě zavedení **institutu soudce pro přípravné řízení jakožto soudce specializovaného na trestní právo**. Soudce pro přípravné řízení bude sledovat celou věc od počátku, bude znát všechny okolnosti, a bude schopen rozhodovat zároveň rychle a kvalitně. Samozřejmě tomu tak nebude ve všech případech, jelikož je třeba počítat se zastupitelností v rámci dovolených apod.

3.4.3 Možnost soudce zasáhnout do úkonu po věcné stránce

Návrh TŘ počítá s možností soudce vznášet námitky pouze ve vztahu k nezákonnosti jeho provádění. V nynější justiční praxi se objevily hlasy pro vypuštění ustanovení § 158a TŘ, jelikož některé soudce tato účast značně zatěžuje a soudci ani nemají prostředky ke zpochybnění oprávněnosti policejního orgánu, resp. státního zástupce, ani splnění podmínek pro takový úkon, když při provádění úkonu pak neoplývají prakticky žádnou pravomocí.¹⁶²

¹⁶² ŘÍHA, Jiří. Rozhodování soudce v přípravném řízení a jeho příslušnost – současnost a budoucnost. *Státní zastupitelství*, 2017, č. 5, s. 13.

Má-li být soudce garantem zákonnosti, tato jeho úloha může právě spočívat i v tom, že zasáhne do provádění úkonu po věcné stránce. Ustanovení § 158a TŘ o výslechu svědka či provedení rekognice za účasti soudce se vztahuje na prověřování skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin a zjišťování jeho pachatele,¹⁶³ přičemž soudce má garantovat i náležité objasňování skutku. Na základě uvedeného se domnívám, že náležité objasňování skutkového stavu může mít i podobu nutnosti položit konkrétní otázku v případě, že nebude položena policejním orgánem, ani státním zástupcem (který ani nemusí být v té chvíli přítomen).

Pokud by pravomoc soudce byla posílena oprávněním zasáhnout do průběhu úkonu po věcné stránce a soudci by měli větší moc ovlivnit průběh a kvalitu provádění úkonů, společně s výše zmíněným vyjádřením nezákonnosti provedení úkonu jako neodkladného nebo neopakovatelného, podobných názorů v justiční praxi by značně ubylo.

Z praxe opět mohu uvést poznatek, že byt' soudce například při výslechu prováděném jako neodkladný úkon tedy není oprávněn klást svědkovi otázky, vyskytují se případy, kdy se soudce ještě na nějakou otázku sám doptá. Toto je ovšem z formálního hlediska a nastavení současné právní úpravy nezákonný postup.

3.4.4 Ustanovení advokáta za účelem účasti na neodkladném nebo neopakovatelném úkonu

Ustanovení advokáta pro výslech podezřelého prováděný jako neodkladný nebo neopakovatelný úkon upravuje § x10 odst. 2 Návrhu TŘ. Bude-li mít dle § x10 odst. 1 Návrhu TŘ státní zástupce za to, že výsledek provedení úkonu může být rozhodujícím důkazem pro posouzení viny pachatele, a bude-li se jednat o úkon, kterého by se po zahájení trestního stíhání mohl účastnit obviněný, mohl by státní zástupce dle § x10 odst. 2 Návrhu TŘ požádat soudce o ustanovení advokáta. Ustanovený advokát by měl při úkonu hájit zájmy podezřelého v rozsahu, v jakém je to možné – klást otázky a vznášet námitky proti způsobu provádění úkonu.¹⁶⁴ Z uvedeného však plyne, že účast advokáta bude, stejně jako účast soudce, záviset na uvážení státního zástupce, resp. na návrhu státního zástupce.

S ohledem na judikaturu ESLP a význam přítomnosti soudce u provádění neodkladných a neopakovatelných úkonů, kdy má také suplovat přítomnost obhájce, by se mohlo jednat o obстойné opatření. Nicméně v případě, kdy nebude ještě znám žádný podezřelý a bude například

¹⁶³ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád I. Komentář...*, s. 1978.

¹⁶⁴ De iure se jedná o rozšíření oprávnění advokáta ve fázi, kdy má podezřelý právo na právní pomoc advokáta, který však standardně nemá oprávnění srovnatelná s obhájcem obviněného ve smyslu § 41 účinného TŘ čili nemůže zasahovat do probíhajícího výslechu, klást osobě podávající vysvětlení otázky, nahlížet do spisu apod. Stejně právo na právní pomoc má i osoba vypovídající jako svědek (Nález Ústavního soudu ze dne 20. října 2004, sp. zn. II. ÚS 386/04; Nález Ústavního soudu ze dne 8. března 2005, sp. zn. I. ÚS 734/04).

potřeba provést výslech svědka jako neopakovatelný a neodkladný úkon, nemuselo by být smysluplné advokáta ustanovovat. Byť by advokát mohl na rozdíl od soudce svědkovi klást otázky, právě za této situace, kdy není znám podezřelý, shledávám výraznější potřebu přítomnosti soudce jako účinnější mechanismus k zajištění zákonného provedení úkonu. Nutno však podotknout, že z díkce § x10 odst. 1 Návrhu TŘ lze konstatovat **možnost účasti** u neodkladného nebo neopakovatelného úkonu **obou subjektů**, tady jak advokáta, tak soudce. V odůvodněných a složitých případech by tato eventualita mohla být užitečná.

Důvodová zpráva k Návrhu TŘ uvádí, že zkušený advokát (jakožto „profesionál obhajoby“) si umí udělat dostatečnou představu o skutečnostech, jež jsou zastoupené osobě kladeny za vinu a zvládne flexibilně a adekvátně reagovat na dění v průběhu výslechu. Ovšem v důvodové zprávě je také připuštěno, že pozice advokáta je ztížená, jelikož v předmětné fázi řízení danou věc plně nezná a také neví nic o svém klientovi. Ani nelze tuto situaci připodobňovat k řízení proti uprchlému, jak se uvádí v důvodové zprávě.¹⁶⁵ Pokud se v rámci řízení proti uprchlému obviněný následně „objeví“, rozhodnutí může být zrušeno a řízení proběhne znovu. Jestliže se ale v souvislosti s provedením výslechu jako neodkladného a neopakovatelného za účasti advokáta obviněný později „objeví“, resp. bude již sděleno obvinění konkrétní osobě, žádný takový následek jako v řízení proti uprchlému nenastane. Dále pak k argumentu, že obhájce, jakožto „profesionál obhajoby“, má výhodnější vstupní podmínky pro výkon obhajoby a hájení práv a zájmů obviněného, lze oponovat v tom smyslu, že **právě povinnost advokáta hájit zájmy klienta a vystupovat v jeho prospěch může být problémem**. Jak má advokát efektivně hájit zájmy klienta a klást svědkovi otázky, když klienta nikdy neviděl a nikdy se s ním nemohl poradit? Nezná stanovisko svého klienta k věci a nezná jeho skutkovou verzi případu. Ve finále tak může svému klientovi spíše uškodit, neboť může svědkovi položit otázku, která klientovi naopak uškodí. Zkušený advokát tak situaci vyhodnotí pravděpodobně tím směrem, že v zájmu klienta bude vhodnější, aby tedy žádnou otázku raději nepoložil a jako přínosnější shledá své mlčení. V této chvíli ovšem **význam advokáta (obhájce) mizí** a jako mnohem **účelnější se jeví nestranný soudce nadaný oprávněním zasáhnout do výslechu po věcné stránce**. Soudce, jež není vázán povinností vystupovat ve prospěch klienta, dokáže v zásadě více vystupovat ve prospěch „budoucího“ obviněného, a to právě z důvodu jeho nestrannosti a nezaujatosti. Nelze také opomenout **zvýšené náklady státu** za odměny vyplácené ustanovovaným advokátům.¹⁶⁶

¹⁶⁵ Důvodová zpráva k novému trestnímu řádu – komentář k § x10 Návrhu TŘ, s. 140. Dostupné z: <https://www.prf.cuni.cz/katedra-trestniho-prava/dokumenty>.

¹⁶⁶ Uvedené připomínky a argumenty zazněly na diskuzním setkání nazvaném „REKODIFIKAČNÍ ČTVRTKY“ aneb nad návrhem nového trestního řádu, které se uskutečnilo dne 19. 1. 2023 na půdě Právnické fakulty Univerzity Karlovy. Záznam z tohoto diskuzního setkání je dostupný online na webových stránkách <https://rekodifikacnictvrtky.cz/>.

V neposlední řadě důvodová zpráva uvádí, že advokáti ustanovení k výslechu prováděném jako neodkladný a neopakovatelný úkon by dále měli výhodu spočívající v tom, že pokud by soud později již osobě obviněné ustanovoval obhájce, ustanovil by přednostně totožného advokáta.¹⁶⁷ Pokud by ale soud následně ustanovil obviněnému advokáta, který se účastnil neodkladného nebo neopakovatelného úkonu, a který je uveden ve zvláštním seznamu či pořadníku advokátů určeném pouze pro účely ustanovování pro účast u předmětných úkonů, mohlo by v praxi docházet ke komplikacím. Pokud by se tak postupovalo ve všech případech a advokáti by byli ustanoveni znovu v další fázi řízení, takový speciální pořadník by postrádal smysl a advokáti by mohli být zaneprázdněni natolik, že by pak mohli být obtížněji dosažitelní, což postrádá smysl s ohledem na zásadní potřebu jejich snadné a rychlé dosažitelnosti.

3.4.5 Korekční princip související se čtením protokolů o výsleších v hlavním líčení

V souvislosti se čtením protokolů o výpovědi svědka dle § 211 odst. 2 písm. b) účinného TŘ tento postup, resp. toto ustanovení, není samo o sobě v rozporu s Úmluvou. V trestním řádu však chybí určitý korekční princip, který by soudům nedovoloval založit odsouzení výhradně na výpovědi svědka, kterého obviněný neměl možnost vyslyšet nebo mu klást otázky.¹⁶⁸ Návrh TŘ však v § y33 písm. b) v souvislosti s § 211 odst. 2 účinného TŘ upravuje použitelnost protokolu o výslechu svědka z důvodu nemožnosti osobního výslechu tak, že protokol lze v hlavním líčení číst, pokud „*byl výslech proveden jako neodkladný nebo neopakovatelný úkon podle § x10 a trvají důvody, pro které nelze takovou osobu vyslechnout v řízení před soudem, přičemž její výslech nelze v procesně použitelné formě zajistit ani s využitím justiční spolupráce.*“ V návaznosti na to pak § y47 odst. 2 Návrhu TŘ stanovuje jistou podobu onoho korekčního principu, kdy „*Má-li být rozhodnutí o uznání viny obviněného založeno výlučně nebo v převážné míře na výslechu osoby v případech uvedených v § y33, § y34 odst. 1 a § y34a, jehož se obviněný ani jeho obhájce neměli možnost zúčastnit a klást vyslychané osobě otázky, soud si zhodnotí, zda výslechu takové osoby v řízení před soudem za účasti obviněného nebo jeho obhájce bránil vážný důvod a zda řízení ve svém celku poskytlo obviněnému nebo jeho obhájci dostatečné vyvažující záruky z hlediska uplatnění práva na obhajobu, které zajistily, aby řízení jako celek bylo spravedlivé.*“ Tento počin hodnotím kladně a přínosně, jelikož správně reflektuje rozhodovací praxi ESLP.

¹⁶⁷ Důvodová zpráva k novému trestnímu řádu – komentář k § x10 Návrhu TŘ, s. 140. Dostupné z: <https://www.prf.cuni.cz/katedra-trestniho-prava/dokumenty>.

¹⁶⁸ KRATOCHVÍL, Jan. Trestní soudci a základní lidská práva: bezmezná víra v trestní řád. *Trestněprávní revue*, 2018, č. 7-8, s. 172.

3.4.6 Návrh právní úpravy *de lege ferenda*

Jako příklad vhodné alternativy se mi jeví taková právní úprava, kdy by účast soudce při provádění neodkladných či neopakovatelných úkonů byla **obligatorní** pro **výslech a rekognici** (jak je tomu doposud) a soudce na základě svého uvážení byl oprávněn ustanovit advokáta za stejným účelem, jak je uvedeno v Návrhu TR, pokud by dospěl k závěru, že jeho účasti není třeba, ale zároveň je třeba přítomnosti advokáta. K tomuto by pak mohla být ponechána na zvážení státního zástupce účast soudce při provádění ostatních neodkladných nebo neopakovatelných úkonů. Uvedená možnost ustanovit advokáta dle uvážení soudce by mohla zamezit přílišnému vytížení soudce při jeho obligatorní účasti na úkonech a zároveň otevřít prostor pro jeho přítomnost na žádost státního zástupce.

Z hlediska záruk spravedlivého procesu je **přítomnost soudce vhodnější než přítomnost advokáta**. Předně úkon provedený za účasti soudce skýtá garanci zákonnosti, což je s ohledem na další využitelnost důkazu v hlavním líčení přímo esenciální. Dle mého názoru přítomnost advokáta ani nemusí obstát jako dostatečná záruka v kontextu s judikaturou ESLP, neboť ESLP i nadále hodnotí stížnosti v souladu se závěry plynoucími z rozhodnutí ve věci Štulír proti České republice a Bátěk proti České republice.

Dále by bylo vhodné upravit stávající znění § x10 odst. 1 Návrhu TR tak, že „... *Během účasti na takovém úkonu je soudce oprávněn zasáhnout věcně a vznášet námitky nezákonnosti jeho provádění.*“ Jak bylo výše avizováno, vzhledem k tomu, že význam přítomnosti soudce spočívá i v tom, že doplňuje přítomnost obhájce, k efektivnímu naplnění jeho úkolů je potřeba i **oprávnění věcného zásahu** do provádění neodkladného nebo neopakovatelného úkonu.

Jako vhodný návrh právní úpravy ke zvážení se jeví i **oprávnění soudce vyjádřit se k legálnosti provádění důkazu jakožto neodkladného a neopakovatelného**, které by bylo zaznamenáno v protokolu o provedení úkonu. Toto vyjádření by následně sloužilo jako vodítko při posuzování neodkladnosti či neopakovatelnosti úkonu soudu v hlavním líčení. Nejednalo by se o takový zásah do posuzování neodkladnosti nebo neopakovatelnosti úkonu jako v případě, kdy by soudce sám toto mohl posuzovat. Přesto by však došlo k posílení pravomoci soudce, aniž by bylo narušeno postavení státního zástupce, resp. jeho oprávnění rozhodnout o neodkladnosti či neopakovatelnosti úkonu.

S odkazem na § x10 odst. 3 Návrhu TR navrhuji, aby bylo pořizování zvukového a obrazového záznamu o průběhu neodkladného a neopakovatelného úkonu **obligatorní**. Především kvůli argumentům svědčím v neprospěch ustanovování advokátů pro účast u neodkladného nebo neopakovatelného úkonu, jež byly zmíněny výše. Zároveň se

pravděpodobně jedná o nejučinnější záruku pro případy, kdy v hlavním líčení nebude možné vyslechnout svědka.

K otázce, proč je důležité, aby **přímo procesněprávní předpis, resp. trestní řád, obsahoval co nejvíce ustanovení odrážejících postoje ESLP uvedené v jeho judikatuře** lze uvést, že z průzkumů mezi českými trestními soudci vyplynulo, že tito soudci ve své rozhodovací praxi v naprosté většině judikaturu ESLP využívají velmi málo a aplikují pouze trestní zákoník a trestní řád. Soudci shodně uváděli, že operovat se základními právy není potřeba a stačí aplikace trestního řádu. Někteří se k používání judikatury stavěli dosti kriticky. Dokonce panovaly i takové názory, že se soudci judikaturou řídit nemohou a že na Ústavním soudu rozhodují lidé bez praxe. Co se však týče mladších soudců, z výzkumu vyplynulo, že tito judikaturu používají častěji a nejsou k ní tak skeptičtí. Obecně z výzkumu mezi soudci vyplynulo, že mají často až bezmeznou víru v trestní řád a domnívají se, že trestní řád implementuje základní práva dostatečně. Soustředěnost trestních soudců na trestněprávní předpisy by tak měla být zohledněna při zpracovávání nového trestního řádu. Pokud je trestní soudce navyklý pracovat výlučně s trestním řádem, tak by nový trestní řád měl tuto skutečnost reflektovat.¹⁶⁹ Tuto tezi mohu na základě vlastního pozorování a zjištění potvrdit, tedy že soudci de facto používají pouze trestní řád, případně „naučené“ judikáty ze vzorů.

3.5 Shrnutí

Role přípravného řízení by rozhodně neměla být podceňována. Procesní chybu v hlavním líčení či vadu rozsudku napraví odvolací soud, zatímco nesprávný postup v přípravném řízení je takřka vždy nevratný.¹⁷⁰ Kvalita přípravného řízení ovlivňuje průběh a úspěšnost dokazování v hlavním líčení, a tím i jeho výsledek. Podle některých autorů je přípravné řízení dokonce nejdůležitějším stadiem trestního řízení. Tento názor tak jen plně odráží pravou realitu trestního procesu, aniž by znevažoval význam řízení před soudem.

¹⁶⁹ KRATOCHVÍL, Jan. *Trestní soudci...*, s. 172.; Z jiného dotazníkového šetření pak vyplynulo, že tři čtvrtiny respondentů zaujaly souhlasné stanovisko k tomu, že by úkony v přípravném řízení prováděl pouze trestní soudce. Celkově je pak navrhovaná změna v souvislosti s možností zavedení soudce specializovaného na trestní právo hodnocena kladně více než dvěma třetinami respondentů dotčeným orgánů činných v trestním řízení, přičemž samotní státní zástupci jsou k předmětné změně méně skeptičtí než soudci (VLACH, Jiří, DIBLÍKOVÁ, Simona. Vybrané poznatky z dotazníkového šetření k problematice právní úpravy příslušnosti soudů pro přípravné řízení. *Trestní právo*, 2020, č. 4, s. 22). Dle mého názoru je skutečně nejvhodnější model podoby soudce pro přípravné řízení jakožto soudce specializovaného na trestní právo působícího výhradně v řízení přípravném. Tento model by mohl posílit význam přítomnosti soudce při provádění úkonů v režimu současného § 158a TŘ, a to s odkazem na rozhodnutí ESLP ve věci Tseber proti České republice, kde byla soudcova přítomnost shledána jako nedostatečná záruka.

¹⁷⁰ VÁVRA, Libor. Anketa: Jak by podle vašeho názoru měla být v budoucím trestním řádu upravena příslušnost soudu v přípravném řízení trestním? *Trestní právo*, 2018, č. 3, s. 2.

Podle mého názoru by participace soudce v přípravném řízení, respektive při provádění neodkladných a neopakovatelných úkonů, **neměla být do budoucna omezována**. Jedním z hlavních přínosů by mohlo být to, že specializovaný soudce pro přípravné řízení bude celou věc sledovat kontinuálně, od počátku bude obeznámen se všemi informacemi, a tedy s největší pravděpodobností bude schopen rychle a kvalitně rozhodovat v krátkých zákonem stanovených lhůtách s přihlédnutím ke všem aspektům případu a šetření práv subjektů zúčastněných na řízení.¹⁷¹

Z předestřené významu 158a TŘ je patrné, jak jsou úkony v tomto režimu prováděny v praxi. Z nastíněné judikatury ESLP vyplývá postupný vývoj přístupu ESLP k významu přítomnosti soudce u provádění neodkladných či neopakovatelných úkonů. Jedny z nejvýznamnějších rozhodnutí týkajících se přítomnosti soudce při provádění neodkladných a neopakovatelných úkonů jsou rozsudky ve věci Al-Khawaja a Tahery proti Spojenému království, Tseber proti České republice a Schatschaschwili proti Německu. Ve věci Al-Khawaja a Tahery proti Spojenému království ESLP definoval **tzv. třístupňový test**, jenž je dodnes využíván při posuzování, zda byla porušena základní práva zaručená Úmluvou. Podstatné je, že ESLP i nadále hodnotí stížnosti v souladu se závěry plynoucími z rozhodnutí ve věci **Štulíř proti České republice a Bátěk proti České republice** s tím závěrem, že je přítomnost soudce při provádění neodkladných a neopakovatelných úkonů významná a přispívá k zajištění zákonnosti důkazu, což bezpochyby napomáhá k rychlému a spravedlivému trestnímu řízení jako celku.

Jako problematické aspekty právní úpravy de lege lata byly stanoveny: a) odůvodňování neodkladnosti a neopakovatelnosti úkonů – státní zástupce musí být schopen přesvědčivě odůvodnit neodkladnost nebo neopakovatelnost úkonů a prosté konstatování neodkladnosti a neopakovatelnosti není dostačující; b) přezkum rozhodnutí o neodkladnosti a neopakovatelnosti úkonů – přezkum probíhá až v řízení před soudem po uplynutí delší doby; c) účast obhájce u úkonů dle § 185a TŘ; d) rekognice prováděná v režimu § 158a TŘ.

V rámci hodnocení právní úpravy v podobě zanesené do paragrafového návrhu nového trestního řádu ve znění ke dni 14. 10. 2022 lze konstatovat, že **fakultativní přítomnost soudce** při provádění neodkladných a neopakovatelných úkonů závislá na uvážení státního zástupce **není koherentní s judikaturou ESLP** a se smyslem a účelem účasti soudce u těchto úkonů. Přítomnost soudce při provádění neodkladných a neopakovatelných úkonů **by měla být obligatorní** u výslechu svědka a rekognice, čili shodná s dikcí současného § 158a TŘ. U dalších úkonů může být fakultativní, ponechána k úvaze státního zástupce. Posuzování neodkladnosti či neopakovatelnosti úkonu by bylo nejvhodnější svěřit soudci, nicméně v praxi přijatelnější, avšak

¹⁷¹ BRADÁČOVÁ, Lenka. Anketa: Jak by podle vašeho názoru měla být v budoucím trestním řádu upravena příslušnost soudu v přípravném řízení trestním? *Trestní právo*, 2018, č. 3, s. 2.

taktéž efektivní, může být i **možnost vyjádření soudce** k neodkladnosti či neopakovatelnosti úkonu zaznamenaná do protokolu o jeho provedení. Možnost **věcného zásahu** soudce do provádění úkonu je téměř nutná v souvislosti s významem přítomnosti soudce u provádění úkonu, a to vzhledem k nepřítomnosti obhájce. Pouhá přítomnost advokáta nemusí být dostatečnou zárukou zákonnosti důkazu v souvislosti s přednesenými argumenty z nichž vyplývá, že **účast advokáta** může být spíše **kontraproduktivní**. Zanesení korekčního principu, který by nedovoloval soudům založit odsouzení výhradně na výpovědi svědka, jehož neměl obviněný možnost vyslechnout a klást mu otázky, odpovídá rozhodovací praxi ESLP a lze jej tedy hodnotit kladně.

V závěru této kapitoly byl nastíněn návrh právní úpravy *de lege ferenda*, kde jsem k diskuzi nabídl z mého pohledu vhodnější řešení současných problematických otázek právní úpravy, které více odpovídá smyslu a účelu daných opatření či mechanismů a je souladnější s judikaturou ESLP. Navrhuji obligatorní účast soudce u výslechu svědka a rekognice a u ostatních úkonů fakultativní účast soudce. Dále navrhuji, aby soudce mohl do úkonu zasáhnout i po věcné stránce a aby měl možnost vyjádřit se k provádění úkonu v režimu neodkladného nebo neopakovatelného. Rovněž shledávám jako vhodnější zavedení obligatorního pořizování zvukového a obrazového záznamu u provádění všech neodkladných a neopakovatelných úkonů.

4 Soudní přezkum některých rozhodnutí státního zástupce v kontextu práva na účinné vyšetřování

4.1 Právo na účinné vyšetřování

Právo na účinné vyšetřování úzce souvisí se základními lidskými právy garantovanými Listinou základních práv a svobod, Ústavou a Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod. Evropský soud pro lidská práva přiznává právu na účinné vyšetřování značný význam, přičemž Česká republika byla ve vztahu k tomuto právu opakovaně odsouzena za porušení základních lidských práv.¹⁷² Není tomu tak dávno, co sám Ústavní soud dokonce existenci práva na účinné vyšetřování popíral. Teprve v březnu roku 2015 Ústavní soud poprvé přiznal porušení práva na účinné vyšetřování stěžovatele.

V této části disertační práce bude nastíněn význam, obsah a rozsah práva na účinné vyšetřování, a to z toho důvodu, že soudní přezkum některých rozhodnutí státního zástupce v přípravném řízení prováděný soudcem pro přípravné řízení je jedním z mechanismů sloužících k zajištění práva na účinné vyšetřování poškozených. V souvislosti s pracemi na novém trestním řádu Velká komise zvažovala dva mechanismy sloužící rovněž k posílení práva na účinné vyšetřování poškozených. Jeden z nich je dokonce českému právnímu řádu již znám.¹⁷³ Jedná se o soukromou a subsidiární žalobu. Přestože od jejich zavedení do právního řádu bylo upuštěno, považuji za vhodné jejich nastínění, resp. nastínění podoby těchto institutů, která byla uvedena ve Věcném záměru trestního řádu z roku 2008 (dále také „Věcný záměr z roku 2008“), neboť se jedná o instituty významné a jejich znovuzavedení nelze v budoucnu vyloučit.

Výsledkem provedené analýzy bude poznatek o tom, který z uvedených tří mechanismů, tedy soudní přezkum některých rozhodnutí státního zástupce v přípravném řízení prováděný soudcem pro přípravné řízení, subsidiární žaloba či soukromá žaloba, nejvíce přispívá k posílení práva poškozených na účinné vyšetřování.

¹⁷² Srov. Rozsudek ESLP ze dne 16. února 2012 ve věci Eremiášová a Pechová proti České republice, č. 23944/04; Rozsudek ESLP ze dne 18. října 2012 ve věci Bureš proti České republice, č. 37679/08; Rozsudek ESLP ze dne 25. července 2013 ve věci Kummer proti České republice, č. 32133/11.

¹⁷³ Soukromá žaloba byla ve své moderní podobě upravena v trestním řádu z roku 1873 – Glaserův trestní řád a tato právní úprava byla na našem území platná až do roku 1950. Blíže viz GRIVNA, Tomáš. Soukromá žaloba v trestním řízení (nástin problematiky). *Trestněprávní revue*, 2005, roč. 4, č. 12, s. 317.

4.1.1 Vymezení práva na účinné vyšetřování

Pojem a obsah práva na účinné vyšetřování

V současné době je stále ještě možné konstatovat, že dosud není zcela jasný a jednotný obsah a rozsah práva na účinné vyšetřování.¹⁷⁴ Primárně je **vymezeno v judikatuře ESLP**, což je právě problematický aspekt práva na účinné vyšetřování. Tedy skutečnost, že není upraveno, resp. zakotveno v žádném předpise ani na unijní úrovni. Ve Směrnici Evropského parlamentu a Rady 2012/29/EU¹⁷⁵ je v čl. 11 odst. 1 stanovena povinnost členských států zajistit obětem právo na přezkum rozhodnutí o zastavení trestního stíhání a pravidla přezkumu stanoví vnitrostátní předpisy. Tato směrnice tedy upravuje jeden z možných mechanismů zajištění práva oběti, resp. poškozeného, na účinné vyšetřování. Studie hodnotící implementaci směrnice 2012/29/EU ukázala, že Česká republika, Nizozemsko, Belgie a Maďarsko byly jedinými čtyřmi zeměmi Evropské unie, které transponovaly všechny články směrnice.¹⁷⁶ V úvodu směrnice 2012/29/EU v bodě 11 je ale také uvedeno, že směrnice stanoví toliko minimální pravidla. Členské státy **mohou rozšířit práva stanovená ve směrnici s cílem poskytnout vyšší úroveň ochrany**.

Právo na účinné vyšetřování je **odvozováno** z esenciálních práv zaručených Úmluvou, jako je právo na život, ze zákazu ponižujícího a nelidského zacházení atd., kdy i tato základní práva požívají různou úroveň ochrany.¹⁷⁷ Samotný pojem „právo na účinné vyšetřování“ pochází z Úmluvy a nelze jej zaměňovat s pojmy z trestního řádu („TŘ“), jako je prověřování a vyšetřování. Jedná se o určitou **formu úředního postupu**, úředního vyšetřování, nejedná se o označení fáze trestního řízení. Klíčová je skutečnost, že se tato povinnost účinně vyšetřovat **uplatní již ve fázi pouhého šetření věci**, kdy policejní orgán postupuje dle § 158 odst. 1 TŘ a dle ustanovení zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zejména pak § 60 až § 69 tohoto zákona. V této fázi ještě nelze hovořit o trestním řízení, jelikož policejní orgány nečiní úkony dle trestního řádu. Uplatní se však rovněž v okamžiku, kdy jsou již zahájeny úkony trestního řízení a i po zahájení trestního stíhání, přičemž ve fázi před zahájením trestního stíhání jsou na postupy vyšetřujících orgánů v souvislosti s právem na účinné vyšetřování kladeny přísnější požadavky.¹⁷⁸

Účelem účinného vyšetřování, resp. obsahem práva na účinné vyšetřování, je to, aby policie či státní zástupce z vlastní iniciativy dostatečně prověřili, zda byl spáchán trestný čin.

¹⁷⁴ ŠČERBA, Filip. Právo na účinné vyšetřování ve světle judikatury Ústavního soudu. *Trestněprávní revue*, 2016, roč. 15, č. 7 – 8, s. 157.

¹⁷⁵ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/29/EU ze dne 25. října 2012, kterou se zavádí minimální pravidla pro práva, podporu a ochranu obětí trestného činu a kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2001/220/SVV.

¹⁷⁶ ELBERS, Nieke A, MEIJER, Sonja, BECX, Iris M, SCHIJNS, Arlette JJG, AKKERMANS, Arno J. The role of victims' lawyers in criminal proceedings in the Netherlands. *European Journal of Criminology*, 2022, roč. 19, č. 4, s. 845.

¹⁷⁷ ŠČERBA, Filip. *Právo na účinné vyšetřování...*, s. 161.

¹⁷⁸ ŠIMÁČKOVÁ, Kateřina, KRATOCHVÍL, Jan. Státní zastupitelství, institut dohledu a právo na účinné vyšetřování. *Státní zastupitelství*, 2015, č. 6, s. 7.

Po poškozeném nemohou požadovat, aby za ně odvedl jejich práci. Je to takřka jejich výhradní povinnost. V praxi se bude jednat nejčastěji o výslechy svědků, zajištění odborných vyjádření a další postupy sloužící k objasnění věci, prověření různých verzí událostí atd.¹⁷⁹ Stejně tak tato povinnost řádně vyšetřovat vyplývá i z etiky vyšetřovatelské práce, kdy je po vyšetřovatelích vyžadována jistá úroveň morálního a mravního chování a další vlastnosti jako zodpovědnost, čestnost, nestrannost apod.¹⁸⁰ Z toho vyplývá, že by se měly orgány činné v trestním řízení náležitě zabývat i zdánlivě nedostatečně podloženými trestními oznámeními. Toto samozřejmě nesmí být vykládáno *ad absurdum*, tedy tak, že by se policisté měli zabývat i podáními, která jsou zcela nesmyslná, neurčitá a nesrozumitelná.

Poškozený jako nositel práva na účinné vyšetřování

Tato část práce je zaměřená na poškozeného a možnosti, jak může být jeho právo na účinné vyšetřování posíleno s pomocí soudně-kontrolních mechanismů. Od 1. 8. 2013 je účinný zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů („zákon o obětech trestných činů“), který vymezuje pojem obětí. Považuji za vhodné vytyčit vztah pojmů „obětí“ a „poškozený“.

Česká republika přijetím zákona o obětech trestných činů provedla výše zmíněnou Směrnicí Evropského parlamentu a rady 2012/29/EU ze dne 25. října 2012, jenž zavádí minimální pravidla pro práva, podporu a ochranu obětí trestného činu.¹⁸¹ Tento zákon komplexně upravuje práva obětí trestných činů.¹⁸² Přímo definuje pojem obětí v § 2 odst. 2 zákona o obětech a uvádí, že „*Obětí se rozumí fyzická osoba, které bylo nebo mělo být trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková nebo nemajetková újma nebo na jejíž úkor se pachatel trestným činem obohatil.*“ Výraz „mělo být trestným činem ublíženo“ má pro oběti zásadní dopad, jelikož práv přiznaných zákonem o obětech trestných činů se může dovolávat každý, kdo se byť jen cítí být obětí trestného činu a takovouto osobu je třeba za obětí považovat.¹⁸³ Dále je dle zákona o obětech trestných činů za obětí považován i příbuzný

¹⁷⁹ ŠIMÁČKOVÁ, Kateřina, KRATOCHVÍL, Jan. Státní zastupitelství, institut dohledu a právo na účinné vyšetřování. *Státní zastupitelství*, 2015, č. 6, s. 7.

¹⁸⁰ NESVADBA, Petr. *Policejní etika*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, s. 267 - 269.

¹⁸¹ V důsledku některých změn předmětné směrnice během procesu přijímání zákona byl zákon o obětech trestných činů novelizován s účinností od 1. 4. 2017, přičemž některé změny reflektované v novele mají původ v poznámkách Probační a mediační služby či subjektů poskytujících pomoc obětem trestných činů. Blíže např. GLOGAR, Martin. *Novela zákona o obětech trestných činů*. [online]. [pravniprostor.cz](https://www.pravniprostor.cz/zmeny-v-legislativě/vyslo-ve-sbirce-zakonu/novela-zakona-o-obetech-trestnych-cinu), 8. března 2017 [cit. 17. srpna 2023]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/zmeny-v-legislativě/vyslo-ve-sbirce-zakonu/novela-zakona-o-obetech-trestnych-cinu>.

¹⁸² KALIBOVÁ, Klára a kol. *Zákon o obětech trestných činů*. Praha: IN IUSTITIA o.p.s., 2016, s. 5.

¹⁸³ § 3 odst. 1 zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů), ve znění pozdějších předpisů. Toto ustanovení upravuje jednu ze základních zásad předmětného zákona. Dále z § 3 odst. 1 vyplývá, že osoba, která se cítí být obětí, bude za obětí považována, dokud nevyjde najevo opak nebo pokud se nebude jednat o zcela zjevné zneužití postavení obětí. V případě pochybností, zda je osoba obětí zvláště zranitelnou, je třeba ji za zvláště zranitelnou považovat. Zanesení této „presumpce statusu obětí“ shledávám jako velký přínos a krok vpřed, jelikož práva zakotvená v zákoně o obětech trestných činů jsou pro oběti více než užitečná.

oběti a další osoby (tzv. nepřímé oběti) v případě, kdy tato oběť v důsledku trestného činu zemřela a pozůstalý pocítuje újmu způsobenou smrtí oběti.¹⁸⁴ Předmětný zákon definuje i zvlášť zranitelnou oběť.¹⁸⁵ Odborníci zabývající se právy obětí hovoří o „základním právu lidí vystavených trestné činnosti být identifikován jako oběť“.¹⁸⁶

Odlišně od trestního řádu zákon o obětech trestných činů stanoví, že pro jeho účely se trestným činem rozumí také čin jinak trestný,¹⁸⁷ což je významné pro ochranu obětí a aplikaci jejich práv, která je pak v přísnějším režimu. Příkladem může být aplikace práva na zabránění kontaktu s pachatelem dle § 17 zákona o obětech trestných činů.¹⁸⁸

Trestní řád definuje pojem „poškozený“ v § 43 odst. 1, 2: „Ten, komu bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková škoda nebo nemajetková újma, nebo ten, na jehož úkor se pachatel trestným činem obohatil (poškozený), má právo činit návrh na doplnění dokazování, nablížet do spisů (§ 65), zúčastnit se sjednávání dohody o vině a trestu, zúčastnit se hlavního líčení a veřejného zasedání konaného o odvolání nebo o schválení dohody o vině a trestu a před skončením řízení se k věci vyjádřit. Jde-li o trestný čin zanedbání povinné výživy (§ 196 trestního zákoníku), rozumí se pro účely tohoto zákona majetkovou škodou, jež byla poškozenému způsobena trestným činem, i dlužné výživné.“; „Za poškozeného se nepovažuje ten, kdo se sice cítí být trestným činem morálně nebo jinak poškozen, avšak vzniklá újma není způsobena zaviněním pachatele nebo její vznik není v příčinné souvislosti s trestným činem.“ Je očividné, že definice poškozeného dle trestního řádu je obsáhlejší než definice oběti dle zákona o obětech trestných činů, což je dáno především výslovným uvedením některých procesních práv poškozeného. Již z pouhého zhlédnutí těchto dvou definic se naskytá principiální distinkce mezi nimi a to, že obětí může být pouze fyzická osoba,

Problematická může být situace, kdy se fyzická osoba cítí být obětí ve smyslu zákona o obětech trestných činů a trestní řád současně stanoví v § 43 odst. 2, že „Za poškozeného se nepovažuje ten, kdo se sice cítí být trestným činem morálně nebo jinak poškozen, avšak vzniklá újma není způsobena zaviněním pachatele nebo její vznik není v příčinné souvislosti s trestným činem.“

¹⁸⁴ § 2 odst. 3 zákona o obětech trestných činů. Dle tohoto ustanovení se konkrétně jedná o příbuzného v pokolení přímém, sourozence, osvojence, osvojitele, manžela nebo registrovaného partnera, druhá či osobu, které byla oběť ke dni její smrti poskytována výživa nebo ji oběť byla povinna poskytovat.

¹⁸⁵ § 2 odst. 4 zákona o obětech trestných činů: „Zvlášť zranitelnou obětí se pro účely tohoto zákona při splnění podmínek uvedených v odstavci 2 nebo 3 rozumí

a) dítě,

b) osoba, která je vysokého věku nebo je postižena fyzickým, mentálním nebo psychickým hendikepem nebo smyslovým poškozením, pokud tyto skutečnosti mohou vzhledem k okolnostem případu a poměrům této osoby bránit jejímu plnému a účelnému uplatnění ve společnosti ve srovnání s jejími ostatními členy,

c) oběť trestného činu obchodování s lidmi (§ 168 trestního zákoníku) nebo trestného činu teroristického útoku (§ 311 trestního zákoníku),

d) oběť trestného činu proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, trestného činu, který zahrnoval nátlak, násilí či pobuřku násilím, trestného činu spáchaného pro příslušnost k některému národu, rase, etnické skupině, náboženství, třídě nebo jiné skupině osob nebo oběť trestného činu spáchaného ve prospěch organizované zločinecké skupiny, jestliže je v konkrétním případě zvýšené nebezpečí způsobení druhotné újmy zejména s ohledem na její věk, pohlaví, rasu, národnost, sexuální orientaci, náboženské vyznání, zdravotní stav, rozumovou vyspělost, schopnost vyjadřovat se, životní situaci, v níž se nachází, nebo s ohledem na vztah k osobě podezřelé ze spáchaní trestného činu nebo závislost na ní.“

¹⁸⁶ KALIBOVÁ, Klára a kol. *Zákon o obětech trestných činů...*, s. 6.

¹⁸⁷ § 2 odst. 1 zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů

¹⁸⁸ KALIBOVÁ, Klára a kol. *Zákon o obětech trestných činů...*, s. 7.

kdežto poškozeným osoba jak fyzická, tak i právnická. Trestní řád s tímto stavem počítá, což vyplývá z ustanovení § 43 odst. 4,¹⁸⁹ kde i výslovně odkazuje na zákon o obětech trestných činů.

Komentářová literatura tyto dva pojmy **odlišuje tak, že poškozený je stranou trestního řízení a má svá procesní práva a povinnosti, kdežto oběti stát poskytuje zvláštní péči.** Poškozenému se hradí jen újma vzniklá v příčinné souvislosti s trestným činem, přičemž u obětí se bere v potaz i druhotná újma. Dále je za poškozeného považován i právní nástupce, když původní poškozený může svá práva převést na jinou osobu, což oběť nemůže, neboť je pouze subjektem zvláštní péče poskytované státem.¹⁹⁰ Lze tedy konstatovat, že v něčem je širší pojem poškozený, v něčem je širší pojem oběť. **Pojem poškozený je užší v tom, že tzv. nepřímé oběti (pozůstalí po přímé oběti) nemohou být považovány za poškozeného, nemohou využívat procesních práv přiznaných poškozeným dle trestního řádu** například v případě, že byly na přímou oběť existenčně odkázány.¹⁹¹ Pojem oběť je zase užší v tom, že oběť svá práva nemůže převést na třetí osobu.

Z uvedeného vyplývá, že ač se tyto pojmy liší, nevyklučují se, nýbrž se překrývají a korelují spolu. Z hlediska určitého povrchního hodnocení obou předpisů lze konstatovat, že zákon o obětech trestných činů je zákon upravující „pečující práva“, a trestní řád upravuje práva procesní.

Právo na účinné vyšetřování vs. právo na spravedlivý proces

Právo na účinné vyšetřování a právo na spravedlivý proces rozhodně nelze ztotožňovat. Povinnosti, resp. práva vyplývající z práva na spravedlivý proces, zároveň výslovně nevyplývající z čl. 6 a čl. 7 Úmluvy, jsou například právo na přístup k soudu, osobní účast při sporném řízení, rovnost zbraní,¹⁹² řádné provádění důkazů, křížový výslech svědků či odůvodněný rozsudek. V případě trestního řízení se však lze většiny těchto práv dovolávat až od okamžiku formálního obvinění. Co se týče práva na přítomnost obhájce, toto lze uplatňovat i před sdělením obvinění.¹⁹³ Zde je dána **zásadní difference** mezi právem na spravedlivý proces a právem na účinné

¹⁸⁹ § 43 odst. 4 TR: „Poškozený, který je obětí trestného činu podle zákona o obětech trestných činů, má právo v kterémkoliv stadiu trestního řízení učinit prohlášení o tom, jaký dopad měl spáchaný trestný čin na jeho dosavadní život. Prohlášení lze učinit i písemně. Písemné prohlášení se v řízení před soudem provede jako listinný důkaz.“

¹⁹⁰ GŘIVNA, Tomáš, ŠÁMAL, Pavel, VÁLKOVÁ, Helena a kol. *Zákon o obětech trestných činů. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, (k § 2 odst. 2) s. 21 – 34.

¹⁹¹ JELÍNEK, Jiří. *Poškozený v českém trestním řízení*. 1. Vydání. Praha: Nakladatelství Karolinum, 1998, s. 31.

¹⁹² Nutno podotknout, že princip rovnosti zbraní je jakýmsi standardem práva na spravedlivý proces. Ovšem v trestním řízení je tento princip uplatňován odlišněji oproti civilnímu řízení, což plyne ze samotné povahy obou řízení. Dle Ústavního soudu má být nerovnost mezi státním zástupcem a obviněným zmírněna především pomocí práva na obhajobu a principu presumpce nevin. Dále pak dle Ústavního soudu není možné, aby opravné prostředky v rukou státu poskytovaly větší zvýhodnění oproti těm, které má v rukou odsouzený. V trestním řízení rovnost zbraní není absolutní, přičemž postavení státního zástupce je určitým způsobem dvojí - jako strany bez práva na spravedlivý proces ve smyslu lidskoprávním, jelikož je státním orgánem a není nositelem lidských práv, a jako nadřazený státní orgán. Blíže viz MOLEK, Pavel. *Právo na spravedlivý proces*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012. s. 236 - 240.

¹⁹³ MOLEK, Pavel. *Právo na spravedlivý proces...*, s. 67 – 68.

vyšetřování, kterou potvrdil i Ústavní soud ve svém usnesení ze dne 29. října 2013, sp. zn. I. ÚS 2886/13.¹⁹⁴ Dle nálezu „poškozený před zahájením trestního stíhání nemá právo na spravedlivý proces“.

Právo na účinné vyšetřování se vztahuje i na činnost orgánů činných v trestním řízení ještě před vlastním zahájením řízení, kdy nepostupují dle trestního řádu. Negarantuje to, že se věc musí dostat před soud – může skončit v předsoudní fázi i před zahájením trestního stíhání. Vyšetřující orgány mají povinnost náležitě objasnit veškeré skutečnosti, nikoliv však povinnost určitého výsledku.¹⁹⁵ Vyšetřování může být účinné i v případě, že pachatel vraždy nebyl dopaden (viz např. Lobach proti Ukrajině, rozhodnutí ESLP ze dne 22. září 2009, č. 9276/02) nebo při zproštění viny za aplikace zásady *in dubio pro reo*.¹⁹⁶ V trestním řízení jde o vztah mezi obviněným a státem a není ústavně zaručeno právo třetí osoby na stíhání či odsouzení určité osoby, ať už se jedná o oznamovatele nebo poškozeného. Přesto má stát povinnost zajistit ochranu základních práv, přičemž požadavek účinného vyšetřování je procesní povinností náležité péče.¹⁹⁷

4.1.2 Vývoj postoje Ústavního soudu k právu na účinné vyšetřování a jeho rozsahu

Vliv judikatury ESLP na rozhodování Ústavního soudu

Česká republika jakožto spolukontrahent Úmluvy je povinna svým občanům přiznat práva Úmluvou zaručená.¹⁹⁸ ESLP se ve své bohaté judikatuře k právu na účinné vyšetřování a k jeho dodržování staví poměrně přísně,¹⁹⁹ zejména pak u rasově motivovaných trestných činů.²⁰⁰ V případě zásahů trestněprávní povahy do základních práv jejich nositelů platí pro státy závazek spočívající v povinnosti vést efektivní vyšetřování, což vyplývá například z rozsudku ESLP ve věci Blumberga proti Lotyšsku ze dne 14. října 2008, č. 70930/01. Ovšem první zmínka ESLP o právu

¹⁹⁴ Zde se stěžovatelka domáhala nápravy, neboť její manžel byl usmrčen při jízdě na kole projíždějícím vozidlem a trestní řízení bylo usnesením odloženo. Stížnost stěžovatelky byla posouzena z hlediska pozitivních povinností vyplývajících z práva na život. Ústavní soud uvedl, že právě pozitivní závazky zahrnují i povinnost provést efektivní vyšetřování.

¹⁹⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 19. ledna 2016, sp. zn. II. ÚS 3436/14.

¹⁹⁶ Usnesení Ústavního soudu ze dne 17. května 2012, sp. zn. IV. ÚS 1455/12.

¹⁹⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 19. ledna, sp. zn. II. ÚS 3436/14; Co se týče nároku na trestní stíhání jiné osoby, k tomuto se již Ústavní soud vyjadřuje konstantně s odkazem na judikaturu ESLP a to tak, že dán není. Dále pak, že povinnost státu provést účinné vyšetřování se týká pouze postupu příslušných orgánů, nikoliv výsledku, a to ještě za předpokladu, že muselo dojít k zásahu do substantivních práv dotčených osob (viz usnesení Ústavního soudu ze dne 16. června 2017, sp. zn. IV. ÚS 1541/17).

¹⁹⁸ V rozsudcích, které jsou pro ČR závazné, může ESLP konstatovat, že byla porušena Úmluva a zároveň může porušiteli uložit povinnost finanční kompenzace majetkové i nemajetkové újmy. Blíže viz například Evropský soud pro lidská práva [online]. mzv.cz, [cit. 13. května 2023]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/coe.strasbourg/cz/ceska_republika_a_rada_evropy/evropsky_soud_pro_lidska_prava.html.

¹⁹⁹ ŠIMÁČKOVÁ, Kateřina, KRATOCHVÍL, Jan. Státní zastupitelství..., s. 7.

²⁰⁰ Viz například Rozsudek ESLP ze dne 6. července 2005 ve věci Nachova proti Bulharsku, č. 43577/98 a č. 43579/98.

na účinné vyšetřování se nachází v rozsudku **McCann, Farrell a Savage proti Spojenému království**.²⁰¹

Evropský soud pro lidská práva opakovaně odsoudil Českou republiku za to, že porušila nejzákladnější lidská práva právě tím, že poškozeným nezajistila účinné vyšetřování. Shledána byla porušení závazků plynoucích z práva na život a ze zákazu ponižujícího a nelidského zacházení.²⁰² Jedno z nejznámějších rozhodnutí bylo vydáno ve věci **Eremiášová, Pechová proti České republice**. Syn jedné ze stěžovatelek a druh druhé stěžovatelky zemřel v důsledku pádu z okna budovy obvodního oddělení Policie České Republiky v Brně, kde byl držen a vyslechnut pro podezření ze spáchání trestného činu krádeže. Muž byl dvěma policisty doprovázen na toaletu a při cestě zpět se měl vytrhnout jednomu policistovi a proskočit zavřeným oknem ven na dvůr. ESLP zde upozornil na dvě systémové chyby týkající se vyšetřování trestné činnosti policistů ve vztahu k čl. 2 Úmluvy. První chyba se týkala požadavku na nestrannost a nezávislost vyšetřování trestné činnosti policistů, kdy tyto trestné činy nemohou vyšetřovat jiní policisté odpovědní orgánu ministerstva vnitra, kterému odpovídá i policejní prezident. Tato nepřístojnost byla napravena a od roku 2012 působí na tomto poli Generální inspekce bezpečnostních sborů (GIBS). Ředitel GIBS je odpovědný předsedovi vlády, který jej zároveň i jmenuje. Kontrolu činnosti GIBS má na starosti Poslanecká sněmovna. Další chyba byla shledána v možnostech nápravy při porušení čl. 2 Úmluvy a bylo upozorněno na nedostatečnou ochranu obětí při tomto porušení, přičemž na posílení této ochrany se stále pracuje a o mechanismech jejího zajištění je pojednáváno dále v této práci.

Z posledních rozhodnutí týkajících se České republiky a dodržení práva na účinné vyšetřování lze uvést rozhodnutí ve věci **B. Ů. proti České republice**,²⁰³ **Sládková proti České republice**²⁰⁴ a **Francovi proti České republice**.²⁰⁵ Porušení článku 3 Úmluvy ESLP shledal ve věci B. Ů. proti České republice a ve věci Sládková proti České republice, neboť v obou případech nedošlo k náležitému prošetření špatného zacházení policistů se stěžovateli.

²⁰¹ Rozsudek ESLP ze dne 27. září 1995 ve věci McCann, Farrell a Savage proti Spojenému království, č. 18984/91.

²⁰² Blíže např. již zmíněné Rozsudky ESLP ve věci Eremiášová a Pechová proti České republice ze dne 16. února 2012, stížnost č. 23944/04; Rozsudek ESLP ve věci Bureš proti České republice ze dne 18. října 2012, stížnost č. 37679/08; Rozsudek ESLP ve věci Kummer proti České republice ze dne 25. července 2013, stížnost č. 32133/11; z dalších rozsudků ESLP týkajících se nezávislosti vyšetřování například rozsudek ve věci Ramsahai proti Nizozemí či Cobzaru proti Rumunsku.

²⁰³ Rozsudek ESLP ze dne 6. října 2022 ve věci B. Ů. proti České republice, č. 9264/15.

²⁰⁴ Rozsudek ESLP ze dne 10. listopadu 2022 ve věci Sládková proti České republice, č. 15741/15.

²⁰⁵ Rozsudek ESLP ze dne 26. ledna 2023 ve věci Francovi proti České republice, č. 56318/21.

Obrat v judikatuře Ústavního soudu

Vzhledem k výtkám ESLP a vázaností České republiky Úmluvou začal Ústavní soud svůj postoj k právu na účinné vyšetřování přehodnocovat, což je patrné z jeho rozhodovací praxe.²⁰⁶ Pokud by tak neučinil a nadále by trval na své předchozí judikatuře, de facto i de iure by umožnil porušování závazků, které vyplývají z Úmluvy.²⁰⁷ Zároveň tak jistým způsobem započal formovat rozsah práva na účinné vyšetřování.

Jedním z prvních významnějších rozhodnutí,²⁰⁸ kdy se Ústavní soud zabýval účinným vyšetřováním, bylo usnesení sp. zn. I. ÚS 745/11 ze dne 17. ledna 2012. Zde se jednalo o přezkum postupu orgánů činných v trestním řízení, které nezažily trestní stíhání pro podezření z napadení stěžovatelů policisty. Policisté měli zasáhnout do práva nebýt podrobován nelidskému a ponižujícímu zacházení (čl. 3 Úmluvy).

Usnesení sp. zn. I. ÚS 2886/13 ze dne 29. října 2013 se týkalo ženy, která jako stěžovatelka brojila proti usnesení o odložení věci. Při dopravní nehodě zemřel stěžovatelčin manžel a dle orgánů činných v trestním řízení měl být viníkem nehody právě on. V tomto usnesení sice Ústavní soud potvrdil svůj dřívější názor, že poškozený před zahájením trestního stíhání nemá právo na spravedlivý proces, dovedil zde však, že ve vztahu k právu na život (čl. 2 odst. 1 Úmluvy) mají orgány činné v trestním řízení povinnost účinné vyšetřování provést.

Co se týče méně závažných zásahů (např. v případech nedbalostního ublížení na zdraví), Ústavní soud možnost svého přezkumu připustil jen výjimečně. Pokud je věc vyřízena odklonem, což lze považovat za určitou možnost postihu, mohlo by dojít k zásahu do práva poškozeného na účinné vyšetřování zcela ojediněle.²⁰⁹

Právo na ochranu soukromí dle čl. 8 Úmluvy a právo na nedotknutelnost osoby dle čl. 7 Úmluvy nemá požívat stejné ochrany a dle Ústavního soudu je vyžadován trestní postih u zásahů do těchto práv pouze zřídka, a to v případech úmyslných zásahů do tělesné integrity.²¹⁰

V usnesení sp. zn. Pl. ÚS 4/13 ze dne 5. března 2013 Ústavní soud vyjádřil, že majetková práva nejsou na stejné úrovni jako např. právo na život, ovšem o způsobu jejich ochrany se nezmínil. ESLP se však ve vztahu k majetkovým právům vyjádřil tak, že i v případě zásahů do těchto práv mají státní orgány povinnost vést účinné vyšetřování.²¹¹ Nicméně o majetkových

²⁰⁶ Z **původně odmítavých rozhodnutí** srov. usnesení Ústavního soudu ze dne 19. dubna 2007, sp. zn. II. ÚS 349/06 či usnesení Ústavního soudu ze dne 19. září 2011, sp. zn. IV. ÚS 2609/11 atd.

²⁰⁷ BLAŽKOVÁ, Kristína. Právo na efektivní vyšetřování: dochází na třetím ústavním soudu k výrazné změně v koncepci ochrany základních práv? *Jurisprudence*, 2016, č. 5, s. 3.

²⁰⁸ Prvně se Ústavní soud vyjádřil k právu na účinné vyšetřování ve svém nálezu týkajícím se platů státních zástupců ze dne 28. června 2011, sp. zn. Pl. ÚS 17/10.

²⁰⁹ ŠČERBA, Filip. *Právo na účinné vyšetřování...*, s. 160.; Usnesení Ústavního soudu ze dne 8. července 2015, sp. zn. IV. ÚS 2231/14.

²¹⁰ Usnesení Ústavního soudu ze dne 26. března 2014, sp. zn. I. ÚS 4019/13.

²¹¹ Rozsudek ESLP ze dne 14. října 2008 ve věci Blumberga v. Lotyšsko, č. 70930/01.

právech se Ústavní soud v některých svých rozhodnutích vyjadřoval odlišně. Povinnost vést účinné vyšetřování připustil u porušení práva vlastnit majetek, resp. u zásahů do vlastnického práva, leč v mimořádných situacích, a u výrazných pochybení s intenzivními následky ve sféře poškozeného.²¹² Zcela opačně vyznívají jiná usnesení Ústavního soudu,²¹³ kde odmítl dovodit právo na účinné vyšetřování v případech týkajících se majetkových práv. Například se jednalo o přečin neoprávněného přístupu k počítačovému systému a nosiči informací dle § 230 odst. 1 zákona č. 40/2009, trestního zákoníku (dále jen trestního zákoníku či TZ) a o přečin zpronevěry podle § 206 odst. 1 TZ. Zjevný diametrální přístup senátů Ústavního soudu je z hlediska právní jistoty nežádoucí a nepřijatelný a do budoucna by měl být sjednocen.

Měřítkem toho, v jakých případech má být právo na účinné vyšetřování přiznáváno, by mohla být typová závažnost trestného činu. Ve svém nálezu sp. zn. II. ÚS 3436/14 ze dne 19. ledna 2016 Ústavní soud vyjádřil, že ne ve všech případech trestné činnosti je oprávněn zasahovat do činnosti orgánů činných v trestním řízení. Zasáhnout může pouze v případech nejzávažnější kriminality, která má dopad do základních práv požívajících nejvyšší ochrany, jako je právo na život apod. V nálezu sp. zn. I. ÚS 3196/12 ze dne 12. srpna 2014 bylo vysloveno, že zásahy Ústavního soudu budou přípustné v případech závažné trestné činnosti, resp. u zvláště závažných zločinů, kdy zcela nepostačují prostředky civilního práva. Toto měřítko přiznávání práva na účinné vyšetřování se nejeví být příliš šťastným. Například i u přečinů, tedy typově nejméně závažné trestné činnosti, může docházet k zásahům do vysoce chráněného práva na život. Příkladem lze uvést trestný čin usmrcení z nedbalosti dle § 143 TZ, který jakožto nedbalostní delikt je přečinem. Bylo by tedy nutno rozlišovat i dále uvnitř jednotlivých kategorií přečinů, zločinů a zvláště závažných zločinů.²¹⁴

Standard účinného vyšetřování

Ve své judikatuře²¹⁵ Ústavní soud vymezil, že účinné vyšetřování prováděné orgány činnými v trestním řízení musí **kumulativně splňovat** následující samostatné **požadavky** vyplývající z judikatury ESLP. Šetření musí být a) nezávislé a nestranné, b) důkladné a dostatečné, c) rychlé, d) podrobené kontrole veřejností. Nezávislost bude spočívat například v tom, že vyšetřující orgány

²¹² Usnesení Ústavního soudu ze dne 2. září 2015, sp. zn. I. ÚS 187/15, usnesení Ústavního soudu ze dne 12. ledna 2016, sp. zn. II. ÚS 3451/15, usnesení Ústavního soudu ze dne 26. února 2014, sp. zn. I. ÚS 2888/13, usnesení Ústavního soudu ze dne 2. února 2016, sp. zn. I. ÚS 138/16.

²¹³ Usnesení Ústavního soudu ze dne 21. ledna 2015, sp. zn. III. ÚS 1911/14, usnesení Ústavního soudu ze dne 22. ledna 2015, sp. zn. III. ÚS 3937/14, usnesení Ústavního soudu ze dne 21. října 2015, sp. zn. III. ÚS 1239/15, usnesení Ústavního soudu ze dne 5. listopadu 2014, sp. zn. IV. ÚS 3512/13, usnesení Ústavního soudu ze dne 10. března 2015, sp. zn. IV. ÚS. 3636/14.

²¹⁴ ŠČERBA, Filip. *Právo na účinné vyšetřování...*, s. 162.

²¹⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 2. března 2015, sp. zn. I. ÚS 1565/14 (Tento nález je významný hned v několika ohledech. Předně sjednocuje a shrnuje požadavky kladené na účinné vyšetřování a dále také podmínky dosažitelnosti práva na účinné vyšetřování pro poškozené.); Usnesení Ústavního soudu ze dne 25. října 2016, sp. zn. II. ÚS 2462/16

musí postupovat samy a samy musí nezávisle posoudit, zda je potřeba provést další důkazy nebo v tom, že vyšetřování trestných činů policistů nemohou provádět nadřízení podezřelých osob.²¹⁶ Důkladnost bude spočívat především v objektivní a nestranné analýze všech relevantních skutečností a dostatečnost v provedení běžných vyšetřovacích úkonů. Požadavek rychlosti musí být naplněn započítáním vyšetřování co nejdříve po předmětných událostech, a rovněž by se orgány měly vyhnout průtahům. Do veřejné kontroly spadá informovanost a zapojení do řízení i příbuzných oběti, včetně nahlížení do spisu. Toto však na našem území není možné, neboť jak bylo zmíněno výše, nepřímé oběti nemají procesní práva na rozdíl od poškozeného, který do spisu nahlížet může. Neplatí to však automaticky, jelikož v jistých situacích v úvodní fázi vyšetřování může být nahlédnutí do spisu odepřeno ve vztahu k utajovaným či citlivým informacím.²¹⁷

Povinnost orgánů činných v trestním řízení vést vyšetřování efektivně není v žádném případě povinností novou. Právo na účinné vyšetřování pouze přineslo poškozenému možnost vyžadovat, aby orgány v trestním řízení této své povinnosti skutečně dostály, a aby se mohl dovolávat nápravy před Ústavním soudem. Ústavní stížnost však lze směřovat proti rozhodnutím, kterými se řízení končí, jako jsou rozhodnutí o odložení věci, zastavení trestního stíhání či zproštění obžaloby,²¹⁸ a to ve lhůtě šesti měsíců od ukončení vyšetřování, což bude komplikované v případech, kdy vyšetřování ani nebylo vedeno.²¹⁹

4.1.3 Aktuální přístup Ústavního soudu k rozsahu práva na účinné vyšetřování

V nedávné době Ústavní soud učinil z mého pohledu krok zpět v jeho pozitivně se vyvíjejícím postoji k právu na účinné vyšetřování. Stalo se tak díky nálezu ze dne 3. 9. 2019, sp. zn. III. ÚS 2012/18, jímž byl **rozsah** práva na účinné vyšetřování omezen pouze na zásahy do práva na život, zákaz mučení a zákaz otroctví a nucených prací, což se tedy odchyľuje od předchozí judikatury Ústavního soudu. Z diskutovaného nálezu vyplývá, že právo na účinné vyšetřování poškozeným nesvědčí v případech nedbalostního zásahu do fyzické integrity. Přístup Ústavního soudu v tomto nálezu sice navazoval na poslední judikaturu ESLP,²²⁰ není ovšem jasné, z jakého

²¹⁶ Viz Rozsudek ESLP Eremiášová a Pechová proti České republice. V současnosti již vykonává vyšetřování trestných činů policistů Generální inspekce bezpečnostních sborů, a to od 1. 1. 2012.

²¹⁷ KMEC, Jirí a kol. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, kapitola XXIII, s. 1197 - 1206.

²¹⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 12. srpna 2014, sp. zn. I. ÚS 3196/12.

²¹⁹ KMEC, Jirí, KOSAŘ, David, KRATOCHVÍL, Jan, BOBEK, Michal. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, kapitola XXIII, s. 1197 - 1206.

²²⁰ Např. Rozsudek ESLP ze dne 6. listopadu 2014 ve věci Dvořáček proti České republice, č. 12927/13 (nedbalostní pochybení při poskytování lékařské péče), rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 17. ledna 2002 ve věci Calvelli a Ciglió proti Itálii, č. 32967/96 (nedbalostní způsobení smrtelného následku), rozsudek ESLP ze dne 8. listopadu 2016 ve věci Kraulaidis proti Litvě, č. 76805/11 (celkové ochrnutí v důsledku nedbalostně zaviněné dopravní nehody), zejména pak rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 25. června 2019 ve věci Nicolae Virgiliu Tănase proti Rumunsku, č. 41720/13.

důvodu nezvolil takové pojetí, jímž by poškozeným přiznal, oproti judikatuře ESLP, více práv. **České republice nic nebrání v tom, aby svým občanům přiznala více práv**, než stanoví standard ochrany zaručené ESLP.²²¹ Jak konstatoval také sám Ústavní soud ve svém nálezu ze dne 3. 9. 2019, sp. zn. III. ÚS 2012/18, bod. 58. Ostatně, tato možnost vyplývá také z bodu 11 Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/29/EU.

O změně postoje Ústavního soudu, jenž neprospívá poškozeným, vypovídá i usnesení Ústavního soudu ze dne 19. 9. 2019, sp. zn. I. ÚS 2625/19. V kontextu posuzovaného podezření ze spáchání trestného činu poškození cizí věci Ústavní soud konstatoval, že se v daném případě nejednalo o tak závažný trestný čin a stěžovatelce právo na účinné vyšetřování vůbec nenáleželo.

Chystaná **rekodifikace trestního práva procesního by mohla mít vliv na vnímání práva na účinné vyšetřování**. Během rekodifikačních prací bylo zvažováno i zavedení institutů soukromé a subsidiární žaloby. Ústavní soud v několika svých rozhodnutích zmínil ve vztahu k absenci těchto institutů onu potřebnost vést skutečně efektivní vyšetřování (sp. zn. I. ÚS 2886/13; sp. zn. I. ÚS 4019/13). O třech mechanismech, které mají zajišťovat právo poškozeného na účinné vyšetřování – **soukromá žaloba, subsidiární žaloba a soudní přezkum**, bude v souvislosti s rekodifikací trestního řádu následně provedena jejich analýza a výsledkem bude konstatování, zda předmětné právo posilují či neposilují.

4.2 Soukromá žaloba

Znovuzavedení institutu soukromé žaloby bylo zvažováno v souvislosti s nemožností poškozeného obrátit se na trestní soud v případě, že orgány činné v trestním řízení věc odložily ještě před zahájením trestního stíhání či vůbec nezapočaly úkony trestního řízení. Soukromá žaloba byla zanesena do Věcného záměru z roku 2008 a koncepčního materiálu Východiska a principy nového trestního řádu²²². V současnosti její zavedení není na pořadu, ale do budoucna jej nelze vyloučit a diskuze na toto téma (totéž platí také o subsidiární žalobě) tak není uzavřena.²²³

²²¹ CIK, Stanislav. Právo poškozeného na účinné vyšetřování ve světle nejnovější judikatury Ústavního soudu. *Bulletin advokacie*, 2021, č. 3, s. 27; Shodně k tomu, že vnitrostátní standardy mohou být vyšší než ty mezinárodní, a tedy občanům může být přiznáno právo na účinné vyšetřování i v případech, v nichž ho rozhodovací činnost ESLP nepřiznává, také BELEŠ, Andrej, SANDTNEROVÁ, Vanessa. Právo na účinné vyšetřování a povinnost' účinně vyšetřovat' – rozhodovacia prax. In: ČENTĚŠ, Jozef a kol. (ed.). *Efektívnosť prípravného konania – jej skúmanie, výzvy a perspektívy*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2020, s. 10.

²²² Věcný záměr zákona o trestním řízení soudním z roku 2008 [online]. Dostupné z: <https://justice.cz/documents/11715/0/V%C4%9Bcn%C3%BD+z%C3%A1m%C4%9Br+T%C5%98+2008.pdf/f5e3f714-d120-4c77-912b-4eef544775a?version=1.0>.

²²³ ŠČERBA, Filip. (Ne)soulad institutu soukromé žaloby se základními principy českého trestního práva. In: HRUŠÁKOVÁ, Milana, PROVAZNÍK, Jan, VALDHANS, Jiří (ed.). *Dny práva 2017, část IX., Zásady trestního práva hmotného i procesního a jejich uplatňování v praxi*. Brno: Masarykova Univerzita, 2018, s. 342.

Soukromou žalobou se rozumí „*právo poškozeného, kterému vznikla soukromožalobním trestným činem bezprostřední újma, obrátit se s žalobou přímo na trestní soud, a to i bez součinnosti s veřejným žalobcem, a žalobu před tímto soudem zastupovat.*“²²⁴ Věcný záměr vychází z Glaserova trestního řádu z roku 1873, který stanovil podobu soukromé žaloby, jež byla na našem území platná až do doby, než od ní bylo upuštěno, což přišlo s komunistickou érou.²²⁵

Trestní řízení v České republice je ovládáno zásadou legality a státní zástupce je povinen stíhat všechny trestné činy, o kterých se dozví. Opakem zásady legality je **zásada opportunity** - státní zástupce může (nikoliv musí) stíhat trestnou činnost. Soukromou žalobu lze považovat za **projev opportunity** a to v tom smyslu, že státní zástupce je omezen v zahájení a vedení trestního stíhání.²²⁶ Poškozený je sice v trestním řízení procesní stranou, avšak stále stranou slabší ve srovnání s obviněným a státním zástupcem. Je omezen při hájení svých práv, zejména pak v situacích, kdy prostředky civilního práva nestačí a trestní právo je jediným prostředkem ochrany poškozeného a jeho zájmů.²²⁷ Pomocí soukromé žaloby mělo dojít k posílení postavení poškozeného. Dokonce by mohl mít poškozený silnější postavení než státní zástupce, jelikož by mohl s žalobním právem zcela volně disponovat, a to i nad rámec toho, jak může státní zástupce disponovat s obžalobou, neboť je vázán zásadou legality.²²⁸ Existují však i názory, jež se zavedením soukromé žaloby nesouhlasí, resp. nevidí v tomto přílišné zvýhodnění postavení poškozeného. O těchto názorech bude pojednáno dále.

4.2.1 Podoba právní úpravy soukromé žaloby dle Věcného záměru z roku 2008

Věcný záměr se soukromou žalobou počítal jako s **nástrojem kontroly pravomoci státního zástupce** a jeho rozhodnutí o tom, že některé trestné činy nebudou stíhány. Řazena měla být mezi zvláštní způsoby řízení. **Soukromožalobními delikty** měly být trestné činy pomluvy, porušení povinnosti při správě cizího majetku z nedbalosti, poškozování spotřebitele, porušení práv k ochranné známce a jiným označením, porušení chráněných průmyslových práv a případně další. Poškozený měl mít pro účely podání žaloby oprávnění nahlížet do spisů, opatřovat si podklady a prostřednictvím státního zástupce provést některé úkony. Věcný záměr upravoval

²²⁴ GRIVNA, Tomáš. Soukromá žaloba v trestním řízení (nástin problematiky). *Trestněprávní revue*, 2005, roč. 4, č. 12, s. 317 – 322.

²²⁵ Blíže k soukromé žalobě: GRIVNA, Tomáš. *Soukromá žaloba v trestním řízení*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2005. 121 s.

²²⁶ GRIVNA, Tomáš. Soukromá žaloba v trestním řízení (nástin problematiky). *Trestněprávní revue*, 2005, roč. 4, č. 12, s. 317 – 322.

²²⁷ KRISTKOVÁ, Veronika a kol. *Procesní práva poškozeného a role státního zástupce* [online]. llp.cz, 2008 [cit. 17. srpna 2023]. Dostupné z: https://llp.cz/wp-content/uploads/Procesni_prava_poskozeneho_a_role_statniho_zastupce.pdf, s. 8.

²²⁸ RŮŽIČKA, Miroslav, PÚRY, František, ZEZULOVÁ, Jana. *Poškozený a adhézní řízení v České republice*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2007, s. 519.

i situaci, kdy by v průběhu řízení vyšlo najevo, že veřejný žalobce podal obžalobu pro trestný čin, u kterého přichází v úvahu podání žaloby soukromé. **Zpětvzetí** soukromé žaloby mělo být možné až do doby, než by se soud odebral k závěrečné poradě. Poté by ji však poškozený nemohl podat znovu. Pokud by ovšem státní zástupce shledal veřejný zájem na trestním stíhání, mohl by v této věci podat obžalobu. V případě, kdy by se řádně obeslaný poškozený nedostavil k hlavnímu líčení bez řádné omluvy, mělo by se za to, že žalobu vzal zpět, a soud by zastavil trestní stíhání. **O podání** soukromé žaloby by soud vždy vyrozumíval státního zástupce, a byla-li by podána i obžaloba, probíhala by obě řízení současně. **Převzetím věci** v přípravném řízení by mohl státní zástupce svou působnost vykonávat tak, jako by nešlo o soukromožalobní trestný čin. Soukromá žaloba by pak mohla být poškozeným podána jen v případě, kdy by státní zástupce stíhání zastavil.²²⁹ V situaci, kdy by jedním skutkem byla naplněna skutková podstata **více trestných činů** a některý by byl veřejnožalobní a jiný soukromožalobní (tzv. souběh žalobních práv), bylo by pak pravděpodobně konáno trestní stíhání pouze na základě žaloby veřejné. Rovněž promlčecí doba měla být u veřejnožalobních a soukromožalobních deliktů odlišná. Zřejmě by bylo problematické provádění neodkladných a neopakovatelných úkonů v předsoudní fázi. Co se týče **nákladů řízení**, měla se pravděpodobně uplatňovat **zásada úspěchu ve věci**. Pokud by byl obviněný odsouzen, nesl by i náklady trestního řízení. V případě, že by obviněný nebyl odsouzen, musel by soukromý žalobce náklady řízení hradit sám.²³⁰

4.2.2 Výhody a nevýhody soukromé žaloby

Zavedení soukromé žaloby mělo přispět k **odbřemenění státních zástupců**²³¹ a jejím prostřednictvím mělo dojít k posílení práv poškozených. Kromě odbřemenění státních zástupců mělo zavedení soukromé žaloby přinést i úsporu státních finančních prostředků.²³² Jako soukromožalobní delikty byly vybrány takové, u kterých veřejný zájem na stíhání ustupuje soukromému zájmu. Mělo tedy být přenecháno iniciativě poškozeného, zda na základě svého podání zahájí řízení před soudem.²³³ Přestože v případě soukromožalobních deliktů dochází

²²⁹ Věcný záměr zákona o trestním řízení soudním z roku 2008 [online]. Dostupné z: <https://justice.cz/documents/11715/0/V%C4%9Bcn%C3%BD+z%C3%A1m%C4%9Br+T%C5%98+2008.pdf/f5e3f714-d120-4c77-912b-4eff544775a?version=1.0>.

²³⁰ GRÍVNA, Tomáš. Soukromá žaloba v trestním řízení (nástin problematiky). *Trestněprávní revue*, 2005, roč. 4, č. 12, s. 317 – 322.

²³¹ GRÍVNA, Tomáš. *Základní zásady trestního řízení ve světle rekodifikace trestního řádu* [online]. *pravni prostor.cz*, 4. června 2015 [cit. 17. srpna 2023]. Dostupné z: <https://www.pravni-prostor.cz/clanky/trestni-pravo/zakladni-zasady-trestniho-rizeni-ve-svetle-rekodifikace-trestniho-radu>.

²³² GRÍVNA, Tomáš. Soukromá žaloba v trestním řízení (nástin problematiky). *Trestněprávní revue*, 2005, roč. 4, č. 12, s. 317 - 322.

²³³ Věcný záměr zákona o trestním řízení soudním z roku 2008 [online]. Dostupné z: <https://justice.cz/documents/11715/0/V%C4%9Bcn%C3%BD+z%C3%A1m%C4%9Br+T%C5%98+2008.pdf/f5e3f714-d120-4c77-912b-4eff544775a?version=1.0>.

primárně k zásahům do soukromé sféry poškozených, dochází sekundárně i k zásahu zájmu veřejného.

Zanesení institutu soukromé žaloby do českého právního řádu se ovšem setkávalo s **četnou kritikou**.²³⁴ Zejména v praxi se naskývala určitá rizika, neboť by mohlo docházet k nepřiměřené administrativní zátěži.²³⁵ Výběr **soukromožalobních deliktů** nebyl v dostupných materiálech zdůvodněn. Mělo by se však jednat o delikty méně typově závažné.²³⁶ U trestného činu porušení povinnosti při správě cizího majetku z nedbalosti by bylo problematické právě zavinění z nedbalosti, resp. hrubé nedbalosti. Zavinění z hrubé nedbalosti je obtížné z hlediska dokazování.²³⁷ U majetkových deliktů obecně by byla navíc problematická situace, kdy by došlo ke způsobení škody státu. Oprávnění k zastupování zájmů státu má státní zástupce – veřejný žalobce by se tak tedy stal soukromých žalobcem? Uvedená situace by způsobila nerovnost mezi soukromými žalobci.²³⁸ Pomluva by dle některých názorů ani neměla být trestná. Spíše by měly být přístupnější prostředky obrany v oblasti občanského práva.²³⁹ Navíc, většina pomluv je řešena jako pouhý přestupek. Reálně by byl okruh soukromožalobních deliktů velmi nízký a příslibované odbřemenění státních zástupců a policejních orgánů bylo minimální.²⁴⁰ Argumentem proti zavedení soukromé žaloby bývá i podávání **tzv. kverulantských žalob**, které jsou nežádoucí a zbytečně zatěžují soudy. Podávání kverulantských žalob by bylo možno předejít placením soudních poplatků, povinností složit zálohu na úhradu nákladů řízení nebo odpovědností soukromého žalobce za křivé obvinění, což by ovšem poškozeného značně zatěžovalo a svazovalo. Vznášeny byly i obavy z **nedostatku odbornosti soukromých žalobců**, kterým by se dalo předejít dostatečnou poučovací povinností ze strany orgánů činných v trestním řízení či povinným zastoupením advokátem, kde jako efektivní shledávám pouze povinné zastoupení advokátem. Nepochybně je u institutu soukromé žaloby na poškozeného kladena **vyšší míra odpovědnosti**, a to po celou dobu řízení. Poškozený by byl nucen „čelit“ ustanovením bránícím kverulantským žalobám (hrazení nákladů řízení, soudní poplatky, apod.). **Soukromožalobní delikty** by měly být

²³⁴ Viz například TIBITANZLOVÁ, Alena. *Kritika soukromé žaloby v trestním řízení* [online]. casopis.vsehrd.cz, 22. prosince 2013 [cit. 17. srpna 2023]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/kritika-soukrome-zaloby-v-trestnim-rizeni>.

²³⁵ JELÍNEK, Jiří, PELC, Vladimír. *Zákon o obětech trestných činů – jeho nedostatky a možnosti řešení* [online]. bulletin-advokacie.cz, 11. prosince 2015 [cit. 17. srpna 2023]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/zakon-o-obetech-trestnych-cinu-jeho-nedostatky-a-moznosti-reseni>.

²³⁶ ŠČERBA, Filip. *(Ne)soulad institutu soukromé žaloby se základními principy...*, s. 345.

²³⁷ ŠČERBA, Filip. *(Ne)soulad institutu soukromé žaloby se základními principy...*, s. 347.

²³⁸ ŠČERBA, Filip. *(Ne)soulad institutu soukromé žaloby se základními principy...*, s. 348.

²³⁹ KRISTKOVÁ, Veronika a kol. *Procesní práva poškozeného a role státního zástupce...*, s. 30.

²⁴⁰ ŠČERBA, Filip. *(Ne)soulad institutu soukromé žaloby se základními principy...*, s. 349.

zvoleny raději v menším počtu, a až při osvědčení institutu v praxi by bylo možné uvažovat o rozšíření počtu soukromožalobních deliktů.²⁴¹

Institut soukromé žaloby by se dostal do kolize zejména se **zásadou obžalovací** a také do určité kolize například se **zásadou ochrany práv poškozeného**. Zásada ochrany práv poškozeného se neprojevuje jen trestním právem procesním, ale i v trestním právu hmotném. Skutečné posílení práv poškozeného prostřednictvím soukromé žaloby je diskutabilní. Zejména s odkazem na nutnost vyšší míry aktivity poškozeného a tíhu odpovědnosti. Kromě finančních nákladů a časové investice nelze pominout ani psychickou zátěž.²⁴² Institut soukromé žaloby představuje spíše oslabení práv poškozeného, což vlastně v rozporu s myšlenkou, jež byla uváděna v materiálu Východiska a principy nového trestního řádu, dle kterého měla soukromá žaloba sloužit právě k ochraně práv poškozeného.²⁴³

Rovněž je nutné upozornit na **podobnost** právní úpravy institutu soukromé žaloby s právní úpravou **civilních žalob** podávaných v civilním řízení. Lze si klást otázku, zda je potřeba připodobňovat trestní řízení k řízení občanskému. Zavedení soukromé žaloby by možná některá práva poškozeného posílilo, ale nepochybně by také došlo ke zvýšenému zatížení poškozených, jelikož by všechna břemena museli nést sami (případně společně se svým právním zástupcem). V souvislosti s „vedením řízení“ soukromým či veřejným žalobcem je více než patrný zásadní **rozdíl v postavení poškozeného a státního zástupce**, jenž je v přípravném řízení pánem sporu. Státní zástupce má zejména patřičné vzdělání a zkušenosti. Soukromý žalobce by sice také byl „pánem svého sporu“, stále by ovšem mezi nimi existovala výrazná nerovnost. Dle zásady účinnosti musí veřejný žalobce postupovat nejen důsledně a co nejrychleji při respektování lidských práv apod., ale musí mít i dostatek teoretických znalostí, zkušeností a specializaci. I organizace prosazující posilování práv poškozených v trestním řízení podporují zachování „silného“ a sebevědomého státního zástupce, který chrání práva poškozených a neobává se přezkumu jeho vlastního rozhodnutí nadřízeným orgánem.²⁴⁴ V trestním řízení je primární veřejný zájem a „*to co prospívá rozhodně většině soukromých zájmů, je právě proto veřejným zájmem, i když se to případně protíví zájmům menšiny nebo i jediného jednotlivce.*“²⁴⁵ Civilní a trestní řízení nelze porovnávat, natož směřovat. V občanském řízení se jednotlivci domáhají svých soukromých práv a zájmů, většinou majetkových a rodinných. V trestním řízení je realizováno právo státu a současně povinnost stíhat trestnou

²⁴¹ GRÍVNA, Tomáš. Soukromá žaloba v trestním řízení (nástin problematiky). *Trestněprávní revue*, 2005, roč. 4, č. 12, s. 317 – 322.

²⁴² ŠČERBA, Filip. *(Ne)soulad institutu soukromé žaloby se základními principy...*, s. 343-344.

²⁴³ ŠČERBA, Filip. *(Ne)soulad institutu soukromé žaloby se základními principy...*, s. 344.

²⁴⁴ FENYK, Jaroslav. *Veřejná žaloba. Díl první. Historie, současnost a možný vývoj veřejné žaloby*. Praha: Institut Ministerstva spravedlnosti České republiky pro vzdělávání soudců a státních zástupců, 2001, s. 159.

²⁴⁵ FENYK, Jaroslav. *Veřejná žaloba. Díl první...*, s. 161.

činnost a prosazovat veřejný zájem.²⁴⁶ Důležitým faktorem je i skutečnost, že na území České republiky již **chybí zkušenosti s uplatňováním soukromé žaloby**, jelikož zde dlouhá léta tato úprava nebyla platná a účinná. V současných poměrech by tato úprava mohla být i lehce zneužitelná.²⁴⁷ S postupným připodobňováním trestního práva k právu občanskému by při úvaze ad absurdum trestní právo mohlo do budoucna pozbyť všechny své znaky a stát se právem *sui generis*.²⁴⁸ Závěrem lze dodat, že v minulosti došlo k odstranění obdobného institutu správního práva z právního řádu – zahájení přestupkového řízení na návrh poškozeného. Zavedení soukromé žaloby by tak bylo nekoncepční a nelogické.²⁴⁹

Nepochybně by zavedení institutu soukromé žaloby ovlivnilo celé trestní řízení a bylo by nutné se jím zabývat podrobně a důkladně. **Základní zásady** trestního řízení by byly přinejmenším **modifikovány** a postavení veřejného žalobce by se znatelně změnilo. Dále je tu také otázka nákladů řízení, zastoupení, lhůty k podání žaloby atd. Až po pečlivém zhodnocení všech podstatných faktorů by bylo možné vyslovit, zda by byla práva poškozeného skutečně posílena²⁵⁰ a nedošlo by spíše jen ke stavu, kdy by sice byly splněny závazky vyplývající z členství v Evropské unii, avšak bez zřetelného přínosu.

4.3 Subsidiární žaloba

Subsidiární žaloba a soukromá žaloba rozhodně nejsou totožné pojmy. Objevují se i pojmy jako podpůrná žaloba a vedlejší žaloba. Tyto pojmy rovněž nejsou zaměnitelné. V širším slova smyslu je pojmem podpůrná žaloba označována jak žaloba vedlejší, s jejíž pomocí poškozený podporuje veřejnou žalobu a působí vedle veřejného žalobce, tak žaloba subsidiární. V užším slova smyslu je pak podpůrná žaloba synonymem pro subsidiární žalobu.²⁵¹

Požadavek plynoucí z principu dělby moci, aby diskreční pravomoc byla podrobena kontrole veřejné moci a nemohl ji státní zástupce zneužívat, směřuje zcela logicky k provádění této kontroly soudem jakožto nezávislým a nestranným orgánem. Aktuální model přezkumu rozhodnutí státního zástupce se nejeví zcela vhodným, neboť veřejný žalobce, byť nadřízený, není nestranným a nezávislým orgánem. Zahraniční trestní kodexy v současnosti nabízejí širší využití opportunity,

²⁴⁶ FENYK, Jaroslav. *Veřejná žaloba. Díl první...*, s. 201.

²⁴⁷ FENYK, Jaroslav. *Veřejná žaloba. Díl první...*, s. 201.

²⁴⁸ TIBITANZLOVÁ, Alena. *Kritika soukromé žaloby v trestním řízení* [online]. casopis.vsehrd.cz, 22. prosince 2013 [cit. 17. srpna 2023]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/kritika-soukrome-zaloby-v-trestnim-rizeni>.

²⁴⁹ ŠČERBA, Filip. *(Ne)soulad institutu soukromé žaloby se základními...*, s. 350.

²⁵⁰ GRIVNA, Tomáš. *Soukromá žaloba v trestním řízení*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2005, s. 8 - 9.

²⁵¹ Tamtéž.

oproti českým trestněprocesním předpisům, a obsahují určité nástroje k zabránění nadužívání diskreční pravomoci veřejným žalobcem.²⁵²

4.3.1 Podoba právní úpravy subsidiární žaloby dle Věcného záměru z roku 2008

Věcný záměr uváděl subsidiární žalobu jakožto **prostředek kontroly postupu státního zástupce**, který se rozhodne věc odložit či zastavit trestní stíhání, nebude-li na stíhání veřejný zájem. Subsidiární žaloba byla rovněž zařazena mezi zvláštní způsoby řízení, stejně tak jako žaloba soukromá. Byla však stanovena podmínka pro podání subsidiární žaloby v souvislosti s usnesením o zastavení trestního stíhání, a to **obligatorní přezkum nejvyšším státním zástupcem**, k němuž dá poškozený podnět. Nejvyšší státní zástupce tak měl učinit v rámci své kasační pravomoci rušit nezákonná usnesení o zastavení trestního stíhání z důvodu nedostatku veřejného zájmu na stíhání. Pokud by usnesení nebylo zrušeno, mohl by poškozený podat subsidiární žalobu přímo k soudu po vyrozumění nejvyšším státním zástupcem o odložení podnětu k přezkumu, a to do 15 dnů od tohoto vyrozumění. Stejná lhůta k podání subsidiární žaloby měla běžet od právní moci usnesení o odložení věci. Oprávnění přezkoumat žalobu měl mít soud, u něhož by byla podána. Pro účely podání žaloby mohl poškozený nahlížet do spisu a opatřovat si podklady. Dále by byl poškozený oprávněn žádat o ustanovení zmocněnce, pokud by doložil, že je nemajetný. Na přezkum subsidiární žaloby soudem by se vztahovala ustanovení o předběžném projednání obžaloby či přezkoumání obžaloby podané státním zástupcem. Soud by mohl žalobu navíc **zamítnout** i z důvodu, že by neposkytovala dostatečný podklad pro projednání věci před soudem. **Odmítnout** žalobu soudem by připadalo v úvahu, pokud by bylo třeba řízení doplnit. Poškozený by proti těmto rozhodnutím mohl podat **stížnost** s odkladným účinkem. Pokud by soud přezkoumal žalobu a shledal by, že je třeba ji doplnit, mohl by subsidiární žalobce prostřednictvím státního zástupce požádat policejní orgán o provedení potřebných úkonů, jestliže by doplnění neprovedl sám. **Státní zástupce** by mohl věc **převzít** v případě, že by o to poškozený požádal, nebo by mohl poškozený po provedení potřebného doplnění podat novou žalobu. V případě, že by soud měl za to, že je možné žalobu projednat, nařídil by předseda senátu hlavní líčení.²⁵³ I subsidiární žalobce, stejně tak jako žalobce soukromý, by byl vystaven nebezpečí **hrazení nákladů řízení** v případě zproštění obžaloby nebo zastavení trestního stíhání.²⁵⁴

Podání subsidiární žaloby po odložení věci státním zástupcem mělo být omezeno na odložení z důvodu nedostatku veřejného zájmu na stíhání. Přezkoumávání všech případů odložení věci by

²⁵² GRÍVNA, Tomáš. *Soukromá žaloba v trestním řízení*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2005, s. 8 - 9.

²⁵³ Věcný záměr zákona o trestním řízení soudním z roku 2008 [online]. Dostupné z: <https://justice.cz/documents/11715/0/V%C4%9Bcn%C3%BD+z%C3%A1m%C4%9Br+T%C5%98+2008.pdf/f5e3f714-d120-4c77-912b-4eef544775a?version=1.0>.

²⁵⁴ KRISTKOVÁ, Veronika a kol. *Procesní práva poškozeného a role státního zástupce...*, s. 31.

nebylo vhodné a ani účelné, neboť by se soud musel zabývat postupy z raného stádia procesu, kdy ještě k dané věci není dostatek podkladů.²⁵⁵

Subsidiární žalobce by měl v řízení o žalobě obdobné **postavení jako veřejný žalobce a nastoupil by na jeho místo**. Když by došlo ke zpětvzetí obžaloby státním zástupcem, stačilo by poškozenému, aby se ujal role žalobce **prohlášením**. Přesto by mělo být zachováno silné postavení státního zástupce v přípravném řízení a mohl by napravovat pochybení policejního orgánu v počátcích vyšetřování. Stejně tak zachování vnitřního a vnějšího dohledu má své opodstatnění.²⁵⁶

4.3.2 Posouzení institutu subsidiární žaloby

Ústavní soud popírá právo poškozeného na trestní stíhání jiné osoby. Přesto v některých svých rozhodnutích poukazuje na absenci existence institutů soukromé a subsidiární žaloby s tím, že by především subsidiární žaloba měla být garancí práva poškozeného na účinné vyšetřování. Poškozený by v případě subsidiární žaloby **nastoupil na místo veřejného žalobce** tam, kde by veřejný žalobce odmítl zahájit trestní stíhání nebo v něm pokračovat.²⁵⁷ Jestliže tedy Ústavní soud zastává názor, že z článku 36 LZPS nelze dovozovat subjektivní právo fyzických či právnických osob na trestním stíhání jiných osob, nemůže odkazovat na absenci institutů soukromé a subsidiární žaloby. Obecně jsou žaloby založeny na věcné legitimaci.²⁵⁸ V důsledku zavedení soukromé či subsidiární žaloby by tak byla přiznána existence práva poškozených na trestní stíhání třetích osob.

Mezi odbornou veřejností panují různé názorové proudy. Například, že institut subsidiární žaloby v současnosti nahrazuje institut trestního stíhání se souhlasem poškozeného.²⁵⁹ Jiná část odborné veřejnosti ovšem zastává opačný názor, jelikož institut trestního stíhání se souhlasem poškozeného neumožňuje domáhat se stíhání přes odpor státního zástupce, a také je dispoziční právo poškozeného omezeno jen na osoby blízké. Tento institut bývá rovněž kritizován také z důvodu, že vytváří prostor k vyvíjení nátlaku pachatelů na poškozené, což je patrné zejména v případech domácího násilí. Oběti často opakovaně podávají trestní oznámení a následně berou souhlas se stíháním zpět nebo jej neudělují. Některé organizace nazývají ustanovení § 163 TR

²⁵⁵ Věcný záměr zákona o trestním řízení soudním z roku 2008 [online]. Dostupné z: <https://justice.cz/documents/11715/0/V%C4%9Bcn%C3%BD+z%C3%A1m%C4%9Br+T%C5%98+2008.pdf/f5e3f714-d120-4c77-912b-4eef544775a?version=1.0>.

²⁵⁶ KRISTKOVÁ, Veronika a kol. *Procesní práva poškozeného a role státního zástupce...*, s. 36.

²⁵⁷ ŠČERBA, Filip. Alternativy k subsidiární žalobě z hlediska garance práva na účinné vyšetřování. *Státní zastupitelství*, 2019, č. 2, s. 34 – 39.

²⁵⁸ Viz věcná legitimace v civilním procesu – „Věcnou legitimací se v občanském soudním řízení rozumí oprávnění účastníků vyplývající z hmotného práva. Věcnou legitimací má ten z účastníků řízení, který je nositelem hmotného práva, o něž v řízení jde, jinak řečeno, kterému svédčí stav z hmotného práva (právo nebo povinnost), o něž v řízení jde; nedostatek věcné legitimace je důvodem k zamítnutí žaloby.“ (usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. listopadu 2016, sp. zn. 29 NSČR 4/2016).

²⁵⁹ KRISTKOVÁ, Veronika a kol. *Procesní práva poškozeného a role státního zástupce...*, s. 32.

upravující tento institut jako „*vydírací paragraf*“: Nezdá se příliš vhodné, zejména u úmyslné násilné kriminality, přenést odpovědnost za trestní postih pachatele na zvláště zranitelné oběti,²⁶⁰ přičemž v těchto případech by ani subsidiární či soukromá žaloba situaci nevyřešily. Institut trestního stíhání pachatele se souhlasem poškozeného má výhody patrné spíše u nedbalostních trestných činů, kde opravdu poškozený nemusí mít zájem na trestním stíhání a zároveň se nejedná o tak společensky škodlivé jednání jako v případě úmyslných trestných činů.²⁶¹

Zastánci subsidiární žaloby poukazují na nutnost zavedení protiváhy ke státnímu monopolu obžaloby. Odpůrci odkazují na statistiky, dle kterých jsou vzácné případy, kdy je na základě subsidiární žaloby řízení ukončeno rozsudkem.²⁶² Ve srovnání se soukromou žalobou, která vyvolává mnohem bouřlivější reakce a je jich i více, se subsidiární žaloba nejeví být tak kontroverzním institutem. Přesto, že by její uvedení do praxe bylo nepochybně složité, spíše si dovedu představit její uplatnění v praxi. Hlavním přínosem subsidiární žaloby by bylo naplnění požadavku na existenci vnější kontroly činnosti státního zástupce a soudního přezkumu jeho rozhodnutí. Podmínka obligatorního přezkumu nejvyšším státním zástupcem může být vhodnou nástrojem proti kverulatočním podáním. Pominu-li náročný vstup do praxe a počáteční seznamování se s novým institutem, zejména pro všechny orgány činné v trestním řízení a zvýšené požadavky na poškozeného včetně nákladů řízení a jisté orientace v trestním procesu, jedině právě praxe může ukázat, zda by institut subsidiární žaloby skutečně mohl posílit práva poškozeného. Dle Věcného záměru z roku 2008 by nebylo podání subsidiární žaloby omezeno typovou závažností trestných činů, stejně tak by nebyl relevantním faktorem doposud nejasný rozsah práva na účinné vyšetřování. V situaci, kdy by nejvyšší státní zástupce využíval svého zvláštního oprávnění a docházelo by tedy na základě podnětu poškozeného buď k rušení usnesení státních zástupců, anebo v případě odložení podnětu k podávání subsidiárních žalob, mohlo by být pomocí subsidiární žaloby právo poškozeného na účinné vyšetřování skutečně posíleno.

Pokud by bylo uvažováno o legislativní realizaci subsidiární žaloby, bylo by nutné vyřešit také následující **otázky**:

- a) subjekt oprávněný k podání žaloby – všichni poškození nebo například jen poškozený, který má nárok na náhradu škody způsobené trestným činem;
- b) aktivní legitimace k podání žaloby – jinak řečeno minimální věková hranice pro podání subsidiární žaloby (například zda by bylo možné podat žalobu až s dosažením zletilosti a nezletilí prostřednictvím zákonného zástupce);

²⁶⁰ KRISTKOVÁ, Veronika a kol. *Procesní práva poškozeného a role státního zástupce...*, s. 33.

²⁶¹ KRISTKOVÁ, Veronika a kol. *Procesní práva poškozeného a role státního zástupce...*, s. 33.

²⁶² FENYK, Jaroslav. *Věřejná žaloba. Díl první...*, s. 15.

- c) zastoupení subsidiárního žalobce advokátem *ex lege* nebo nepovinné – ve vztahu k potřebě zabezpečit správnou kvalifikaci skutku a návrhu zákonného druhu a výměry trestu;
- d) délka lhůty k podání žaloby – byla by lhůta 15 dnů dostatečná pro nezastoupeného poškozeného?;
- e) pluralita poškozených – mohlo by více poškozených podat společnou subsidiární žalobu?;
- f) převzetí státního zástupce trestního stíhání – pouze na žádost poškozeného nebo i z vlastní iniciativy v případě, kdy byl dán zájem na trestním stíhání pachatele a bylo by zřejmé, že poškozený svou úlohu žalobce nezvládá;
- g) do jaké míry by byl policejní orgán a státní zástupce povinen poskytovat součinnost subsidiárnímu žalobci?;
- h) povaha rozhodnutí o subsidiární žalobě – jakmile by bylo rozhodnuto o žalobě (zamítnutí, odmítnutí), nastaly by účinky *rei iudicatae*?;
- ch) opravné prostředky – měl by mít subsidiární žalobce právo podat řádný opravný prostředek proti rozhodnutí o zastavení trestního stíhání nebo zproštění obžaloby nebo v případě nespokojenosti s uloženým trestem proti rozhodnutí soudu, případně i mimořádný opravný prostředek, když institut subsidiární žaloby je *per se* ze své povahy opravným prostředkem proti rozhodnutí státního zástupce;
- i) náhrada škody za nezákonné stíhání – nesl by subsidiární žalobce povinnost nahradit škodu za nezákonné stíhání osobě, která byla nezákonně trestně stíhána?²⁶³

Podobných otázek může být více. Stanovení jejich řešení by bylo nezbytné samozřejmě ještě před případným zavedením subsidiární žaloby do praxe.

Přece lze upuštění od zavedení subsidiární žaloby hodnotit kladně, byť by bylo dočasné. Zvýšené zatížení soudů spojené se zavedením subsidiární žaloby nelze přehlédnout, stejně jako s tím související nárůst finančních nákladů při činnosti soudů. Nelze ignorovat nerovnost v případech, kdy **není znám konkrétní poškozený**, který by mohl subsidiární žalobu podat a také nerovnost mezi jednotlivými poškozenými, jelikož samotné podání subsidiární žaloby by bylo spojeno s vysokými náklady již od počátku, zejména by se jednalo o zaplacení soudního poplatku, právní pomoc advokáta – obhájce, riziko hrazení nákladů řízení v případě neúspěchu žaloby atd. Nemluvě o narušení zásad trestního řízení a přenesení odpovědnosti za uplatňování veřejného

²⁶³ BELEŠ, Andrej. Súkromná trestná žaloba a preskúmanie meritórneho rozhodnutia v prípravnom konaní súdom jako záruky zákonnosti. In: KYSELOVSKÁ, Tereza, SPRINGINSFELDOVÁ, Nelly, KŘÁPKOVÁ, Alica, KADLUBIEC, Vojtěch, CHORVÁT, Michal, DRLIČKOVÁ, Klára (eds.), *Sborník z konference COFOLA 2017*, Brno: Masarykova univerzita v Brně, Právnická fakulta, 2017, s. 51-53.

zájmu na stíhání a potrestání pachatele trestného činu, když tento zájem v současnosti prosazuje žalobce veřejný, nikoliv soukromý.²⁶⁴ Poškozený by tak v určitých případech převzal monopol státu a inicioval za něj přezkum správnosti rozhodnutí státního zástupce, resp. by případně docílil zahájení trestního stíhání, což v současnosti přísluší pouze orgánům činným v trestním řízení. Podstatou subsidiární žaloby ani tak není prostor pro vyjádření odlišného názoru poškozeného na důvodnost trestního stíhání. Subsidiární žaloba je nástroj sloužící k revizi síly argumentů státního zástupce o důvodnosti nebo nedůvodnosti trestního stíhání.²⁶⁵

Z mého pohledu by se jednalo o změnu tak zásadní a kolidující se základními principy suverénního státu, jež by mohla takřka „otřást“ trestním soudnictvím. Dále mám za to, že současný stav české justice a politické situace se s touto změnou neslučuje. Vhodnější by bylo využití jiných mechanismů, které mohou být efektivnější a méně zatěžující soudní systém. V následující podkapitole bude analyzován další mechanismus, jenž by mohl být vhodnější než subsidiární a soukromá žaloba. Tento mechanismus může méně zatěžovat soudní systém, jeho zavedení do trestní praxe může být jednodušší a tím i rychlejší a může více posilovat právo poškozeného na účinné vyšetřování.

4.4 Soudní přezkum některých rozhodnutí státního zástupce de lege ferenda

Návrh TRŘ aktuálně obsahuje **nový mechanismus** sloužící ke kontrole některých rozhodnutí státního zástupce o skončení věci – **soudní přezkum** prováděný soudcem pro přípravné řízení vztahující se k diskreční pravomoci státního zástupce (dále také „soudní přezkum rozhodnutí SZ“). Nynější absenci soudního přezkumu určitých rozhodnutí státního zástupce v některých případech považuje Ústavní soud za porušení základních lidských práv.²⁶⁶ Požadavek plynoucí z principu dělby moci, aby diskreční pravomoc byla podrobena kontrole veřejné moci a nemohl ji státní zástupce zneužívat, směřuje zcela logicky k provádění této kontroly soudem jakožto nezávislým a nestranným orgánem. Aktuální model přezkumu rozhodnutí státního zástupce se nejeví zcela vhodným, neboť veřejný žalobce, byť nadřízený, není nestranným a nezávislým orgánem.²⁶⁷ V souvislosti s touto problematikou položil velmi trefnou otázku Beleš: „**Kto stráží strážcov?**“²⁶⁸ Dle Doporučení Rady Evropy (2000) 19²⁶⁹ by procesní strany, zejména

²⁶⁴ ŠČERBA, Filip. *Alternativy ke subsidiární žalobě...*, s. 34 – 39.

²⁶⁵ BELEŠ, Andrej. *Súkromná trestná žaloba a preskúmanie meritórneho rozhodnutia v prípravnom konaní súdom jako záruky zákonnosti...*, s. 49.

²⁶⁶ Např. Nález Ústavního soudu ze dne 30. listopadu 2019, sp. zn. Pl. ÚS 15/04.

²⁶⁷ GRÍVNA, Tomáš. *Soukromá žaloba v trestním řízení*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2005, s. 8-9.

²⁶⁸ BELEŠ, Andrej. *Súkromná trestná žaloba a preskúmanie meritórneho rozhodnutia v prípravnom konaní súdom jako záruky zákonnosti...*, s. 42.

²⁶⁹ Doporučení Rady Evropy (2000) 19, schválené Výborem ministrů dne 6. října 2000, s. 9. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/01/Doporu%C4%8Den%C3%AD-R-2000-19-o-%C3%BAloze-ve%C5%99ejn%C3%A9-%C5%BEaloby-v-syst%C3%A9mu-trestn%C3%AD-justice.pdf>.

oběti, měly mít právo požádat o přezkum rozhodnutí veřejného žalobce nestíhat pachatele trestného činu. Tuto žádost mohou učinit po hierarchické kontrole prostřednictvím soudního přezkumu nebo na podkladě soukromé žaloby.

Pro vhodnější pochopení významu soudního přezkumu rozhodnutí SZ budou předestřeny také kontrolní mechanismy de lege lata, jelikož bude zřetelněji patrná nedostatečnost současných kontrolních mechanismů zajišťujících dodržování práva poškozených na účinné vyšetřování.

4.4.1 Přezkum rozhodnutí státního zástupce de lege lata

Nyní bude naznačen stručný přehled kontrolních mechanismů, jež jsou aktuálně dostupné, a s jejichž pomocí lze dosáhnout přezkumu uvedených rozhodnutí státního zástupce. Budeme-li hovořit pouze o kompetencích státního zástupce (nikoliv i policejního orgánu, který je též oprávněn skončit věc před zahájením trestního stíhání), dle účinného trestního řádu (dále jen „TŘ“) je státní zástupce oprávněn (spíše povinen) ve fázi před zahájením trestního stíhání věc usnesením odložit podle § 159a odst. 2 TŘ (nevyřídí-li věc jinak) v případě nepřijatelného trestního stíhání (§ 11 TŘ), což je obligatorní postup. Podle § 159a odst. 5 TŘ státní zástupce také odloží věc tehdy, pokud se nepodařilo zjistit skutečnosti opravňující zahájit trestní stíhání (§ 160 TŘ). Dále jsou v odstavci 3 a 4 ustanovení 159a TŘ upraveny fakultativní případy odložení, jestliže je trestní stíhání neúčelné vzhledem k okolnostem uvedeným v § 172 odst. 2 písm. a) nebo b) TŘ,²⁷⁰ a jestliže z výsledků prověřování vyplývá, že nastaly okolnosti uvedené v § 172 odst. 2 písm. c) TŘ.²⁷¹ Po zahájení trestního stíhání je pouze státní zástupce oprávněn obligatorně zastavit trestní stíhání v případech uvedených v § 172 odst. 1 TŘ.²⁷² Fakultativně může zastavit stíhání z důvodů uvedených v § 172 odst. 2 TŘ. Ve zkráceném přípravném řízení věc obligatorně odloží podle § 179c odst. 2 písm. c), f) a g) TŘ²⁷³ a fakultativně odložit může v případě dle § 179c odst. 2 písm. i) TŘ.

Prvotním kontrolním mechanismem, resp. opravným prostředkem, jenž je upraven v trestním řádu, je **stížnost**. Vzhledem k charakteru stížnosti se na přezkumnou povinnost nadřízeného orgánu vztahuje princip revizního přezkumu, tedy přezkumu všech výroků

²⁷⁰ „Je-li trest, k němuž může trestní stíhání vést, zcela bez významu vedle trestu, který pro jiný čin byl obviněnému již uložen nebo který ho podle očekávání postihne; bylo-li o skutku obviněného již rozhodnuto jiným orgánem, kázeňským, kárným anebo cizozemským soudem nebo úřadem anebo mezinárodním trestním soudem, mezinárodním trestním tribunálem, popřípadě obdobným mezinárodním soudním orgánem s působností v trestních věcech, i když nesplňují některou z podmínek uvedených v § 145 odst. 1 písm. a) zákona o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, a toto rozhodnutí lze považovat za postačující.“

²⁷¹ „Jestliže vzhledem k významu a míře porušení nebo obrožení chráněného zájmu, který byl dotčen, způsobu provedení činu a jeho následku, nebo okolnostem, za nichž byl čin spáchán, a vzhledem k chování obviněného po spáchání činu, zejména k jeho snaze nahradit škodu nebo odstranit jiné škodlivé následky činu, je zřejmé, že účelu trestního řízení bylo dosaženo.“

²⁷² „a) je-li nepochybné, že se nestal skutek, pro který se trestní stíhání vede, b) není-li tento skutek trestným činem a není důvod k postoupení věci, c) není-li prokázáno, že skutek spáchal obviněný, d) je-li trestní stíhání nepřijatelné (§ 11), e) nebyl-li obviněný v době činu pro nepřítomnost trestně odpovědný, nebo f) zanikla-li trestnost činu.“

²⁷³ „c) nejde-li ve věci o podezření z trestného činu, f) jestliže je trestní stíhání nepřijatelné podle § 11, g) rozhodl-li o schválení narovnání, přičemž použije obdobné ustanovení § 309 a násl.“

napadeného usnesení.²⁷⁴ V případě stížnosti proti usnesení státního zástupce rozhoduje o této stížnosti nadřízený státní zástupce (§ 146 odst. 2 písm. b) TŘ). Zákon pak stanoví, kdy je k podání stížnosti oprávněn podezřelý, resp. obviněný a poškozený.

Nabude-li dle § 173a TŘ usnesení o zastavení trestního stíhání právní moci, musí být bezodkladně doručeno Nejvyššímu státnímu zastupitelství. Poté může nejvyšší státní zástupce využít své **mimořádné kasační oprávnění** a dle § 174a TŘ zrušit do tří měsíců od právní moci nezákonné usnesení nižšího státního zástupce o zastavení trestního stíhání. Co je podstatné, že tento mimořádný přezkum se nevztahuje na oportunní rozhodnutí státního zástupce o odložení věci.

Z mimoprocenálních institutů může poškozený i obviněný využít **dohled**,²⁷⁵ jenž je realizován na základě jeho podnětu. Dohled je ovšem projevem hierarchických vztahů uvnitř soustavy státního zastupitelství a je vykonáván v režimu zákona o státním zastupitelství²⁷⁶ (dále jen „ZoSZ“). Vnější dohled (§ 12d ZoSZ) vykonává nejbližší vyšší státní zastupitelství nad činností nejbližší nižšího státního zastupitelství. Vnitřní dohled (§ 12e ZoSZ) pak provádí vedoucí státní zástupce nad postupem sobě podřízených státních zástupců v rámci téhož úřadu. Nejdůležitějším prostředkem vnitřního i vnějšího dohledu je uložení pokynu v písemné či ústní podobě. Byť není vztah mezi vnitřním a vnějším dohledem zákonem o státním zastupitelství upraven, přednost má výkon dohledu vnějšího. Souběžný výkon dohledu vnitřního a vnějšího je také vyloučen.²⁷⁷ Co se týče podnětu k výkonu dohledu, není obdobou návrhu na zahájení řízení dle procesních předpisů. Ovšem povinnost věc přezkoumat je pak obligatorní a není možné přezkum odmítnout s odůvodněním, že se nejedná o závažnou věc nebo že byl podnět podán osobou, která ve věci často činí různá podání. Vyšší státní zastupitelství tedy ani nemůže odmítnout provedení výkonu dohledu z toho důvodu, že danou věc již přezkoumal nižší státní zástupce z podnětu stížnosti proti rozhodnutí policejního orgánu.²⁷⁸

²⁷⁴ DRAŠTÍK, Antonín, FENYK, Jaroslav a kol. *Trestní řád. Komentář...*, s. 1095.

²⁷⁵ Nutno připomenout, že nelze ztotožňovat kontrolu vykonávanou prostřednictvím dozoru a dohledu, jelikož se vztahují k odlišným činnostem. Bohužel se v praxi stává, že obhájci i policejní orgány tyto instituty zaměňují. Dozor je, na rozdíl od dohledu, procesní institut a je upravený v trestním řádu. Jedná se o kontinuální instanční dozor vykonávaný státním zástupcem v přípravném řízení. V rámci dozoru může státní zástupce aktivně zasahovat – nahradit, změnit nebo zrušit určitý akt vydaný policejním orgánem. Povaha dozoru je obligatorní. Dohled má vůči dozoru subsidiární povahu a dohledová činnost je fakultativní (KOZÁK, Vítězslav. Dohled v soustavě státního zastupitelství. *Trestní právo*, 2017, č. 1, s. 2). Odlišovat je také třeba přezkum věci v rámci výkonu dozoru a přezkum věci z podnětu stížnosti proti usnesení policejního orgánu, kde státní zástupce vystupuje jako orgán druhého stupně. Obě tyto funkce jsou úzce spojeny, ale státní zástupce má v každém případě jiné postavení a obsahová náplň přezkumné činnosti je taktéž jiná (RŮŽIČKA, Miroslav. Dozorová a instanční působnost státního zástupce v přípravném řízení v ČR. In: Záhora, Jozef (ed.). *Přípravné konání – možnosti a perspektivy*. Praha: Leges, 2016, s. 186-187).

²⁷⁶ zákon. č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů

²⁷⁷ KOZÁK, Vítězslav. Dohled v soustavě státního zastupitelství. *Trestní právo*, 2017, č. 1, s. 2; Shodně také uvádí RŮŽIČKA, Miroslav. Dohled v soustavě státního zastupitelství. *Státní zastupitelství*, 2015, č. 6, s. 14.

²⁷⁸ RŮŽIČKA, Miroslav. *Dohled v soustavě...*, s. 14.

Problematickým a diskutovaným mechanismem je **dohled nad dohledem**, jenž je spojen s otázkou, zda je vůbec přípustný dohled na činnosti, která je sama dohledem. Dohled nad dohledem je spíše formálního charakteru bez možnosti ovlivnit konkrétní věc. Přesto se jedná o další mimořádný přezkum vykonávaný uvnitř soustavy státního zastupitelství.²⁷⁹

Za zmínku stojí ještě institut **kontroly skončené věci** prováděný dle § 12 odst. 3 ZoSZ u věcí, kde bylo vydáno pravomocné meritorní rozhodnutí. Nařízení této kontroly je výlučným oprávněním nejvyššího státního zástupce a je toliko výjimečnou a fakultativní formou kontroly, přičemž výkon této kontroly závisí pouze na úvaze nejvyššího státního zástupce. Kontrolu skončené věci je nutno odlišovat od výkonu dohledu.²⁸⁰ Nařizována bývá v případech, kdy bylo bez dalšího opatření uloženo trestní oznámení nebo byla věc odložena v prověřování. Bylo-li na základě rozhodnutí státního zástupce zastaveno trestní stíhání, může nejvyšší státní zástupce využít svého mimořádného kasačního oprávnění dle § 174a TŘ, jímž je de facto kontrola skončené věci nahrazena.²⁸¹ Je-li pak na základě kontroly zjištěno pochybení, může pověřené státní zastupitelství uložit opatření k nápravě – uložit určitý postup v dané věci anebo vyslovit závazný právní názor. Již vydané rozhodnutí není možné rušit. Z povahy věci tak mohou být mezi přijatými opatřeními uloženy "pozitivní" pokyny (např. vedoucí k zahájení trestního stíhání konkrétní osoby).²⁸²

Jak vyplývá z uvedeného výčtu kontrolních mechanismů sloužících k obraně proti rozhodnutím státního zástupce o skončení trestního řízení, nelze se prostřednictvím některých mechanismů domoci ochrany proti všem rozhodnutím. Trestní řád, jakožto procesní předpis, upravuje pouze stížnost a mimořádné kasační oprávnění nejvyššího státního zástupce. Ostatní mechanismy jsou doménou státního zastupitelství a jsou upraveny mimoprocesním předpisem. Tyto varianty z pohledu poškozených nepovažují za dostačující. V následující části budou uvedeny důvody vedoucí k tomuto závěru a také budou uvedeny argumenty svědčící ve prospěch zanesení soudního přezkumu do českého trestněprocesního předpisu.

²⁷⁹ KOZÁK, Vítězslav. *Dohled v soustavě...*, s. 2.

²⁸⁰ Mimořádnost této kontroly spočívá v tom, že pokud je možné vykonat přezkum prostřednictvím výkonu dohledu, tak je třeba upřednostnit tento postup. Jestliže byl tedy Nejvyššímu státnímu zastupitelství dán podnět k nařízení kontroly skončené věci a ukáže se, že ve věci ještě nebyl vykonán dohled, postoupí se takové podání k výkonu dohledu příslušnému dohledovému státnímu zastupitelství. Nicméně zákon nestanovuje, že předchozí výkon dohledu je podmínkou k výkonu kontroly skončené věci, tudíž není vyloučena situace, že nejvyšší státní zástupce kontrolu nařídí, i když ve věci nebyl dohled proveden. Naopak zákon stanovuje, že provést kontrolu skončené věci může fakticky provést jiné státní zastupitelství než Nejvyšší (LATA, Jan, PAVLÍK, Jiří. In LATA, Jan, PAVLÍK, Jiří, ZEZULOVÁ, Jana. *Zákon o státním zastupitelství. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2020, s. 72, komentář k § 12 odst. 3.).

²⁸¹ LATA, Jan, PAVLÍK, Jiří. In LATA, Jan, PAVLÍK, Jiří, ZEZULOVÁ, Jana. *Zákon o státním zastupitelství...*, s. 73.

²⁸² LATA, Jan, PAVLÍK, Jiří. In LATA, Jan, PAVLÍK, Jiří, ZEZULOVÁ, Jana. *Zákon o státním zastupitelství...*, s. 74.

4.4.2 Význam soudního přezkumu některých rozhodnutí státního zástupce o ukončení trestního stíhání

Jak již bylo zmíněno v úvodu, dle Doporučení Rady Evropy (2000) 19 by procesní strany, zejména oběti, měly mít právo požádat o přezkum rozhodnutí veřejného žalobce nestíhat pachatele trestného činu. Buď prostřednictvím soudního přezkumu nebo na podkladě soukromé žaloby. Připomínám i postoj Ústavního soudu k absenci soudního přezkumu určitých rozhodnutí státního zástupce, kterou v některých případech považuje za porušení základních lidských práv. Mimoprocenční prostředky pro kontrolu některých rozhodnutí státního zástupce nejsou vhodné především z toho důvodu, že ani nadřízený státní zástupce není nestranným a nezávislým orgánem ve smyslu Doporučení Rady Evropy (2000) 19 a přístupu Ústavního soudu. Jako závažný deficit české trestněprávní úpravy systémového charakteru v podobě chybějícího soudního přezkumu označují i někteří čeští odborníci na trestní právo.²⁸³ Prvek vnější kontroly je i v zahraničí řešen soudním přezkumem, jenž je iniciován zpravidla poškozeným.²⁸⁴

Povinností státního zástupce zastupujícího veřejnou žalobu je dbát o veřejný zájem, což samo o sobě může vést k pochybnosti o jeho nestrannosti při posuzování střetu základních práv a svobod a veřejného zájmu. V přípravném řízení je totiž jednostranný přístup státního zástupce nepřijatelný (narozdíl od řízení před soudem).²⁸⁵ Některá zákonná ustanovení staví státního zástupce do schizofrenní pozice. V přípravném řízení je tomu tak právě tehdy, kdy je dán veřejný zájem na včasném a důvodném trestním stíhání, který se může ocitnout ve střetu se zájmem na ochraně základních práv a svobod.²⁸⁶ Již v přípravném řízení je státní zástupce často spíše protihráčem podezřelého či obviněného.²⁸⁷

V souvislosti s výkonem dohledu může vedoucí státní zástupce věc odejmout dozorovému státnímu zástupci a přidělit ji jinému v případě, kdy se původní dozorový státní zástupce například dopustí nějakého pochybení. Na státní zástupce se totiž, na rozdíl od soudců, nevztahují požadavky zákonného státního zástupce. Ovšem oprávnění vedoucího státního zástupce může skýtat prvky libovůle či svévole a je nepřezkoumatelné. Z minulosti jsou bohužel známy případy zneužití tohoto oprávnění,²⁸⁸ což naznačuje možnou neefektivnost přezkumné činnosti probíhající uvnitř soustavy

²⁸³ Např. GRIVNA, Tomáš. Činnost státního zástupce v trestním řízení z pohledu obhájce. *Státní zastupitelství*, 2019, č. 4, s. 14 nebo ŠČERBA, Filip. Alternativy k subsidiární žalobě z hlediska garance práva na účinné vyšetřování. *Státní zastupitelství*, 2019, č. 2, s. 34 – 39.

²⁸⁴ GRIVNA, Tomáš. *Činnost státního zástupce...*, s. 14.

²⁸⁵ V řízení před soudem bývá státní zástupce označován také jako spolupracovník soudce, neboť má taktéž objektivně zjišťovat skutkový stav věci (RŮŽIČKA, Miroslav, ŠABATA, Karel. K novému zákonu o státním zastupitelství. *Státní zastupitelství*, 2016, č. 3, s. 15).

²⁸⁶ PUDILOVÁ, Anežka. Nestrannost soudce při dokazování v trestním řízení. *Trestní právo*, 2019, č. 3, s. 10.

²⁸⁷ RŮŽIČKA, Miroslav, ŠABATA, Karel. K novému zákonu o státním zastupitelství. *Státní zastupitelství*, 2016, č. 3, s. 15.

²⁸⁸ KOZÁK, Vítězslav. *Dobled v soustavě...*, s. 2; Skutečnost, že Listina negarantuje právo na zákonného státního zástupce je zmíněna například v usnesení Ústavního soudu ze dne 27. listopadu 2011, sp. zn. IV. ÚS 3627/12. Je tomu

státního zastupitelství. Selhání jednotlivců sice není důkazem všeobecného nedostatku efektivity dohledu, nicméně není snad pochyb o tom, že se jedná o jev nežádoucí, k němuž by docházet nemělo.

Tzv. „dohled na druhou“, neboli dohled nad dohledem, ani nezapadá do logicky uspořádané struktury hierarchických vztahů v soustavě státního zastupitelství, když jeho efektivita je navíc sporná a není dostatečně legislativně upraven.²⁸⁹ Pro úplné zrušení institutu dohledu nad dohledem se kladně staví i někteří odborní autoři, kteří jej také přirovnávají k prokuratuře.²⁹⁰

Tak jako je nezávislá soudní moc, musí být nezávislé i státní zastupitelství. I když státní zastupitelství nemůže dosáhnout téže nezávislosti jako soudy, resp. soudci.²⁹¹ Aniž bych chtěla zpochybňovat nezávislost státního zastupitelství a silné postavení státních zástupců v přípravném řízení, domnívám se, že zásah soudní moci do působnosti státního zástupce je v určitých případech potřebný a legitimní. Dle jistého názorového proudu je totiž státní zastupitelství orgánem *sui generis*, jenž **směšuje rysy moci výkonné a soudní**. Bezprostřední odpovědnost za ochranu lidských práv v souvislosti se zahájením trestního stíhání vůči konkrétní osobě a taktéž za ochranu těchto práv při provádění vyšetřovacích úkonů je v rukou státního zástupce. A to i přesto, že odpovědnost za některá nejzákladnější práva, jako je osobní svoboda či nedotknutelnost obydlí, je přenesena na soudce.²⁹² V rozhodnutí ESLP ve věci **Schiesser vs. Švýcarsko** je konstatováno, že veřejná žaloba vykonává rovněž některé justiční funkce, což ale nepopírá nezávislost činnosti státního zástupce na činnosti soudce.²⁹³ Realitou státního zastupitelství je tak sice formální zařazení do moci výkonné, jakožto činitele výkonu především trestní spravedlnosti, leč jednoznačně spadá i do rámce soudní moci v širším smyslu.²⁹⁴ Mám tak za to, že může-li jeden soudce na základě opravného prostředku přezkoumávat rozhodnutí jiného soudce například o zproštění v rámci procesní nadřízenosti, může také soudce pro přípravné řízení přezkoumávat rozhodnutí státního zástupce o zastavení trestního stíhání, potažmo v rámci mimořádného oprávnění, aniž by tak ohrožoval jeho nezávislost a postavení. Je totiž třeba takovýto soudní přezkum vnímat jako „pojistku“ toho, že „neunikne“ trestnímu stíhání osoba, která by stíhána být měla. Nikoliv jako pokyn soudu k podání obžaloby znamenající nepřípustný a nezákonný zásah do zásady obžalovací.

tak z důvodu, že postavení státního zástupce v trestním řízení má nejudiciální charakter a státní zástupce nerozhoduje o vině a trestu. Domnívám se však, že ve vztahu k procesním stranám státní zástupce autoritativně vystupuje, jelikož na základě svého rozhodnutí může meritorně věc ukončit, například zastavením trestního stíhání.

²⁸⁹ KOZÁK, Vítězslav. *Dohled v soustavě...*, s. 2.

²⁹⁰ Srov. RŮŽIČKA, Miroslav, ŠABATA, Karel. *K novému zákonu o státním zastupitelství...*, s. 15.

²⁹¹ Tamtéž.

²⁹² RŮŽIČKA, Miroslav. *Dozorová a instanční působnost...*, s. 179.

²⁹³ Rozsudek ESLP ze dne 4. prosince 1979 ve věci Schiesser proti Švýcarsku, č. 7710/76.

²⁹⁴ RŮŽIČKA, Miroslav. *Dozorová a instanční působnost...*, s. 180.

Určitým podpůrným argumentem pro potřebu soudní kontroly nad činností státních zástupců by mohla být i obecná realita týkající se výkonu dozoru státních zástupců v přípravném řízení. Někteří státní zástupci sami realizují úkony v trestním řízení, i celé vyšetřování, a působí tak v postavení policejního orgánu namísto toho, aby se soustředili na výkon dozoru nad zákonností. Takovýto postup samozřejmě není zakázán, měl by však zůstat výjimečným, nikoli častým. V odborné literatuře se také objevuje názor, že kvalitě provádění dozoru v přípravném řízení „neprospělo“ rozšíření výkonu dozoru i na postup před zahájením trestního stíhání s tím, že tak došlo ke značnému zatížení státních zástupců. Zvláště z personálních důvodů, resp. nepoměru počtu státních zástupců a policistů, začal být v mnoha případech dozor pouze formální a státní zástupci rovněž nemají čas věnovat více pozornosti věcem, kde je to potřebnější.²⁹⁵ Dále, někteří státní zástupci si § 175 odst. 2 TŘ vykládají chybně a domnívají se, že dopadá pouze na situaci, kdy státní zástupce koná vyšetřování o trestných činech spáchaných příslušníky bezpečnostních sborů a jejich zaměstnanců uvedených v § 161 odst. 4, 5 písm. b) TŘ.²⁹⁶ Přestože dozor není totéž co výkon dohledu či přezkum stížnosti, slouží rovněž ke kontrole zákonného průběhu přípravného řízení a na jeho kvalitě bezpochyby záleží. Jestliže dochází k situacím, kdy je dozor prováděn s nedostatečnou efektivitou, o to více se domnívám, že by byla vhodná možnost přezkoumat soudem rozhodnutí státního zástupce, například o zastavení trestního stíhání. Nutno podotknout, že koná-li státní zástupce sám vyšetřování a současně i dozor nad ním, postupuje tak v rozporu s § 175 odst. 2 TŘ.

4.4.3 Přezkum rozhodnutí státního zástupce v návrhu nového trestního řádu

Veřejně dostupné informace týkající se rekonstrukce trestního práva procesního jsou uvedeny na internetových stránkách Ministerstva spravedlnosti, kde je k dispozici i návrh paragrafového znění nového trestního řádu („Návrh TŘ“). Obdobné právní úpravy, kdy má poškozený možnost iniciovat soudní přezkum rozhodnutí státního zástupce lze nalézt např. v právní úpravě Nizozemska, Německa, Rakouska, Španělska a Estonska.²⁹⁷ Dále také třeba

²⁹⁵ FRYŠTÁK, Marek. Vztah policejního orgánu a státního zástupce v rámci přípravného řízení aneb vliv profesní a odborné úrovně policejního orgánu na kvalitu tohoto řízení. *Státní zastupitelství*, 2017, č. 5, s. 28.

²⁹⁶ VANTUCH, Pavel. Je státní zástupce oprávněn konat současně vyšetřování i dozor nad ním? *Bulletin advokacie*, 2014, č. 11, s. 25.

²⁹⁷ Důvodová zpráva k novému trestnímu řádu – komentář k § x28 Návrhu TŘ, s. 147. Dostupné z: <https://www.prf.cuni.cz/katedra-trestniho-prava/dokumenty>.

v Rumunsku²⁹⁸ nebo v Itálii.²⁹⁹ Soudní přezkum má být do českého právního řádu zaveden především v návaznosti na právo poškozeného na účinné vyšetřování.³⁰⁰ Níže se pokusím o interpretaci a zhodnocení navrhovaného modelu soudního přezkumu některých rozhodnutí státního zástupce o ukončení trestního stíhání.

Soudní přezkum a právo na účinné vyšetřování

Dle § x28 odst. 1 Návrhu TŘ bude **soudce pro přípravné řízení** oprávněn do 1 měsíce³⁰¹ od podání žádosti poškozeného rušit nezákonné usnesení státního zástupce o **odložení** věci nebo **zastavení** trestního stíhání v řízení o trestném činu, kterým byla nebo měla být způsobena smrt, a o trestném činu mučení a jiné nelidské a kruté zacházení (§ 149 TZ).³⁰² Uvedené znění je odlišné od podoby soudního přezkumu, kterou se zabýval Ščerba, jenž ji označil za problematickou, nejasnou a neefektivní v souvislosti s právem poškozených na účinné vyšetřování.³⁰³ Zřejmě tedy Velká komise pro nový trestní řád (dále jen „Komise“) do jisté míry zohlednila výtky k předchozímu znění právní úpravy soudního přezkumu. Domnívám se, že současná podoba také reflektuje aktuální postoj Ústavního soudu k rozsahu práva na účinné vyšetřování (viz výše).

Komise v souvislosti s rozsahem práva poškozených na účinné vyšetřování a soudním přezkumem v § x28 Návrhu TŘ konkrétně zmiňuje trestnou činnost, kterou byla nebo měla být způsobena smrt, a trestný čin mučení a jiné nelidské a kruté zacházení dle § 149 TZ.³⁰⁴ Výslovné

²⁹⁸ Soudce posuzuje například zákonnost provádění důkazů nebo předpoklad vyřízení věci. Jedná se o určitý mezistupně mezi přípravným řízením a řízením před soudem Rumunský trestní řád v čl. 340 odst. 1 stanoví, že osoba, jejíž stížnost proti rozhodnutí státního zástupce (např. o zastavení trestního stíhání) byla zamítnuta nadřízeným státním zástupcem, může tato osoba podat do 20 dnů od sdělení rozhodnutí nadřízeného státního zástupce stížnost k soudu, který by byl příslušný věc rozhodovat v prvním stupni. Příslušný soud pak stížnost přezkoumá, jakož i zákonnost řízení, které předcházelo zastavení trestního stíhání (LORINCZ, Anca-Lelia. CÂTEVA CONSIDERAȚII PRIVIND REGLEMENTAREA URMĂRIRII PENALE ÎN NOUL COD DE PROCEDURĂ PENALĂ. *Pro Patria Lex*, 2015, č. 14, s. 36.

²⁹⁹ Italský trestní řád upravuje v čl. 416-433 soudní přezkum, kdy je soud oprávněn přezkoumat obžalobu státního zástupce. Pravomoc přezkoumat obžalobu má sloužit jako „filtr“, jenž by měl zamezit tomu, aby se nejasné obžaloby či obžaloby založené na rozporuplných a nedostatečných důkazech dostaly před soud k hlavnímu líčení. Soudce může státnímu zástupci uložit povinnost provést další důkazy nebo také trestní stíhání zastavit (SHKRELI, Yrfet. The Pre-trial Phase in a Criminal Proceeding: Ideas for an Effective Process within a Reasonable Time. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 2016, č. 6, s. 107. Dostupné z: <https://www.richtmann.org/journal/index.php/mjss/article/view/9578>).

³⁰⁰ Důvodová zpráva k novému trestnímu řádu – komentář k § x28 Návrhu TŘ, s. 146. Dostupné z: <https://www.prf.cuni.cz/katedra-trestniho-prava/dokumenty>.

³⁰¹ Z dikce Návrhu TŘ ani z důvodové zprávy není ovšem patrné, zda je lhůta pro rozhodnutí v délce jednoho měsíce **pořádková** či zda po jejím uplynutím **zaniká** právo a také povinnost soudu rozhodnout.

³⁰² Dle Důvodové zprávy k Návrhu TŘ se ve spojení s touto novou přezkumnou pravomocí soudce pro přípravné řízení navrhuje i **vyloučení** soudce z dalšího rozhodování, pokud rozhodl o návrhu poškozeného na přezkum vybraných rozhodnutí státního zástupce o odložení věci či zastavení trestního stíhání (str. 31 Důvodové zprávy).

³⁰³ ŠČERBA, Filip. *Alternativy k subsidiární žalobě...*, s. 39.

³⁰⁴ „Mučení lze charakterizovat jako úmyslné jednání s cílem získat informace nebo doznání nebo potrestat, přičemž vyvolává těžké a kruté utrpení, nelidské zacházení je jednání, které pod definici mučení nespadá a které způsobuje ublížení na zdraví nebo intenzivní fyzické či psychické utrpení dosahující zvláštní závažnosti; ponižující zacházení je jednání, které jednotlivce hrubě ponižuje před jinými nebo v jeho vlastních očích, navádí ho proti jeho vůli či svědomí, potupuje nebo pokořuje, neproказuje dostatečnou úctu k jeho lidské důstojnosti nebo tuto důstojnost snižuje či vyvolává pocity strachu, úzkosti nebo méněcennosti, jež jsou schopny zlomit morální a fyzický odpor osoby.“

zanesení § 149 TZ je z mého pohledu legitimní, neboť hovořit o mučení v dnešní době jistě není anachronismem. K mučení dochází také v kontextu policejní detence – především v období těsně po zadržení a při výsleších (zvláště je-li přikládána velká váha přiznání; viz výše uvedené rozsudky ESLP – z posledních rozhodnutí například Schäfer a Todorovič proti České republice a další). V České republice jsou běžné stížnosti na použití nepřiměřené síly při zatýkání, stejně jako na špatné zacházení v dalším průběhu **policejní detence**.³⁰⁵ Přímá zmínka trestného činu dle § 149 TZ by se mohla zdát nadbytečná, jelikož dle judikatury ESLP i Ústavního soudu předloží-li jednotlivec **tzv. hájitelné tvrzení** o tom, že byl podroben špatnému zacházení, musí být podezření adekvátně vyšetřeno. Doloží-li osoba, že utrpěla zranění v době, kdy byla v moci státu a jedná se o důsledek špatného zacházení, vyvstává domněnka, že tomu tak skutečně bylo. Je pak na státu, aby tuto domněnku vyvrátil. I když není jednotlivcem v takovém případě podána stížnost, je účinné vyšetřování vyžadováno při existenci zjevných známek špatného zacházení.³⁰⁶ Nutno podotknout, že objektem u tohoto trestného činu je rovněž ochrana života,³⁰⁷ tudíž je dána souvislost i s čl. 2 Úmluvy. Vzhledem k charakteru této trestné činnosti a tomu, kde k předmětnému jednání dochází, byla tak posílena ochrana zejména podezřelých či obviněných, jakožto obětí špatného zacházení při výkonu pravomoci orgánu státní správy, soudu nebo jiného orgánu veřejné moci. I přesto, že mezinárodní standardy se k této problematice vyjadřují jasně a s náležitým respektem k závažnosti špatného zacházení, Komise patrně považuje za významné, aby u jednání kvalifikovatelného dle § 149 TZ byla poškozeným, resp. obětí tohoto trestného činu dána příležitost domoci se kontroly rozhodnutí státního zástupce prostřednictvím soudního přezkumu.

Výklad § x28 Návrhu TR

Je zapotřebí věnovat pozornost tomu, co plyne z čistě **jazykového výkladu** části ustanovení § x28 odst. 1 Návrhu TR, tedy že soudce pro přípravné řízení bude oprávněn přezkoumat (a případně zrušit) „*nezákonné usnesení státního zástupce o odložení věci nebo zastavení trestního stíhání v řízení o trestném činu, kterým byla nebo měla být způsobena smrt, a o trestném činu mučení a jiné nelidské a kruté zacházení (§ 149 trestního zákoníku)*.“ Lze se domnívat, že dle takto pojatého znění může poškozený požadovat přezkum rozhodnutí týkajícího se jakéhokoliv trestného činu, kterým byla

(LUKASOVÁ, Marie. *Istanbulský protokol k účinnému vyšetřování mučení a špatného zacházení. Státní zastupitelství*, 2019, č. 3, s. 56).

³⁰⁵ LUKASOVÁ, Marie. *Istanbulský protokol k účinnému vyšetřování...*, s. 56.

³⁰⁶ LUKASOVÁ, Marie. *Istanbulský protokol k účinnému vyšetřování...*, s. 56; Je třeba poznamenat, že špatné zacházení se často odehrává i v prostředí psychiatrických nemocnic, zařízení sociálních služeb a výchovných zařízení, jenže takové jednání prováděné v soukromé sféře může být postihováno podle jiných skutkových podstat - např. jako trestný čin týrání svěřené osoby podle § 198, omezování osobní svobody podle § 171, zbavení osobní svobody podle § 170, ublížení na zdraví podle § 146 apod. (ŠČERBA, Filip. In ŠČERBA a kol. *Trestní zákoník*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 1307, komentář k § 149).

³⁰⁷ ŠČERBA, Filip. In ŠČERBA a kol. *Trestní zákoník...*, s. 1306.

nebo měla být způsobena smrt, a jímž bylo odloženo či zastaveno trestní stíhání. At' už se bude jednat o **nedbalostní či úmyslný delikt**. Může se tak jednat o přečin (např. usmrcení z nedbalosti dle § 143 odst. 1 TZ), zločin (např. šíření nakažlivé lidské nemoci z nedbalosti dle § 153 odst. 1, 3 písm. a) TZ, rvačka dle § 158 odst. 1, 3 TZ) a zvláště závažný zločin (např. vražda dle § 140, zabití dle § 141 odst. 1, vydírání dle § 175 odst. 1, 4 TZ).

Dále § x28 odst. 1 Návrhu TR stanoví, že poškozený se bude moci domáhat soudního přezkumu v případě nezákonného nebo nedůvodného rozhodnutí státního zástupce o odložení věci podle § x12 odst. 4 nebo o zastavení trestního stíhání podle § x25 odst. 2. Ustanovení x12 odst. 4 Návrhu TR uvádí, že státní zástupce může věc před zahájením trestního stíhání usnesením odložit, pokud je dán některý z důvodů uvedených v § x25 odst. 2. **Fakultativní** důvody pro odložení věci se tak shodují s fakultativními důvody pro zastavení trestního stíhání. Státní zástupce bude moci na základě svého diskrečního oprávnění odložit věc před zahájením trestního stíhání a zastavit trestní stíhání, jestliže shromážděné důkazy nebudou dostatečným podkladem pro úspěšné zastupování obžaloby v řízení před soudem,³⁰⁸ nebo na dalším trestním stíhání nebude veřejný zájem.³⁰⁹ Žádost soudci pro přípravné řízení bude oprávněn podat pouze poškozený, k jehož žádosti **nebude** usnesení státního zástupce o odložení věci nebo o zastavení trestního stíhání **zrušeno nejvyšším státním zástupcem** na základě jeho mimořádného kasačního oprávnění dle § x27 Návrhu TR (to neplatí, jde-li o usnesení evropského pověřeného žalobce nebo evropského žalobce). Je tak stále počítáno s **tzv. třístupňovým přezkumem** stížnost – mimořádné kasační oprávnění – soudní přezkum. Jestliže se bude dle Návrhu TR soudní přezkum vztahovat jen na fakultativní odložení věci a zastavení trestního stíhání, bude uvedené platit i pro trestné činy, jimiž byla nebo měla být způsobena smrt a trestný čin dle § 149 TZ? Na tuto otázku lze odpovědět tak, že s ohledem na dikci § x28 odst. 1 Návrhu TR se přezkum bude v těchto případech vztahovat i na **obligatorní** odložení věci či zastavení trestního stíhání. Tuto tezi je možné dovodit i z § x12

³⁰⁸ Tento nový důvod přispívající k posílení oportunních prvků a diskrečního oprávnění státního zástupce rozebírá např. MOUDRÁ, Ludmila. Diskreční oprávnění státního zástupce a navrhovaná možnost zastavení trestního stíhání pro nedostatek shromážděných důkazů. *Státní zastupitelství*, 2019, č. 4, s. 44.

³⁰⁹ Zejména je-li trest, k němuž může trestní stíhání vést, zcela bez významu vedle trestu, který byl obviněnému pro jiný čin již uložen nebo který jej podle očekávání postihne; bylo-li o skutku obviněného již rozhodnuto jiným orgánem, kázeňsky, disciplinárně, kárně anebo cizozemským soudem nebo úřadem anebo mezinárodním trestním soudem, mezinárodním trestním tribunálem, popřípadě obdobným mezinárodním soudním orgánem s působností v trestních věcech, i když nesplňují některou z podmínek uvedených v § 145 odst. 1 písm. a) zákona o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, a toto rozhodnutí lze považovat za postačující; jestliže vzhledem k významu a míře porušení nebo ohrožení chráněného zájmu, který byl dotčen, způsobu provedení činu a jeho následku, nebo okolnostem, za nichž byl čin spáchán, a vzhledem k chování obviněného po spáchání činu, zejména k jeho snaze nahradit škodu nebo odstranit jiné škodlivé následky činu, je zřejmé, že účelu trestního řízení bylo dosaženo; jsou-li náklady spojené s dalším vedením trestního stíhání nebo předpokládaná doba jeho dalšího trvání neúměrně významu a míře porušení nebo ohrožení chráněného zájmu, který byl dotčen, způsobu provedení činu a jeho následku, nebo okolnostem, za nichž byl čin spáchán, nebo od doby spáchání skutku došlo k podstatné změně poměrů pachatele nebo k podstatné změně společenských poměrů nebo právních předpisů, v jejichž důsledku není přiměřené nebo účelné trvat na trestněprávním postihu pachatele (§ x25 odst. 2 Návrhu TR).

odst. 1 Návrhu TŘ, kde se také výslovně uvádí, že o odložení věci v řízení o trestném činu, kterým byla nebo měla být způsobena smrt, a o trestném činu dle § 149 TZ rozhodne státní zástupce usnesením. Usnesením má být rozhodnuto právě proto, aby proti němu poškozený mohl podat stížnost jakožto první krok „třístupňového přezkumu“.³¹⁰

Dostáváme se tak k závěru, že kritizovaný model, kdy se má soudní přezkum vztahovat pouze na fakultativní důvody odložení věci a zastavení trestního stíhání,³¹¹ byl napraven částečně, pouze co do trestné činnosti, jíž byla nebo měla být způsobena smrt, a u trestného činu dle § 149 TZ. Otázkou je, jakého naplnění by takto navržená právní úprava docházela v praxi. Z policejní statistiky kriminality³¹² za rok 2021 vyplývá, že nebyl ani zaregistrován (natož objasněn) žádný trestný čin dle § 149 TZ. V letech 2016–2020 je pak souhrnně uveden počet registrovaných trestných činů dle § 144, § 149 a § 172 TZ. Za toto časové období se jedná o celkem 27 trestných činů. I když nelze určit, kolik z nich bylo trestných činů dle § 149 TZ, mohl by zaznít názor o neúčelném počínání Komise, neboť sice přímo zanesla obligatorní přezkum rozhodnutí státního zástupce o odložení věci či zastavení trestního stíhání v případě trestného činu mučení a jiné nelidské a kruté zacházení, avšak naplnění této podoby právní úpravy bude marginální, ne-li nulové. Jak jsem uvedla výše, zanesení trestného činu dle § 149 TZ je legitimní a souladné s rozsahem práva na účinné vyšetřování, přičemž také vyjadřuje význam ochrany před pácháním této trestné činnosti. V situacích, kdy je dáno podezření z mučení, například v souvislosti s policejní detencí, je soudní přezkum o to důležitější, neboť hrozí, že právě tuto trestnou činnost bude chtít policie „zamést pod koberec“. Problém tkví tedy spíše v tom, že tento typ trestné činnosti téměř není stíhán, byť k jednání, na něž se vztahuje, v praxi dle výše zmíněného dochází. Z jiného úhlu pohledu výslovné zanesení § 149 TZ by mohlo být motivační jak pro oběti (pro odbourání obav oznámit tuto trestnou činnost), tak pro orgány činné v trestním řízení (pro skutečně účinné vyšetřování předmětné trestné činnosti).

Co se týče množství trestných činů, jimiž byla nebo měla být způsobena smrt, z policejních statistik vyplývá, že za rok 2018–2021 bylo registrováno 105–143 vražd ročně (u násilné kriminality celkem 11 958–13 606 trestných činů). Za rok 2016–2017 bylo registrováno vždy 9 vražd (násilná

³¹⁰ Rakouský model soudního přezkumu rozhodnutí státního zástupce vychází z odlišné koncepce důvodů zastavení trestního stíhání (BELEŠ, Andrej. *Súkrorná trestná žaloba a preskúmanie meritórneho rozhodnutia...*, s. 54). Dle § 195 rakouského trestního řádu může soud na návrh poškozeného naříditi státnímu zástupci pokračovat v řízení. Návrh se podává do 14 dnů od oznámení rozhodnutí, jímž se zastavuje trestní řízení. Pokud poškozený nebyl o zastavení vyrozuměn, tak do 3 měsíců od zastavení řízení. Pokud státní zástupce považuje návrh za důvodný, může v řízení pokračovat. V opačném případě návrh postoupí k rozhodnutí soudu. Soud následně rozhoduje v neveřejném zasedání a proti jeho rozhodnutí již není přípustné odvolání. Vyhoví-li soud návrhu, pokračuje se v řízení. Zajímavé je, že v případě zamítnutí nebo odmítnutí návrhu je stanovena povinnost zaplatit paušální částku ve výši 90 eur jakožto náklady řízení. Je-li více poškozených, jsou povinni částku zaplatit společně a nerozdílně.

³¹¹ ŠČERBA, Filip. *Alternatívy k subsidiární žalobě...*, s. 39.

³¹² Statistické přehledy kriminality Policie České republiky [online]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>.

kriminalita celkem 1 456–1 717 trestných činů). Ani z dat uveřejněných na internetových stránkách Ministerstva spravedlnosti justice.cz³¹³ nelze jednoznačně identifikovat, zda byla trestným činem způsobena smrt, jelikož je uváděn pouze počet spáchaných konkrétních trestných činů bez odpovídající právní kvalifikace, tudíž lze jen obtížně určit možnost reálného naplnění takto navržené právní úpravy. Přesto lze konstatovat, že v této části podoby Návrhu TŘ by k posílení práva poškozených na účinné vyšetřování došlo a tento krok nelze jinak než kvitovat. V předmětných případech totiž ani nemůže být četnost jejich páchaní kritériem pro hodnocení toho, zda je jejich zakotvení správné či nikoliv.

Jelikož stávající Návrh TŘ nadále obsahuje variantu soudního přezkumu, kterého by poškození mohli dosáhnout pouze ve vztahu k rozhodnutím státního zástupce o fakultativním odložení věci nebo zastavení trestního stíhání, pro posílení práva poškozených na účinné vyšetřování navrhuji variantu, kdy by byl ponechán přezkum u fakultativních případů zastavení stíhání či odložení věci, ale v kontextu s násilnou kriminalitou, resp. **u trestných činů, jimiž bylo zasaženo do tělesné integrity fyzických osob**, by se soudní přezkum vztahoval i na **obligatorní** případy. Jak je uvedeno výše, u násilné kriminality se sice jedná o nezanedbatelná čísla, ovšem zde by jako „třídící síto“ mohl působit zmiňovaný tzv. třístupňový přezkum. Ústavní soud totiž ve svém nálezu ze dne 3. 9. 2019, sp. zn. III. ÚS 2012/18 v bodě 42 také připustil možnost přiznat toto právo i u zásahů do fyzické integrity jedince mírnější intenzity. V souvislosti se soudním přezkumem by tedy bylo záhodno přiznat právo na účinné vyšetřování v případech zásahů do tělesné integrity fyzických osob, ať už u nedbalostních či úmyslných trestných činů, stejně jako je nyní stanoveno pro případy, kdy byla trestným činem způsobena smrt. Zahlcení soudů by mohl předejít tzv. třístupňový systém přezkumu. Intenzitu zásahu do fyzické integrity jednotlivce by příslušný orgán posuzoval v souladu s konstantní judikaturou Ústavního soudu, tedy jestliže by se nejednalo o zásah vyšší intenzity, posuzovány by byly rovněž další významné faktory (domácí násilí, rasová či jiná nenávistná motivace, nízký věk oběti apod.).

Soudní přezkum SZ kontra subsidiární žalobě

Soudní přezkum byl v dřívější verzi Návrhu TŘ uveden jako alternativa k subsidiární žalobě.³¹⁴ V současné verzi s touto alternativou již není počítáno, neboť aktuálně navrhované řešení – soudní přezkum prováděný soudcem pro přípravné řízení je pro poškozeného

³¹³ Přehledy statistických listů [online]. Dostupné z: <https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>.

³¹⁴ Doplnující poznámka ke znění § x28 Návrhu TŘ (znění ve stavu k 20. 7. 2021 dříve zveřejněné na internetových stránkách Ministerstva spravedlnosti).

výhodnější.³¹⁵ Pokud bych měla shrnout svůj postoj k institutu subsidiární žaloby, nepatřím mezi její podpůrce a dle mého názoru by neměla být součástí právního řádu. Třebaže má být prostředkem kontroly postupu státního zástupce, v tomto případě by měl poškozený nastoupit na místo státního zástupce tam, kde by veřejný žalobce odmítl zahájit trestní stíhání nebo v něm pokračovat. Jak plyne z výše uvedené podkapitoly o subsidiární žalobě, procesní postup po podání subsidiární žaloby by byl obdobný, jako kdyby byla podána obžaloba státním zástupcem (opatřování podkladů poškozeným, „předběžné projednání“ subsidiární žaloby soudem apod.). Pokud by soud uložil poškozenému doplnění věci, poškozený by prostřednictvím státního zástupce mohl požádat policejní orgán o provedení úkonů. Tedy nejen, že by došlo k narušení zásady obžalovací a oslabení postavení státního zástupce, státní zástupce by snad ještě byl v postavení pomocníka poškozeného. Z toho důvodu je pro mě neporovnatelný institut subsidiární žaloby a soudního přezkumu některých rozhodnutí státního zástupce, jelikož **v souvislosti se soudním přezkumem nebude postavení státního zástupce oslabeno**. Soudce pro přípravné řízení pouze přezkoumá rozhodnutí státního zástupce o odložení věci či skončení stíhání a zruší-li takové rozhodnutí, v případě zastavení trestního stíhání bude v řízení pokračovat státní zástupce, který rozhodoval v prvním stupni. V případě zrušení usnesení o odložení věci policejní orgán rozhodne o zahájení trestního stíhání, nevyřídí-li věc jinak (§ x28 odst. 3 Návrh TŘ). Z povahy věci tak nepovažuji subsidiární žalobu za prostředek kontroly, ale za prostředek nahrazující možnost trestního stíhání tam, kde dle veřejného žalobce nemá být vedeno, resp. **prostředek umožňující nahradit činnost státního zástupce** a narušovat tak jeho postavení.

Takový zásah soudu do přípravného řízení, kdy soudce pro přípravné řízení zruší usnesení státního zástupce o zastavení trestního stíhání s tím, že následně bude v řízení pokračovat ten státní zástupce, který ve věci rozhodoval v prvním stupni (§ x28 odst. 3 Návrhu TŘ), může být považován de facto za pokyn podat obžalobu. To znamená iniciaci soudního řízení, což soudu nepřísluší s odkazem na zásadu obžalovací. Ve srovnání se subsidiární žalobou a situací, kdy poškozený v podstatě nahradí státního zástupce, takovýto zásah do jedné ze základních zásad trestního procesu nespátrují. Z § x28 tedy nevyplývá žádný pokyn podat obžalobu.³¹⁶ Státní zástupce by pokračoval v řízení s tím, že by bylo řízení doplněno či provedeny další úkony a pokud by i tak dospěl k závěru, že stíhání nemá být vedeno, skončil by jej, což by mohlo být potvrzením správnosti jeho předchozího postupu.

³¹⁵ Důvodová zpráva k novému trestnímu řádu – komentář k § x28 Návrhu TŘ, s. 147. Dostupné z: <https://www.prf.cuni.cz/katedra-trestniho-prava/dokumenty>.

³¹⁶ Ostatně toto je uvedeno i v Důvodové zprávě k Návrhu TŘ, str. 147: „Soudce přitom není oprávněn státnímu zástupci nařídít, aby podal obžalobu, neboť to je jeho výlučné oprávnění, může nicméně požadovat, aby bylo pokračováno ve vyšetřování a byly provedeny některé další vyšetřovací úkony.“

4.5 Shrnutí

Právo na účinné vyšetřování je v judikatuře Ústavního soudu i ESLP relativně hojně skloňováno. Z nastíněné judikatury ESLP je patrné, že mu ESLP věnuje značnou pozornost i význam. **Právo na účinné vyšetřování** není upraveno v žádném předpise a je odvozováno z esenciálních práv zaručených Úmluvou. Dovolávat se jej poškozený může i před zahájením trestního stíhání. Postoj Ústavního soudu k právu na účinné vyšetřování se léta vyvíjel a aktuálně je přiznáváno toliko při zásazích do práva na život, zákazu mučení a zákazu otroctví a nucených prací, což je užší rozsah oproti předchozí judikatuře Ústavního soudu.

Jedním z mechanismů, jehož prostřednictvím má být posíleno právo na účinné vyšetřování, je **soukromá žaloba**. Poškozený se v případě některých trestných činů může rovnou obrátit s žalobou na soud, aniž by bylo třeba součinnosti státního zástupce, a žalobu může před soudem i samostatně zastupovat. Zakotvení soukromé žaloby do trestního řádu však bylo často kritizováno, například z důvodu pravděpodobného podávání kverulantských žalob, nedostatku odbornosti soukromých žalobců, vysoké míry odpovědnosti a nákladů pro poškozeného, kolize s trestněprávními zásadami atd. Upuštění od jejího zanesení do právní úpravy lze hodnotit kladně, jelikož z argumentů předložených v této podkapitole vyplývá, že negativa rozhodně převažují nad eventuálním přínosem.

Zavedení **subsidiární žaloby** bylo též zvažováno během rekonstrukčních prací. Měla sloužit jako prostředek kontroly postupu státního zástupce. Poškozený by měl obdobné postavení jako státní zástupce s tím, že by nastoupil na jeho místo v případě, kdy by státní zástupce rozhodl o ukončení trestního stíhání. Subsidiární žaloba nevyvolává tak bouřlivé reakce ve srovnání se soukromou žalobou. Je ovšem také spojená s řadou negativ a složitějším provedením do praxe. Především narušuje postavení státního zástupce v přípravném řízení.

Účinný trestní řád upravuje jako primární kontrolní mechanismus proti rozhodnutím v přípravném řízení stížnost. Dále obsahuje mimořádné kasační oprávnění nejvyššího státního zástupce rušit nezákonná usnesení nižších státních zástupců o zastavení trestního stíhání. Poškozený může ke kontrole využít i další instituty, jež jsou ale mimoprocesní - dohled a dohled nad dohledem. Fakultativně může nejvyšší státní zástupce využít i kontrolu skončené věci. Uvedený výčet kontrolních mechanismů neshledávám jako dostačující, jelikož trestní řád upravuje pouze stížnost a mimořádné oprávnění nejvyššího státního zástupce. Z Doporučení Rady Evropy (2000) 19 a judikatury ESLP i Ústavního soudu plyne potřeba i soudního přezkumu. Státní zastupitelství je dle části odborného diskurzu orgánem směřujícím rysy moci výkonné a soudní. Z toho důvodu se domnívám, že zásah soudce v případě nezákonného rozhodnutí státního zástupce není nepatřičný.

Dostupné znění **Návrhu TR**, resp. právní úprava soudního přezkumu pouze částečně reflektuje skutečné požadavky na posílení práva poškozených na účinné vyšetřování. Na jednu stranu zrcadlí nejnovější postoj Ústavního soudu a ESLP k rozsahu práva na účinné vyšetřování, ovšem tento postoj neshledávám jako správný. Sice připouští soudní přezkum i u obligatorních případů zastavení stíhání či odložení věci, avšak pouze u trestných činů, jimiž byla nebo měla být způsobena smrt – může se jednat o přečin, zločin i zvláště závažný zločin (stejně jako o nedbalostní delikt, pokud jím byla způsobena smrt), a u trestného činu mučení a jiné nelidské a kruté zacházení³¹⁷. Dále byl ponechán soudní přezkum výhradně u fakultativních případů odložení věci nebo zastavení trestního stíhání.

Při zachování **tzv. tříступňového přezkumu**³¹⁸ bude právo poškozených **více posíleno**, bude-li se soudní přezkum vztahovat i na případy, kdy bylo trestným činem zasaženo do tělesné integrity jednotlivců, a to u obligatorních i fakultativních případů odložení věci či zastavení stíhání. Mimořádné kasační oprávnění dle § x27 Návrhu TR se má oproti stávající podobě vztahovat i na situace, kdy bude věc odložena, právě v návaznosti na soudní přezkum, respektive na navazující soudní přezkum. Jinak je tříступňový přezkum problematický a soudní přezkum pro poškozeného **obtížně dosažitelný**.

Při porovnání subsidiární žaloby a soudního přezkumu lze konstatovat, že **soudní přezkum neohrožuje postavení státního zástupce**, neboť poškozený nenastupuje na jeho místo. Soudní přezkum skutečně působí jen jako „pojistka“. V případě zrušení rozhodnutí státního zástupce bude věc vrácena do přípravného řízení k dalšímu postupu tomu stejnému státnímu zástupci, který vydal napadené rozhodnutí. Důležitým poznatkem je rovněž skutečnost, že zavedení soudního přezkumu by bylo **ve srovnání s oběma žalobami** nejjednodušší, nejrychlejší a nejméně nákladné. Tuto kapitolu lze uzavřít s tím, že není třeba zpochybňovat vhodnost soudního přezkumu prováděného soudcem pro přípravné řízení. Je pouze nezbytné nastavit právní úpravu tak, aby více vyhovovala požadavkům na posilování práva poškozených na účinné vyšetřování.

³¹⁷ Z judikatury ESLP (a to i poměrně nedávné) jsou často zřetelné případy týkající se nevhodného chování ze strany policejních orgánů v průběhu policejní detence. Proto lze výslovně uvedení mučení a jiného nelidského a krutého zacházení jediné kvitovat.

³¹⁸ Postup poškozeného bude následující: podání stížnosti proti usnesení (např. o zastavení trestního stíhání), poté žádost nejvyššímu státnímu zástupci o zrušení usnesení a až posléze v případě neúspěchu se může poškozený obrátit s žádostí na soud.

5 Možnost rozšíření pravomoci soudce pro přípravné řízení na vydávání trestních příkazů

V této části práce předkládám analytické zamyšlení nad možným rozšířením pravomoci soudce pro přípravné řízení na vydávání trestních příkazů. Inspirací k tomuto zamyšlení je mi slovenská právní úprava, která již zná institut soudce pro přípravné řízení, součástí jehož pravomoci je právě vydávání trestních příkazů. Mým záměrem je nastínění této podnětné slovenské právní úpravy a její zhodnocení jakožto případného inspiračního zdroje pro českou právní úpravu de lege ferenda. Zároveň budou nastíněny aktuální problémy českého zkráceného přípravného řízení v souvislosti s potenciálním rozšířením pravomoci soudce pro přípravné řízení na vydávání trestních příkazů.

5.1 Soudce pro přípravné řízení a zkrácené přípravné řízení na Slovensku

Soudce pro přípravné řízení (*sudca pre prípravne konanie*) byl jako nový institut trestního práva procesního zaveden do slovenského právního řádu zákonem č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok, s účinností od 1. 1. 2006. Trestný poriadok (dále také „TP“) vymezuje v § 10 odst. 3 soudce pro přípravné řízení jako soudce soudu prvního stupně, který je rozvrhem práce soudu pověřený rozhodovat o zásazích do základních práv a svobod před začátkem trestního stíhání a v přípravném řízení, o stížnostech proti rozhodnutím prokurátora, stanoví-li tak zákon, a v jiných případech stanovených TP.³¹⁹ Soudce pro přípravné řízení je **soudce trestního i netrestního úseku** soudu a rozhoduje tedy o závažnějších rozhodnutích, která nepřísluší policejnímu orgánu a prokurátorovi.³²⁰ Naopak zase není oprávněn zasahovat do pravomoci jiných orgánů činných v trestním řízení a nepůsobí ani jako jejich „pomocník“. Nemůže například zjišťovat, zda byl skutek uvedený v usnesení o zahájení trestního stíhání správně kvalifikován, resp. zda tento skutek nenaplnuje znaky jiného trestného činu. Jestliže tedy soudce pro přípravné řízení při rozhodování o vazbě odmítne původní či změněnou právní kvalifikaci skutku, musí obviněného propustit na svobodu, aniž by se dále zabýval formálními důvody vazby.³²¹

Trestný poriadok stručně vymezuje pojem soudce pro přípravné řízení, nicméně podrobnější definování tohoto pojmu ve slovenském právním řádu absentuje. V praxi se totiž vyskytuje vedle pojmu soudce pro přípravné řízení i pojem soudce s nařízenou pracovní

³¹⁹ Obdobně stanoví i § 2 odst. 3 TP: „*Ak tento zákon neustanovuje inak, pred začatím trestného stíhania alebo v prípravnom konaní o zásahoch do základných práv a slobôd podľa tohto zákona rozhoduje sudca pre prípravné konanie; sudca pre prípravné konanie rozhoduje aj v iných prípadoch ustanovených týmto zákonom.*“

³²⁰ PETRIČKO, Daniel. Sudca v prípravnom konaní. In Záhora, Jozef (ed.). *Přípravné konanie – možnosti a perspektívy*. Praha: Leges, 2016, s. 216.

³²¹ Usnesení Najvyššieho súdu Slovenskej republiky ze dne 30. listopadu 2011, sp. zn. 3 Tdo 48/2011.

pohotovostí, který teorie nezná. Soudce s nařízenou pracovní pohotovostí je soudce, jenž má nařízenou tzv. pracovní pohotovost na předem stanovené časové období. Příslušné soudy vedou seznam soudců s nařízenou pracovní pohotovostí, jež se vykonává v týdenních intervalech (např. od pátku do pátku). Rozdíl mezi soudcem pro přípravné řízení a soudcem s nařízenou pracovní pohotovostí je ten, že soudce s nařízenou pracovní pohotovostí vykonává soudce pro přípravné řízení tehdy, kdy reálně vykonává pracovní pohotovost. Kdežto soudcem pro přípravné řízení je každý soudce určený rozvrhem práce vykonávat agendu přípravného řízení ve standardní pracovní době.³²²

Příslušnost soudce pro přípravné řízení pro úkony před začátkem trestního stíhání a v přípravném řízení je dle § 24 TP určena příslušností soudu, který by byl příslušný k řízení o obžalobě. Nemusí se jednat pouze o soudce okresního soudu, ale i soudce Špecializovaného trestného súdu (v postavení krajského soudu), který vykonává úkony přípravného řízení, jež nejsou v kompetenci okresních soudů.³²³

5.1.1 Superrychlé řízení

Superrychlé řízení (*superrychle konanie*) je zvláštní a samostatný institut trestního práva procesního a do slovenského právního řádu byl taktéž zaveden rekodifikovaným trestným poriadkom účinným od 1. 1. 2006.³²⁴ V trestnom poriadku bychom však nenalezli výslovně zmíněné pojmenování tohoto procesního postupu. V literatuře tento institut bývá nazýván též jako „zjednodušené trestné konanie“, „osobitné skrátené vyšetrovanie“, „skrátené vyšetrovanie“ nebo také „zrýchlené trestné konanie“.³²⁵

Superrychlé řízení je poslední zákonem jmenovaný „jiný“ případ rozhodování soudce pro přípravné řízení dle § 10 odst. 3 písm. c) TP, tedy rozhodování podle § 348 odst. 1 TP. V superrychlém řízení dle § 204 odst. 1 TP prokurátor odevzdá soudu do 48 hodin od zadržení spolu s podáním obžaloby obviněného, jenž byl přistižen při spáchání přečinu se zákonem stanovenou horní hranicí trestní sazby do pěti let či bezprostředně po něm.³²⁶ Podstatou superrychlého řízení je urychlené vyřízení věci. Nelze-li tohoto účelu dosáhnout ve lhůtách dle § 87 odst. 2 TP, pravomoc k projednávání a rozhodování přechází na samosoudce určeného rozvrhem práce.³²⁷

³²² PETRIČKO, Daniel. *Sudca v prípravnom konaní...*, s. 218.

³²³ PETRIČKO, Daniel. *Sudca v prípravnom konaní...*, s. 216.

³²⁴ HVOZDA, Michal. Aplikáčné problémy v superrychlom konaní. In: FENYK, Jaroslav, PÚRY, František. *Trestněprávní a procesní alternativy v trestním právu individuálním a kolektivním*. Brno: Masarykova Univerzita, 2013, s. 1455.

³²⁵ HVOZDA, Michal. *Aplikáčné problémy v superrychlom...*, s. 1456.

³²⁶ ŠTIFT, Peter. Ingerencie sudcu pre prípravné konanie. In: Záhora, Jozef (ed.). *Prípravné konanie – možnosti a perspektívy*. Praha: Leges, 2016, s. 212.

³²⁷ Usnesení Krajského soudu v Žilíně ze dne 30. října 2012, sp. zn. 1 To/88/2012.

Soudce pro přípravné řízení má v superrychlém řízení **pravomoc vydat trestní příkaz** („*trestný rozkaz*“) postupem podle § 348 TP. Zákonodárcem tak byla dána možnost soudci působícímu v přípravném řízení rozhodnout o vině obviněného.³²⁸ Dle slovenské právní úpravy platí, že soudce pro přípravné řízení nemá povinnost vydat trestní příkaz, jestliže jsou k jeho vydání splněny podmínky, což lze dovodit ze znění § 348 odst. 1 písm. a) TP.³²⁹ Přednostně by měl určit termín hlavního líčení. Zpravidla nejpozději do 15 pracovních dnů od podání obžaloby, jestliže tedy věc nevyřídí trestním příkazem nebo neučiní jiné rozhodnutí dle § 241 odst. 1 písm. a) – g) TP.³³⁰ Vydá-li ve věci soudce pro přípravné řízení trestní příkaz, který je pak na základě podaného odporu zrušen, není oprávněn rozhodovat v následně se konajícím hlavním líčení.³³¹

Z mého pohledu významnou skutečností je, že v tomto případě již nelze hovořit o jeho působnosti v přípravném řízení, jelikož soudce pro přípravné řízení rozhoduje o obžalobě prokurátora podané na základě § 204 odst. 1 TP. Jedná se o řízení před soudem a věcně správně by mělo jít o rozhodování před samosoudcem.³³² Zákon také stanovuje v § 348 odst. 2 TP, že soudce pro přípravné řízení má v řízení dle § 348 odst. 1 TP **stejně postavení jako samosoudce**. Soudce pro přípravné řízení vystupuje jako subjekt soudního řízení³³³ a realizuje řízení před soudem, byť stále požívá označení soudce pro přípravné řízení.³³⁴

Mimo vydání trestního příkazu je po podání obžaloby podle § 204 odst. 1 TP soudce pro přípravné řízení dále oprávněn dle § 348 TP určit termín hlavního líčení, rozhodnout ve smyslu § 241 odst. 1 TP o postoupení věci příslušnému soudu, postoupení věci jinému orgánu, zastavit trestní stíhání, trestní stíhání přerušit, obžalobu odmítnout a vrátit věc prokurátorovi, trestní stíhání podmíněně zastavit, a dále bezodkladně vykonat a do 48 hodin skončit hlavní líčení, rozhodnout o návrhu na vzetí do vazby a ustanovit obžalovanému obhájce.³³⁵

5.1.2 Aplikační problémy superrychlého řízení

Nastínění hlavních aplikačních problémů spojených se superrychlým řízením je žádoucí za účelem zhodnocení slovenské právní úpravy jakožto možného inspiračního zdroje a pro účel srovnání české a slovenské úpravy zkráceného přípravného řízení.

³²⁸ PETRIČKO, Daniel. *Sudca v prípravnom konaní...*, s. 216.

³²⁹ HVOZDA, Michal. *Aplikačné problémy v superrychlom...*, s. 1460.

³³⁰ KLÁTIK, Jaroslav, Skrátené vyšetrovanie v slovenskom trestnom konaní. In: KANDALEC, Pavel (ed.). *Dny veřejného práva: sborník příspěvků z mezinárodní konference*. Brno: Masarykova Univerzita, Právnická fakulta, 2007, s. 693.

³³¹ Usnesení Krajského soudu v Žilině ze dne 30. května 2012, sp. zn. 2 Tos/54/2012.

³³² ŠTIFT, Peter. *Ingerencie sudcu pre...*, s. 212.

³³³ MARKOVÁ, Veronika. Zásada sudcu pre prípravne konanie a niektoré vybrané aplikačné problémy. In: HRUŠÁKOVÁ, Milana, PROVAZNÍK, Jan, VALDHANS, Jiří (ed.). *Dny práva 2017, část IX., Zásady trestního práva hmotného i procesního a jejich uplatňování v praxi*. Brno: Masarykova Univerzita, 2018, s. 214.

³³⁴ MARKOVÁ, Veronika. *Zásada sudcu pre prípravne konanie...*, s. 215.

³³⁵ Usnesení Krajského soudu v Žilině ze dne 30. října 2012, sp. zn. 1 To/88/2012.

Problémy spojené se superrychlým řízením vyplývají zejména z velmi krátké lhůty 48 hodin plynoucí od zadržení podezřelé osoby. V rámci této lhůty je třeba vznést obvinění proti zadržené osobě, vyslechnout ji, zajistit důkazy, předložit spisový materiál prokurátorovi, jenž musí prostudovat spisový materiál a podat obžalobu soudci pro přípravné řízení.³³⁶

Superrychlé řízení nelze uskutečnit logicky v těch případech, kdy vyvstane potřeba vykonat větší množství úkonů s rozsáhlejším dokazováním. Dále pak v situaci, kdy obviněný využije své právo na obhajobu, které nebude možné realizovat ve lhůtě 48 hodin od zadržení. Jako příklad mohu uvést situace, kdy bude obviněný trvat na odložení svého výsledku, resp. bude-li žádat o provedení svého výsledku za účasti obhájce.

Problematické je také uplatnění práva poškozeného na náhradu škody způsobené trestným činem. Poškozený musí svůj nárok uplatnit rovněž ve lhůtě 48 hodin, resp. dle § 46 odst. 3 TP nejpozději do skončení vyšetřování či zkráceného vyšetřování. V krátké lhůtě se ovšem nemusí dozvědět o spáchání trestného činu, jímž byla způsobena škoda, a v jaké výši škoda byla.³³⁷

Notorieta ve spojitosti s rozhodováním soudců v přípravném řízení je kvalita rozhodování, jelikož výkon funkce soudce pro přípravné řízení často vykonávají i soudci nezařazení k výkonu soudnictví na trestním úseku.³³⁸

V souvislosti s odlišováním pojmů soudce pro přípravné řízení a soudce s nařízenou pracovní pohotovostí a obecně s podstatou fungování a působení soudce v přípravném řízení se v odborném diskurzu na Slovensku objevuje otázka, zda lze hovořit o **dodržování práva na zákonného soudce**. Především s ohledem na skutečnost, že vydá-li soudce pro přípravné řízení trestní příkaz, rozhoduje tak o vině obviněného a nelze již hovořit o agendě přípravného řízení.

Jako příklad k této úvaze může sloužit rozhodování v přípravném řízení o návrhu obviněného na propuštění z vazby dle § 79 odst. 3 TP. Pokud prokurátor v přípravném řízení nevyhoví žádosti obviněného, předloží ji neprodleně se svým stanoviskem a s návrhem na rozhodnutí soudci pro přípravné řízení, o čemž uvědomí obviněného a jeho obhájce. V čase rozhodování o návrhu obviněného na propuštění z vazby však může být soudcem pro přípravné řízení už jiná osoba než ta, jež rozhodovala o vzetí obviněného do vazby. Trestný poriadok neřeší, která osoba by to správně měla být, tedy zda by to měl být tentýž soudce pro přípravné řízení či ten, který právě vykonává pracovní pohotovost. Mohlo by se jednat o zásadní věc při posuzování zákonnosti rozhodování o této žádosti obviněného.³³⁹

³³⁶ HVOZDA, Michal. *Aplikačné problémy v superrychlom...*, s. 1459.

³³⁷ Tamtéž, s. 1459-1460.

³³⁸ PETRIČKO, Daniel. *Súdca v prípravnom konaní...*, s. 220.

³³⁹ Tamtéž, s. 218-219.

Neexistence jednoznačné zákonné úpravy stanovující to, zda by měl rozhodovat tentýž soudce pro přípravné řízení či nikoliv, má následek takový, že soudy se k tomuto staví s vlastní iniciativou a samy si v rozvrhu práce stanovují, jak se tyto situace budou řešit. Některé soudy mají rozvrh práce koncipovaný tak, že vždy rozhoduje soudce pro přípravné řízení, který má v ten den nařízenou pracovní pohotovost. Nastává tak právě taková situace, kdy o vzetí do vazby rozhodne jeden soudce pro přípravné řízení a o propuštění z vazby už jiný soudce pro přípravné řízení. Další soudy mají rozvrhem práce přímo stanoveno, že rozhodl-li soudce pro přípravné řízení o vzetí obviněného do vazby, pak o všech dalších podáních týkajících se propuštění či prodloužení vazby rozhoduje vždy ten stejný soudce. Lze tak hovořit o určitém druhu zákonného soudce pro přípravné řízení. Problematické tedy je, že soudce provedením úkonu založí svou příslušnost na rozhodování v dané věci, avšak v čase dalšího rozhodování už reálně není soudcem pro přípravné řízení, jelikož jím je někdo jiný.³⁴⁰

Dalším příkladem pro úvahu o dodržování práva na zákonného soudce, tentokrát ve spojení s postupem dle § 348 TP, je situace, kdy je proti trestnímu příkazu podán odpor obžalovaným. Podaným odporem se trestní příkaz ruší, končí zde působnost soudce pro přípravné řízení a věc dále posuzuje samosoudce. Následně vyvstává otázka, zda bude ve věci činný ten stejný soudce pro přípravné řízení v procesním postavení samosoudce nebo bude věc pomocí pravidel náhodného rozdělování věcí do senátů přidělena jinému soudci, který je samosoudcem od počátku.³⁴¹ Pokud ale věc, byť dle předem stanovených pravidel výběru, napadne jinému soudci, nebude i tak porušeno právo na zákonného soudce?³⁴² Trestný poriadok tuto situaci neřeší. Lze však opět nalézt „soudní iniciativu“ řešení této situace například v rozvrhu práce Okresního soudu Žilina, kde je uvedeno, že ve věcech, ve kterých při postupu dle § 348 TP napadla obžaloba, je až do konce trestního řízení činný ten soudce, jemuž věc napadla jako soudci pro přípravné řízení.³⁴³ Nejedná se ovšem o postup vlastní všem soudům. Soudy ve svých rozvrzích práce tuto problematiku upravují individuálně a někdy i nejasně. Je tak možné konstatovat, že aplikační praxe nemá k této oblasti jednotný názor a bylo by vhodné, aby byla upravena trestným poriadkom jednotně.³⁴⁴

³⁴⁰ PETRIČKO, Daniel. *Súdca v prípravnom konaní...*, s. 219.

³⁴¹ MARKOVÁ, Veronika. *Zásada sudcu pre prípravné konanie...*, s. 222.

³⁴² MARKOVÁ, Veronika. *Zásada sudcu pre prípravné konanie...*, s. 223.

³⁴³ Rozvrh práce Okresního soudu v Žilině na rok 2022 [online], s. 14. Dostupné z: https://obcan.justice.sk/infosud/-/infosud/reg-detail/sud/sud_131.

³⁴⁴ MARKOVÁ, Veronika. *Zásada sudcu pre prípravné konanie...*, s. 224.

5.2 České superrychlé řízení a jeho aplikační praxe

V souvislosti s českou právní úpravou Fryšták rovněž hovoří o **tzv. superrychlém zkráceném přípravném řízení** (viz slovenská právní úprava), a to v případech zadržení podezřelého při činu nebo bezprostředně poté, kdy je tato zadržená podezřelá osoba předána státnímu zástupci (§ 179a odst. 1 písm. a), § 179e a § 314b odst. 2 TŘ). Jako druhý typ zkráceného přípravného řízení pak označuje situaci dle § 179a odst. 1 písm. b) TŘ, která je v praxi převládající, nikoliv však obligatorní.³⁴⁵ Podle aktuální české trestněprocesní úpravy je bez projednání věci v hlavním líčení oprávněn vydat trestní příkaz **samosoudce**, jestliže je skutkový stav spolehlivě prokázán opatřenými důkazy (314e odst. 1 TŘ).

Z výzkumu týkajícího se zkráceného řízení, jenž byl zpracován po deseti letech od zanesení tohoto institutu do právního řádu, vyplynulo, že zkrácené řízení si mezi orgány činnými v trestním řízení získalo mimořádnou oblibu. Statistická data také potvrdila, že od roku 2002 podíl věcí projednávaných ve zkráceném řízení neustále narůstal. V roce 2012 už se jednalo o podíl 60 % všech trestních věcí.³⁴⁶ I v pozdějších letech se ukazoval neustálý růst počtu případů, jež jsou projednávány ve zkráceném řízení. Uvedené může souviset i s novelou trestního řádu provedenou zákonem č. 459/2011 Sb., účinnou od 1. 1. 2012, která výrazně rozšířila možnosti konat zkrácené přípravné řízení. Rovněž lze zaznamenat kladné přijetí této formy řízení mezi policisty, státními zástupci a soudy.³⁴⁷

Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2020 z 15. června 2021 uvádí, že zkrácené přípravné řízení je stále dominantní formou přípravného řízení, ačkoliv nedosahuje úrovně četnosti z minulých let.³⁴⁸ Zásadní vliv měla pandemie COVID-19,³⁴⁹ v jejímž důsledku byla méně závažná trestná činnost právně posouzena přísněji, např. krádež podle § 205 odst. 2, 4 písm. b) TZ.³⁵⁰ Obecně došlo v roce 2020 ve srovnání s rokem 2019 k poklesu počtu stíhaných osob, což je patrné i z policejních statistik.³⁵¹ V konkrétních číslech pak bylo pro srovnání v roce 2019 podáno 37 614

³⁴⁵ FRYŠTÁK, Marek. Smysl a význam zkráceného přípravného řízení z hlediska jeho rychlosti. *Trestněprávní revue*, 2012, č. 10, s. 235.

³⁴⁶ ŠTEFUNKOVÁ, Michaela, ZEMAN, Pavel. Zkrácené řízení – statistiky a realita. *Trestněprávní revue*, 2014, č. 7-8, s. 186.

³⁴⁷ DUŠEK, Libor, MONTAG, Josef. Dopady zkráceného přípravného řízení na délku a výsledky trestního řízení. *Trestněprávní revue*, 2017, č. 3, s. 59.

³⁴⁸ Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2020 z 15. června 2021 [online]. veřejnazaloba.cz, 15. června 2021 [cit. 15. května 2023]. Dostupné z: https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2021/06/Zpr%C3%A1va_o_%C4%8Dinnosti_SZ_za_rok_2020_textov%C3%A1_%C4%8D%C3%A1st.pdf, s. 7.

³⁴⁹ Jednak tím, že byla částečně omezena činnost policejních orgánů (nemoc, karanténa, plnění úkolů pořádkové služby atd.), jednak také tím, že kvůli mimořádným opatřením byl omezen společenský život, provoz obchodů, služeb apod. (*Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2020...*, s. 24).

³⁵⁰ *Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2020...*, s. 11.

³⁵¹ *Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2020...*, s. 22.

návrhů na potrestání, přičemž v roce 2020 to bylo 30 911 návrhů na potrestání.³⁵² Je také třeba uvést skutečnost, že využití zkráceného přípravného řízení v posledních letech obecně vykazuje klesající trend, který trvá přibližně od roku 2014.³⁵³

Dle nejaktuálnějších dat v roce 2022 již neměla takový vliv pandemie COVID-19. Podstatným zjištěním je projev opačné tendence oproti předcházejícím rokům, neboť byl evidován **nárůst** kriminality a vzestup počtu trestně stíhaných osob.³⁵⁴ Převažující formou přípravného řízení nadále zůstává zkrácené přípravné řízení, přičemž ve srovnání s rokem 2021 bylo využito u vyššího počtu osob – 55,41 % (2020 to bylo necelých cca 48 % a 2021 necelých 49 %)³⁵⁵ a konkrétně bylo podáno 35 741 návrhů na potrestání (doposud nejvyšší počet podaných návrhů na potrestání byl zaznamenán za rok 2013 – 63 759).³⁵⁶ Podíl zkráceného přípravného řízení tak oproti roku 2020 a 2021 výrazně posílil.³⁵⁷ Četnost zkrácených přípravných řízení (potažmo návrhů na potrestání) je nutné zohlednit při případné úvaze o rozšíření pravomoci soudce pro přípravné řízení na vydávání trestních příkazů, jelikož to má přímý vliv na **potenciální vytížení soudce pro přípravné řízení**. Z předložených dat není patrné, jaký podíl zaujímá tzv. superrychlé řízení se zadrženým podezřelým. Bylo by však možné dovodit, že obecný nárůst počtu zkrácených přípravných řízení v sobě zahrnuje i nárůst počtu tzv. superrychlých řízení. Z praxe mohu pro teoretickou představu vytížení soudce uvést, že na obvodním soudě v Praze, kde působím jako asistentka soudce, jsou stanovené služby i na zkrácená řízení se zadrženým podezřelým (= tzv. superrychlé řízení). Služba trvá jeden týden stejně jako služba po pracovní době v souvislosti s úkony přípravného řízení (stává se, že se obě služby i překrývají). Znamená to, že všechny návrhy na potrestání podané ohledně zadrženého podezřelého v daný týden napadají do senátu soudce, jenž má předmětnou službu. Četnost podaných návrhů na potrestání je velmi proměnlivá a dochází k situacím, kdy soudce obdrží pár návrhů za týden, ale dochází též k situacím, kdy četnost podaných návrhů soudci značně komplikuje týdenní rozvrh.

³⁵² Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2020..., s. 8.

³⁵³ Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2020..., s. 23.

³⁵⁴ Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2022 z 22. června 2023 [online]. veřejnazaloba.cz, 22. června 2023 [cit. 20. srpna 2023]. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/nzs/cinnost-nejvyssiho-statniho-zastupitelstvi/zpravy-o-cinnosti/zprava-o-cinnosti-za-rok-2022/>, s. 6.

³⁵⁵ Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2022..., s. 8.

³⁵⁶ Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2022..., s. 7.

³⁵⁷ Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2022..., s. 11.

5.3 Úvahy de lege ferenda v souvislosti se slovenskou právní úpravou

5.3.1 Podoba soudce pro přípravné řízení

Návrh TŘ mezi výkladovými ustanoveními v § 10 odst. 7 nyní uvádí, že „*Soudcem pro přípravné řízení se rozumí soudce okresního soudu, který je rozvrhem práce soudu pověřen v přípravném řízení v případech stanovených trestněprocesním zákonem rozhodovat o závažných zásazích do základních práv a svobod, rozhodovat o stížnosti proti rozhodnutí státního zástupce nebo policejního orgánu nebo činit jiné úkony.*“ Výše uvedená slovenská právní úprava rozdílně stanoví, že se jedná o soudce soudu prvního stupně (byť shodně pověřeného rozvrhem práce). Návrh TŘ výslovně stanovuje, že se jedná o soudce okresního soudu.

Tak jak je tomu na Slovensku, ani Návrh TŘ explicitně nestanovuje konkrétní podobu soudce pro přípravné řízení. Určení podoby soudce je jednou z nejtěžejnějších otázek, která by měla být v rámci rekodifikace jasně určena, ideálně přímo zanesena do zákona. S odkazem na slovenskou právní úpravu, kde je dle odborných kruhů jeden z problémů právě ten, že soudce pro přípravné řízení není vždy soudce specializovaný na trestní právo, by měl nový trestní řád obsahovat vedle toho, že se jedná o soudce určeného rozvrhem práce, i to, že se jedná o soudce specializovaného na trestní právo. Předěšlo by se tak nejednotné soudní praxi (viz slovenská úprava) a bylo by možné docílit maximálního přínosu nového institutu. Nemělo by se tedy jednat jen o změnu terminologickou, nýbrž „reálnou“ a zakotvenou v zákoně, aby bylo dosaženo kýženého efektu – skutečně odborného rozhodování. Poznámka k textu Návrhu TŘ uváděla, že „*by soudce provádějící úkony v přípravném řízení měl být na tuto agendu specializován, přičemž zajištění této specializace bude ponecháno na předsedovi soudu.*“³⁵⁸ V důvodové zprávě k Návrhu TŘ je pouze uvedeno, že soudcem pro přípravné řízení „*by měl být ideálně specializovaný soudce na oblast přípravného řízení.*“³⁵⁹ Lze kladně hodnotit shodu v současném diskurzu o tom, že soudce pro přípravné řízení bude soudce „trestář“. Domnívám se, že tato skutečnost by opravdu měla být **stanovena přímo zákonem**. V tomto bychom si od slovenských kolegů mohli vzít poučení a být o krok napřed.

5.3.2 Pravidlo zákonného soudce

Výše byla nastíněna otázka vyskytující se v odborném slovenském diskurzu týkající se dodržování pravidla zákonného soudce pro přípravné řízení, jež by při případných úvahách o rozšíření pravomoci soudce pro přípravné řízení v Česku na vydávání trestních příkazů měla být také zvažena. Úvahy nad dostatečným zajištěním práva na zákonného soudce v případě zavedení

³⁵⁸ ŠČERBA, Filip. *Pravomoc soudce pro přípravné řízení...*, s. 125.

³⁵⁹ Důvodová zpráva k novému trestnímu řádu – komentář k § 10 Návrhu TŘ, s. 9. Dostupné z: <https://www.prf.cuni.cz/katedra-trestniho-prava/dokumenty>.

soudce pro přípravné řízení v Česku jsou rovněž předmětem odborných diskuzí.³⁶⁰ Dodržování tohoto pravidla, resp. práva, může být významné zejména proto, že trestním příkazem je rozhodováno o vině obviněného a nejedná se již o agendu přípravného řízení.

Na ústavní úrovni je právo na zákonného soudce zakotveno v čl. 38 odst. 1 LZPS: „*Nikdo nesmí být odňat svému zákonnému soudci. Příslušnost soudu i soudce stanoví zákon.*“ K zákonnému soudci existuje relativně bohatá a také aktuální judikatura Ústavního soudu, což svědčí o významu tohoto práva. Z judikatury jasně vyplývá, že Ústavní soud klade na dodržení práva na zákonného soudce značný důraz a označuje jej za podstatný prvek dotváření soudcovské nezávislosti. Pro účastníky řízení je zárukou vyloučení libovůle při výběru soudců.³⁶¹ Přesto ale nejde o právo absolutní (neomezitelné).³⁶²

Ze starších nálezů lze uvést například nálezy ze dne 7. 7. 1994 sp. zn. I. ÚS 2/93, ze dne 22. 2. 1996 sp. zn. III. ÚS 232/95 nebo ze dne 17. 12. 1998 sp. zn. III. ÚS 200/98. V těchto rozhodnutích Ústavní soud přistoupil k širšímu výkladu práva na zákonného soudce. Nález ze dne 22. 2. 1996 sp. zn. III. ÚS 232/95 stanoví také nutnost vyloučení ad hoc rozdělování a přerozdělování věcí.

Z novějších judikatury lze zmínit například nález Ústavního soudu ze dne 6. 2. 2018 sp. zn. ÚS 1920/17 v němž bylo vysloveno, že „*rozhodoval-li v trestní věci nezákonný soudce, nebylo stěžovateli zaručeno jeho právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 ve spojení s čl. 38 odst. 1 Listiny, a to i když to nebylo ve stížnosti podle § 147 odst. 1 trestního řádu namítnuto.*“

Jedním z nejaktuálnějších rozhodnutí Ústavního soudu pojednávajícím o zákonném soudci je **nález ze dne 8. 12. 2020, sp. zn. IV.ÚS 3011/20**. Ústavní soud zrušil usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 7. 2020, sp. zn. 4 Tdo 684/2020, jímž bylo odmítnuto dovolání odsouzených domáhajících se porušení práva na zákonného soudce prostřednictvím dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. a) TR. K porušení práva na zákonného soudce mělo dojít tak, že se rozhodování ve věci účastnila soudkyně, která podle rozvrhu práce neměla o věci rozhodovat. Sice byla v době rozhodování součástí daného senátu, ale toho času byla na soudě na stáži a její účast byla v rozporu s pravidly upravenými rozvrhem práce. Nadto se změnu obsazení senátu obžalovaní dozvěděli v den veřejného zasedání, deset minut před jeho začátkem z vývěsky před soudní síní.

³⁶⁰ Např. POCHYLÁ, Veronika. *Přípravné řízení de lege ferenda...*, s. 260.

³⁶¹ Nález Ústavního soudu ze dne 8. prosince 2020, sp. zn. IV.ÚS 3011/20.

³⁶² Do střetu se může dostat s požadavkem na nestranného soudce či požadavkem na řízení bez zbytečných průtahů. V určitých případech je umožněno odnětí věci zákonnému soudci, ale musí pro to existovat odůvodněný, přezkoumatelný a relevantní důvod, který musí obstát v testu proporcionality. Respektovány musí být rovněž požadavky spojené s rozvrhem práce. Důvody pak mohou být objektivní [úmrtí, zánik funkce, pracovní neschopnost] nebo subjektivní [vztah k účastníkům řízení]. Změny formálních náležitostí řízení a rozhodování [změna spisové značky, označení senátu, převedení věci do jiného soudního oddělení atd.] nejsou porušením čl. 38 odst. 1 LZPS (Nález Ústavního soudu ze dne 8. prosince 2020, sp. zn. IV.ÚS 3011/20).

Tento postup odůvodnil předseda soudu tak, že tak rozhodl z důvodu zajištění plynulého chodu věci předmětného senátu po 1. 1. 2020. Jako zásadní zde vyvstala otázka, jestli námitky proti konkrétnímu složení senátu soudu naplňují dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. a) TŘ.

Rozvrh práce je klíčovým institutem zajišťujícím přidělování věcí soudcům dle určených pravidel. Trestní řád o něm hovoří v § 181 odst. 3, jinak nikoliv. Má povahu interního předpisu, provádí však principy stanovené v zákoně č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů (§ 41 a násl.). Závěr o porušení pravidel stanovených v rozvrhu práce jako o porušení práva na zákonného soudce potvrzuje ústavněprávní nauka i trestní komentářová literatura.³⁶³ Stát musí zajistit, aby jeho orgány jednaly ve správném složení. Jestliže soudce není vybrán dle pravidel určených rozvrhem práce, jedná se o interní systémovou chybu na straně soudu.³⁶⁴

Ústavní soud v předmětném nálezu vyslovil, že „*vždy musí jít o konkrétní osoby povolané (a předem určené) k výkonu soudní moci v takovém soudním orgánu, který je podle zákona příslušný o věci rozhodnout.*“ Dále vyjádřil, že k výkladu pojmu zákonný soudce nelze přistupovat pouze formálně. Práva na zákonného soudce se lze dovolávat nad rámec rozvrhu práce či znění zákona, a tím připustil extenzivní výklad, který zde odmítal Nejvyšší soud. Také možnost neomezeně a nekontrolovaně vybrat tři rozhodující soudce ze čtyř možností je dle Ústavního soudu stále libovůlí.³⁶⁵ Pochybením není až prokazatelně nekalý výběr rozhodujícího soudce, ale již samotná aplikace pravidel, která takový výběr umožňují. Předseda senátu rozhodně není oprávněn měnit soudce rozhodující ve věci pro plynulý chod senátu. Organizační potíže týkající se nerovnoměrného zatížení soudců nejsou důvodem pro překročení mezi stanovených čl. 38 LZPS. Ovšem formální změny, jako označení senátu, spisové značky apod., nejsou porušením čl. 38 LZPS, ale změna osoby soudce ano.³⁶⁶ Dle Ústavního soudu „*Osoba soudce ve složení senátů musí tedy být jista předem, než obžaloba ve věci trestní dojde soudu.*“³⁶⁷ To vše platí tím spíše v trestním řízení, v němž dochází k významným zásahům do základních práv a svobod dotčených osob. Ústavní soud věc uzavřel s tím, že námitky proti konkrétnímu složení senátu odvolacího soudu naplňují dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. a) TŘ.³⁶⁸

Z uvedeného vyplývá důležitost dodržování práva na zákonného soudce a jeho nezpochybnitelný význam. Jestliže by tedy zákonodárce chtěl převzít inspiraci ze slovenské právní úpravy k tomu, aby soudce pro přípravné řízení vydával trestní příkazy v případech tzv.

³⁶³ PELC, Vladimír. Glosa: Soumrak nad právem na zákonného soudce v české trestní praxi. *Bulletin advokacie*, 2021, č. 1-2, s. 76.

³⁶⁴ KOUDELKA, Zdeněk. Přisedící a právo na zákonného soudce. *Právo a bezpečnost*. 2016, roč. 3, č. 2, s. 119.

³⁶⁵ Za rizikový označil Ústavní soud i systém soudců – stážistů, kteří jsou k soudu přiřazeni na dobu určitou. Považuje za nutné, aby pro ně platila stejná a předem daná pravidla.

³⁶⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 8. prosince 2020, sp. zn. IV. ÚS 3011/20.

³⁶⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 17. prosince 1998, sp. zn. III. ÚS 200/98.

³⁶⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 8. prosince 2020, sp. zn. IV. ÚS 3011/20.

superrychlého řízení, za prvé by bylo třeba zvážit velikost nápadu čili vytížení soudce a za druhé zamyslet se nad dodržováním práva na zákonného soudce. To je dle mého názoru otázka, která by měla být zvážena přednostně před případným propočítáváním budoucího vytížení soudce.

Souhlasím s argumentem, že v přípravném řízení za stávajícího stavu nedochází k porušování práva na zákonného soudce tím, že se soudci střídají v rámci pracovní doby a služeb, což je předem dané rozvrhem práce a postupuje se tak podle transparentních pravidel. Přesto přednáším možný protiargument, zda je situace srovnatelná s tím, kdy soudce pro přípravné řízení vydává trestní příkazy. Je totiž třeba mít na paměti, že rozhoduje-li soudce trestním příkazem, jedná se již o agendu řešenou před soudem a také o agendu samosoudcovskou, jak je zmíněno výše.³⁶⁹ Tedy reálně dochází k vyjmutí výšece agendy „T“ řízení před soudem a propůjčení k jejímu řešení soudci, který má být činný toliko v přípravném řízení v agendě „Nt“. Musí-li být v řízení před soudem dodržováno právo na konkrétního zákonného soudce, mělo by toto pravidlo následovat a být dodržováno i v případě, kdy bude o vině a trestu rozhodovat soudce pro přípravné řízení. Řešení této situace je poměrně jednoduché a rovněž výše naznačené. V ideálním případě by bylo třeba v novém trestním řádu zakotvit to, co mají některé slovenské soudy v rozvrhu práce – ve věcech, ve kterých v tzv. superrychlém řízení napadne obžaloba, resp. návrh na potrestání, bude až **do konce trestního řízení činný ten soudce, jemuž věc napadla jako soudci pro přípravné řízení** (což znamená, že i vydá trestní příkaz). Minimum zaručující dodržování práva na zákonného soudce by mohlo být povinné zanesení tohoto pravidla do všech rozvrhů práce, jehož význam je taktéž predestřen výše.

5.3.3 Zkrácené přípravné řízení dle Návrhu TŘ

Zkrácené přípravné řízení bude dle § x36 Návrhu TŘ konáno „u přečinů, o nichž přísluší konat řízení v prvním stupni okresnímu soudu a na které zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje 5 let, pokud lhůta od zahájení prověřování do sdělení obvinění nepřekročila 14 dnů, a pokud a) obviněný byl přistižen při činu nebo bezprostředně poté, nebo b) lze očekávat, že obviněného bude možné ve lhůtě uvedené v § x37 odst. 2³⁷⁰ postavit před soud.“ Dle § f8 odst. 1 Návrhu TŘ bude **vydávání trestních příkazů v gesci samosoudce** jako doposud, a to v řízení o přečinu.

³⁶⁹ Dle § 314e odst. 8 TŘ má trestní příkaz povahu odsuzujícího rozsudku, přičemž dle § 314e odst. 1 TŘ je vydání trestního příkazu v gesci samosoudce. Komentářová literatura jednoznačně hovoří o rozhodování soudou (ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád II. Komentář*. 7. vydání, Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3571 (k § 314e – Pavel Šámal).

³⁷⁰ „*Policejní orgán musí vyšetřování skončit nejpozději do 14 dnů ode dne, kdy bylo proti obviněnému zahájeno trestní stíhání; státní zástupce může s přihlédnutím k okolnostem případu tuto lhůtu prodloužit nejvýše o 10 dnů nebo v případě sjednávání dohody o vině a trestu nejvýše o 30 dnů. Není-li vyšetřování v této lhůtě skončeno, koná se dále vyšetřování podle hlavy IV dílu 1.*“

Stanovení čtrnáctidenní lhůty pro trvání prověřování bylo do Návrhu TŘ zaneseno v návaznosti na stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 25. 9. 2014, sp. zn. Tpjn 303/2014,³⁷¹ které se týkalo otázky, zda je skutečnost, že uplynula delší doba od počátku prověřování do sdělení podezření podezřelému podle § 179b odst. 3 TŘ důvodem pro odmítnutí návrhu na potrestání, a vzbudilo jisté obavy mezi policejními orgány a státními zástupci. Tuto nutnou konsekvenci nelze hodnotit jinak než kladně, neboť se jedná o způsob, jak zamezit nadužívání zkráceného přípravného řízení.

Co se týče možné pravomoci soudce pro přípravné řízení vydávat trestní příkazy v rámci zjednodušeného řízení před soudem po zkráceném přípravném řízení, problematickým aspektem by mohlo být dodržování práva na zákonného soudce. Aby bylo právo na zákonného soudce dodržováno, bylo by nutné **stanovit založení příslušnosti** tak, že soudce projednávající určitou věc tuto věc také dovede do samého konce a osobně v ní učiní rozhodnutí – vydá trestní příkaz. Trestní příkaz by byl vydán v návaznosti na výše zmíněný fakt, že dle Ústavního soudu je zákonným soudcem vždy konkrétní osoba soudce. Bylo by záhodno založení příslušnosti případně povinně zanechat alespoň do rozvrhu práce – aby soudy neměly možnost k této praxi přistupovat nejednotně jako na Slovensku. V praxi by tudíž **znění rozvrhu práce** mohlo mít tuto podobu ve vztahu ke konkrétnímu soudci pro přípravné řízení: „*pouze věci zjednodušených řízení se zadržným podezřelým napadlé do tohoto senátu v pracovní době*“. Tak by byla stanovena agenda „T“ (samosoudcovská) pro soudce v přípravném řízení, kdy by byl oprávněn vydávat trestní příkazy. Zajisté by bylo nutné založit tuto pravomoc soudci pro přípravné řízení trestním řádem po vzoru slovenské právní úpravy a určit další rozhodování ve věci po podaném odporu. Taktéž stanovit řešení věcí napadlých ostatním soudcům po pracovní době „ve službě“.

V současnosti v rámci přípravného řízení mohou rozhodovat různí soudci v tom smyslu, že jeden nařídí domovní prohlídku, další vezme obviněného do vazby, jiný zase vazbu prodlouží apod. I tak ale pravidlo zákonného soudce není zpochybňováno. Pravidlo nezměnitelnosti soudce pak platí pro řízení před soudem a vydával-li by soudce pro přípravné řízení trestní příkazy, bylo by mu tak „propůjčeno“ postavení samosoudce (s odkazem na výše nastíněnou slovenskou úpravu se tedy bude jednat o řízení před soudem³⁷²). Nejednalo by se tedy o soudce pro přípravné řízení, nýbrž „**soudce hybridního charakteru**“, jenž má pravomoc působit jak v přípravném řízení, tak v řízení před soudem.

³⁷¹ Důvodová zpráva k novému trestnímu řádu – komentář k § x36 Návrhu TŘ, s. 148. Dostupné z: <https://www.prf.cuni.cz/katedra-trestniho-prava/dokumenty>.

³⁷² Srov. ŠTIFIT, Peter. *Ingerencie sudcu pre...*, s. 212.

5.4 Trestní příkaz v Nizozemsku

Nizozemská právní úprava je inspiračním zdrojem pro Komisi, což je patrné z Důvodové zprávy k novému trestnímu řádu. Co se týče stíhání trestné činnosti, je postavení státního zastupitelství v Nizozemsku monopolní.³⁷³ V trestním procesu mají státní zástupci dominantní postavení.³⁷⁴ Lze tedy říci, že nizozemští státní zástupci mají v základu stejnou pozici v trestním řízení, jako státní zástupci v České republice. Nizozemské trestní právo procesní ovšem obsahuje i zajímavé **odlišnosti**.

Postavení státního zástupce je totiž ovlivněno institutem **vyšetřujícího soudce**, který české trestní právo v současnosti neobsahuje. Vyšetřující soudce může například ukládat pokyny policejnímu orgánu a má i pravomoci, které běžně přísluší českému státnímu zástupci, jako je podání návrhu na vydání příkazu ke zjištění údajů o telekomunikačním provozu (což je tímto odňato nizozemskému státnímu zástupci). V České republice je dána obligatorní účast soudce při neodkladných a neopakovatelných úkonech, ovšem v Nizozemsku toto přísluší vyšetřujícímu soudci. V méně složitých věcech v Nizozemsku nezřídka dochází k jisté dohodě mezi pachatelem trestného činu, policejním orgánem a státním zástupcem, do které vyšetřující soudce nezasahuje (toto odpovídá českým odklonům).³⁷⁵ Nizozemští státní zástupci jsou odpovědní ministru spravedlnosti a nizozemská prokuratura je součástí soudnictví. Státní zástupci absolvují z velké části stejnou odbornou přípravu jako soudci.³⁷⁶

V minulosti bylo postavení nizozemských státních zástupců v porovnání se současným stavem slabší. Nyní mají **státní zástupci** větší pravomoci a více odpovědnosti. Mohou například **vydávat trestní příkazy** bez účasti soudce.³⁷⁷ Dle čl. 257a odst. 1 účinného nizozemského trestního řádu (*Wetboek van Strafvordering*³⁷⁸) může státní zástupce v případě spáchání trestného činu nebo přestupku, za který lze podle právní kvalifikace uložit trest odnětí svobody nepřevyšující šest let, vydat trestní příkaz. Podle odstavce druhého mohou být trestním příkazem uloženy následující tresty a opatření: trest obecně prospěšných prací do sto osmdesáti hodin, peněžitý trest, zákaz činnosti spočívající v zákazu řízení motorových vozidel a povinnost zaplatit peněžitou částku ve prospěch poškozeného. Podle odstavce třetího lze obviněnému uložit i pokyny, které je povinen dodržovat. Státní zástupce může trestní příkaz vydat nejen v případě drobnější kriminality, ale také

³⁷³ TALK, Peter J. *The Dutch criminal justice system*. Netherlands: Wolf Legal Publishers, 2008, s. 108.

³⁷⁴ DE DOELDER, Hans. The Public Prosecution Service in the Netherlands. *European Journal of Crime. Criminal Law & Criminal Justice*, 2000, č. 8/3, s. 187.

³⁷⁵ JÍLOVEC, Michal. *Odlišnosti v postavení státního zástupce v přípravném řízení českém a nizozemském* [online]. epravo.cz, 28. prosince 2016 [cit. 2. května 2023]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/odlisnosti-v-postaveni-statniho-zastupce-v-pripravnem-rizeni-ceskem-a-nizozemskem-104270.html>.

³⁷⁶ VAN DE BUNT, Henk, VAN GELDER, Jean-Louis. The Dutch Prosecution Service. *Crime & Justice*, 2012, s. 123.

³⁷⁷ Tamtéž, s. 117.

³⁷⁸ Nizozemský trestní řád (*Wetboek van Strafvordering*), zákon z 15. ledna 1921, ve znění od 1. 3. 2023.

v souvislosti s násilnou trestnou činností, závažnější majetkovou trestnou činností či drogovou trestnou činností.³⁷⁹

Aktuální nizozemská trestní politika se zaměřuje na program týkající se efektivnějšího a rychlejšího řešení drobné trestné činnosti. Zavádí se striktní lhůty jak pro policii, tak pro státní zástupce.³⁸⁰ Jeden z hlavních prvků postupů, jež směřující k zefektivnění trestního procesu, je právě možnost státních zástupců rozhodovat o trestních sankcích bez účasti soudu. Tento krok přirozeně vyvolal obavy a diskuze o tom, zda je či není důraz na rychlost a efektivitu řízení v rozporu se základními hodnotami trestního soudnictví.³⁸¹

Trestní soudnictví v Nizozemsku je postaveno na značné volnosti policie v souvislosti s vyšetřováním trestných činů. Státní zástupci se dříve podíleli na rozhodování o vyšetřování závažnější kriminality, ale na základě nové trestní politiky zrychlování vyšetřování trestných činů se podílí i na rozhodování o méně závažné trestné činnosti.³⁸² Od roku 2008 má tedy státní zástupce za určitých okolností pravomoc vydat trestní příkaz (*strafbeschikking*) bez účasti soudu.³⁸³ Vydávání trestních příkazů státním zástupcem bylo zavedeno za účelem rychlejšího vyřizování především drobné kriminality. Nesouhlasí-li osoba, proti níž se řízení vede, s trestním příkazem, může se obrátit na soud, resp. podat odpor proti trestnímu příkazu. Soud pak trestní věc projedná (čl. 257e, 257f nizozemského trestního řádu).

V Nizozemsku je velké množství případů vyřešeno bez toho, aniž by se vůbec dostalo k soudu a nizozemský státní zástupce je nazýván „soudce před soudcem“, neboť tako de iure rozhoduje o vině a ukládá tresty.³⁸⁴ S ohledem na hrozící rozpor s hodnotami trestního soudnictví bylo v politických dokumentech zdůrazňováno, aby rychlé postupy neubíraly na pečlivosti rozhodování státních zástupců a nebyl ohrožen spravedlivý proces.³⁸⁵ Kritické hlasy na adresu pravomoci státních zástupců zaznívají zejména od trestních právníků i od nizozemského Nejvyššího soudu. Především kvůli nedostatečné ochraně práv podezřelých.³⁸⁶ Je třeba poznamenat, že v Nizozemsku od roku 2014 také probíhají rekodifikační práce na **novém**

³⁷⁹ RIBEIRO, Ludmila Mendonca Lopes. "How Does the Criminal Justice System Operate from an Empirical Point of View? An Analysis of the Netherlands Case." *European Journal on Criminal Policy and Research*, roč. 17, č. 4, December 2011, s. 273. Dostupné z: databáze HeinOnline.

³⁸⁰ SALET, Renze, TERPSTRA, Jan. Criminal justice as a production line: ASAP and the managerialization of criminal justice in the Netherlands. *European Journal of Criminology* [online], 2020, roč. 17, s. 826. Dostupné z: databáze SAGE Journals.

³⁸¹ SALET, Renze, TERPSTRA, Jan. *Criminal justice as a production line...*, s. 828.

³⁸² SALET, Renze, TERPSTRA, Jan. *Criminal justice as a production line...*, s. 829.

³⁸³ Pravomoc vydat trestní příkaz má například i státní zástupce ve **Švédsku**, a to u méně závažných trestných činů. Trestním příkazem může státní zástupce uložit pokutu nebo podmíněný trest (ASP, Petter. The Prosecutor in Swedish Law. *Crime and Justice: A Review of Research*, 2012, č. 41, s. 148. Dostupné z: databáze HeinOnline).

³⁸⁴ RIBEIRO, Ludmila Mendonca Lopes. "How Does the Criminal Justice System Operate...", s. 273.

³⁸⁵ SALET, Renze, TERPSTRA, Jan. *Criminal justice as a production line...*, s. 830.

³⁸⁶ SALET, Renze, TERPSTRA, Jan. *Criminal justice as a production line...*, s. 831.

trestním řádu. Na internetových stránkách nizozemského Ministerstva spravedlnosti³⁸⁷ je zveřejněno navrhované znění nového trestního řádu. I do budoucna je stále počítáno s tím, že státní zástupce bude oprávněn v určitých případech vydávat trestní příkazy (Oficiální znění návrhu zákona o trestním řádu, Kniha 3: Rozhodnutí o trestním stíhání). Rovněž je z návrhu nového trestního řádu patrné, že do budoucna nebude upuštěno od institutu vyšetřujícího soudce (*onderzoek doorde rechter-commissaris*; Oficiální znění návrhu zákona o trestním řádu, Kniha 2: Vyšetřování).

Výše byla analyzována slovenská právní úprava jakožto možný zdroj inspirace k rozšíření pravomoci soudce pro přípravné řízení na vydávání trestních příkazů. Za splnění určitých podmínek by tato právní úprava mohla být životaschopná i v českém právním prostředí. Co se týče nizozemské právní úpravy, nesdílím stejný názor a nespátřuji v ní vhodný inspirační zdroj v souvislosti s pravomocí státních zástupců vydávat trestní příkazy. Byť je trestní příkaz státním zástupcem vydáván pouze v případech té nejméně závažné kriminality, domnívám se, že čeští zákonodárci by měli stále ctít čl. 90 Ústavy, jenž stanoví, že „*Jen soud rozhoduje o vině a trestu za trestné činy.*“

5.5 Shrnutí

Institut **soudce pro přípravné řízení** je ve slovenském trestném poriadku obsažen od roku 2006. Soudce pro přípravné řízení je určen rozvrhem práce, aby rozhodoval především o zásazích do základních práv a svobod před začátkem trestního stíhání a v přípravném řízení. Jedná se o soudce trestního i netrestního úseku soudu a jeho příslušnost je určena dle příslušnosti soudu, který by byl příslušný k řízení o obžalobě v prvním stupni.

Tzv. **superrychlé řízení** je zvláštní řízení, kdy dle § 204 odst. 1 TP prokurátor odevzdá soudu do 48 hodin od zadržení spolu s podáním obžaloby obviněného, jenž byl přistižen při spáchání přečinu či bezprostředně po jeho spáchání. Soudce pro přípravné řízení má v superrychlém řízení pravomoc vydat **trestní příkaz** postupem podle § 348 TP.³⁸⁸ Zákon stanovuje, že soudce pro přípravné řízení má v řízení dle § 348 TP stejné postavení jako **samosoudce**.

Slovenské superrychlé řízení je spojeno s určitými aplikačními problémy a v souvislosti se soudcem pro přípravné řízení se jedná zejména o dodržování **práva na zákonného soudce**. Především s ohledem na skutečnost, že vydá-li soudce pro přípravné řízení trestní příkaz, rozhoduje tak o vině obviněného a nelze již hovořit o agendě přípravného řízení. Například

³⁸⁷ Informace o rekodifikaci nizozemského trestního řádu jsou dostupné z: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/nieuw-wetboek-van-strafvordering>.

³⁸⁸ Slovenský soudce pro přípravné řízení dle trestného poriadku nemá pravomoc přezkoumat rozhodnutí státního zástupce např. o zastavení trestního stíhání.

v situaci, kdy se po podaném odporu trestní příkaz zruší, končí zde působnost soudce pro přípravné řízení a věc dále posuzuje samosoudce. Následně vyvstává otázka, zda bude ve věci činný ten stejný soudce pro přípravné řízení v procesním postavení samosoudce nebo bude věc pomocí pravidel náhodného rozdělování věcí do senátů přidělena jinému soudci. Soudy tyto postupy upravují nejednotně, což právě vytváří prostor pro úvahy o dodržování práva na zákonného soudce.

V souvislosti s českou právní úpravou lze rovněž hovořit tzv. superrychlém zkráceném přípravném řízení, a to v případech zadržení podezřelého při činu nebo bezprostředně poté a tato zadržená podezřelá osoba je následně předána státnímu zástupci. Poté je podle aktuální české trestněprocesní úpravy bez projednání věci v hlavním líčení oprávněn vydat trestní příkaz **samosoudce**, jestliže je skutkový stav spolehlivě prokázán opatřenými důkazy. Pokud by v budoucnu bylo uvažováno o rozšíření pravomoci soudce pro přípravné řízení vydávat trestní příkazy, bylo by třeba zvážit skutečnost, že zkrácené přípravné řízení je dominantní formou přípravného řízení a oproti předchozím letům došlo v loňském roce k nárůstu podaných návrhů na potrestání, což by mohlo mít vliv případné vytížení soudce pro přípravné řízení.

De lege ferenda se hovoří o soudci pro přípravné řízení, jenž by měl být **zaměřen na trestní právo**, ovšem Návrh TŘ tuto podmínku výslovně nestanoví. Domnívám se, že tato podmínka by opravdu měla být stanovena přímo trestním řádem, aby bylo možné docílit maximálního přínosu nového institutu. Z judikatury Ústavního soudu České republiky vyplývá, že dodržování **práva na zákonného soudce** je zásadní a vždy musí jít o konkrétní osobu povolanou (a předem určenou) k výkonu soudní moci v takovém soudním orgánu, který je podle zákona příslušný o věci rozhodnout. Pochybením není až prokazatelně nekalý výběr rozhodujícího soudce, ale již samotná aplikace pravidel, která takový výběr umožňují. V ideálním případě by bylo třeba v novém trestním řádu zakotvit to, co mají některé slovenské soudy v rozvrhu práce – ve věcech, ve kterých v tzv. superrychlém řízení napadne obžaloba, resp. návrh na potrestání, bude až do konce trestního řízení činný ten soudce, jemuž věc napadla jako soudci pro přípravné řízení. Podle **Návrhu TŘ** nebude mít soudce pro přípravné řízení pravomoc vydávat trestní příkazy, ale pokud by Komise chtěla využít inspiraci u slovenských kolegů, bylo třeba založit příslušnost soudce alespoň v rozvrhu práce ve znění: *„Pouze věci zjednodušených řízení se zadrženým podezřelým napadlé do tohoto senátu v pracovní době.“* Nejednalo by se však již o soudce „čisté“ pro přípravné řízení, ale **„soudce hybridního charakteru“**, jenž má pravomoc působit v přípravném řízení i v řízení před soudem.

Nizozemská právní úprava je Komisí využívána k inspiraci pro práci na novém trestním řádu (např. co se týče soudního přezkumu rozhodnutí státního zástupce). Postavení státního

zástupce v přípravném řízení je rovněž jako u nás dominantní. Ovlivněno je ale institutem vyšetřujícího soudce. Nizozemský **státní zástupce** má pravomoc v zákonem stanovených případech **vydat trestní příkaz** a rozhodnout tak o vině a trestu, aniž by věc byla projednána soudem. Tato pravomoc byla zavedena za účelem zrychleného vyřizování věcí. Kritika pravomoci státních zástupců vydávat trestní příkazy se týká zejména nedostatečné ochrany práv podezřelých. Přesto je však s pravomocí vydávat trestní příkazy počítáno i v rámci nizozemského nového trestního řádu, na němž nizozemští odborníci na trestní právo pracují od roku 2014. Pro **český** nový trestní řád by zanesení takového oprávnění státních zástupců znamenalo změnu nejen trestněprocesního zákona, ale zejména Ústavy, jelikož ta stanoví, že pouze soud rozhoduje o vině a trestu za trestné činy.

6 Příslušnost soudu v přípravném řízení

Určování příslušnosti soudu v přípravném řízení, přesněji řečeno určování příslušnosti místní, vzbuzovalo v nedaleké minulosti v českém odborném diskurzu kontroverze.³⁸⁹ Bylo tomu tak z toho důvodu, že aktuálně účinná právní úprava není příliš důsledná. V průběhu rekodifikačních prací na novém trestním řádu Ústavní soud České republiky (dále jen „Ústavní soud“) zasáhl do toho času ustáleného výkladu a praxe a učinil zásadní rozhodnutí, jež určilo jednotný směr pro budoucí postup orgánů činných v trestním řízení v souvislosti s určováním příslušnosti soudu v přípravném řízení.³⁹⁰ V této části práce bude stručně nastíněna situace před výše zmíněným významným rozhodnutím Ústavního soudu a dopad předmětného rozhodnutí do praxe i teorie. Dále bude upozorněno na problematické otázky týkající se právní úpravy příslušnosti soudu v přípravném řízení, jež jsou navázány na výklad Ústavního soudu. V neposlední řadě bude analyzována navrhovaná právní úprava, která byla předložena Komisí pro nový trestní řád (také „Komise“) v rámci rekodifikačních prací na novém trestním řádu. Hlavním cílem sepsání této kapitoly je poskytnout odpověď na otázku, zda navrhovaná právní úprava poskytuje řešení současných problematických aspektů navázaných na důležitý nálezn Ústavního soudu. Nastavení příslušnosti soudu v přípravném řízení totiž úzce souvisí se zvažovaným novým institutem **soudce pro přípravné řízení** a přímo ovlivňuje funkčnost tohoto subjektu trestního řízení.³⁹¹

6.1 Vymezení pojmu příslušnost soudu v přípravném řízení

Pravidla pro určení příslušnosti soudu k provádění úkonů v rámci přípravného řízení se uplatní od jeho počátku, tedy od sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení nebo provedení neodkladných a neopakovatelných úkonů. V případech, kdy tyto úkony provedeny nebyly, jsou pravidla uplatňována od zahájení trestního stíhání. Úsek, v němž je možné aplikovat tato pravidla, končí podáním obžaloby, podáním návrhu na potrestání, návrhu na schválení dohody o vině a trestu nebo provedením jiného úkonu, jímž je přípravné řízení skončeno (postoupení věci k rozhodnutí jinému orgánu, zastavení trestního stíhání atd.).³⁹² Příslušnost soudu se následně řídí obecnými hledisky (§ 16 TŘ a násl.). Soud příslušný dle obecných ustanovení se stává příslušným k učinění všech následujících rozhodnutí v dané věci. Všemi následujícími rozhodnutími se myslí i ty, k nimž došlo ještě v přípravném řízení. Příkladem může být skutečnost, že o stížnosti

³⁸⁹ POCHYLÁ, Veronika. Přípravné řízení de lege ferenda: Soudce práv a svobod. *Trestněprávní revue*, 2017, č. 11-12, s. 260

³⁹⁰ ŘÍHA, Jiří. Rozhodování soudce v přípravném řízení a jeho příslušnost – současnost a budoucnost. *Státní zastupitelství*, 2017, č. 5, s. 13.

³⁹¹ ŠČERBA, Filip. Pravomoc soudce pro přípravné řízení. *Trestněprávní revue*, 2021, č. 3, s. 125.

³⁹² DURDÍK, Tomáš. In: DRAŠTÍK, Antonín, FENYK, Jaroslav a kol. *Trestní řád. Komentář*. I. díl. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2017, s. 203.

obviněného podané proti rozhodnutí státního zástupce o dalším trvání vazby (§ 146a odst. 1 písm. a) TŘ) po podání obžaloby rozhoduje soud, který je příslušný k projednání obžaloby. V této situaci se nejedná o rozhodování o vazbě obviněného v rámci přípravného řízení, a tak se neuplatní důvod pro vyloučení orgánu činného v trestním řízení dle § 30 odst. 2 TŘ.³⁹³

Příslušnost rozlišujeme věcnou, funkční a místní. Pravidla věcné příslušnosti určují soud, který o věci rozhoduje v prvním stupni. Funkční příslušnost stanoví soud příslušný rozhodovat zejména o podaném opravném prostředku. Místní příslušnost pak konkretizuje, který ze soudů stejného stupně je příslušný k projednání a rozhodování dané věci.³⁹⁴

Dle čl. 38 odst. 1 LZPS příslušnost soudu i soudce stanoví zákon. Trestní řád upravuje příslušnost soudu v přípravném řízení v § 26, jenž stanovuje, že k provádění úkonů v přípravném řízení je věcně příslušný okresní soud, v jehož obvodu je činný státní zástupce, který podal příslušný návrh (místní příslušnost). Soud, u něhož státní zástupce podal návrh, se stává příslušným k provádění všech úkonů soudu v průběhu celého přípravného řízení.³⁹⁵ Ve vztahu k obecným ustanovením trestního řádu upravujících věcnou a místní příslušnost (§ 16, § 17 a § 18 TŘ) je § 26 TŘ *lex specialis*.³⁹⁶

6.2 Věcná příslušnost soudu v přípravném řízení

Soudní soustava byla se vznikem České republiky k 1. 1. 1993 zachována a nadále byla koncipována jako čtyřlanková (okresní soudy, krajské soudy, vrchní soudy, Nejvyšší soud České republiky).³⁹⁷ Příslušnost soudu k úkonům v přípravném řízení byla zavedena zákonem č. 558/1991 Sb. s účinností od 1. 1. 1992. Na základě této novely mohl soud v přípravném řízení rozhodovat o zásazích do základních lidských práv a svobod a trestní řád byl souladný s tehdejší úpravou v ústavním zákoně č. 23/1991 Sb., jímž se uvozuje Listina základních práv a svobod („LZPS“) jako ústavní zákon Federálního shromáždění České a Slovenské Federativní Republiky. Původní znění § 26 TŘ výslovně neobsahovalo příslušnost okresního soudu k úkonům v rámci přípravného řízení. S účinností od 1. 1. 1994 bylo znění § 26 TŘ upraveno zákonem č. 292/1993 Sb. Explicitní znění bylo doplněno tak, že se jedná o **okresní soud**. Záměrem bylo mimo jiné zrychlení řízení. Proto byl jako soud druhého stupně nově příslušný pouze krajský soud, nikoliv Vrchní soud. Novela také

³⁹³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 5. října 2011, sp. zn. 7 Tz 68/2011 (R 35/2012).

³⁹⁴ PÚRY, František. In: FENYK, Jaroslav, CÍSAŘOVÁ, Dagmar, GRIVNA Tomáš a kol. *Trestní právo procesní*. 7. aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 137–138.

³⁹⁵ Pokud nedojde k postoupení věci z důvodu příslušnosti jiného státního zástupce činného mimo obvod tohoto soudu (§ 26 odst. 2 TŘ).

³⁹⁶ HERANOVÁ, Simona. In: JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2018, s. 209.

³⁹⁷ ŘÍHA, Jiří. Rozhodování soudce v přípravném řízení a jeho příslušnost – současnost a budoucnost. *Státní zastupitelství*, 2017, č. 5, pozn. pod čarou č. 7.

přinesla **založení příslušnosti soudu po celé přípravné řízení** po podání prvního návrhu státním zástupcem. Tento institut tak známe i dnes.³⁹⁸

Z pravidla, že věcně příslušným soudem k provádění úkonů ve fázi přípravného řízení je vždy okresní soud, a to bez ohledu na charakter trestného činu, jenž je předmětem trestního stíhání,³⁹⁹ existují **výjimky**. K určitým úkonům trestní řád stanoví speciální příslušnost. V § 158e odst. 4 TŘ je k povolení použití agenta stanovena příslušnost vrchního soudu, resp. soudce vrchního soudu, v jehož obvodu je činný státní zástupce vrchního státního zastupitelství podávající návrh.

V souvislosti s rozhodováním soudce o stížnosti proti rozhodnutí státního zástupce a policejního orgánu dle § 146a TŘ se při určování příslušnosti soudu nepostupuje dle § 26 TŘ.⁴⁰⁰ Soud v těchto případech vystupuje jako orgán druhého stupně a § 146a TŘ je speciální ve vztahu k § 26 TŘ.⁴⁰¹ Příslušnost stanoví § 146a TŘ v odstavci 1 tak, že rozhoduje soud, v jehož obvodu je činný státní zástupce, který napadené rozhodnutí vydal. V odstavci druhém, týkajícím se stížnosti proti rozhodnutí policejního orgánu, je příslušnost stanovena pro soud, v jehož obvodu je činný státní zástupce, který ve věci vykonává dozor nad zachováváním zákonnosti v přípravném řízení. Kupříkladu o stížnosti proti usnesení policejního orgánu o zajištění věci, jež je nástrojem trestné činnosti (§ 79a TŘ a násl.), rozhoduje v souladu s § 146a odst. 2 TŘ krajský soud, pokud v přípravném řízení vykonává dozor státní zástupce krajského státního zastupitelství. Krajský soud pak rozhoduje v senátě.⁴⁰²

6.3 Místní příslušnost soudu a dodržování práva na zákonného soudce

Výklad § 26 TŘ nevzbuzoval do určité doby (přibližně do roku 2014) v justiční praxi i odborné literatuře pochybnosti nebo jiné negativní reakce. Byla to však praxe krajských a vrchních státních zastupitelství, co postupně začalo vyvolávat kritiku. Vyšší státní zastupitelství totiž mohla podávat své návrhy k úkonům v přípravném řízení ke všem okresním soudům sídlícím v obvodu jejich působnosti. Vrchní státní zastupitelství v Olomouci si tedy mohlo vybrat jakýkoliv okresní

³⁹⁸ ŘÍHA, Jiří. *Rozhodování soudce v přípravném řízení a jeho příslušnost...*, s. 13; § 26 odst. 2 TŘ: „Soud, u něbož státní zástupce podal návrh podle odstavce 1, se stává příslušným k provádění všech úkonů soudu po celé přípravné řízení, pokud nedojde k postoupení věci z důvodu příslušnosti jiného státního zástupce činného mimo obvod tohoto soudu.“ Zde se jedná o vyjádření zásady *perpetuatio fori*, neboli trvání příslušnosti (PROVAZNÍK, Jan. Právo na zákonného soudce v přípravném řízení trestním. In: KYSELOVSKÁ, Tereza, SPRINGINSFELDOVÁ, Nelly, KŘÁPKOVÁ, Alica, KADLUBIEC, Vojtěch, CHORVÁT, Michal, DRLIČKOVÁ, Klára (eds.), *Sborník z konference COFOLA 2017*, Brno: Masarykova univerzita v Brně, Právnická fakulta, 2017, s. 241).

³⁹⁹ DURDÍK, Tomáš. In: DRAŠTÍK, Antonín, FENYK, Jaroslav a kol. *Trestní řád. Komentář*. I. díl. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2017, s. 203.

⁴⁰⁰ ŠÁMAL, Pavel. In: ŠÁMAL, Pavel, Miroslav RŮŽIČKA, František VONDRUŠKA, Jaroslava NOVOTNÁ a František NOVOTNÝ. *Přípravné řízení trestní...*, s. 1155.

⁴⁰¹ DURDÍK, Tomáš. In: DRAŠTÍK, Antonín, FENYK, Jaroslav a kol. *Trestní řád. Komentář...*, s. 206.

⁴⁰² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. června 1995, sp. zn. Tzn 20/95 (R 55/1995).

soud na Moravě. Celkem logicky tak narůstala obava ze záměrného zneužívání § 26 TŘ, neboť místní příslušnost soudu pro rozhodování v přípravném řízení byla založena toliko na základě volné úvahy státního zástupce činného u krajského nebo vrchního státního zastupitelství. Je však na místě uvést, že žádné zneužití nebylo prokázáno a ani Ústavní soud neshledal žádné porušení základních lidských práv.⁴⁰³ Jakkoliv nebylo prokázáno ani jedno porušení, kritika přetrvávala a časem i sílila. Postupné rozšiřování okruhu věcí v oblasti hospodářské a finanční kriminality, kde vykonávala dozor vrchní státní zastupitelství, přispělo k domněnkám o manipulacích a využíváním možnosti předložit návrh k provedení úkonu v přípravném řízení k širokému okruhu okresních soudů. Trnem v oku pak byly i některé mediálně sledované kauzy, v nichž byly patrné přinejmenším zvláštní výběry místně příslušných soudů nemajících s projednávanými kauzami žádnou spojitost. Právní úprava tehdy totiž umožňovala například to, aby trestný čin spáchaný v Praze dozoroval v přípravném řízení státní zástupce Vrchního státního zastupitelství v Olomouci, jenž mohl podat návrh na provedení úkonu u Okresního soudu v Ostravě. Obdobně měl na výběr i státní zástupce krajského státního zastupitelství. Státní zástupci tak mohli vybírat dle svých „dobrých zkušeností“ s konkrétními soudci, neboť samozřejmě předem znali rozvrh práce daných soudů.⁴⁰⁴

Jako zarážející se může jevit, že v minulosti bylo mezi laickou i odbornou veřejností otevřeně hovořeno o manipulacích s trestními kauzami, tím spíše s těmi mediálně sledovanými. Jako ještě rozpačitéjší se může jevit to, že Ústavní soud nedospěl k žádnému porušení základních lidských práv. Místní příslušnost soudu v přípravném řízení je totiž **pevně spjata s povinností dodržovat právo na zákonného soudce**. Následně nastíním význam dodržování práva na zákonného soudce v souvislosti s touto tematikou a vliv výše uvedené praxe na činnost Ústavního soudu. Přesněji řečeno zanalyzuji reakce Ústavního soudu na kritizovanou právní úpravu, jež vyústily ve vydání dvou významných nálezů. Analýza bude zahrnovat i dosud nevyřešené otázky, které na sebe navázal především první náleží.

6.3.1 Problematika místní příslušnosti soudu v přípravném řízení ve spojení s dodržováním práva na zákonného soudce

Dodržování práva na zákonného soudce v přípravném řízení je specifictější oproti řízení před soudem a skýtá v sobě možný vznik závažných pochybení, která už často nelze napravit. V souvislosti s dodržováním práva na zákonného soudce je možné vytyčit několik problematických oblastí.

⁴⁰³ Srov. usnesení Ústavního soudu ze dne 17. září 2012, sp. zn. I.ÚS 2632/12 či usnesení Ústavního soudu ze dne 21. května 2015, sp. zn. III. ÚS 2717/13.

⁴⁰⁴ ŘÍHA, Jiří. *Rozhodování soudce v přípravném řízení a jeho příslušnost...*, s. 13.

V první řadě platí zásada, že porušení základních lidských práv v trestním řízení nelze konstatovat, pokud došlo k dílčím pochybením, resp. porušením zákona, ale jako celek bylo řízení spravedlivé. Jedná se o závěr vyplývající z judikatury Evropského soudu pro lidská práva („ESLP“).⁴⁰⁵ **Ve vztahu k právu na zákonného soudce je tomu jinak.** Výsledek totiž není podstatný, což znamená, že je irelevantní, že nezákonný soudce učinil nějaký úkon věcně správně.⁴⁰⁶ Dle Ústavního soudu „*Ústavní princip zákonného soudce nelze proto obcházet, byť by důvody k tomu byly jakékoli; tím méně jej nelze zakrývat poukazem na "jinak věcnou správnost" rozhodnutí, které bylo vydáno v rozporu s ním, ...*“⁴⁰⁷ Řekněme, že je třeba provést domovní prohlídku (dle § 82 TŘ a násl.) a státní zástupce podá návrh na vydání příkazu k místně nepřislušnému soudu, což může být zjištěno až v pozdější fázi řízení. Tento soud ovšem bude na základě zásady *perpetuatio fori* vyjádřené v § 26 odst. 2 TŘ příslušný pro všechny další úkony v přípravném řízení. Jakmile se tedy zjistí, že o veškerých úkonech rozhodoval místně nepřislušný soud, resp. soudce, získané důkazy budou stíženy závažnou vadou, a v důsledku toho budou absolutně neúčinné.

Zadruhé se obhajoba o provádění úkonů přípravného řízení dozvídá až se zpožděním. Tím spíše o tom, že úkony prováděl místně nepřislušný soud, což znamená významné **omezení vznesení námitky místní nepřislušnosti soudu**. Nutno podotknout, že zde nemám na mysli situaci, kdy obhajoba od počátku ví, že v dané věci úkony činí místně nepřislušný soud a vznesení námitky si záměrně „šetří“ na konec přípravného řízení za účelem následné nepoužitelnosti všech získaných důkazů.⁴⁰⁸ Ústavní soud klade na obviněného (přesněji řečeno osobu, proti níž se řízení vede) požadavek včasného uplatnění námitky nezákonného soudce, který vyslovil například v nálezu ze dne 6. 6. 2002, sp. zn. III. ÚS 711/01. Podle Ústavního soudu nelze námitku „... *zaměňovat za procesní prostředek, jímž by mělo být ex post zvráceno již vydané rozhodnutí.*“ Námitku je třeba uplatnit bezprostředně poté, co se obviněný dozví o existenci skutečností, jež ji odůvodňují.

6.3.2 Význam nálezu Ústavního soudu ze dne 19. 4. 2016, sp. zn. Pl. ÚS 4/14 a jeho dopad do aplikační praxe

Jak bylo uvedeno výše, Ústavní soud do určité doby neshledával v souvislosti s místní příslušností soudu v přípravném řízení žádné porušení základních práv, *nota bene* s právem na zákonného soudce.

⁴⁰⁵ Např. Rozsudek ESLP ze dne 20. října 2016 ve věci Dvorski proti Chorvatsku, č. 25703/11 nebo rozsudek ESLP ze dne 29. listopadu 2016 ve věci Lhermitte proti Belgii, č. 34238/09.

⁴⁰⁶ PROVAZNÍK, Jan. Právo na zákonného soudce v přípravném řízení trestním. In: KYSELOVSKÁ, Tereza, SPRINGINSFELDOVÁ, Nelly, KRÁPKOVÁ, Alica, KADLUBIEC, Vojtěch, CHORVÁT, Michal, DRLÍČKOVÁ, Klára (eds.), *Sborník z konference COFOLA 2017*, Brno: Masarykova univerzita v Brně, Právnická fakulta, 2017, s. 244.

⁴⁰⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 7. září 2009, sp. zn. I. ÚS 1922/09, bod 15.

⁴⁰⁸ PROVAZNÍK, Jan. *Právo na zákonného soudce v přípravném řízení trestním...*, s. 245-246.

Dne 26. 3. 2014 však bylo Ústavnímu soudu doručeno podání skupiny poslanců Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR, jehož prostřednictvím poslanci navrhli zrušení § 15 odst. 3 věty druhé a odst. 5 vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 23/1994, o jednacím řádu státního zastupitelství, zřízení poboček některých státních zastupitelství a podrobnostech o úkonech prováděných právními čekateli, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „jednacím řád SZ“). Napaden byl tedy **podzákoný předpis** upravující příslušnost státního zastupitelství, nikoliv § 26 TŘ.⁴⁰⁹ Jádro problému bylo spatřováno v tom, že napadená právní úprava příslušnosti soudu pro rozhodování v přípravném řízení byla odvozena od příslušnosti státního zastupitelství, která však není stanovena zákonem č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství (dále také „ZoSZ“), ale právě jednacím řádem SZ, tedy „pouhou“ vyhláškou.⁴¹⁰ Jako problematický aspekt tuto skutečnost označili například Vicherek⁴¹¹ či Provazník.⁴¹²

Ústavní soud o tomto návrhu skupiny poslanců rozhodl předmětným významným nálezem ze dne 19. 4. 2016, sp. zn. Pl. ÚS 4/14 (dále také „**Nález**“). V Nálezu aplikoval „*zásadu přednosti ústavně konformního výkladu právního předpisu nebo jeho jednotlivého ustanovení před jeho derogací s tím, že je povinností všech orgánů veřejné moci interpretovat a aplikovat právo se zřetelem na požadavek ochrany základních práv a svobod.*“ Ústavní soud tímto Nálezem stanovil, že podává-li příslušný návrh státní zástupce krajského nebo vrchního státního zastupitelství, aplikuje se obecná úprava příslušnosti soudů v trestním řádu a místní příslušnost okresního soudu se určí podle kritérií stanovených v § 18 TŘ. Tento výklad je ústavně konformní a v souladu s čl. 38 odst. 1 LZPS.⁴¹³ Soudy jsou povinny vycházet ze zákona a při určování místní příslušnosti nemají aplikovat napadenou právní úpravu v jednacím řádu SZ jakožto podzákonou normu, pokud by aplikací této podzákoné normy mělo dojít nezákonnému určení místní příslušnosti.⁴¹⁴

Uvedený výklad však na sebe navázal nové procesní problémy, například nejednotné postupy soudců řešících pochybnosti o příslušnosti soudu, ke kterému státní zástupce předložil návrh na provedení úkonu, nebo pochybnosti o podjatosti.⁴¹⁵ Existují i názory, že Ústavní soud svým Nálezem „*otřásl původními pravidly*“.⁴¹⁶ Řešení vyvolaných sporných otázek Ústavní soud ani nenaznačil, i když bylo na řadu problémů upozorněno v tzv. separátním votu. Obzvláště bylo kritizováno odvození příslušnosti státního zastupitelství z podzákoného předpisu.

⁴⁰⁹ VICHEREK, Roman. Anketa: Jak by podle vašeho názoru měla být v budoucím trestním řádu upravena příslušnost soudu v přípravném řízení trestním? *Trestní právo*, 2018, č. 3, s. 2.

⁴¹⁰ PROVAZNÍK, Jan. *Právo na zákonného soudce v přípravném řízení trestním...*, s. 242.

⁴¹¹ VICHEREK, Roman. *Anketa: Jak by podle vašeho názoru měla být v budoucím trestním řádu upravena příslušnost...*, s. 2.

⁴¹² PROVAZNÍK, Jan. *Právo na zákonného soudce v přípravném řízení trestním...* s. 242.

⁴¹³ VICHEREK, Roman. *Anketa: Jak by podle vašeho názoru měla být v budoucím trestním řádu upravena příslušnost...*, s. 2.

⁴¹⁴ ŘÍHA, Jirí. *Rozhodování soudce v přípravném řízení a jeho příslušnost...*, s. 13.

⁴¹⁵ BRADÁČOVÁ, Lenka. Anketa: Jak by podle vašeho názoru měla být v budoucím trestním řádu upravena příslušnost soudu v přípravném řízení trestním? *Trestní právo*, 2018, č. 3, s. 2.

⁴¹⁶ PROVAZNÍK, Jan. *Právo na zákonného soudce v přípravném řízení trestním...*, s. 238.

Interpretační problémy spojené s Nálezem

Jedním z problémů navázaných na Nález je jeho **prospektivní účinek** (*ex nunc*), který je výslovně uvedený v bodě 120 Nálezu. To znamená, že v řízeních, kde již byla založena příslušnost soudu dle § 26 odst. 2 TŘ, byla dle Nálezu sice založena v rozporu s jeho závěry, nicméně podle Ústavního soudu závěry plynoucí z Nálezu **nelze aplikovat retrospektivně**. Je tak možné říct, že Ústavní soud tímto aproboval dříve založenou místní příslušnost soudu pro přípravné řízení a že tato příslušnost, založená dle předcházející praxe, není stižena žádnou vadou.⁴¹⁷ Vystala ovšem otázka, zda od vydání Nálezu zachovat již založenou místní příslušnost soudu pro přípravné řízení v souladu s principem *perpetuatio fori*, nebo zda delegovat k soudu příslušnému dle pravidel obsažených v Nálezu. Rozřešení této otázky, a tedy ústavně konformní postup, je následující. S ohledem na uplatnění pravidel vyplývajících z Nálezu až od okamžiku jeho vykonatelnosti, tj. od 22. 6. 2016, kdy se stal vykonatelným ve smyslu čl. 89 odst. 1 Ústavy, Ústavní soud prizmatem svých závěrů nemůže hodnotit předcházející praxi. Z podstaty prospektivního působení Nálezu nelze přisvědčit názoru, jenž by prosazoval zachování již založené příslušnosti ve smyslu § 26 odst. 2 TŘ. Tento závěr by totiž „*vyprazdňoval obsah práva na zákonného soudce*“ a znamenal by, že jednou nesprávně založená příslušnost by trvala po celé přípravné řízení a už by ji nebylo možné zvrátit. Pokud by bylo přistoupeno na tento výklad, právo na zákonného soudce by nemohlo být naplněno, resp. dodrženo. Jestliže byla v době před vydáním Nálezu založena místní příslušnost dle § 26 odst. 1 TŘ u okresního soudu, která ale nevyhovuje požadavkům Nálezu, pro **zachování práva na zákonného soudce** je nutné první bezprostředně následující návrh na provedení úkonu v přípravném řízení podat u soudu, jež splňuje kritéria vyslovená v Nálezu. Pro úplnost připomínám, že pro období předcházející Nálezu zůstává právo na zákonného soudce zachováno.⁴¹⁸

Další problém se vyskytl v souvislosti s **určováním místně příslušného soudu pro první úkon** v přípravném řízení dle § 18 TŘ. Problematické konkrétně bylo množství úsilí, které musely orgány činné v trestním řízení vynaložit na určení místně příslušného soudu, pokud v daném případě nejsou kritéria dle § 18 TŘ zcela zřejmá.⁴¹⁹ Hierarchie kritérií dle § 18 TŘ je následující: jako první je v pořadí soud, v jehož obvodu byl trestný čin spáchán (*forum delicti commissi*), dále soud, v jehož obvodu obviněný bydlí, pracuje nebo se zdržuje (*forum loci*) a jako poslední soud, v jehož obvodu čin vyšel najevo (*forum scientiae*). Kritérium, které je hierarchicky položeno níže, se uplatňuje subsidiárně, tedy v situaci, kdy nelze uplatnit předchozí kritérium. Zásadní je, že uvedená pravidla pro určení místní příslušnosti jsou primárně stanovena pro určení místní příslušnosti soudu

⁴¹⁷ PROVAZNÍK, Jan. *Právo na zákonného soudce v přípravném řízení trestním...*, s. 247-248.

⁴¹⁸ Usnesení Ústavního soudu ze dne 13. prosince 2016, sp. zn. II. ÚS 3327/16.

⁴¹⁹ PROVAZNÍK, Jan. *Právo na zákonného soudce v přípravném řízení trestním...*, s. 248.

prvního stupně, který má rozhodovat po podání obžaloby. V této fázi řízení je téměř na jisto známo, kde byl čil spáchán. Především je známa konkrétní osoba, proti které se řízení vede, a tak i zpravidla místo jejího bydliště, místo, kde se zdržuje, či její pracoviště. Není-li známo druhé kritérium, přichází na řadu místo, kde čin vyšel najevo. Rozhoduje-li se ovšem státní zástupce v přípravném řízení o tom, k jakému soudu podat první návrh na vydání rozhodnutí, resp. provedení úkonu, jedná se o počáteční fázi objasňování skutečností o spáchání trestného činu. To vede k již naznačeným otázkám: *Jak velké úsilí musí být vynaloženo pro správné určení místně příslušného soudu?* a *V jakém okamžiku je již možné přejít na v pořadí další kritérium?*⁴²⁰ Zde opět zasáhl Ústavní soud a vyslovil vodítka pro řešení předmětné otázky.⁴²¹

Zmíněné vodítka Ústavní soud vymezil v **nálezu ze dne 31. 1. 2017, sp. zn. II. ÚS 4051/16**. Mimo jiné zde také potvrdil výklad podaný Nálezem a provázanost paragrafů 18 a 26 TR. V projednávané věci šlo o to, že státní zástupkyně městského státního zastupitelství podala návrh na vzetí obviněného do vazby ke dle stěžovatele místně nepříslušnému soudu. Stěžovatel svou námitku uplatnil již při vazebním zasedání, což Ústavní soud označil za včasné uplatnění. Ze spisového materiálu bylo zjištěno, že ve věci soud už dříve rozhodl o jiných institutech přípravného řízení, přičemž poprvé se jednalo o návrh na vydání příkazu k záznamu telekomunikačního provozu. Vydáním příkazu byla založena příslušnost u Obvodního soudu pro Prahu 1, který následně rozhodoval i o vzetí stěžovatele do vazby. Uplatněno zde bylo kritérium místa, kde čin vyšel najevo (jedná se o v pořadí třetí kritérium), neboť v době zahájení řízení nebylo známo místo spáchání činu. Stěžovatel v ústavní stížnosti namítal, že pokud orgány činné v trestním řízení nemohly určit místní příslušnost dle prvního kritéria, neměly nesprávně „přeskočit“ na třetí kritérium a měly příslušnost určit dle druhého kritéria, jelikož v inkriminovanou dobu již znaly místo bydliště všech tří spoluobviněných. Ústavní soud v Nálezu uvedl, že nesprávné rozhodnutí o příslušnosti soudu zakládá porušení práva na zákonného soudce. Námitkou stěžovatele se tak důkladně zabýval a uvedl k ní, že vzhledem k zahájení trestního řízení proti stěžovateli až po vydání Nálezu⁴²² bylo kardinální povinností státního zástupce správně určit místní příslušnost soudu pro rozhodování o úkonech v přípravném řízení. Státní zástupce podávající návrh na vydání příkazu k záznamu telekomunikačního provozu určení místní příslušnosti soudu odůvodnil relativně stroze s tím, že ji dovodil toliko ze skutečnosti o oznámení trestného činu na Praze 1, a vůbec nevedl, proč neuplatnil kritéria předcházející a „přeskočil“ rovnou na třetí kritérium. Obvodní soud pro Prahu 1 se ve vydaném příkazu místní příslušností vůbec nezabýval. Na stěžovatelovu námitku místní nepříslušnosti neodpověděl ani Městský soud rozhodující o stížnosti stěžovatele proti

⁴²⁰ PROVAZNÍK, Jan. *Právo na zákonného soudce v přípravném řízení trestním...*, s. 248.

⁴²¹ Nález Ústavního soudu ze dne 31. ledna 2017, sp. zn. II. ÚS 4051/16.

⁴²² Nález Ústavního soudu ze dne 19. dubna 2016, sp. zn. Pl. ÚS 4/14.

rozhodnutí o vzetí do vazby. Ústavní soud však v tomto nespátřil pochybení způsobilé porušit právo na spravedlivý proces, jelikož zde konkrétně nedosáhlo ústavně-právní dimenze. Podle Ústavního soudu žádný orgán činný v trestním řízení nepochybil ani při určení místní příslušnosti soudu pro úkony v přípravném řízení. Stěžovatel totiž v okamžiku podání návrhu na vydání příkazu k záznamu telekomunikačního provozu **nebyl v postavení obviněného**, nýbrž toliko v postavení podezřelého. Pojem obviněný ve smyslu § 18 odst. 2 TR věta za středníkem nelze v tomto případě analogicky rozšiřovat i na osobu podezřelého. Ústavní soud tak na první pohled zvolil ryze formalistický a přísný jazykový výklad. To, že by jeho výklad takový byl, však odmítl. Je pravdou, že v projednávaném případě i na samotném počátku řízení orgány činné v trestním řízení znaly identitu osoby podezřelého - stěžovatele, včetně kontaktních údajů a adresy. Nicméně okolnosti, na nichž bylo založeno podezření ze spáchání trestného činu stěžovatelem, nedosahovaly potřebného standardu pro zahájení trestního stíhání. Není-li tak v konkrétní věci možné uplatnit kritérium místa spáchání a zároveň je potřeba učinit první úkon v době, kdy ještě nebylo zahájeno trestní stíhání proti konkrétní osobě (byť je tato osoba již známa), **druhé kritérium** v podobě místa bydliště obviněného, místa kde se zdržuje nebo pracuje, **se neuplatní**. Je třeba zdůraznit, že druhé kritérium **není vyloučeno absolutně**. Po zahájení trestního stíhání druhé kritérium uplatnitelné bude. Stejně tak bude kritérium uplatnitelné ve zkráceném přípravném řízení, kdy má podezřelý stejná práva jako obviněný. Jako fundamentální skutečnost je třeba mít na paměti, že přístup při aplikaci kritérií pro určení místní příslušnosti soudu bude odlišný na počátku přípravného řízení a ve fázi řízení před podáním obžaloby. **Nároky na odůvodnění** výběru místně příslušného soudu tak budou na počátku přípravného řízení v souvislosti se samotnou podstatou rané fáze řízení, nedostatku relevantních informací atd. nižší. To ale neznamená, že by orgány činné v trestním řízení neměly povinnost řádně odůvodnit výběr místně příslušného soudu pro úkony v přípravném řízení. Jisté „odlehčení“ je orgánům činným v trestním řízení poskytnuto v případě, kdy je místní příslušnost soudu zcela zřejmá (např. skutek se zjevně stal v obvodu jednoho soudu). V této situaci není potřeba žádného zvláštního odůvodnění. Ústavní soud projednávanou věc uzavřel s tím, že orgány činné v trestním řízení **neporušily** ústavně zaručená práva či svobody stěžovatele. Přesto však připustil, že odůvodnění místní příslušnosti Obvodního soudu pro Prahu 1 bylo nedostatečné.

Vrátíme-li se zpět k **Nálezu**, problematickým aspektem s ním spojeným bylo také to, že v Nálezu nebylo ani předestřeno řešení možného **vzniku kompetenčních sporů** navázaných na aplikaci § 18 TR v případech, kdy bude postup dle předmětných kritérií nejednoznačný. Zvýšené riziko kompetenčních sporů je o tolik závažnější v souvislosti s krátkými lhůtami v přípravném řízení pro provedení úkonů. Bude-li rozhodováno o návrhu na vzetí do vazby, kdy musí být

rozhodnuto do 24 hodin od jeho podání a soud se nebude považovat za příslušný k rozhodnutí, vyřešit takový kompetenční spor v zákonné lhůtě bude prakticky nemožné.⁴²³

Eventuálním budoucím problémem by mohl být výklad § 26 odst. 2 TŘ, který umožňuje **prolomení zásady trvání příslušnosti** za situace, kdy dojde k postoupení věci z důvodu příslušnosti jiného státního zástupce činného mimo obvod soudu, u nějž byl podán první návrh ve věci. Takové situace nebudou zřejmě časté, ale jejich vznik nelze vyloučit.⁴²⁴

Nález neřešil ani postup v případě podání návrhu k **soudu kde působí soudce, jehož trestná činnost má být projednávána**. Případně je dán **jiný důvod**, kvůli němuž by věc neměla být projednávána u daného soudu, neboť jsou **všichni soudci vyloučeni**. Za těchto okolností by jistě byl odůvodněný postup spočívající v podání návrhu na provedení úkonu k jinému okresnímu soudu. Po vydání Nálezu však není taková možnost připuštěna. Jako řešení se nabízí analogické využití § 25 TŘ.⁴²⁵ Státní zástupce by se ještě před podáním návrhu na provedení úkonu domáhal odnětí věci soudu, u něhož by podání návrhu bylo nevhodné, resp. nezákonné, a to i přes to, že dle pravidel posuzování místní příslušnosti by tento soud jinak byl příslušný k provedení úkonu. O přikázání věci jinému okresnímu soudu by rozhodl krajský soud, jenž by byl oběma okresním soudům společně nadřízen. Jednalo by se o jakési preventivní využití analogie, která je v trestním právu procesním v zásadě dovolená.⁴²⁶ Zde by ovšem nastala obdobná situace, kterou jsem popisovala výše v souvislosti s kompetenčními spory. Využijme opět příkladu, kdy státní zástupce dospěje k závěru, že je nutné vzít obviněného do vazby. Před podáním návrhu na vzetí do vazby státní zástupce zjistí, že u místně příslušného soudu jsou **všichni soudci z nějakého důvodu vyloučeni**. Obrátí se tedy na příslušný krajský soud, aby rozhodl, kterému okresnímu soudu v obvodu jeho působnosti bude věc přikázána k rozhodnutí o návrhu na vzetí obviněného do vazby. Z časového hlediska se můžeme domnívat, že krajský soud nerozhodne v řádu hodin, možná ani dnů. Může si tedy státní zástupce „dovolit“ takovéto „odložení“ podání návrhu na vzetí do vazby, aniž by tak došlo k nežádoucím následkům? Pachatel by kupříkladu mohl dokonat trestný čin, opakovat trestnou činnost, uprchnout do zahraničí apod. Analogické využití § 25 TŘ tak může být „dobrým sluhou, ale zlým pánem“.

⁴²³ Ve lhůtě 24 hodin musí soudce nastudovat spis, nařídit vazební zasedání a poté provést vazební zasedání. V případě kompetenčního sporu by pak měl usnesením předložit věc nejbližše společně nadřízenému soudu (což může být až soud Nejvyšší) a ten by pak měl spor rozhodnout, tedy určit soud příslušný pro rozhodnutí, resp. provedení úkonu, který však věc musel zase nastudovat. Domnívám se, že popsany postup skutečně není možné zrealizovat během 24 hodin, i kdyby bylo vynaloženo veškeré možné úsilí, jelikož by muselo být zajištěno rozhodování senátu určeného rozvrhem práce pro tuto agendu (ŘÍHA, Jiří. *Rozhodování soudce v přípravném řízení a jeho příslušnost...*, s. 13).

⁴²⁴ PROVAZNÍK, Jan. *Právo na zákonného soudce v přípravném řízení trestním...*, s. 249.

⁴²⁵ § 25 TŘ upravuje institut odnětí a přikázání věci: „Z důležitých důvodů může být věc příslušnému soudu odňata a přikázána jinému soudu téhož druhu a stupně; o odnětí a přikázání rozhoduje soud, který je oběma soudům nejbližše společně nadřízen.“

⁴²⁶ ŘÍHA, Jiří. *Rozhodování soudce v přípravném řízení a jeho příslušnost...*, s. 13.

Interpretačním problémem spojeným s Nálezem je též řešení **příslušnosti soudu, jenž má nahradit souhlas zástupce České advokátní komory** ve smyslu § 85b odst. 3 TŘ. Návrh na nahrazení souhlasu podává soudce okresního soudu, který nařídil domovní prohlídku či prohlídku jiných prostor, ve kterých advokát vykonává advokacii. O návrhu rozhodne soudce nejbližší nadřízeného soudu, jenž je nadřízen soudu, u něž působí soudce, který byl oprávněn nařídít prohlídku.⁴²⁷ Řízení dle § 85b odst. 3 TŘ mohou probíhat delší dobu a jsou známy případy, kdy o nařízení prohlídky rozhodl soud (soudce), jehož příslušnost nebyla po publikaci Nálezu v souladu s pravidly určenými Nálezem.⁴²⁸ Pokud mělo dle nových pravidel dojít ke změně krajského soudu příslušného k rozhodnutí o návrhu, měla být tedy věc postoupena „novému“ krajskému soudu, nebo měl být zachován princip trvání již založené příslušnosti? S ohledem na výše uvedený postup týkající se prospektivního účinku Nálezu a dodržení pravidla zákonného soudce se nabízí takové řešení, aby o dalším návrhu ve věci rozhodoval soud příslušný dle zásad uvedených v Nálezu. Je však třeba zvážit možnost, že krajský soud určený k rozhodnutí před Nálezem již ve věci nějaké úkony učinil a po publikaci Nálezu vyvstane potřeba učinit návrh na provedení dalších úkonů. Otázkou je, zda by mělo dojít k bezvýhradní aplikaci Nálezu nebo situaci posoudit s tím, že návrh k nahrazení souhlasu zástupce České advokátní komory je tím hlavním návrhem určujícím příslušnost soudu, a tak už není nutné se zabývat změnou soudu. Domnívám se, že správný je přístup zachování příslušnosti soudu dle návrhu podaného před publikací Nálezu, jakožto návrhu zastřešujícího a pro celou věc rozhodného. V opačném případě by došlo k retrospektivnímu účinku Nálezu, přičemž Nález má mít účinek zaměřený toliko do budoucna.⁴²⁹

Výše jsem upozornila na otázky, které vyvstaly po publikaci Nálezu. Dále nastíním, zda, a případně jak, se se zmíněnými interpretačními problémy vypořádala Komise pro nový trestní řád v rámci rekodifikačních prací na novém trestním řádu.

6.4 Příslušnost soudu v přípravném řízení *de lege ferenda*

V souvislosti s rekodifikací trestního řádu se do budoucna nabízí zachovat současný stav a ponechat věcnou příslušnost soudu v přípravném řízení ve prospěch okresních soudů. Takto nastavená právní úprava je osvědčená, avšak v souvislosti s úvahami o vzniku institutu **soudce pro přípravné řízení** získává nový rozměr.⁴³⁰

⁴²⁷ Dle § 85b odst. 3 TŘ dále „V případě prohlídky jiných prostor provedené policejním orgánem podle § 83a odst. 2 nebo 3 podává návrh podle věty první předseda senátu oprávněný k vydání příkazu a v přípravném řízení státní zástupce.“

⁴²⁸ ŘÍHA, Jirí. *Rozhodování soudce v přípravném řízení a jeho příslušnost...*, s. 13.

⁴²⁹ Tamtéž.

⁴³⁰ ŘÍHA, Jirí. *Rozhodování soudce v přípravném řízení a jeho příslušnost...*, s. 13.

Návrh paragrafového znění nového trestního řádu⁴³¹ (dále „Návrh TR“) v § 26 (c8) odst. 1 prozatím upravuje příslušnost soudu k úkonům v přípravném řízení tak, že „*k provádění úkonů v přípravném řízení, v němž je k výkonu dozoru nad zachováváním zákonnosti (dále jen „dozor“) příslušný státní zástupce okresního státního zastupitelství, je příslušný okresní soud, jehož místní příslušnost se určí podle obecných pravidel.*“ V odstavci druhém se uvádí, že „*k provádění úkonů v přípravném řízení, v němž je k výkonu dozoru příslušný státní zástupce krajského nebo vrchního státního zastupitelství, je příslušný okresní soud v sídle krajského soudu nebo jeho pobočky, jejichž místní příslušnost se určí podle obecných pravidel; v případě Městského soudu v Praze je příslušný Obvodní soud pro Prahu 1, v případě Krajského soudu v Praze je příslušný Okresní soud Praha-východ, v případě Krajského soudu v Plzni je příslušný Okresní soud Plzeň-město a v případě Krajského soudu v Brně je příslušný Městský soud v Brně.*“ Na první pohled je patrné odlišné znění od aktuální právní úpravy v § 26 TR.

6.4.1 Věcná příslušnost soudu aneb zachování tradice, nebo odvážná změna?

Dle Návrhu TR věcná příslušnost zůstává u **soudů okresních** bez připuštění výjimek. Komise vycházela ze stávající soustavy soudů, jež na našem území platí od roku 1994. Změna ve věcné příslušnosti soudu k provádění úkonů v přípravném řízení by vyžadovala reformu soudnictví. S tím ovšem Komise při přípravách rekodifikovaného trestního řádu nemohla počítat. Alternativně byl sice zvažován návrat modelu účinného v letech 1992 až 1993, kdy byla příslušnost soudu určována dle prokurátora podávajícího návrh. S tím byla spojena změna věcné příslušnosti, jelikož tak mohl být příslušný krajský nebo i vrchní soud.⁴³²

Mezi významnými představiteli české justice i akademiků se již několik let diskutuje o zásadní změně soudní soustavy, a to nejen ve spojitosti s rekodifikací trestního řádu. Jestliže by došlo k úpravě soudní soustavy, změna by se přirozeně týkala i civilních věcí. Upozorňováno je na fakt, že členění soudní soustavy souvisí s neaktuálním rozdělením území České republiky. Vytváří se pobočky soudů a mezi jednotlivými soudy (především okresními) vznikají velké rozdíly v počtu napadaných věcí, soudců, ve velikosti územních obvodů a v počtu obyvatel v daném obvodu. Ministerstvo spravedlnosti České republiky nemá v dohledné budoucnosti v plánu soudní soustavu měnit.⁴³³ Přes to, že Komise ve svém návrhu nepřipouští jinak stanovenou věcnou příslušnost soudu v přípravném řízení než u okresního soudu, existují mezi současnými odborníky na trestní právo a trestněprávními praktiky názory, že odlišně nastavená věcná příslušnost soudu by byla vhodnější. Předmětné názory nyní stručně nastíním.

⁴³¹ Dostupný z: <https://www.justice.cz/web/msp/rekodifikace>.

⁴³² ŘÍHA, Jiří. *Rozhodování soudce v přípravném řízení a jeho příslušnost...*, s. 13.

⁴³³ ŘÍHA, Jiří. Trestní soudnictví v zahraničí – mezinárodní srovnání. *Trestněprávní revue*, 2015, č. 5, s. 105.

Založení příslušnosti soudu v přípravném řízení **dle příslušnosti státního zástupce vykonávajícího dozor** v přípravném řízení a v souvislosti s tím podávajícího návrh na provedení úkonu by mělo být zváženo právě s ohledem na charakter a typovou závažnost projednávaného trestného činu. Soudce pro přípravné řízení by tak mohl své úkoly vykonávat efektivněji, jelikož by tento stav lépe odpovídal náročnosti dané věci.⁴³⁴ V přípravném řízení by tak mohly být věcně příslušné nejen okresní soudy, ale i krajské a vrchní. Toto nastavení příslušnosti působí logicky i prakticky. Jako nelogické se naopak může jevit to, že v případech závažnější kriminality je náročnost těchto věcí zohledněna dozorováním zákonnosti v přípravném řízení státním zástupcem krajského státního zastupitelství, ale ve vztahu k rozhodování soudu v přípravném řízení není brán v potaz charakter trestné činnosti.

V odborném diskurzu také panují názory, že k úkonům v přípravném řízení by měl být **příslušný jen krajský soud**, a to bez ohledu na typovou závažnost projednávané věci. Dělení příslušnosti soudu mezi soudy okresní a krajské není vhodné v důsledku možného vzniku sporů o věcnou příslušnost.⁴³⁵ Stanovení věcné příslušnosti ve prospěch krajských soudů má být přiléhavější z důvodu, že rozhodování soudců v přípravném řízení může být obtížnější než rozhodování v hlavním líčení. Rozhodování musí být rychlé a musí zohledňovat judikaturu českých soudů i ESLP. To souvisí s důvody, proč by měl v přípravném řízení rozhodovat soudce specializovaný na trestní právo, nikoliv soudce civilního úseku. Pokud se u malého okresního soudu trestní soudci vyloučí provedením úkonu v přípravném řízení z rozhodování v hlavním líčení, mohlo by dojít k situaci, kdy bude muset v hlavním líčení rozhodovat civilní soudce, jelikož případná podjatost všech soudců trestního úseku není důvodem k tomu, aby věc rozhodoval jiný soud. Existují totiž okresní soudy, kde je i méně než dvanáct soudců. Tyto soudy tvoří jednu třetinu z celkového počtu soudů. Naproti tomu jsou i okresní soudy s padesáti soudci. Zavedení příslušnosti krajských soudů má být logičtější a ekonomičtější s tím, že by mohla být „rozmístěna“ do několika pracovišť bez ohledu na dosavadní rozdělení okresů.⁴³⁶ Příkladem zmíním pár soudů, kde je počet trestních soudců skutečně nízký. U Okresního soudu v Písku působí dva trestní soudci, kteří však současně řeší jak agendu trestní, tak agendu civilní. Dosažitelnost pak drží i civilní soudci. Je vysoce překvapivé, že u Okresního soudu v Prachaticích působí pouze jeden trestní soudce, další dva soudci řeší zároveň civilní agendu a podílí se na rozhodování agendy související s T (Nt, Tm,

⁴³⁴ POCHYLÁ, Veronika. *Přípravné řízení de lege ferenda...*, s. 260.

⁴³⁵ GRIVNA, Tomáš. *Anketa: Jak by podle vašeho názoru měla být v budoucím trestním řádu upravena příslušnost...*, s. 2.

⁴³⁶ VÁVRA, Libor. *Anketa: Jak by podle vašeho názoru měla být v budoucím trestním řádu upravena příslušnost soudu v přípravném řízení trestním? Trestní právo*, 2018, č. 3, s. 2.

Rod apod.). U okresního soudu v Náchodě rozhodují dva trestní soudci a jeden soudce se věnuje současně trestní a civilní agendě.⁴³⁷

Nabízí se také ponechat věcnou příslušnost soudu v přípravném řízení u těch **okresních soudů, v jejichž obvodu sídlí krajský soud**. Tato alternativa má smysl s ohledem na umístění vazebních věznic, které se nachází v krajských městech či v jejich blízkosti. Odpadly by tak náklady spojené s převozem vazebně stíhaných obviněných k soudu. Nevýhodou této možnosti však může být ještě větší prohlubování rozdílů mezi jednotlivými okresními soudy. Právě okresní soudy sídlící v krajských městech by se zvětšovaly, v důsledku čehož by muselo být rozvrhem práce určeno více soudců, kteří by se věnovali jen agendě přípravného řízení. Jinými slovy by na těchto „velkých“ okresních soudech muselo působit několik (třeba i více jak deset) soudců pro přípravné řízení.⁴³⁸ Z počtu okresních soudů 75 + 10 obvodních soudů v Praze a Městský soud v Brně (celkem 86) jsou aktuálně největšími okresními soudy Městský soud v Brně (76 soudců), Okresní soud v Ostravě (76 soudců) a Okresní soud v Karviné (48 soudců).⁴³⁹ Agenda přípravného řízení by dle této varianty byla projednávána u čtrnácti okresních soudů. Jedná se o Okresní soud v Ostravě, Okresní soud v Českých Budějovicích, Okresní soud v Ústí nad Labem a Okresní soud v Hradci Králové. V případě Plzně se nabízí Okresní soud Plzeň – sever, Okresní soud Plzeň – jih nebo Okresní soud Plzeň – město. Co se týče Krajského soudu v Praze, nabízí se Okresní soud Praha – východ nebo Okresní soud Praha – západ. V případě Městského soudu v Praze přichází v úvahu Obvodní soud pro Prahu 2. V případě Krajského soudu v Brně se nabízí Městský soud v Brně nebo Okresní soud Brno – venkov. S ohledem na pobočky krajských soudů by se dále mohlo jednat o Okresní soud v Olomouci, Okresní soud v Liberci, Okresní soud v Pardubicích, Okresní soud v Táboře, Okresní soud ve Zlíně a Okresní soud v Jihlavě. Jestliže by nebyly stanoveny modifikace pro Plzeň, Prahu a Brno, tak z celkového počtu 86 okresních soudů by se tedy pouze 14 okresních soudů zabývalo agendou přípravného řízení.

Většina výše uvedených variant věcné příslušnosti je však **prozatím nevhodná**, zejména kvůli současnému rozložení soudní soustavy. Koncentrace agendy přípravného řízení u **krajských soudů** by znamenala významné zvýšení zatížení nejen krajských soudů, ale i soudů vrchních, jakožto druhostupňových orgánů (Nejvyššího soudu v případě, pokud by byly příslušné i vrchní soudy). Množství věcí rozhodovaných v přípravném řízení je značné, a lze tak předvídat skutečně citelné následky, finanční náklady nevyjímaje (například na převoz spisů, obecně cestovní náklady, náklady na modernizaci technologií apod.). Nelze také opomenout fakt, že by se soudce pro

⁴³⁷ Informace dostupné z rozvrhů práce soudů pro rok 2023 zpřístupněných na webových stránkách Ministerstva spravedlnosti ČR justice.cz.

⁴³⁸ ŘÍHA, J. Příslušnost soudu v přípravném řízení..., s. 9.

⁴³⁹ České soudnictví 2021: Výroční statistická zpráva. Ministerstvo spravedlnosti, 2022 [online]. Dostupné z: <https://justice.cz/web/mssp/statisticke-udaje-z-oblasti-justice>.

přípravné řízení působící u krajského soudu mohl potýkat s obtížně řešitelnou situací, kdy by současně obdržel žádost o účast při úkonech dle § 158a TŘ na místech, která jsou v rámci jeho obvodu působnosti od sebe dosti vzdálená. Obdobné by mohlo platit i pro variantu koncentrace agendy u okresních soudů, v jejichž obvodu sídlí krajský soud.⁴⁴⁰ Zavedení některé z variant do praxe by se také projevilo v personálním obsazení útvarů policejních orgánů. Představme si situaci, že by kvůli každému převzetí rozhodnutí nebo trestního spisu musela být absolvována cesta na soud v délce i několik desítek kilometrů, což by znamenalo, že by policisté strávili dost času na cestách místo toho, aby pracovali na případech.

Pokud by v budoucnu nastala reforma soudní soustavy, mohlo by dojít ke spojení dvou a více malých okresních soudů, čímž by došlo ke snížení počtu těchto okresních soudů a obsazenost a zatíženost soudů by byla vyrovnanější. Taktéž by bylo snadnější zavedení institutu soudce pro přípravné řízení, služby a zastupitelnost soudců by také byly lépe řešitelné. Rovněž by odpadla překážka vyloučení soudců z projednávání věci v hlavním líčení, jelikož by se mohl věnovat agendě přípravného řízení jeden soudce. Jistým řešením by mohla být **organizační změna** provedená novelou zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů. U zákonem stanovených menších okresních soudů by byla převedena agenda přípravného řízení na větší okresní soudy sousedící s těmi menšími.⁴⁴¹

Dle **důvodové zprávy** k paragrafovému znění nového trestního řádu⁴⁴² by tedy měla být zachována dosavadní koncepce věcné příslušnosti soudu v přípravném řízení a věcně příslušné budou zásadně jen okresní soudy. Jak je uvedeno v odst. 2 § 26 (c8) Návrhu TŘ, ve věcech, kdy budou v přípravném řízení věcně příslušná krajská a vrchní státní zastupitelství, příslušný bude též okresní, ovšem ten, který sídlí v obvodu krajského soudu či jeho pobočky.⁴⁴³ Touto variantou by se mělo předejít přetížení krajských soudů, vrchních soudů a Nejvyššího soudu, k čemuž by velmi pravděpodobně došlo u varianty určování příslušnosti dle příslušnosti státního zastupitelství i u koncentrace agendy jen u krajských soudů. Jedná se o racionální kompromis, jenž by mohl sloužit jako podnět k novele účinného trestního řádu, jestliže by k rekonstrukci trestního řádu prozatím nedošlo.⁴⁴⁴ Návrh verze, kterou předložila Komise, lze nalézt i v řadách státních zástupců.⁴⁴⁵

⁴⁴⁰ ŘÍHA, Jiří. *Příslušnost soudu v přípravném řízení...*, s. 9.

⁴⁴¹ Tamtéž.

⁴⁴² Důvodová zpráva k novému trestnímu řádu i paragrafové znění nového trestního řádu jsou dostupné na webových stránkách Katedry trestního práva Právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze: <https://www.prf.cuni.cz/katedra-trestniho-prava/dokumenty>.

⁴⁴³ Důvodová zpráva k novému trestnímu řádu – komentář k § 26 (c8) Návrhu TŘ, s. 23-24. Dostupné z: <https://www.prf.cuni.cz/katedra-trestniho-prava/dokumenty>.

⁴⁴⁴ ŘÍHA, Jiří. *Příslušnost soudu v přípravném řízení...*, s. 9.

⁴⁴⁵ BRADÁČOVÁ, Lenka. *Anketa: Jak by podle vašeho názoru měla být v budoucím trestním řádu upravena příslušnost...*, s. 2.

6.4.2 Místní příslušnost soudu v přípravném řízení dle návrhu nového trestního řádu

Esenciálním požadavkem na budoucí právní úpravu místní příslušnosti soudu v přípravném řízení je respektování práva na zákonného soudce. Musí být jasně určitelné, který soud bude rozhodovat. Vágní kritéria jsou nepřipustná, stejně jako je nepřipustné, aby jedna ze stran řízení svým výběrem založila příslušnost soudu.⁴⁴⁶ Precizace pravidel uvedených v novém trestním řádu není snadná, neboť, jak je výše uvedeno, v praxi i po publikaci významného Nálezu Ústavního soudu stále existují nevyřešené otázky, které by měla nová právní úprava reflektovat. Stejně tak by měl být stanoven zřejmý postup v případech jejich řešení.

Komise od počátku svých prací na novém trestním řádu počítala s úpravou **místní příslušnosti navázanou na obecná pravidla** sloužící k určení místní příslušnosti soudu k projednání a rozhodnutí věci, jež jsou uvedena v § 18 účinného trestního řádu.⁴⁴⁷ V Návrhu TŘ je tak explicitně vyjádřeno to, co nyní vyplývá pouze z výše uvedených nálezů Ústavního soudu. Prvotním kritériem je místo spáchání trestného činu, druhým kritériem je bydliště obviněného, místo kde se zdržuje nebo kde pracuje, a třetím hlediskem je místo, kde čin vyšel najevo.⁴⁴⁸ Dle § 26 (c8) odst. 1 Návrhu TŘ bude-li vykonávat dozor v přípravném řízení státní zástupce okresního státního zastupitelství, místní příslušnost soudu bude určena dle obecných pravidel. Dle § 26 (c8) odst. 2 Návrhu TŘ bude-li v přípravném řízení vykonávat dozor státní zástupce vyššího státního zastupitelství (krajské či vrchní), bude „*místně příslušný okresní soud v sídle krajského soudu či jeho pobočky, jejichž místní příslušnost se určí podle obecných pravidel.*“ Výše naznačené možnosti určení příslušného soudu v případech Městského soudu v Praze, Krajského soudu v Praze, Krajského soudu v Plzni a Krajského soudu v Brně Komise vyřešila tak, že jako příslušné soudy výslovně stanovila Obvodní soud pro Prahu 1, Okresní soud Praha – východ, Okresní soud Plzeň – město a Městský soud v Brně.⁴⁴⁹ K opodstatněnosti zahrnutí i **druhého kritéria** do určování místní příslušnosti soudu v přípravném řízení lze v odborných kruzích nalézt negativní postoj s tím, že by ve fázi před zahájením trestního stíhání, kdy ještě není vzneseno obvinění proti konkrétní osobě, bylo nevhodné požadovat, aby orgány činné v trestním řízení musely de facto zjišťovat bydliště osoby, kterou v tu dobu ještě neznají.⁴⁵⁰ K této otázce se dostatečně vyjádřil Ústavní soud ve svém nálezu ze dne 31. 1. 2017, sp. zn. II. ÚS 4051/16. Ve fázi před zahájením trestního stíhání se druhé kritérium jednoduše vynechá, aniž by bylo vyloučeno absolutně. Jakmile je tedy osoba obviněného známa, lze druhé kritérium využít. Vynechání druhého kritéria, pravděpodobně pomocí

⁴⁴⁶ GRÍVNA, Tomáš. *Anketa: Jak by podle vašeho názoru měla být v budoucím trestním řádu upravena příslušnost...*, s. 2.

⁴⁴⁷ ŘÍHA, Jiří. *Příslušnost soudu v přípravném řízení...*, s. 9.

⁴⁴⁸ Důvodová zpráva k novému trestnímu řádu – komentář k § 26 (c8) odst. 1 a 2 Návrhu TŘ, s. 24. Dostupné z: <https://www.prf.cuni.cz/katedra-trestniho-prava/dokumenty>.

⁴⁴⁹ § 26 (c8) odst. 2 Návrhu TŘ, věta za středníkem.

⁴⁵⁰ JELÍNEK, Jiří. *Anketa: Jak by podle vašeho názoru měla být v budoucím trestním řádu upravena příslušnost soudu v přípravném řízení trestním?* *Trestní právo*, 2018, č. 3, s. 2.

negativního vymezení v trestním řádu,⁴⁵¹ není smysluplné a potřebné. Jinak řečeno „existence“ druhého kritéria ničemu neškodí a orgány činné v trestním řízení samy jistě dokáží uzнат za vhodné použití předmětného kritéria (s ohledem na stanovisko uvedené v nálezu II. ÚS 4051/16).

K řešení problematiky **kompetenčních sporů** bylo navrženo, aby soud v případě pochybnosti o příslušnosti i přesto o návrhu státního zástupce na provedení úkonu rozhodl a zároveň provedl další úkony, které nesou odkladu. Povinnost soudu konat i v případě pochyb o příslušnosti platí až do doby určení správného soudu (§ 26 (c8) odst. 4 Návrhu TŘ).⁴⁵² Lze uvést, že toto znění právní úpravy pokrývá mezeru v oblasti, k níž se Ústavní soud ve svém Nálezu nevyjádřil. I místně nepřislušný soud má povinnost učinit potřebné kroky k tomu, aby byly dodrženy zákonné lhůty k provedení úkonů. Kompetenční spor nesmí být na újmu rychlosti řízení. Na základě **soudcem** vyvolaného sporu o příslušnost bude *pro futuro* určen příslušný soud, přičemž úkony nepřislušného soudu následně nelze považovat za neúčinné.⁴⁵³ Nutno podotknout, že předložená podoba právní podoby není ideální. Možnost, aby z důvodu neodkladnosti rozhodl soud, u kterého státní zástupce podal návrh, de facto i de iure připouští, že státní zástupce může učinit volbu soudu dle svého uvážení.⁴⁵⁴ Otevírá se tak prostor pro kritizované manipulace s místní příslušností soudu v přípravném řízení. Jinými slovy, bude-li mít státní zástupce potřebu manipulovat s trestním řízením a bude-li si pro tzv. zájmovou věc chtít zvolit „vhodného“ soudce, učiní tak stejně, ať už bude znění zákona jakékoliv. Tyto výhrady jsou ale označovány za přehnané. Je pravdou, že běžně k takovým excesům nedochází, neboť státní zástupci jsou zajisté svědomití a jsou si také vědomi hrozícího kárného postihu či trestního stíhání.⁴⁵⁵

Pro řešení případů **pochybností o nepodjatosti soudců** a situací, kdy jsou **vyloučeni** všichni soudci daného soudu, je výše uveden návrh na analogické využití současného § 25 TŘ (tzv. delegace). Dle § 31 (c13) odst. 2 Návrhu TŘ bude řešení pro tyto okolnosti nově upraveno přímo v zákoně v rámci institutu odnětí a přikázání věci: „*V přípravném řízení může být věc z důležitých důvodů,*

⁴⁵¹ Příklad výslovného „vyřazení“ druhého kritéria v ustanovení trestního řádu [§ 26 (c8) Návrhu TŘ]: „..., je příslušný okresní soud, jehož místní příslušnost se určí podle obecných pravidel. Před zahájením trestního stíhání se však místo obvodu, kde obviněný bydlí, pracuje nebo se zdržuje, nepoužije.“

⁴⁵² „*Případná pochybnost o příslušnosti nezbravuje soud, u něhož státní zástupce podal návrh na provedení úkonu, povinnosti rozhodnout o takovém návrhu v zákonné lhůtě a provést i další potřebné úkony, jež nesou odkladu, a to až do doby, než bude určen jiný příslušný soud.*“; Označení „spor o příslušnost“ bylo nahrazeno pojmem „pochybnost o příslušnosti“, neboť spor je veden mezi dvěma rovnocennými stranami (soudy; jedná se o negativní nebo pozitivní spor), kdežto zde také sice jde o určitý spor, nicméně tento spor je mezi soudem a státním zástupcem, který nesouhlasí s příslušností daného soudu (ŘÍHA, Jiří. *Příslušnost soudu v přípravném řízení...*, s. 9).

⁴⁵³ Důvodová zpráva k novému trestnímu řádu – komentář k § 26 (c8) odst. 1 a 2 Návrhu TŘ, s. 25. Dostupné z: <https://www.prf.cuni.cz/katedra-trestniho-prava/dokumenty>; Skutečnost, že úkony provedené nepřislušným soudem nebudou automaticky považovány za neúčinné nebude zaneseno do zákona. Přesto bude s touto myšlenkou počítáno. Později rozhodující soud bude mít možnost sám uvážít, zda k manipulaci ze strany státního zástupce došlo nebo nikoliv (ŘÍHA, Jiří. *Příslušnost soudu v přípravném řízení...*, s. 9).

⁴⁵⁴ GRIVNA, Tomáš. *Anketa: Jak by podle vašeho názoru měla být v budoucím trestním řádu upravena příslušnost...*, s. 2.

⁴⁵⁵ ŘÍHA, Jiří. *Příslušnost soudu v přípravném řízení...*, s. 9.

zejména z důvodu uvedeného v odstavci 1 písm. a), přikázána jinému soudu téhož druhu a stupně ještě před podáním návrhu státního zástupce příslušnému soudu na provedení úkonu; návrh na přikázání věci podává státní zástupce nejbližšímu společně nadřízenému soudu.“ Demonstrativně uvedený příklad v § 31 (c13) odst. 1 písm.

a) Návrhu TŘ dopadá právě na vyloučení všech soudců daného soudu z rozhodování o věci. Na rozdíl od Věcného záměru nového trestního řádu z roku 2008 se již výslovně neuvádí i jiný pracovník soudu. Zanesením druhého odstavce do § 31 (c13) Návrhu TŘ je tedy reagováno na výjimečné situace (údajně v jednotkách ročně), kdy může **státní zástupce** na základě svých pochybností o nepodjatosti soudců určitého soudu podat návrh ke krajskému soudu, který k úkonům v přípravném řízení určí jiný soud a věc mu následně „přikáže“. O přikázání věci rozhodne „*krajský soud, v jehož obvodu se nachází okresní soud jinak místně příslušný podle obecných pravidel.*“ Při určování nového soudu by nemělo dojít k tomu, že by krajský soud zvolil soud z druhého konce republiky. Věc by měl přikázat soudu, jenž je nejbližší tomu, který by byl jinak místně příslušný. Co se týká jiných pracovníků soudu, je třeba učinit organizační opatření soudu, jelikož se nejedná o důvod k prolomení pravidla zákonného soudce.⁴⁵⁶ Jedná se o **zvláštní a fakultativní postup** odlišný od institutu odnětí a přikázání věci, který byl označen jako nevhodný a nedostatečný k zajištění objektivitě a utajení řízení. Odnětí a přikázání věci se tak neuplatní ani analogicky. Pro úplnost lze dodat, že pokud by u krajského soudu hrozilo stejné riziko jako u soudu okresního, státní zástupce by se se svým návrhem obrátil na vrchní soud. Výhrady k návrhu znění § 31 (c13) odst. 2 Návrhu TŘ, spočívající ve vytýkání obcházení práva na zákonného soudce, obsažení neurčitých pojmů nebo pouhým demonstrativním výčtu, nebyly akceptovány jako důvodné.⁴⁵⁷

Stávající právní úprava obsahující princip *perpetuatio fori*, byla zachována v § 26 (c8) odst. 5 Návrhu TŘ.⁴⁵⁸ Změnou v této právní úpravě bylo přidání odkazů na ustanovení týkající se rozhodnutí o příslušnosti soudu v případech kompetenčních sporů a odnětí a přikázání věci, včetně nového řešení situací souvisejících s vyloučením soudců.

Navrhované znění nového trestního řádu, jež bylo předloženo Komisí, není, jak je patrné, dokonalé. Záměrem bylo dosažení **přijatelného kompromisu** s respektem k právu na zákonného soudce a jeho nezbytného zachování.⁴⁵⁹ Předně by měla být vyzdvižena snaha Komise vyřešit interpretační problémy spojené s publikací Nálezu Ústavního soudu, což se dle mého názoru podařilo. Je skutečně obtížné najít bezvadné a ideální řešení. Každá varianta s sebou nese možná úskalí a prostor pro nepoctivé praktiky. Zdařilý kompromis vytvořený Komisí může být **inspirací**

⁴⁵⁶ Například soudce sám je obviněným, soudce má blízký vztah k obviněnému, soudce je osoba zúčastněná, riziko prozrazení utajovaných informací apod. (Důvodová zpráva k novému trestnímu řádu – komentář k § 26 (c8) odst. 1 a 2 Návrhu TŘ, s. 26-27. Dostupné z: <https://www.prf.cuni.cz/katedra-trestniho-prava/dokumenty>.

⁴⁵⁷ ŘÍHA, Jiří. *Příslušnost soudu v přípravném řízení...*, s. 9.

⁴⁵⁸ „*Soud určený podle odstavců 1 až 3 se stává příslušným k provádění všech úkonů soudu po celé přípravné řízení; tím není dotčen § 30 a 31/c12 a § c13.*“

⁴⁵⁹ ŘÍHA, Jiří. *Příslušnost soudu v přípravném řízení...*, s. 9.

pro novelizaci aktuální úpravy příslušnosti soudu v přípravném řízení pro případ, že bude rekonstrukce trestního řádu odložena na pozdější dobu.

6.5 Komparace se slovenskou právní úpravou

Slovenská republika je uváděna jako vzor sloužící pro inspiraci při úvahách o změně z čtyřlánkové soudní soustavy na soustavu tříčlankovou.⁴⁶⁰ Z toho důvodu bude nyní nastíněn na Slovensku platný právní stav, který se týká příslušnosti soudu v přípravném řízení.

Na Slovensku proběhla **rekonstrukce** trestního práva procesního již v roce 2005. Přinesla s sebou několik nových institutů, včetně **soudce pro přípravné řízení** (*sudca pre prípravné konanie*).⁴⁶¹ S novým trestním řádem účinným od 1. 1. 2006 (zákon č. 301/2005 Z. z., trestný poriadok, v znení neskorších predpisov, dále jen „TP“) byla potvrzena tříčlanková soudní soustava – okresní soudy, krajské soudy a Nejvyšší soud Slovenské republiky. Významnou změnou bylo, že v prvním stupni již nerozhodovaly, vedle soudů okresních, také krajské soudy. Prvostupňová agenda byla přesunuta pouze k okresním soudům (s výjimkou Specializovaného trestního soudu - *Špecializovaného trestného súdu*). Okresních soudů je na Slovensku celkem 54, přičemž ne každé okresní město je sídlem okresního soudu.⁴⁶²

Okresní soudy rozhodují samosoudcem či v senátech o všech zbývajících trestných činech neuvedených v § 14 TP. U okresních soudů působí **soudce pro přípravné řízení**, přičemž příslušnost soudu v přípravném řízení stanoví § 24 TP (viz dále). Rozlišují se na „prosté“ okresní soudy (54), okresní soudy v sídle krajského soudu (8) a okresní soudy uvedené ve zvláštním zákoně (3), které v prvním stupni rozhodují o trestných činech vojenských (srov. § 16 odst. 2 TP).⁴⁶³

Specializovaný trestní soud byl vytvořen v roce 2009 jako nástupce Speciálního soudu (*Špeciálneho súdu*). Specializovaný trestní soud rozhoduje v trestněprávních a jiných, trestním řádem stanovených, věcech. Specializovaný trestní soud je soudem prvního stupně a má **postavení krajského soudu**.⁴⁶⁴ Je jediný svého druhu, rozhoduje v **senátech** složených ze tří soudců a má

⁴⁶⁰ ŘÍHA, Jiří. Trestní soudnictví v zahraničí – mezinárodní srovnání. *Trestněprávní revue*, 2015, č. 5, s. 105.

⁴⁶¹ MARKOVÁ, Veronika. Zásada sudcu pre prípravné konanie a niektoré vybrané aplikačné problémy. In HRUŠÁKOVÁ, Milana, PROVAZNÍK, Jan, VALDHANS, Jiří (ed.). *Dny práva 2017, část IX., Zásady trestního práva hmotného i procesního a jejich uplatňování v praxi*. Brno: Masarykova Univerzita, 2018, s. 206; **Postavení soudce pro přípravné řízení** je vymezeno v § 10 odst. 3 TP tak, že se jedná o soudce soudu prvního stupně, který před začátkem trestního stíhání a v přípravném řízení rozhoduje o zásazích do základních lidských práv a svobod, o stížnostech proti rozhodnutím prokurátora a v jiných případech stanovených trestním řádem. Jeho postavení a pravomoc se různí v závislosti na stádiu řízení, v němž realizuje svou činnost (MARKOVÁ, Veronika. *Zásada sudcu pre prípravné konanie...*, s. 207). Soudce pro přípravné řízení je například dle § 348 odst. 1 písm. a) a odst. 2 TP oprávněn vydat trestní příkaz, což činí v postavení samosoudce.

⁴⁶² ŘÍHA, Jiří. *Trestní soudnictví v zahraničí...*, s. 105.

⁴⁶³ ŘÍHA, Jiří. *Trestní soudnictví v zahraničí...*, s. 105.

⁴⁶⁴ Slovensko – vnitrostátní specializované soudy. Dostupné z: https://e-justice.europa.eu/content_specialised_courts-19-sk-sk.do?member=1.

celostátní působnost.⁴⁶⁵ V § 14 TP je uveden taxativní výčet trestných činů, na něž se vztahuje působnost Specializovaného trestního soudu (např. poškozování finančních zájmů Evropské unie nebo úkladná vražda). Zároveň je tak dána působnost Úřadu speciální prokuratury (*Úrad špeciálnej prokuratúry*).⁴⁶⁶ Jestliže dojde k tomu, že Specializovaný trestní soud nemůže učinit rozhodnutí v určité věci (z důvodu vyloučení soudců apod.), vykoná jeho pravomoc Krajský soud v Banské Bystrici.⁴⁶⁷ O opravných prostředcích proti rozhodnutím Specializovaného trestního soudu rozhoduje Nejvyšší soud Slovenské republiky.

Příslušnost soudu pro úkony v přípravném řízení je tedy upravena v § 24 TP, jenž je speciálním ustanovením k obecným ustanovením o věcné a místní příslušnosti soudu (§ 15, § 16 a § 17 TP).⁴⁶⁸ Kombinována jsou pravidla určující příslušnost soudu pro řízení ve věci samé se specifiky přípravného řízení.⁴⁶⁹ Mohou nastat dvě možnosti – buď bude v přípravném řízení rozhodovat soud, jenž by rozhodoval o podané obžalobě, nebo soud, v jehož obvodě je činný prokurátor, který podal příslušný návrh v případě, kdy je příslušných více soudů.⁴⁷⁰ Obecně je stanoveno, že úkony před zahájením trestního stíhání anebo v přípravném řízení provádí **okresní soud**, jenž by byl příslušný konat řízení o obžalobě (§ 24 odst. 1 TP). Jestliže je k projednání věci v prvním stupni příslušný **okresní soud v sídle krajského soudu**⁴⁷¹ (§ 16 odst. 1 TP), je příslušný rovněž pro úkony v přípravném řízení (§ 24 odst. 2 TP). Pokud jsou v prvním stupni příslušné **okresní soudy** dle § 16 odst. 2 TP rozhodující trestné činy **vojenské**, rozhodují taktéž o úkonech v přípravném řízení. Ve věcech uvedených v § 16 odst. 5 TP spadajících do působnosti **Specializovaného trestního soudu** činí úkony v přípravném řízení pouze Specializovaný trestní soud (§ 24 odst. 3 TP).⁴⁷² Z uvedeného výčtu jsou patrné čtyři varianty příslušnosti soudů

⁴⁶⁵ ŘÍHA, Jiří. *Trestní soudnictví v zahraničí...*, s. 105.

⁴⁶⁶ PALKOVIČ, Jaroslav. In: ČENTĚŠ, Josef a kol. *Trestný poriadok – Veľký komentár*. 3. aktualizované vydanie. Bratislava: EUROKÓDEX, 2017, s. 40.

⁴⁶⁷ § 91 zákona č. 757/2004 Z. z., zákon o súdoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov, v znení neskorších predpisov: „Ak nie je na Špecializovanom trestnom súde ustanovený senát alebo ak z iného dôvodu nemôže Špecializovaný trestný súd vykonávať svoju právomoc podľa tohto zákona alebo osobitného zákona, vykonáva ju Krajský súd v Banskej Bystrici; senát krajského súdu sa v takom prípade skladá z troch sudcov, z ktorých jeden je predsedom senátu.“

⁴⁶⁸ PALKOVIČ, Jaroslav. In: ČENTĚŠ, Josef a kol. *Trestný poriadok – Veľký komentár...*, s. 54.

⁴⁶⁹ ŘÍHA, Jiří. *Trestní soudnictví v zahraničí...*, s. 105.

⁴⁷⁰ PALKOVIČ, Jaroslav. In: ČENTĚŠ, Josef a kol. *Trestný poriadok – Veľký komentár...*, s. 55.

⁴⁷¹ Dle § 16 odst. 1 TP se jedná o zvlášť závažné zločiny, u nichž zákon stanoví trest odnětí svobody s dolní hranicí trestní sazby nejméně 12 let nebo se jedná o skutky spáchané organizovanou skupinou, zločineckou slupinou či teroristickou skupinou.

⁴⁷² Zvláštní příslušnost pak ještě stanoví § 24 odst. 4 TP u taxativně vyjmenovaných úkonů: „Na vydanie príkazu na sledovanie osôb a vecí podľa § 113 ods. 4, príkazu na vyhotovovanie obrazových, zvukových alebo obrazovo-zvukových záznamov podľa § 114, príkazu na odpočúvanie a záznam telekomunikačnej prevádzky podľa § 115 alebo § 116 a príkazu na použitie agenta podľa § 117 je pred začatím trestného stíhania alebo v prípravnom konaní príslušný okresný súd podľa § 16 ods. 1, v ktorého obvode je súd, ktorý by bol príslušný na konanie o obžalobe, a Špecializovaný trestný súd, ak ide o veci patriace do jeho pôsobnosti; ak je takých súdov viac, úkony vykonáva súd, v ktorého obvode je činný prokurátor, ktorý podal príslušný návrh. Ak ide o veci podľa § 16 ods. 2, je príslušný okresný súd, ktorý by bol príslušný na konanie o obžalobe.“

v přípravném řízení, přičemž z **věcného** hlediska se ve třech případech jedná o okresní soud a v jednom případě se jedná o soud v postavení krajského soudu.

Na Slovensku tedy upustili od konceptu příslušnosti soudu pro úkony přípravného řízení v podobě, jaká platí v České republice. Zavedli tříčlankovou soudní soustavu, což je ale spojeno se složitým rozlišováním toho, jaký soud bude věc projednávat v prvním stupni. V tomto komplikovaném rozdělení věcí lze shledat jistou nevýhodu a negativum, neboť v přípravném řízení vcelku často dochází k překvalifikování skutku na jiný trestný čin, a tím se v případě slovenské právní úpravy může změnit i příslušnost soudu k provádění úkonů v přípravném řízení.⁴⁷³ Slovenský systém je tvořen řadou pravidel a reálně je složitější, než se může zdát. Ve skutečnosti nevyužívá výhody tříčlankové soustavy, jež má eliminovat spory o příslušnost. Naopak slovenské pojetí nebezpečí kompetenčních sporů spíše zvyšuje, a to s ohledem na čtyři typy věcí (jak je uvedeno výše), kdy je dána příslušnost tří druhů okresních soudů a Specializovaného trestního soudu. Především z tohoto důvodu není Slovensko nejvhodnějším vzorem pro budoucí reformu českého trestního soudnictví.⁴⁷⁴

6.6 Shrnutí

V úvodu této kapitoly bylo avizováno, že bude nastíněna platná právní úprava určování příslušnosti soudu k provádění úkonů v přípravném řízení v České republice. Dále měl být analyzován významný Nález Ústavního soudu v souvislosti s problematickými otázkami navázanými na publikaci Nálezu. Analyzována měla být zejména navrhovaná podoba právní úpravy předložená Komisí s ohledem na to, zda poskytuje řešení předmětných problematických otázek týkajících se místní příslušnosti soudu v přípravném řízení.

Nejprve byl vymezen pojem příslušnost soudu v přípravném řízení spolu s nastíněním základních pravidel pro určování příslušnosti soudu, včetně vztahu mezi ustanoveními trestního řádu upravujícími příslušnost soudu v přípravném řízení. Definován byl také časový úsek, kdy se tato pravidla aplikují.

Následně byla předložena právní úprava věcné příslušnosti soudu v přípravném řízení. Pravomoc soudu v přípravném řízení byla do právního řádu zanesena novelou trestního řádu účinnou od 1. 1. 1992. Novelou účinnou od 1. 1. 1994 bylo v zákoně výslovně stanoveno, že se jedná o okresní soud. Zároveň novela zakotvila založení příslušnosti soudu po celé přípravné řízení – tzv. pravidlo trvání příslušnosti (*perpetuatio fori*). Trestní řád rovněž obsahuje výjimky, kdy je dána příslušnost krajského či vrchního soudu (srov. § 146a TR a § 158e TR).

⁴⁷³ ŘÍHA, Jiří. *Příslušnost soudu v přípravném řízení...*, s. 9.

⁴⁷⁴ ŘÍHA, Jiří. *Trestní soudnictví v zahraničí...*, s. 105.

Místní příslušnost soudu v přípravném řízení je pevně spjata s **dodržováním práva na zákonného soudce**. Od jisté doby začal § 26 TŘ upravující příslušnost soudu v přípravném řízení vyvolávat pochybnosti a kritiku. Pravidla místní příslušnosti nejsou důsledná a do zásahu Ústavního soudu umožňovala přinejmenším pochybné výběry místně příslušných soudů pro provádění úkonů v přípravném řízení. Pokud totiž provedení úkonu nařídí soudce z místně nepříslušného soudu, získané důkazy jsou stíženy nenapravitelnou vadou. Analýzou významného Nálezu Ústavního soudu ze dne 19. 4. 2016, sp. zn. Pl. ÚS 4/14 byly identifikovány interpretační problémy navázané na publikaci Nálezu. Konkrétně se jedná o prospektivní účinek nálezu a požadavky na vynaložení míry potřebné pro určení soudu příslušného k provedení prvního úkonu. Následující nálezu Ústavního soudu ze dne 31. 1. 2017, sp. zn. II. ÚS 4051/16 potvrdil výklad podaný Nálezem a zároveň legitimitu druhého kritéria užívaného pro určování místní příslušnosti za podmínky, že se uplatní až ve chvíli, kdy je známa konkrétní osoba, proti níž se řízení vede. Ústavní soud v nálezu vyslovil, že nároky na odůvodnění výběru místně příslušného soudu jsou na počátku přípravného řízení nižší v souvislosti se samotnou podstatou rané fáze řízení. Ve stěžejním Nálezu dále nebylo ani nastíněno řešení případných kompetenčních sporů, možnost prolomení zásady trvání příslušnosti, řešení situace vyloučení všech soudců daného soudu nebo příslušnost soudu, jenž má nahradit souhlas zástupce České advokátní komory.

De lege ferenda bylo záměrem Komise precizovat právní úpravu příslušnosti soudu v přípravném řízení tak, aby nepřipouštěla pochybnosti o užití příslušných pravidel a zahrnovala řešení právních otázek, které nejsou obsaženy v současném trestním řádu. Komise zvolila rozumný kompromis, jenž má sloužit k dodržování práva na zákonného soudce a reagovat na sporné otázky navázané na publikaci Nálezu.

Věcně příslušné pro úkony v přípravném řízení budou i nadále okresní soudy, jelikož jiná řešení by vyžadovala reformu soudnictví a změnu z čtyřčlankové soustavy na soustavu tříčlankovou. Mezistupněm mezi stávajícím stavem a soudní reformou by mohla být organizační změna provedená novelou zákona o soudech a soudcích, jež by spočívala v převedení agendy přípravného řízení z malých okresních soudů na větší okresní soudy sousedící s těmi malými.

Právní úprava **místní** příslušnosti soudu v přípravném řízení je složitá ve své jednoduchosti. Najít ideální řešení je obtížnější, než se může zdát. Současné propojení určování místní příslušnosti soudů v přípravném řízení s obecnými pravidly určování místní příslušnosti soudů v trestním řízení bude ponecháno a nově zakotveno do zákona. Nově by mělo být do zákona zaneseno, že pokud bude v přípravném řízení vykonávat dozor státní zástupce vyššího státního zastupitelství (krajské či vrchní), bude místně příslušný okresní soud v sídle krajského soudu či jeho

pobočky. Jeho místní příslušnost se určí podle obecných pravidel (spolu s uvedením specifik pro některé krajské soudy).

Pro řešení **kompetenčních sporů** bylo navrženo, aby soud i v případě pochybnosti o příslušnosti přesto o návrhu státního zástupce na provedení úkonu rozhodl a zároveň provedl další úkony, které nesnesou odkladu. Povinnost soudu konat i v případě pochyb o příslušnosti má platit až do doby určení příslušného soudu. Tento spor o příslušnost bude vyvolán soudcem soudu, který se necítí být příslušný. V situacích, kdy budou z daného soudu všichni **soudci vyloučeni** z rozhodování, se státní zástupce bude moci obrátit na krajský soud se svým návrhem na určení soudu, který ve věci učiní požadovaný úkon. Komise dále zachovala pravidlo trvání příslušnosti soudu v přípravném řízení.

Podoba právní úpravy předložená Komisí sice není dokonalá, lze ji ovšem hodnotit jako velmi zdařilý pokus najít přijatelné řešení aktuálních problematických otázek a tato řešení zanést do nového trestního řádu.

Slovenská právní úprava příslušnosti soudu v přípravném řízení byla analyzována z důvodu možného inspiračního zdroje pro rekodifikaci českého trestního procesního práva. Soudní soustava na Slovensku je oproti České republice tříčlanková. V přípravném řízení jsou k provádění úkonů v přípravném řízení příslušné tři typy okresních soudů a jeden specializovaný soud s celostátní působností. Rozdělování projednávaných věcí je komplikované a výhody tříčlankové soudní soustavy, která by měla minimalizovat spory o příslušnost, nejsou ve skutečnosti využívány. Spíše nebezpečí vzniku kompetenčních sporů zvyšují. Proto slovenská právní úprava není nejvhodnějším vzorem pro případnou soudní reformu v Česku.

Závěr

Participace soudce v přípravném řízení je v současnosti neodmyslitelným elementem této předsoudní fáze řízení. Těžištěm dokazování je stále hlavní líčení a tento koncept má být do budoucna nejen zachován, ale také posilován. Význam přípravného řízení ovšem nelze pomíjet, neboť v trestním řízení plní velmi významné funkce. Zejména v souvislosti s dokazováním a přípravou podkladů pro soudní stádium, protože soudce rozhodující o meritu věci je plně odkázán na práci policejního orgánu a státního zástupce. Právě státní zástupce je pánem přípravného řízení a odpovídá za jeho zákonnost, včetně zákonného získání, provedení a zachycení důkazů. V přípravném řízení je zasahováno do esenciálních práv osob, jež jsou zaručena předpisy té nejvyšší – ústavní úrovně. Judikatura Evropského soudu pro lidská práva jasně stanovuje směr a limity zapojení soudce v přípravném řízení a jednoznačně kvituje rozhodování soudce o zásazích do základních práv a svobod. Od toho je také stanoveno další pojmenování soudce činného v přípravném řízení – soudce práv a svobod. Opětovné snahy o zanesení institutu soudce činného toliko v přípravném řízení mají splnit požadavek Evropského soudu pro lidská práva, aby státy vedly účinné vyšetřování bez porušování základních lidských práv.

Trestní řád byl již mnohokrát novelizován a rekonstrukce trestního procesního práva je vskutku naléhavá. Práce na novém trestním řádu probíhají několik let a přes to, že se ústavněprávní výbory Poslanecké sněmovny a Senátu postavily k předloženému návrhu znění nového trestního řádu kriticky, jsem přesvědčena o tom, že práce tzv. Velké komise pro nový trestní řád nebyla zbytečná. Domnívám se, že není vhodné pokračovat v novelizacích stávajícího trestního řádu, k čemuž bude evidentně (bohužel) přistoupeno. O účinném trestním řádu je totiž všeobecně známo, že je komplikovaným a nepřehledným předpisem. Od roku 1961 prošel desítkami novel a jestli bude i nadále modernizován a aktualizován pouze prostřednictvím novelizací, orientace v něm a práce s ním už bude snad jen pro zkušené čtenáře detektivek. Trestní řízení je dynamické a proto i trestněprocesní předpis musí být přehledný a musí umožňovat rychlou orientaci a okamžité pochopení zakotvených pravidel.

Mým cílem bylo prostřednictvím předkládané disertační práce přispět k odborným diskuzím, jež se týkají zkoumaných témat. Z toho důvodu byla analyzována současná právní úprava a byly vymezeny její sporné otázky. V návaznosti na to byla analyzována navrhovaná právní úprava a následně bylo zhodnoceno, zda poskytuje řešení problematických aspektů právní úpravy de lege lata. Především bylo mým cílem odpovědět na výzkumné otázky, jež byly vytyčeny v úvodu práce, a případně navrhnout vlastní a příhodnější varianty budoucího znění zákona.

Při psaní své práce jsem vycházela nejen z odborných publikací a rozhodnutí soudů, ale také ze svých zkušeností z praxe, které jsem získala jakožto asistentka soudce na trestním úseku na

obvodním soudě v Praze. V současnosti působím u druhého obvodního soudu, který má sídlo ve známém justičním areálu, a pohybuji se tak i mezi kolegy z jiných soudů. Navíc jsem většinu času byla asistentkou soudce, jenž byl zaměřen na agendu přípravného řízení, což mi poskytlo nenahraditelné zkušenosti a náhled na problematiku, jíž se ve své práci věnuji.

Soudce je v přípravném řízení oprávněn provádět relativně obsáhlé množství různých úkonů. Nebylo tak možné pojmout celou materii komplexně a věnovat pozornost všem sporným otázkám souvisejících s ingerencí soudce v přípravném řízení, resp. všem úkonům. V práci tak byly rozebrány tři druhy pravomoci soudce v přípravném řízení a neméně důležité určování příslušnosti soudu k úkonům v přípravném řízení.

V úvodní kapitole byl připomenut zaniklý institut **vyšetřujícího soudce**, který působil zejména v přípravném vyšetřování, což byla druhá fáze přípravného řízení. S institutem vyšetřujícího soudce byla spojena řada oprávnění, jež jsou v dnešní době nemyslitelná. Například hodnocení obžalovacího spisu. Nejkontroverznější pravomocí bylo to, že sám prováděl vyšetřování. Sporné bylo ovšem i jeho „narušování“ postavení státního zástupce. Dle tehdejší právní úpravy státní zástupce ani nemohl zastavit přípravné vyšetřování, jelikož to spadalo do pravomoci vyšetřujícího soudce. Kritika vyšetřujícího soudce spočívala zvláště v tom, že byly svěřeny dva hlavní úkoly do rukou jedné „osoby“ – nestrannost soudce, jenž měl být zárukou zákonnosti vyšetřování a činnost vyšetřujícího orgánu, který má obstarávat důkazní materiál pro hlavní líčení. V současnosti tento „přežitek“ z 19. století postupně mizí z moderních právních řádů a je velice moudré, že Komise neuvažovala o znovuzavedení tohoto zastaralého institutu.

V následující kapitole jsem stručně definovala přípravné řízení a **postavení soudce**, které je mu v této fázi řízení svěřeno zákonem, a sumarizovala jsem výčet oprávnění soudce v přípravném řízení, tedy rozsah jeho pravomoci. Nový institut **tzv. soudce pro přípravné řízení** již Komise do Návrhu TR zahrнула a tak jsem se v práci nezabývala argumenty pro či proti jeho zavedení. Záměrem bylo potvrdit či vyvrátit hypotézu, jestli by měl být soudce pro přípravné řízení specializovaný pouze na trestní právo. Jako **nejvhodnější model** soudce pro přípravné řízení shledávám právě soudce zaměřeného na trestní právo, jelikož pro naplnění trestněprávní soudcovské činnosti se nelze obejít bez znalostí aktuální judikatury a relevantní odborné literatury. Je naprosto nevyhovující, aby byli v přípravném řízení činní i soudci „civilisté“, kteří se leckdy ani neorientují v oblasti trestního práva. Bezdůvodné opomenutí judikatury může vykazovat znaky jurisdikční libovůle, a tak být protiústavní. K zajištění rovnoměrného zatížení soudců může být agenda přípravného řízení individuálně doplňována klasickou „T“ agendou, a to prostřednictvím rozvrhu práce. Mám za to, že jedině tímto způsobem bude naplněn účel a smysl nového institutu soudce pro přípravné řízení.

Část práce orientovaná na **přítomnost soudce při provádění neodkladných a neopakovatelných úkonů** měla poskytnout odpověď na otázku, zda je vhodná navrhovaná varianta týkající se účasti soudce při neodkladném nebo neopakovatelném úkonu na žádost státního zástupce. Předestřela jsem přehled judikatury Evropského soudu pro lidská práva, z níž plyne, že účast soudce při neodkladných a neopakovatelných úkonech je významná, zejména z důvodu nepřítomnosti obhájce, neboť se tyto úkony často provádí ve fázi řízení, kdy ještě nebylo vzneseno obvinění proti dosud podezřelé osobě. Nepovažuji tak za dostačující účast soudce (například u neopakovatelného úkonu) závislou toliko na žádosti státního zástupce. Tento model není koherentní s judikaturou Evropského soudu pro lidská práva. Proto navrhuji, aby byla do budoucna účast soudce **obligatorní** u výslechu svědka a rekonvice prováděných v režimu § 158a TŘ a u ostatních úkonů prováděných jako neodkladných či neopakovatelných by byla přítomnost soudce **fakultativní**. Navrhuji také rozšířit pravomoc soudce tím způsobem, aby se mohl **vyjádřit** ke skutečnosti, zda bylo potřeba provádět úkon jako neodkladný nebo neopakovatelný. Vyjádření soudce by se zaznamenalo do protokolu a následně by měl soudce v hlavním líčení jisté vodítko pro posouzení zákonnosti provedeného úkonu. Dále mám za to, že prostřednictvím této kapitoly byla potvrzena hypotéza o vhodnosti rozšíření pravomoci soudce pro přípravné řízení o **možnost zasáhnout do úkonu po věcné stránce**, poněvadž náležité objasňování skutkového stavu může mít i podobu nutnosti položit konkrétní otázku v případě, že nebude položena vyslyšající osobou. Účast advokáta není dostatečnou zárukou a může být spíše kontraproduktivní. V neposlední řadě jsem navrhla **obligatorní pořizování** zvukového a obrazového záznamu u provádění všech neodkladných a neopakovatelných úkonů.

Následující úsek práce pojednává o pravomoci soudce pro přípravné řízení **přezkoumat některá rozhodnutí státního zástupce o skončení trestního stíhání**, kterou v současnosti soudce činný v přípravném řízení nemá. Nejdříve jsem vymezila právo na účinné vyšetřování, zvláště jeho obsah a rozsah z pohledu Ústavního soudu České republiky, což bylo významné pro následné posouzení, zda soudní přezkum rozhodnutí státního zástupce posiluje právo poškozeného na účinné vyšetřování. Po provedené analýze hodnotím aktuální možnosti přezkumu některých rozhodnutí státního zástupce o skončení trestního stíhání jako nedostatečné. Navrhovaný soudní přezkum pak shledávám jako **efektivní mechanismus** sloužící k posílení práva na účinné vyšetřování a mohu potvrdit v úvodu vymezenou hypotézu. Nicméně znění uvedené v paragrafovém Návrhu TŘ není z mého pohledu nejvhodnější. Sice reflektuje poslední postoj Ústavního soudu k právu na účinné vyšetřování, ten ale považuji za zpátečnický a zkracující právo poškozených na účinné vyšetřování. Nabídla jsem tedy podobu právní úpravy souladnější s trendem posilování práva poškozených na účinné vyšetřování. Právo poškozených na účinné

vyšetřování bude více posíleno, pokud se bude soudní přezkum vztahovat na **všechny případy, kdy bylo trestným činem zasaženo do tělesné integrity** jednotlivců, a to u obligatorních i fakultativních případů odložení věci či zastavení trestního stíhání. Rovněž byla prostřednictvím komparace a analýzy institutů soukromé žaloby, subsidiární žaloby a soudního přezkumu potvrzena hypotéza, že soudní přezkum prováděný soudcem pro přípravné řízení by byl z hlediska zavedení do praxe a reálného fungování v praxi nejjednodušší, nejrychlejší a nejméně nákladný. Pro poškozeného se také jedná o nejméně náročnou variantu.

Další, v pořadí pátá, kapitola zahrnuje analýzu slovenské právní úpravy, jakožto případného inspiračního zdroje k rozšíření pravomoci soudce pro přípravné řízení na **možnost vydávat trestní příkazy**. Slovenský trestní řád totiž institut soudce pro přípravné řízení obsahuje již od roku 2006. Podklad pro tuto úvahu jsem nenalezla v žádném dostupném zdroji pocházejícím od Komise zabývající se rekonstrukcí trestního řádu. Jako problematické hledisko slovenské právní úpravy pojící se s vydáváním trestních příkazů soudcem pro přípravné řízení je uváděn **nesoulad s pravidlem zákonného soudce**. Po provedení analýzy jsem dospěla k závěru, že dodržování práva na zákonného soudce by skutečně mohlo působit potíže. Stanovenou hypotézu však bylo **možné vyvrátit** důsledným nastavením pravidel. Pokud by totiž pravomoc vydávat trestní příkazy byla zanesena v trestním řádu a specifikována v rozvrhu práce, k porušení práva na zákonného soudce by docházet nemělo. Bylo by nutné založit příslušnost soudce pro přípravné řízení prostřednictvím rozvrhu práce v tom smyslu, aby bylo jasné patrné, že projedná, a následně taky rozhodne věc, která napadla do jeho senátu v pracovní době. Za tím účelem jsem navrhla možné znění tohoto pravidla v rozvrhu práce: *„Pouze věci zjednodušených řízení se zadržným podezřelým napadlé do tohoto senátu v pracovní době.“* Z praxe vím, že funkcionářům soudu je poskytnut relativně široký manipulační prostor k tomu, aby pomocí rozvrhu práce upravovali rozdělování agendy. I dnes ostatně na soudech působí soudci zaměřeni na přípravné řízení, jejichž vytížení je dorovnáváno klasickou „T“ agendou, v jejímž rámci vydávají trestní příkazy. Je však třeba říct, že by se pak nejednalo o soudce specializovaného čistě na přípravné řízení v té podobě, s jakou je nyní počítáno v rámci rekonstrukčních prací, ale o „soudce hybridního charakteru.“ V neposlední řadě byla naznačena nizozemská právní úprava týkající se pravomoci státního zástupce vydat ve věci trestní příkaz a rozhodnout tak o vině a trestu obviněného, což je v českém i slovenském prostředí nevídané.

Poslední část práce poskytla náhled na problematiku **určování příslušnosti soudu v přípravném řízení**, obzvláště v souvislosti s diskutovaným Nálezem Ústavního soudu, jehož publikace s sebou přinesla řadu nezodpovězených otázek. Také byl vyzdvížen význam dodržování **práva na zákonného soudce** ve spojení s určením příslušného soudu. Identifikace sporných

otázek navázaných na Nález a následné zhodnocení příslušné právní úpravy v Návrhu TR přineslo potvrzení stanovené hypotézy a je tak možno konstatovat, že Komise předložila zdařilý kompromis způsobilý k řešení nejdůležitějších otázek týkajících se věcné a místní příslušnosti soudu v přípravném řízení, kompetenčních sporů a vyloučení všech soudců daného soudu z projednávání věci. Znění navrhované právní úpravy je eventuálně možné využít i pro novelizaci účinného trestního řádu.

Ve své disertační práci jsem hodnotila pravděpodobné znění právní úpravy rekodifikovaného trestního řádu v kontextu se současnou právní úpravou a pokusila jsem se poukázat na její dílčí nepřesnosti a nedostatky. **Otázku, zda by na základě realizace nabídnutých vlastních návrhů de lege ferenda opravdu došlo k předvídanému „vhodnějšímu stavu“, může zodpovědět a potvrdit jedině zavedení změn do právního řádu a následná aplikace v praxi.** Úplným závěrem si dovoluji uvést, že ctím postavení státního zástupce v přípravném řízení a mé úvahy nesměřují ke znevažení či omezování činnosti státních zástupců a jejich nezpochybnitelného postavení a přínosu. V trestním řízení, potažmo v přípravném řízení, však dochází k tak závažným zásahům do práv a svobod jednotlivců, že je nezbytné, aby existovaly účinné záruky ochrany oněch esenciálních práv.

Seznam použité literatury

Odborné články:

ASP, Petter. The Prosecutor in Swedish Law. *Crime and Justice: A Review of Research* [online databáze], 2012, č. 41 [cit. 27. července 2023]. Dostupné z: databáze HeinOnline.

BAXA, Josef. K otázce vyloučení soudce. *Trestněprávní revue* [online databáze], 2002, č. 4 [cit. 13. května 2023]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

BLAŽKOVÁ, Kristina. Právo na efektivní vyšetřování: dochází na třetím ústavním soudu k výrazné změně v koncepci ochrany základních práv? *Jurisprudence*, 2016, č. 5, s. 3-14.

BOŠKOVIĆ, Aleksandar a Nenad RADOVIĆ. Comparative overview of the preliminary proceedings in the Republic of Serbia, Germany, and Italy. *International Journal of Law, Crime and Justice* 52 [online], 2018, č. 52 [cit. 13. května 2023]. Dostupné z: databáze Journals & Books.

BRADÁČOVÁ, Lenka. Anketa: Jak by podle vašeho názoru měla být v budoucím trestním řádu upravena příslušnost soudu v přípravném řízení trestním? *Trestní právo* [online databáze], 2018, č. 3 [cit. 27. července 2023]. Dostupné z: databáze noveaspi.cz.

CIK, Stanislav. Právo poškozeného na účinné vyšetřování ve světle nejnovější judikatury Ústavního soudu. *Bulletin advokacie* [online databáze], 2021, č. 3 [cit. 13. května 2023]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

COUFALOVÁ, Denisa. Přítomnost soudce při provádění neodkladných a neopakovatelných úkonů: kritické zamyšlení de lege lata a de lege ferenda. *Trestněprávní revue* [online databáze], 2021, č. 2 [cit. 13. května 2023]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

COUFALOVÁ, Denisa. Zamyšlení nad možným rozšířením pravomoci soudce pro přípravné řízení na vydávání trestních příkazů. *Trestněprávní revue* [online databáze], 2022, č. 2 [cit. 13. května 2023]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

COUFALOVÁ, Denisa. Přezkum některých rozhodnutí státního zástupce de lege ferenda. *Trestní právo* [online databáze], 2022, č. 4 [cit. 13. května 2023]. Dostupné z: databáze noveaspi.cz.

DE DOELDER, Hans. The Public Prosecution Service in the Netherlands. *European Journal of Crime. Criminal Law & Criminal Justice*, 2000, č. 8/3, s. 187–209.

DUŠEK, Libor, MONTAG, Josef. Dopady zkráceného přípravného řízení na délku a výsledky trestního řízení. *Trestněprávní revue* [online databáze], 2017, č. 3 [cit. 13. května 2023]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

ELBERS, Nieke A, MEIJER, Sonja, BECX, Iris M, SCHIJNS, Arlette JJG, AKKERMANS, Arno J. The role of victims' lawyers in criminal proceedings in the Netherlands. *European Journal of Criminology* [online databáze], 2022, roč. 19, č. 4 [cit. 24. srpna 2023]. Dostupné z: databáze SAGE journals.

FLIEDER, Karel. O právomoci vyšetřujícího soudce a poradní komory vůči návrhům státního zástupitelství na zavedení přípravného vyšetřování. *Právník*, 1905, roč. XLIV, s. 603–616.

FRYŠTÁK, Marek. Přípravné řízení de lege ferenda. *Trestněprávní revue* [online databáze], 2015, č. 6 [cit. 13. května 2023]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

FRYŠTÁK, Marek. Smysl a význam zkráceného přípravného řízení z hlediska jeho rychlosti. *Trestněprávní revue* [online databáze], 2012, č. 10 [cit. 13. května 2023]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

FRYŠTÁK, Marek. Vztah policejního orgánu a státního zástupce v rámci přípravného řízení aneb vliv profesní a odborné úrovně policejního orgánu na kvalitu tohoto řízení. *Státní zástupitelství* [online databáze], 2017, č. 5 [cit. 13. května 2023]. Dostupné z: databáze noveaspi.cz.

FRYŠTÁK, Marek. Zahájení přípravného řízení provedením neodkladných a neopakovatelných úkonů. *Trestněprávní revue* [online databáze], 2013, č. 5 [cit. 13. května 2023]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

GRIVNA, Tomáš. Činnost státního zástupce v trestním řízení z pohledu obhájce. *Státní zástupitelství* [online databáze], 2019, č. 4 [cit. 13. května 2023]. Dostupné z: databáze noveaspi.cz.

GRIVNA, Tomáš. Soukromá žaloba v trestním řízení (nástin problematiky). *Trestněprávní revue* [online databáze], 2005, roč. 4, č. 12, [cit. 13. května 2023]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

JELÍNEK, Jiří. Anketa: Jak by podle vašeho názoru měla být v budoucím trestním řádu upravena příslušnost soudu v přípravném řízení trestním? *Trestní právo* [online databáze], 2018, č. 3 [cit. 27. července 2023]. Dostupné z: databáze noveaspi.cz.

KALLAB, Jaroslav. Několik poznámek o postavení soudce vyšetřujícího a státního zástupce v trestním řízení přípravném. *Právník* [online databáze], 1903, roč. XXXII, [cit. 13. května 2023]. Dostupné z: databáze Kramerius pro VŠ Národní knihovny ČR.

KMEC, Jiří. Právo obviněného na výslech svědka a ochrana oběti-svědka před sekundární viktimizací v judikatuře ESLP. *Trestní právo* [online databáze], 2004, č. 11 [cit. 13. května 2023]. Dostupné z: databáze noveaspi.cz.

KOUDELKA, Zdeněk. Přisídící a právo na zákonného soudce. *Právo a bezpečnost*. 2016, roč. 3, č. 2, s. 119-131.

KOZÁK, Vítězslav. Dohled v soustavě státního zastupitelství. *Trestní právo* [online databáze], 2017, č. 1 [cit. 13. května 2023]. Dostupné z: databáze noveaspi.cz.

KRÁLÍK, Michal. Soudce a jeho profese z hlediska působení a významu informačních technologií, judikatury a odborné literatury na počátku třetího tisíciletí. *Právní rozhledy* [online databáze], 2003, č. 7 [cit. 13. května 2023]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

KRATOCHVÍL, Jan. Trestní soudci a základní lidská práva: bezmezná víra v trestní řád. *Trestněprávní revue* [online databáze], 2018, č. 7-8 [cit. 13. května 2023]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

KRISTKOVÁ, Alena. Adverzární, inkviziční a smíšený trestní proces – koncepce a širší souvislosti. *Časopis pro právní vědu a praxi* [online], 2013, roč. 21, č. 3, s. 370-379 [cit. 26. července 2023]. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cpvp/issue/view/437>.

LATA, Jan. K použitelnosti výslechu svědka z důkazně nepoužitelné a v rozporu se zákonem provedené rekognice (k doktríně "plodů z otráveného stromu"). *Státní zastupitelství* [online databáze], 2015, č. 6 [cit. 13. května 2023]. Dostupné z: databáze noveaspi.cz.

LORINCZ, Anca-Lelia. CÂTEVA CONSIDERAȚII PRIVIND REGLEMENTAREA URMĂRIRII PENALE ÎN NOUL COD DE PROCEDURĂ PENALĂ. *Pro Patria Lex* [online], 2015, č. 14 [cit. 27. července 2023]. Dostupné z: databáze EBSCO.

LUKASOVÁ, Marie. Istanburský protokol k účinnému vyšetřování mučení a špatného zacházení. *Státní zastupitelství* [online databáze], 2019, č. 3 [cit. 13. května 2023]. Dostupné z: databáze noveaspi.cz.

MOUDRÁ, Ludmila. Diskreční oprávnění státního zástupce a navrhovaná možnost zastavení trestního stíhání pro nedostatek shromážděných důkazů. *Státní zastupitelství* [online databáze], 2019, č. 4 [cit. 13. května 2023]. Dostupné z: databáze noveaspi.cz.

MUSIL, Jan. Vyšetřující soudce – iluze a skutečnost. *Státní zastupitelství* [online databáze], 2017, č. 5 [cit. 26. července 2023]. Dostupné z: databáze noveaspi.cz.

PELC, Vladimír. Glosa: Soumrak nad právem na zákonného soudce v české trestní praxi. *Bulletin advokacie* [online databáze], 2021, č. 1-2 [cit. 13. května 2023]. Dostupné z: databáze noveaspi.cz.

POCHYLÁ, Veronika. K nutnosti důsledného odůvodnění příkazu k domovní prohlídce jakožto neodkladného či neopakovatelného úkonu. *Státní zastupitelství* [online databáze], 2016, č. 1 [cit. 13. května 2023]. Dostupné z: databáze noveaspi.cz.

POCHYLÁ, Veronika. Přípravné řízení de lege ferenda: Soudce práv a svobod. *Trestněprávní revue* [online databáze], 2017, č. 11-12 [cit. 25. března 2023]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

PUDILOVÁ, Anežka. Nestrannost soudce při dokazování v trestním řízení. *Trestní právo* [online databáze], 2019, č. 3 [cit. 13. května 2023]. Dostupné z: databáze noveaspi.cz.

Redakce časopisu. Komentovaná judikatura - Právo na obhajobu - neodkladné a neopakovatelné úkony. *Bulletin advokacie* [online databáze], 2015, č. 7 [cit. 13. května 2023]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

- RÁLIŠ, Antonín. Soudní výslech obviněného podle osnovy Čsl. Trestního řádu. *Sborník Právnické fakulty University Komenského v Bratislavě* [online databáze]. Bratislava, 1932, č. 6 [cit. 13. května 2023]. Dostupné z: Digitální knihovna Právnické fakulty Masarykovy Univerzity.
- RIBEIRO, Ludmila Mendonca Lopes. "How Does the Criminal Justice System Operate from an Empirical Point of View? An Analysis of the Netherlands Case." *European Journal on Criminal Policy and Research* [online databáze], 2011, roč. 17, č. 4 [cit. 25. srpna 2023] Dostupné z: databáze HeinOnline.
- RŮŽIČKA, Miroslav. Aplikační problémy - novela trestního řádu. *Právní rádce* [online databáze], 2003, č. 3 [cit. 13. května 2023]. Dostupné z: databáze noveaspi.cz.
- RŮŽIČKA, Miroslav. Dohled v soustavě státního zastupitelství. *Státní zastupitelství* [online databáze], 2015, č. 6 [cit. 13. května 2023]. Dostupné z: databáze noveaspi.cz.
- RŮŽIČKA, Miroslav, ŠABATA, Karel. K novému zákonu o státním zastupitelství. *Státní zastupitelství* [online databáze], 2016, č. 3 [cit. 13. května 2023]. Dostupné z: databáze noveaspi.cz.
- ŘÍHA, Jiří. Trestní soudnictví v zahraničí – mezinárodní srovnání. *Trestněprávní revue* [online databáze], 2015, č. 5 [cit. 24. srpna 2023]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.
- ŘÍHA, Jiří. Příslušnost soudu v přípravném řízení – možnosti a úskalí budoucí úpravy. *Trestní právo* [online databáze], 2018, č. 3 [cit. 13. května 2023]. Dostupné z: databáze noveaspi.cz.
- ŘÍHA, Jiří. Rozhodování soudce v přípravném řízení a jeho příslušnost – současnost a budoucnost. *Státní zastupitelství* [online databáze], 2017, č. 5 [cit. 13. května 2023]. Dostupné z: databáze noveaspi.cz.
- SALET, Renze, TERPSTRA, Jan. Criminal justice as a production line: ASAP and the managerialization of criminal justice in the Netherlands. *European Journal of Criminology* [online], 2020, roč. 17 [cit. 10. dubna 2023], Dostupné z: databáze SAGE Journals.
- STANĀKOVÁ, Lenka. Otazníky nad rekognicí prováděnou jako neodkladný a neopakovatelný úkon. *Trestněprávní revue* [online databáze], 2017, č. 4 [cit. 13. května 2023]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.
- ŠČERBA, Filip. Alternativy k subsidiární žalobě z hlediska garance práva na účinné vyšetřování. *Státní zastupitelství* [online databáze], 2019, č. 2 [cit. 13. května 2023]. Dostupné z: databáze noveaspi.cz.
- ŠČERBA, Filip. Právo na účinné vyšetřování ve světle judikatury Ústavního soudu. *Trestněprávní revue* [online databáze], 2016, roč. 15, č. 7 – 8 [cit. 13. května 2023]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.
- ŠČERBA, Filip. Pravomoc soudce pro přípravné řízení. *Trestněprávní revue* [online databáze], 2021, č. 3 [cit. 13. května 2023]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

ŠIMÁČKOVÁ, Kateřina, KRATOCHVÍL, Jan. Státní zastupitelství, institut dohledu a právo na účinné vyšetřování. *Státní zastupitelství* [online databáze], 2015, č. 6 [cit. 13. května 2023]. Dostupné z: databáze noveaspi.cz.

ŠTEFUNKOVÁ, Michaela, ZEMAN, Pavel. Zkrácené řízení – statistiky a realita. *Trestněprávní revue* [online databáze], 2014, č. 7-8 [cit. 13. května 2023]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

VAN DE BUNT, Henk, VAN GELDER, Jean-Louis. The Dutch Prosecution Service. *Crime & Justice*, 2012, 117–140.

VANTUCH, Pavel. Je státní zástupce oprávněn konat současně vyšetřování i dozor nad ním? *Bulletin advokacie* [online databáze], 2014, č. 11 [cit. 13. května 2023]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

VANTUCH, Pavel. Má být vydání příkazu soudce k odposlechu důvodem k jeho vyloučení z úkonů trestního řízení po podání obžaloby? *Trestní právo* [online databáze], 2008, č. 9 [cit. 13. května 2023]. Dostupné z: databáze noveaspi.cz.

VANTUCH, Pavel. Zahájení trestního stíhání a jeho účinky vůči podezřelému (osobě, proti níž se řízení vede) od 1. 1. 2002, *Trestněprávní revue* [online databáze], 2003, č. 1 [cit. 13. května 2023]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

VÁVRA, Libor. Anketa: Jak by podle vašeho názoru měla být v budoucím trestním řádu upravena příslušnost soudu v přípravném řízení trestním? *Trestní právo* [online databáze], 2018, č. 3 [cit. 27. července 2023]. Dostupné z: databáze noveaspi.cz.

VICHEREK, Roman. Anketa: Jak by podle vašeho názoru měla být v budoucím trestním řádu upravena příslušnost soudu v přípravném řízení trestním? *Trestní právo* [online databáze], 2018, č. 3 [cit. 24. srpna 2023]. Dostupné z: databáze noveaspi.cz.

VLACH, Jiří, DIBLÍKOVÁ, Simona. Vybrané poznatky z dotazníkového šetření k problematice právní úpravy příslušnosti soudů pro přípravné řízení. *Trestní právo* [online databáze], 2020, č. 4 [cit. 13. května 2023]. Dostupné z: databáze noveaspi.cz.

Odborné publikace:

FENYK, Jaroslav. *Veřejná žaloba. Díl první. Historie, současnost a možný vývoj veřejné žaloby*. Praha: Institut Ministerstva spravedlnosti České republiky pro vzdělávání soudců a státních zástupců, 2001, 215 s.

FENYK, Jaroslav, CÍSAŘOVÁ, Dagmar, GRIVNA Tomáš a kol. *Trestní právo procesní*. 7. aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, 952 s.

GRIVNA, Tomáš. *Soukromá žaloba v trestním řízení*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2005, 121 s.

- JELÍNEK, Jiří. *Poškozený v českém trestním řízení*. 1. Vydání. Praha: Nakladatelství Karolinum, 1998, 190 s.
- JELÍNEK, Jiří, ŘÍHA, Jiří, SOVÁK, Zdeněk. *Rozhodnutí ve věcech trestních se vzory rozhodnutí soudů a podání advokátů*. 4. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2018, 560 s.
- JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2018, 864 s.
- KALLAB, Jaroslav. *Učebnice trestního řízení platného v Čechách a v zemi Moravskoslezské, hledě k osnově sjednoceného trestního řádu československého z roku 1929*. Brno: Nákladem čs. a s. Právnick, 1930, 280 s.
- MOLEK, Pavel. *Právo na spravedlivý proces*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012. 576 s.
- NESVADBA, Petr. *Policejní etika*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, 320 s.
- RŮŽIČKA, Miroslav, PŮRY, František, ZEZULOVÁ, Jana. *Poškozený a adhézní řízení v České republice*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2007, 760 s.
- RŮŽIČKA, Miroslav. *Veřejná žaloba a orgány konající přípravné řízení v ČR*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2005, 745 s.
- STORCH, František. *Řízení trestní rakouské. Díl I*. Praha: Tiskem a nákladem J. Otty, 1887, 396 s. Dostupné z: databáze Kramerius pro VŠ Národní knihovny ČR.
- STORCH, František. *Řízení trestní rakouské. Díl II, část druhá*. Praha: Tiskem Národní tiskárny a nakladatelstva v Praze, a nákladem Právnické jednoty v Praze, 1897, 691 s. Dostupné z: databáze Kramerius pro VŠ Národní knihovny ČR.
- ŠÁMAL, Pavel, MUSIL, Jan, KUČHTA, Josef a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 1056 s.
- ŠÁMAL, Pavel, RŮŽIČKA, Miroslav, VONDRUŠKA, František, NOVOTNÁ, Jaroslava, NOVOTNÝ, František. *Přípravné řízení trestní*. 2. vyd. Praha: Beck, 2003, 1443 s.
- TALK, Peter J. *The Dutch criminal justice system*. Netherlands: Wolf Legal Publishers, 2008, s. 108.
- WOREL, Josef Oskar, MILOTA, Albert, STUNA, Stanislav. *Trestní řád platný na Slovensku a Podkarpatské Rusi, doplněný pozdějšími zákony i zásadními nálezy bývalé kurie Budapešti. Trestního řádu dříve uherského druhé doplněné vydání*. Kroměříž: J. Gusek, 1922, 272 s. Dostupné z: digitální knihovna Právnické fakulty Masarykovy Univerzity.

Komentáře:

- ČENTÉŠ, Josef a kol. *Trestný poriadok – Veľký komentár*. 3. aktualizované vydanie. Bratislava: EUROKÓDEX, 2017, 971 s.
- DRAŠTÍK, Antonín, FENYK, Jaroslav a kol. *Trestní řád. Komentář*. I. Díl. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2017, 2552 s.

- GŘIVNA, Tomáš, ŠÁMAL, Pavel, VÁLKOVÁ, Helena a kol. *Oběti trestných činů. Komentář*, 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014, 544 s.
- GŘIVNA, Tomáš, ŠÁMAL, Pavel, VÁLKOVÁ, Helena a kol. *Oběti trestných činů. Komentář*, 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2020, 792 s.
- KMEC, Jiří, KOSAŘ, David, KRATOCHVÍL, Jan, BOBEK, Michal. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, kapitola XXIII, 1696 s.
- LATA, Jan, PAVLÍK, Jiří. In LATA, Jan, PAVLÍK, Jiří, ZEZULOVÁ, Jana. *Zákon o státním zastupitelství. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2020, 484 s.
- ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád I. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 1920 s.
- ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád II. Komentář*. 7. vydání, Praha: C. H. Beck, 2013, 3729 s.
- ŠČERBA a kol. *Trestní zákoník*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, 1642 s.

Příspěvky ve sborníku:

- BELEŠ, Andrej. Súkromná trestná žaloba a preskúmanie meritórneho rozhodnutia v prípravnom konaní súdom jako záruky zákonnosti. In: KYSELOVSKÁ, Tereza, SPRINGINSFELDOVÁ, Nelly, KRÁPKOVÁ, Alica, KADLUBIEC, Vojtěch, CHORVÁT, Michal, DRLIČKOVÁ, Klára (eds.), *Sborník z konferencie COFOLA 2017*, Brno: Masarykova univerzita v Brně, Právnická fakulta, 2017, 1811 s.
- BELEŠ, Andrej, SANDTNEROVÁ, Vanessa. Právo na účinné vyšetovanie a povinnosť účinne vyšetovať – rozhodovacia prax. In: ČENTÉŠ, Jozef (ed.) a kol.: *Efektívnosť prípravného konania – jej skúmanie, výzvy a perspektívy*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2020, 420.
- HVOZDA, Michal. Aplikáčné problémy v superrýchlom konaní. In: FENYK, Jaroslav, PÚRY, František. *Trestnéprávní a procesní alternativy v trestním právu individuálním a kolektivním*. Brno: Masarykova Univerzita, 2013, 2491 s.
- KANDOVÁ, Katarína. O zásadě oportunity trestního stíhání trochu jinak. In: FRYŠTÁK, Marek, HRUŠÁKOVÁ, Milana, VALDHANS, Jiří (ed.). *Dny práva 2016. Část X. – Meze a možnosti inspirace trestního řízení angloamerickými prvky*. Brno: Masarykova Univerzita, 2017, 320 s.
- KLÁTIK, Jaroslav. Skrácené vyšetovanie v slovenskom trestnom konaní. In: KANDALEC, Pavel (ed.). *Dny veřejného práva: sborník příspěvků z mezinárodní konference*. Brno: Masarykova Univerzita, Právnická fakulta, 2007, 1275 s.
- MARKOVÁ, Veronika. Zásada sudcu pre prípravné konanie a niektoré vybrané aplikačné problémy. In: HRUŠÁKOVÁ, Milana, PROVAZNÍK, Jan, VALDHANS, Jiří (ed.). *Dny práva*

2017, část IX., *Zásady trestního práva hmotného i procesního a jejich uplatňování v praxi*. Brno: Masarykova Univerzita, 2018, 439 s.

PETRIČKO, Daniel. Sudca v prípravnom konaní. In: Záhora, Jozef (ed.). *Prípravné konanie – možnosti a perspektívy*. Praha: Leges, 2016, 364 s.

PROVAZNÍK, Jan. Právo na zákonného soudce v přípravném řízení trestním. In: KYSELOVSKÁ, Tereza, SPRINGINSFELDOVÁ, Nelly, KŘÁPKOVÁ, Alica, KADLUBIEC, Vojtěch, CHORVÁT, Michal, DRLIČKOVÁ, Klára (eds.), *Sborník z konference COFOLA 2017*, Brno: Masarykova univerzita v Brně, Právnická fakulta, 2017, 1811 s.

RUŽIČKA, Miroslav. Dozorová a instanční působnost státního zástupce v přípravném řízení v ČR. In: Záhora, Jozef (ed.). *Prípravné konanie – možnosti a perspektívy*. Praha: Leges, 2016, 364 s.

ŠČERBA, Filip. (Ne)soulad institutu soukromé žaloby se základními principy českého trestního práva. In: HRUŠÁKOVÁ, Milana, PROVAZNÍK, Jan, VALDHANS, Jiří (ed.). *Dny práva 2017, část IX., Zásady trestního práva hmotného i procesního a jejich uplatňování v praxi*. Brno: Masarykova Univerzita, 2018, 437 s.

ŠTIFT, Peter. Ingerencie sudcu pre prípravné konanie. In: Záhora, Jozef (ed.). *Prípravné konanie – možnosti a perspektívy*. Praha: Leges, 2016, 364 s.

Judikatura:

A) Nejvyšší soud

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. června 1995, sp. zn. Tzn 20/95 (R 55/1995).

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 5. října 2011, sp. zn. 7 Tz 68/2011.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. června 2009, sp. zn. 8 Tdo 695/2009.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. listopadu 2016, sp. z. 29 NSČR 4/2016.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 7. 2020, sp. zn. 4 Tdo 684/2020.

B) Ústavní soud

Nález Ústavního soudu ze dne 7. července 1994, sp. zn. I. ÚS 2/93.

Nález Ústavního soudu ze dne 22. února 1996, sp. zn. III. ÚS 232/95.

Nález Ústavního soudu ze dne 17. prosince 1998, sp. zn. III. ÚS 200/98.

Nález Ústavního soudu ze dne 25. listopadu 1999, sp. zn. III. ÚS 470/97.

Nález Ústavního soudu ze dne 6. června 2002, sp. zn. III. ÚS 711/01.

Nález Ústavního soudu ze dne 20. října 2004, sp. zn. II. ÚS 386/04.

Nález Ústavního soudu ze dne 8. března 2005, sp. zn. I. ÚS 734/04.

Nález Ústavního soudu ze dne 14. září 2005, sp. zn. III. ÚS 183/03.

Nález Ústavního soudu ze dne 18. dubna 2006, sp. zn. II. ÚS 297/04.
Nález Ústavního soudu ze dne 27. dubna 2009, sp. zn. I. ÚS 3206/08.
Nález Ústavního soudu ze dne 7. září 2009, sp. zn. I. ÚS 1922/09.
Nález Ústavního soudu ze dne 28. června 2011, sp. zn. Pl. ÚS 17/10.
Nález Ústavního soudu ze dne 12. července 2011, sp. zn. IV. ÚS 569/11.
Nález Ústavního soudu ze dne 9. října 2013, sp. zn. Pl. ÚS 25/13.
Nález Ústavního soudu ze dne 7. května 2014, sp. zn. Pl. ÚS 47/13-2.
Nález Ústavního soudu ze dne 12. srpna 2014, sp. zn. I. ÚS 3196/12.
Nález Ústavního soudu ze dne 23. února 2015, sp. zn. I. ÚS 2852/2014.
Nález Ústavního soudu ze dne 2. března 2015, sp. zn. I. ÚS 1565/14.
Nález Ústavního soudu ze dne 19. ledna 2016, sp. zn. II. ÚS 3436/14.
Nález Ústavního soudu ze dne 19. dubna 2016, sp. zn. Pl. ÚS 4/14.
Nález Ústavního soudu ze dne 31. ledna 2017, sp. zn. II. ÚS 4051/16.
Nález Ústavního soudu ze dne 6. února 2018 sp. zn. ÚS 1920/17.
Nález Ústavního soudu ze dne 3. září 2019, sp. zn. III. ÚS 2012/18.
Nález Ústavního soudu ze dne 30. listopadu 2019, sp. zn. Pl. ÚS 15/04.
Nález Ústavního soudu ze dne 8. prosince 2020, sp. zn. IV. ÚS 3011/20.
Usnesení Ústavního soudu ze dne 19. dubna 2007, sp. zn. II ÚS 349/06.
Usnesení Ústavního soudu ze dne 19. září 2011, sp. zn. IV. ÚS. 2609/11.
Usnesení Ústavního soudu ze dne 27. listopadu 2011, sp. zn. IV. ÚS 3627/12.
Usnesení Ústavního soudu ze dne 17. ledna 2012, sp. zn. I. ÚS 745/11.
Usnesení Ústavního soudu ze dne 17. května 2012, sp. zn. IV. ÚS 1455/12.
Usnesení Ústavního soudu ze dne 17. září 2012, sp. zn. I.ÚS 2632/12.
Usnesení Ústavního soudu ze dne 5. března 2013, sp. zn. Pl. ÚS 4/13.
Usnesení Ústavního soudu ze dne 29. října 2013, sp. zn. I. ÚS 2886/13.
Usnesení Ústavního soudu ze dne 26. února 2014, sp. zn. I. ÚS 2888/13.
Usnesení Ústavního soudu ze dne 26. března 2014, sp. zn. I. ÚS 4019/13.
Usnesení Ústavního soudu ze dne 5. listopadu 2014, sp. zn. IV. ÚS 3512/13.
Usnesení Ústavního soudu ze dne 21. ledna 2015, sp. zn. III. ÚS 1911/14.
Usnesení Ústavního soudu ze dne 22. ledna 2015, sp. zn. III. ÚS 3937/14.
Usnesení Ústavního soudu ze dne 10. března 2015, sp. zn. IV. ÚS. 3636/14.
Usnesení Ústavního soudu ze dne 21. května 2015, sp. zn. III. ÚS 2717/13.
Usnesení Ústavního soudu ze dne 8. července 2015, sp. zn. IV. ÚS 2231/14.
Usnesení Ústavního soudu ze dne 2. září 2015, sp. zn. I. ÚS 187/15.

Usnesení Ústavního soudu ze dne 21. října 2015, sp. zn. III. ÚS 1239/15.
Usnesení Ústavního soudu ze dne 12. ledna 2016, sp. zn. II. ÚS 3451/15.
Usnesení Ústavního soudu ze dne 2. února 2016, sp. zn. I ÚS 138/16.
Usnesení Ústavního soudu ze dne 25. října 2016, sp. zn. II. ÚS 2462/16.
Usnesení Ústavního soudu ze dne 13. prosince 2016, sp. zn. II. ÚS 3327/16.
Usnesení Ústavního soudu ze dne 16. června 2017, sp. zn. IV. ÚS 1541/17.
Usnesení Ústavního soudu ze dne 19. září 2019, sp. zn. I. ÚS 2625/19.

C) ESLP

Rozsudek ESLP ze dne 15. prosince 2011 ve věci Al-Khawaja a Tahery proti Spojenému království, č. 26766/05.
Rozsudek ESLP ze dne 18. července 2006 ve věci Balšán proti České republice, č. 1993/02.
Rozsudek ESLP ze dne 15. prosince 2022 ve věci Barsegian proti České republice, č. 6261/16.
Rozsudek ESLP ze dne 12. ledna 2017 ve věci Bátěk proti České republice, č. 54146/09.
Rozsudek ESLP ze dne 14. října 2008 ve věci Blumberga v. Lotyšsko, č. 70930/01.
Rozsudek ESLP ze dne 21. července 2011 ve věci Breukhoven proti České republice, č. 44438/06.
Rozsudek ESLP ze dne 18. října 2012 ve věci Bureš proti České republice, č. 37679/08.
Rozsudek ESLP ze dne 6. října 2022 ve věci B. Ů. proti České republice, č. 9264/15.
Rozsudek ESLP ze dne 17. ledna 2002 ve věci Calvelli a Ciglio proti Itálii, č. 32967/96.
Rozsudek ESLP ze dne 26. července 2007 ve věci Cobzaru proti Rumunsku, č. 48254/99.
Rozsudek ESLP ze dne 23. května 2019 ve věci Doyle proti Irsku, č. 51979/17.
Rozsudek ESLP ze dne 14. ledna 2016 ve věci Duong proti České republice, č. 21381/11.
Rozsudek ESLP ze dne 20. října 2016, Dvorski proti Chorvatsku, č. 25703/11.
Rozsudek ESLP ze dne 6. listopadu 2014 ve věci Dvořáček proti České republice, č. 12927/13.
Rozsudek ESLP ze dne 16. února 2012 ve věci Eremiášová a Pechová proti České republice, č. 23944/04.
Rozsudek ESLP ze dne 26. ledna 2023 ve věci Francovi proti České republice, č. 56318/21.
Rozsudek ESLP ze dne 19. února 2013 ve věci Gani proti Španělsku, č. 61800/08.
Rozsudek ESLP ze dne 8. listopadu 2016 ve věci Kraulaidis proti Litvě, č. 76805/11.
Rozsudek ESLP ze dne 25. července 2013 ve věci Kummer proti České republice, č. 32133/11.
Rozsudek ESLP ze dne 15. prosince 2022 ve věci Lázók proti České republice, č. 43676/15.
Rozsudek ESLP ze dne 29. listopadu 2016, Lhermitte proti Belgii, č. 34238/09.
Rozsudek ESLP ze dne 22. září 2009 ve věci Lobach proti Ukrajině, č. 9276/02.

Rozsudek ESLP ze dne 27. září 1995 ve věci McCann, Farrell a Savage proti Spojenému království, č. 18984/91.

Rozsudek ESLP ze dne 6. července 2005 ve věci Nachova proti Bulharsku, č. 43577/98 a č. 43579/98.

Rozsudek ESLP ze dne 25. června 2019 ve věci Nicolae Virgiliu Tănase proti Rumunsku, č. 41720/13.

Rozsudek ESLP ze dne 15. května 2007 ve věci Ramsahai proti Nizozemí, č. 52391/99.

Rozsudek ESLP ze dne 10. listopadu 2022 ve věci Sládková proti České republice, č. 15741/15.

Rozsudek ESLP ze dne 15. prosince 2022 ve věci Schäfer a Todorovič proti České republice, č. 43861/13.

Rozsudek ESLP ze dne 15. prosince 2015 ve věci Schatschaschwili proti Německu, č. 9154/10.

Rozsudek ESLP ze dne 4. prosince 1979 ve věci Schiesser proti Švýcarsku, č. 7710/76.

Rozsudek ESLP ze dne 12. ledna 2017 ve věci Štulíř proti České republice, č. 36705/12.

Rozsudek ESLP ze dne 22. listopadu 2012 ve věci Tseber proti České republice, č. 46203/08.

D) Ostatní

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 20. října 2005, sp. zn. 2 To 111/2005.

Usnesení Nejvyššího soudu Slovenskej republiky ze dne 30. listopadu 2011, sp. zn. 3 Tdo 48/2011.

Usnesení Krajského soudu v Žilině ze dne 30. května 2012, sp. zn. 2 Tos/54/2012.

Usnesení Krajského soudu v Žiline ze dne 30. října 2012, sp. zn. 1 To/88/2012.

Právní předpisy:

Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění posledních předpisů.

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů.

Vyhláška č. 23/1994 Sb., o jednacím řádu státního zastupitelství, zřízení poboček některých státních zastupitelství a podrobnostech o úkonech prováděných právními čekateli, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 558/1991 Sb., kterým se mění a doplňuje trestní řád a zákon o ochraně státního tajemství.

Zákon č. 265/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

Zákon č. 301/2005 Sb., trestný poriadok, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 757/2004 Z. z., zákon o súdoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov, v znení neskorších predpisov.

Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů.

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění ústavního zákona č. 347/1997 Sb., 300/2000 Sb., 448/2001 Sb., 395/2001 Sb., 515/2002 Sb., 319/2009 Sb., 71/2012 Sb. a 98/2013 Sb.

Sdělení č. 209/1992 Sb., Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, ve znění pozdějších předpisů.

Nizozemský trestní řád (Wetboek van Strafvordering), zákon z 15. ledna 1921, ve znění od 1. 3. 2023.

Internetové a další zdroje:

GLOGAR, Martin. *Novela zákona o obětech trestných činů* [online]. pravni prostor.cz, 8. března 2017 [cit. 17. srpna 2023]. Dostupné z: <https://www.pravni prostor.cz/zmeny-v-legislative/vyslo-ve-sbirce-zakonu/novela-zakona-o-obetech-trestnych-cinu>.

GŘIVNA, Tomáš. *Základní zásady trestního řízení ve světle rekonstrukce trestního řádu* [online]. pravni prostor.cz, 4. června 2015 [cit. 17. srpna 2023]. Dostupné z: <https://www.pravni prostor.cz/clanky/trestni-pravo/zakladni-zasady-trestniho-rizeni-ve-svetle-rekodifikace-trestniho-radu>.

JELÍNEK, Jiří, PELC, Vladimír. *Zákon o obětech trestných činů – jeho nedostatky a možnosti řešení* [online]. bulletin-advokacie.cz, 11. prosince 2015 [cit. 17. srpna 2023]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/zakon-o-obetech-trestnych-cinu-jeho-nedostatky-a-moznosti-reseni>.

JÍLOVEC, Michal. *Odlišnosti v postavení státního zástupce v přípravném řízení českém a nizozemském* [online]. epravo.cz, 28. prosince 2016 [cit. 2. května 2023]. Dostupné z:

<https://www.epravo.cz/top/clanky/odlisnosti-v-postaveni-statniho-zastupce-v-pripravnem-rizeni-ceskem-a-nizozemskem-104270.html>.

KALIBOVÁ, Klára a kol. *Zákon o obětech trestných činů* [online]. Praha: IN IUSTITIA o.p.s., 2016. Dostupné z: <https://in-ius.cz/publikace/>.

KRISTKOVÁ, Veronika a kol. Procesní práva poškozeného a role státního zástupce [online]. llp.cz, 2008 [cit. 17. srpna 2023]. Dostupné z: https://llp.cz/wp-content/uploads/Procesni_prava_poskozeneho_a_rola_statniho_zastupce.pdf.

SHKRELI, Yrfet. The Pre-trial Phase in a Criminal Proceeding: Ideas for an Effective Process within a Reasonable Time. *Mediterranean Journal of Social Sciences* [online]. Dostupné z: <https://www.richtmann.org/journal/index.php/mjss/article/view/9578>).

TIBITANZLOVÁ, Alena. *Kritika soukromé žaloby v trestním řízení* [online]. casopis.vsehrd.cz, 22. prosince 2013 [cit. 17. srpna 2023]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/kritika-soukrome-zaloby-v-trestnim-rizeni>.

EU JUSTICE SCOREBOARD [online]. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2022, Dostupné z: https://commission.europa.eu/system/files/2022-05/eu_justice_scoreboard_2022.pdf.

Evropský soud pro lidská práva [online]. mzv.cz, [cit. 13. května 2023]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/coe.strasbourg/cz/ceska_republika_a_rada_evropy/evropsky_soud_pro_lidska_prava.html.

Návrh TŘ ve stavu ke dni 14. října 2022 [online], justice.cz, [cit. 13. května 2023]. Dostupné z: <https://tpp.justice.cz/>.

OTTO, Jan. *Ottův slovník naučný*. Dvacátý sedmý díl [online], Praha: J. Otto – Ottovo nakladatelství, 1908, 1088 s., [cit. 26. července 2023]. Dostupné online z: <https://archive.org/details/ottvslovnknauni43ottogoog/page/68/mode/2up?view=theater>.

Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2020 z 15. června 2021 [online]. verejnazaloba.cz, 15. června 2021 [cit. 15. května 2023]. Dostupné z: https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2021/06/Zpr%C3%A1va_o_%C4%8Dinnosti_SZ_za_rok_2020_textov%C3%A1_%C4%8D%C3%A1st.pdf.

Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2022 z 22. června 2023 [online]. verejnazaloba.cz, 22. června 2023 [cit. 20. srpna 2023]. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/nsz/cinnost-nejvyssiho-statniho-zastupitelstvi/zpravy-o-cinnosti/zprava-o-cinnosti-za-rok-2022/>.

Statistické přehledy kriminality Policie České republiky [online]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>.

Přehledy statistických listů [online]. Dostupné z: <https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>.

Důvodová zpráva k Návrhu TŘ [online]. Dostupné z: <https://www.prf.cuni.cz/>.

„REKODIFIKAČNÍ ČTVRTKY“ aneb nad návrhem nového trestního řádu, 19. 1. 2023 [online]. Záznam dostupný z: <https://rekodifikacnictvrtky.cz/>.

Důvodová zpráva k zákonu č. 292/1993 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), zákon č. 21/1992 Sb., o bankách a zákon č. 335/1991 Sb., o soudech a soudcích.

Věcný záměr zákona o trestním řízení soudním z roku 2008 [online]. Dostupné z: <https://justice.cz/documents/11715/0/V%C4%9Bcn%C3%BD+z%C3%A1m%C4%9Br+T%C5%98+2008.pdf/f5e3f714-d120-4c77-912b-4eeff544775a?version=1.0>.

Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 25. 9. 2014, sp. zn. Tpjn 303/2014.

Výkladové stanovisko nejvyššího státního zástupce č. 4/2003, ze dne 30. května 2003 - Ke sjednocení výkladu ust. § 104b TŘ o rekognici z hlediska procesního provedení tohoto úkonu.

Směrnice Evropského parlamentu a rady 2012/29/EU ze dne 25. října 2012.

Doporučení Rady Evropy (2000) 19, schválené Výborem ministrů dne 6. října 2000.

Rozvrh práce Okresného soudu v Žilíně na rok 2022 [online], s. 14. Dostupné z: https://obcan.justice.sk/infosud/-/infosud/reg-detail/sud/sud_131.

Nieuw Wetboek van Strafvordering [online]. Ministerie van Justitie en Veiligheid. Dostupné z: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/nieuw-wetboek-van-strafvordering>.

Slovensko – vnitrostátní specializované soudy. Dostupné z: https://e-justice.europa.eu/content_specialised_courts-19-sk-sk.do?member=1.

České soudnictví 2021: Výroční statistická zpráva. Ministerstvo spravedlnosti, 2022 [online]. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/statisticke-udaje-z-oblasti-justice>.

Poslanci a senátoři nechtějí nový trestní řád. Dávají přednost úpravám toho starého [online]. Česká justice.cz, 3. 5. 2023 [cit. 26. července 2023]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2023/05/poslanci-a-senatori-nechteji-novy-trestni-rad-davaji-prednost-upravam-toho-stareho/>.

Nový trestní řád je ve sněmovně neprůchodný, potvrdil Blažek [online]. Česká justice.cz, 15. 5. 2023. [cit. 26. července 2023]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2023/05/novy-trestni-rad-je-ve-snemovne-nepruchodny-potvrdil-blazek/>.

Abstrakt

Předkládaná disertační práce pojednává o soudci, jenž má pravomoc rozhodovat v přípravném řízení o zásazích do základních práv a svobod jednotlivců. Rekodifikace trestního řádu by měla přinést institut tzv. soudce pro přípravné řízení, který bude mít i nová oprávnění. Navrhované znění nového trestního řádu prozatím nebylo přijato kladně. Ovšem samotný text návrhu bude pravděpodobně sloužit k dalším novelizacím trestního řádu stávajícího. Z toho důvodu je i nadále účelné zabývat se efektivitou a kvalitou navržené právní úpravy zpracované tzv. Komisí pro nový trestní řád.

V práci jsou analyzovány vybrané druhy pravomoci soudce v přípravném řízení a příslušnost soudu v přípravném řízení. Nejprve je nastíněn institut vyšetřujícího soudce. Poté je ve stručnosti definováno přípravné řízení a úloha soudce v této fázi trestního řízení. Následně je rozebrána problematika přítomnosti soudce při provádění neodkladných a neopakovatelných úkonů. Dále je věnována pozornost pravomoci, jejíž zanesení do trestního řádu je teprve plánováno v souvislosti s rekodifikací trestního procesního práva. Jedná se o soudní přezkum některých rozhodnutí státního zástupce o ukončení trestního stíhání. Rozebrána je také možnost rozšíření pravomoci soudce pro přípravné řízení na vydávání trestních příkazů po vzoru slovenské právní úpravy. Poslední část práce je zaměřena na problematiku určování věcné a místní příslušnosti soudu v přípravném řízení. Hlavním cílem práce je zhodnotit právní úpravu *de lege lata*, identifikovat její problematické otázky a následně analyzovat právní úpravu předloženou v návrhu nového trestního řádu, a to za účelem konstatování, zda poskytuje řešení sporných otázek. Uvedeno je také vlastní řešení právní úpravy *de lege ferenda*.

Abstract

The present dissertation deals with a judge who has the power to decide in pre-trial proceedings on interference with fundamental rights and freedoms of individuals. The recodification of the Criminal Procedure Code should bring the institution of the so-called pre-trial judge, who will also have new powers. The proposed wording of the new Criminal Procedure Code has so far not been positively received. However, the text of the proposal itself is likely to be used to further amend the existing Criminal Procedure Code. For this reason, it remains worthwhile to examine the effectiveness and quality of the proposed legislation drawn up by the Commission for a New Criminal Procedure Code.

The dissertation analyses selected types of the judge's jurisdiction in pre-trial proceedings and the jurisdiction of the court in pre-trial proceedings. First, the institution of the investigating

judge is outlined. Then the pre-trial proceedings and the role of the judge in this phase of criminal proceedings are briefly defined. Subsequently, the issue of the judge's presence during the performance of urgent and unrepeatable acts is discussed. Further, attention is paid to the jurisdiction, the introduction of which into the Criminal Procedure Code is still planned in connection with the recodification of criminal procedural law. It concerns the judicial review of certain decisions of the public prosecutor to terminate criminal prosecution. The possibility of extending the jurisdiction of the pre-trial judge to issue criminal warrants along the lines of the Slovak legislation is also discussed. The last part of the dissertation focuses on the issue of determining the subject matter and local jurisdiction of the court in pre-trial proceedings. The main objective of the thesis is to evaluate the *de lege lata* legislation, identify its problematic issues and then analyses the legislation presented in the draft of the new Criminal Procedure Code in order to determine whether it provides a solution to the disputed issues. The actual *de lege ferenda* solution is also presented.

Klíčová slova

Soudce pro přípravné řízení; pravomoc; přípravné řízení; trestní řád; rekodifikace trestního řádu; výslech svědka; neodkladný a neopakovatelný úkon; právo na účinné vyšetřování; soudní přezkum; státní zástupce; rozhodnutí; trestní příkaz; zákonný soudce; příslušnost soudu; vyšetřující soudce.

Key words

Pre-trial judge; jurisdiction; pre-trial proceedings; Criminal Procedure Code; recodification of the Criminal Procedure Code; examination of a witness; urgent and unrepeatable act; right to effective investigation; judicial review; public prosecutor; decision; criminal order; statutory judge; jurisdiction of court; investigating judge.